

**T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**CEZA MUHAKEMESİ KANUNU'NDA
UZLAŞTIRMA VE UZLAŞTIRMACILARIN PRATİKTE
YAŞADIĞI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yunus Emre BAKAR

Hukuk Anabilim Dalı

Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı

ŞUBAT 2022

**T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**CEZA MUHAKEMESİ KANUNU'NDA
UZLAŞTIRMA VE UZLAŞTIRMACILARIN PRATİKTE
YAŞADIĞI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Yunus Emre BAKAR
(191231009)**

Hukuk Anabilim Dalı

Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Gülsün Ayhan AYGÖRMEZ

ŞUBAT 2022

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı 191231009 numaralı öğrencisi *Yunus Emre Bakar'ın* tez çalışması, 10.02.2022 tarihinde yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/ oy çokluğu ile Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

Jüri Onay Tarihi: 10.02.2022

1) Tez Danışmanı: Doç. Dr. Gülsün Aygörmez

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Erdal Yerdelen

3) Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üy. Ural Aküzüm

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Uzlaştırma ve Uzlaştırmacıların Pratikte Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim (10/02/2022).

Yunus Emre BAKAR

ÖNSÖZ

Yapılan bu araştırmada, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda uzlaştırma kurumu incelenmekle birlikte, uzlaştırma kurumunun başrolünde yer alan uzlaştırmacıların pratikte yaşadığı sorunlar ele alınmıştır. Bir uzlaştırmacı gözünde sorunlar gözlemlenmiş olup, sorunlar için kanun ve yönetmelik esaslarına, istatistiksel verilere, CGK, Yargıtay, Başkanlık görüşleriyle tartışılmış ve çözüm önerileri getirilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmanın, sonraki süreçte uzlaştırma kurumunun kurumsal yapısının güçlendirilmesine ve uzlaştırmacıların niteliğinin arttırılmasına yönelik çalışmalarda araştırma yapacak araştırmacılara yardımcı olmasını diliyorum.

Çalışmanın başlangıcından, tamamlanmasına kadar geçen süreçte yardım ve desteklerini esirgemeyen, değerli bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım her türlü desteğini esirgemeyen danışmanım Doç. Dr. Gülsün Ayhan AYGÖRMEZ'e ve yüksek lisans sürecine katılmamda beni teşvik eden ayrıca uzlaştırmacı olarak yaptığım görevde benden hiçbir yardımını esirgemeyen İstanbul(Anadolu) Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı Dr. Cengiz APAYDIN'a en içten saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Şubat 2022

Yunus Emre BAKAR

Uzlaştırmacı

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xiii
ÖZET.....	xv
ABSTRACT	xvii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM. ONARICI ADALET SİSTEMİ VE CEZA MUHAKEMESİ KANUNU'NDA UZLAŞTIRMA	3
1.1. Genel Olarak.....	3
1.2. Onarıcı Adalet Uygulama Modelleri	6
1.2.1. Mağdur-fail uzlaştırması.....	7
1.2.2 Cezalandırıcı halka	8
1.2.3 Aile/konferans ıslah kurulları	10
1.3. Uzlaşmanın Faydaları.....	11
1.3.1. Genel olarak.....	11
1.3.2. Mağdur açısından.....	12
1.3.3. Fail açısından	13
1.3.4. Toplum açısından.....	14
1.4. Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumu	15
1.4.1. Genel olarak.....	15
1.4.2. Uzlaştırmanın amacı	18
1.4.3. Kavram olarak uzlaşma ve uzlaştırma	19
1.4.4. Uzlaştırmanın hukuki niteliği	21
İKİNCİ BÖLÜM. UZLAŞTIRMANIN ŞARTLARI	27
2.1. Genel Olarak.....	27
2.2. Suç Bakımından	27
2.2.1. Uzlaştırma kapsamındaki suçlar	27
2.2.2. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyet tabi suçlar	28
2.2.3. Uzlaştırma kapsamında yer alan katalog suçlar.....	32
2.2.4. Çocuklar yönünden uzlaştırmaya tabi suçlar	33
2.2.5. Diğer kanunlarda uzlaştırma yoluna gidilmesi	36
2.3. Uzlaştırma Kapsamında Olmayan Suçlar.....	39
2.3.1. Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenmiş suçlar.....	40
2.3.2. Kamu tüzel kişiliğine karşı işlenmiş suçlar	40
2.3.3 Uzlaştırma kapsamına giren suçun bu kapsamda olmayan başka bir suçla birlikte işlenmesi.....	41
2.4. Birden Fazla Kişi Tarafından İşlenen Suçlarda Uzlaştırma	43
2.5. Birden Fazla Kişinin Mağduriyetine ya da Zarar Görmesine Neden Olan Suçlarda Uzlaştırma	44
2.6 Taraflar Bakımından.....	45
2.6.1. Uzlaştırmanın tarafları	45

2.6.2. Tarafların gerçek ya da özel hukuk tüzel kişisi olması	47
2.6.3. Tarafların ulaşılabilir olması	47
2.6.4. Tarafların hayatta olması	48
2.6.5. Şüpheli veya sanığın ceza ehliyetinin olması	48
2.6.6. Şüpheli veya sanığın akıl sağlığının yerinde olmaması	49
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM. UZLAŞTIRMANIN AŞAMALARI VE SONUÇLARI.....	51
3.1. Uzlaşma Teklifinde Bulunulması	51
3.1.1. Tarafın fiil ehliyetine sahip olması	52
3.1.2. Tarafların fiil ehliyetine sahip olmaması	53
3.1.2.1 Yaş küçüklüğü ile sağır ve dilsizlik	54
3.1.2.2. Akıl hastalığı	56
3.1.2.3. Uzlaşma teklifinin açıklamalı tebligat veya istinabe ile yapılması	56
3.1.2.4. Uzlaşma teklifinin yapılma zamanı	59
3.1.2.5. Uzlaşma teklifinin yapılamaması	60
3.1.2.6. Hakkında yakalama kararı bulunan şüpheli veya sanığa uzlaşma teklifi	61
3.1.3. Uzlaşma teklifinin reddi.....	62
3.1.3.1. Uzlaşma teklif formunun imzalanarak uzlaşma teklifinin reddedilmesi	63
3.1.3.2. Taraflara ulaşılabilmesinden dolayı uzlaştırma işlemlerine son Verilmesi	64
3.1.3.3. Üç günlük sürenin geçilmesi nedeniyle uzlaşma teklifinin reddedilmesi	64
3.1.4. Uzlaşma teklifinin kabulü	65
3.1.5. Uzlaştırma süresi.....	66
3.2. Uzlaştırmada Müzakere	67
3.2.1. Uzlaştırma müzakerelerine katılabilecek kişiler	69
3.2.2. Uzlaştırma müzakerelerinin yapılacağı yerler	71
3.2.3. Uzlaştırma müzakerelerinin özellikleri	72
3.2.3.1. Gizlilik.....	73
3.2.3.2. Tarafsızlık.....	75
3.2.3.3. Gönüllülük.....	76
3.2.3.4. Belge ve beyan kullanım yasağı	77
3.2.3.5. Tarafların uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmanın kabul veya reddedilmesindeki hukuki sonuçları hakkında bilgilendirilmesi	78
3.2.3.6. Esneklik.....	79
3.2.3.7. Tarafların haklarının korunması ve aralarındaki dengenin sağlanması	79
3.2.4. Uzlaştırma müzakerelerine hazırlık	81
3.2.4.1. Uzlaştırmacının taraflarla İlk görüşmesi	82
3.2.4.2. Uzlaştırmacının taraflarla İlk özel görüşmesi	83
3.2.5. Uzlaştırma müzakerelerinin yapılış şekli.....	85
3.2.5.1. Uzlaştırma müzakerelerinin ortak yapılması.....	86
3.2.5.2. Uzlaştırma müzakerelerinin ayrı yapılması.....	86
3.2.6. Görüntülü ve sesli iletişim aracılığıyla uzlaştırma müzakeresi yapılması	88
3.2.7. Tarafın ceza infaz kurumunda bulunması halinde uzlaştırma müzakeresi yapılması	89
3.2.8. Uzlaştırma müzakerelerinin sonuç aşaması	90
3.2.8.1 Taraflara ulaşılabilmesinde duruma uzlaştırma müzakerelerinin sona ermesi	90

3.2.8.2 Uzlaştırma müzakerelerinin anlaşma ile sonuçlanması	91
3.2.8.3. Uzlaştırma müzakerelerinin anlaşmama ile sonuçlanması	91
3.3. Uzlaştırmada Edim	92
3.3.1. Edim türleri	95
3.3.1.1 Olumlu veya olumsuz edimler	95
3.3.1.2. Ani, sürekli veya dönemli edimler	95
3.3.1.3. Şahsi ve maddi edimler	95
3.3.1.4. Verme, yapma, yapmama edimleri	96
3.3.2. Yönetmelikte sayılan edim örneklerinin değerlendirilmesi.....	96
3.3.2.1. Mağdurun suç eyleminden kaynaklı maddi ve manevi zararının tamamen veya kısmen tazmin edilmesi.....	96
3.3.2.2. Mağdur veya suçtan zarar görenlerin haklarına halef olan üçüncü kişilerin maddi ve manevi zararının tamamen yahut kısmen tazmin edilmesi veya eski hale getirilmesi	98
3.3.2.3. Mağdur veya suçtan zarar görenlerin haklarına halef olan üçüncü kişilerin maddi ve manevi zararının eski hale getirilmesi.....	100
3.3.2.4. Bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yaparak zararın tazmini.....	101
3.3.2.5. Topluma faydalı bir birey olmayı amaçlayan programa katılmak ...	102
3.3.2.6. Mağdur veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi.....	102
3.3.3. Yönetmelikte yer almayan söz verme ediminin değerlendirilmesi	103
3.4. Uzlaştırma Raporu ve Uzlaşma Belgesi	105
3.4.1 Uzlaştırma raporu	105
3.4.1.1. Uzlaştırma raporunun hazırlanması	105
3.4.1.2. Uzlaştırma raporunun imzalanması.....	107
3.4.1.3. Uzlaştırma raporunun onaylanmaması.....	108
3.4.1.4. Uzlaştırma raporunun büroya teslimi, incelenmesi ve onaylanması	109
3.4.2. Uzlaşma belgesi	110
3.5. Uzlaştırmanın Sonuçları	111
3.5.1. Genel olarak.....	111
3.5.2. Soruşturma evresinde uzlaştırmanın hukuksal durumunun değerlendirilmesi	112
3.5.2.1. Kovuşturmaya yer olmadığı kararı.....	112
3.5.2.2. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi	113
3.5.3. Kovuşturma evresinde uzlaştırmanın hukuksal durumunun değerlendirilmesi	115
3.5.3.1. Davanın düşme kararı	116
3.5.3.2. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması	116
3.5.4. Soruşturma ve kovuşturma evrelerinde uzlaştırmanın ortak sonuçları...	118
3.5.4.1. Adli sicil ve arşiv kaydı oluşmaması	118
3.5.4.2. Tekerrüre esas olmaması.....	119
3.5.4.3. Uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesinin ilam mahiyetini haiz belge olması ve tazminat davalarından feragat.....	119
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM. UZLAŞTIRMACILARIN PRATİKTE YAŞADIĞI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	121
4.1. Genel Olarak.....	121
4.2. Adliyeler Arası Yeknesaklık Sorunu.....	125
4.2.1. Uzlaştırma iş ve işlemler açısından uzlaştırmacıların karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri	125

4.2.2. Uzlaştırmacı ücret farklılıkları konusunda uzlaştırmacıların yaşadığı sorunlar ve çözüm önerileri	127
4.2.3. Adliye girişlerinde uzlaştırmacıların yaşadığı sorunlar ve çözüm önerileri	131
4.3. Uzlaştırmacının Dosya Teslim Etmesindeki Sorunlar ve Çözüm Önerileri..	132
4.4. Tebligat, İstinabe ve SEGBİS Taleplerinde Uzlaştırmacıların Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	133
4.5. Uzlaştırmacının Sosyal Güvence Sorunları ve Çözüm Önerileri	135
4.6. Uzlaştırma Görüşmelerinin Yapılacağı Yerler Hakkında Uzlaştırmacıların Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri	137
4.7. Uzlaştırmacılara Verilecek Azami Dosya Sayısı Konusunda Uzlaştırmacıların Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri	139
4.8. Taraflara Kendisini Uzlaştırmacı Olarak Tanıtırken ve Tarafları Uzlaştırma Görüşmesine Davet Ederken Uzlaştırmacıların Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	141
4.9. Uzlaştırmacı Eğitimine Yönelik Uzlaştırmacıların Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri	143
4.10. Uzlaşma Teklif Formunun Taraflarca İmzalanmasında Uzlaştırmacıların Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri	144
4.11. Uzlaşma Teklif Formu ve Uzlaştırma Raporunun Tarafın Avukatına İmzalatırılması Sürecinde Uzlaştırmacıların Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	145
4.12. Uzlaştırmada Edim Takibinde Uzlaştırmacıların Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	148
4.13. Uzlaştırma Dosyasında Yer Alan Uzlaştırma Bürosuna Gönderme Kararı Konusunda Uzlaştırmacıların Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri	150
4.14. Uzlaştırma Dosyasında Yer Alan Taraflara İlişkin Bilgiler Konusunda Uzlaştırmacıların Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	152
4.15. Uzlaştırma Konusu Dosya Kapsamında Yer Alan Tarafların Farklı Şehirlerde Bulunması Halinde Uzlaştırmacıların Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri....	153
SONUÇ	155
KAYNAKÇA	159
ÖZGEÇMİŞ	165

KISALTMALAR

AÇDB	: Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı
ASK	: Adli Sicil Kanunu
Bakanlık	: Adalet Bakanlığı
Akt.	: Aktaran
Bkz.	: Bakınız
Büro	: Uzlaştırma Bürosu
CD.	: Ceza Dairesi
CKG	: Ceza Genel Kurulu
CMK	: 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUY	: Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
Daire Başkanlığı	: Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı
E	: Esas
HAGB	: Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması
İİK	: İcra İflas Kanunu
K	: Karar
KYOK	: Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı
m.	: Madde
Mernis	: Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi
RG	: Resmi Gazete
S.	: Sayfa
SEGBİS	: Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
T	: Tarih
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Bahçesi
TCK	: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
Uzlaştırma Yönetmeliği	: Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği

CEZA MUHALEMESİ KANUNU'NDA UZLAŞTIRMA VE UZLAŞTIRMACILARIN PRATİKTE YAŞADIĞI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

ÖZET

Klasik cezalandırıcı adalet sistemine bir alternatif olarak uygulamaya konulan onarıcı adalet sisteminin dünyada ki geçmişi 1970'li yıllara kadar uzanmaktadır. Onarıcı adalet sisteminin en önemli modeli olan uzlaştırma, ülkemizde ilk olarak 2006 tarihli 5560 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte CMK'da yapılan değişiklikler sayesinde adalet sistemimize dâhil olmuştur. 2006 tarihinden itibaren ülkemizde uygulanmakta olan uzlaştırma için öngörülen en önemli değişiklikler ise 2016 tarihli 6763 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle gerçekleştirilmiştir. TBMM adalet komisyonunda gerek iktidar gerekse de muhalefet partileri uzlaştırma kurumunun uygulanmasına yönelik yetersizlikleri tartışmakla birlikte, uzlaştırma kurumunun geleceğine yönelik önemli adımlar atmışlardır. Öyle ki, ülkemizde 10 yıllık süre zarfında uygulanan uzlaştırma kurumunun eksiklikleri tespit edilmiş olup, bu eksikliklerin giderilmesi için 6763 sayılı Kanun'da değişiklikler yapılması öngörülmüştür.

Mağduru merkezinde bulunduran uzlaştırma kurumu, suç ile bozulan toplumsal düzenin yeniden ihdas edilmesini amaç edinen bir kurum olarak 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253, 254 ve 255. maddelerinde düzenlenmiştir. Uzlaştırma her ne kadar mağduru merkezinde bulundursa da işlediği suç fiili nedeniyle ortaya çıkan ihtilafların giderilmesi sürecinde bir şans elde eden faili de önemsemektedir. Uzlaştırma kurumu, zarara uğrayan mağdurun ihtiyaçlarının kısa sürede karşılanarak tatmin olmasını sağlaması yönünden mağdura; failin hatasını anlayıp bundan pişmanlık duyması neticesinde neden olduğu ihtilafların giderilmesi sürecinde faile tanıdığı bir şans yönünden faile de yarar sağlamaktadır. Bununla birlikte, bağımsız ve tarafsız bir uzlaştırmacı aracılığıyla mağdur ve fail arasındaki ihtilafların çözümlenmesi ile yargının iş yükünü azaltması yönünden yargıya yarar sağlamaktadır; kavga eden bireyler yerine barışan bireylerin varlığı sayesinde topluma yarar sağlamaktadır.

Geleneksel ceza adalet sistemine bir alternatif olarak sunulmuş olan uzlaştırma, tezimizde dört bölümde incelenmektedir. Birinci bölümde, onarıcı adalet sisteminin dünyada ki tarihsel gelişimi incelenmiş olup, farklı onarıcı adalet modelleri ele alınmıştır. Yine birinci bölümde, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yer alan uzlaştırma; kavram, amaç ve hukuki nitelik yönlerinden değerlendirilmiştir. Bununla birlikte uzlaştırma kurumunun faydaları toplum, mağdur, fail ve adalet sistemi yönlerinden incelenmiştir. İkinci bölümde, uzlaştırmacının taraflar ve suçlar bakımından şartları ele alınmış olup, uzlaştırma kapsamına yer alan ve yer almayan suçlar ayrı ayrı incelenmiştir. Üçüncü bölümde, uzlaştırma sürecinin başından sonuna kadar ki süreçte, tüm aşamalar tek tek irdelenmiş olup, uygulamada ki bazı aksaklıklar tartışılmıştır. Yine üçüncü bölümde, uzlaştırmacının sonuçları anlatılmış olup,

uzlaşmanın sağlanması ya da sağlanmaması bakımından hukuki sonuçlar değerlendirilmiştir. Dördüncü bölümde ise uzlaştırma kurumunun başrolünde yer alan ve uzlaştırma kurumunun başarısında en büyük paya sahip olan uzlaştırmacıların pratikte yaşadığı sorunlar ele alınmış olup, bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Uzlaştırma, Onarıcı Adalet, Uzlaştırmacı, Ceza Muhakemesi Kanunu, Müzakere.

CONCILIATION IN THE CRIMINAL PROCEDURE CODE AND THE PROBLEMS THAT CONSILIATORS EXPERIENCE AND SUGGESTIONS FOR SOLUTIONS

ABSTRACT

The history of the restorative justice system, which was put into practice as an alternative to the classical punitive justice system, dates back to the 1970s. Conciliation, which is the most important model of the restorative justice system, has been included in our justice system for the first time in our country thanks to the amendments made in the CMK with the enactment of Law No. 5560 dated 2006. The most important changes envisaged for conciliation, which has been implemented in our country since 2006, were made with the entry into force of Law No. 6763 of 2016. Although both the ruling and opposition parties discussed the inadequacies in the implementation of the mediation institution in the parliamentary justice commission, they took important steps towards the future of the mediation institution. In fact, the shortcomings of the mediation institution implemented in our country for a period of 10 years have been determined, and it has been envisaged to make amendments to the Law No. 6763 in order to eliminate these deficiencies.

The mediation institution, which keeps the victim in its center, is regulated in Articles 253, 254 and 255 of the Criminal Procedure Law No. 5271 as an institution that aims to re-establish the social order that has been disrupted by crime. Although mediation keeps the victim at its center, it also cares about the perpetrator, who gets a chance in the process of resolving the conflicts that arise due to the criminal act has committed. The mediation institution, in order to ensure that the needs of the injured victim are met in a short time, to the victim; As a result of the perpetrator's understanding of his mistake and regretting it, it also benefits the perpetrator in terms of a chance that he gives to the perpetrator in the process of resolving the conflict he caused. However, to the judiciary in terms of reducing the workload of the judiciary by resolving the disputes between the victim and the perpetrator through an independent and impartial mediator; Thanks to the existence of individuals who make peace instead of individuals who fight, it provides benefits to the society.

Conciliation, which has been presented as an alternative to the traditional criminal justice system, is examined in four chapters in our thesis. In the first chapter, the historical development of the restorative justice system in the world has been examined and different restorative justice models have been discussed. Again in the first part, mediation in the Criminal Procedure Code; The concept has been evaluated in terms of purpose and legal quality. In addition, the benefits of the mediation institution have been examined in terms of the society, the victim, the perpetrator and the justice system. In the second part, the conditions of mediation in terms of parties and crimes are discussed, and crimes that are included in the scope of mediation and crimes that are not included in mediation are examined separately. In the third chapter, all the stages from the beginning to the end of the reconciliation process

were examined one by one, and some problems in practice were discussed. Again, in the third chapter, the results of the mediation are explained and the legal consequences are evaluated in terms of whether or not the reconciliation is achieved. In the fourth chapter, the problems experienced by the mediators, who play the leading role of the mediation agency and have the biggest share in the success of the mediation agency, are discussed and solutions for these problems are presented.

Keywords: Conciliation, Restorative Justice, Conciliator, Criminal Procedure Code, Negotiation.

GİRİŞ

Adalet sistemimizde yapılan reform niteliğindeki değişiklikler, yargı camiasına birçok yenilikler getirmiştir. Bu yeniliklerden biri de onarıcı adalet sisteminin en önemli unsurlarından biri olan uzlaştırma kurumudur. Uzlaştırma kurumunun dünyadaki uygulanmaları 1970’li yıllara kadar uzanmaktadır. Uzlaştırma, Türk ceza adalet sistemine 2005 yılında girmiş olup, 2006 ve 2016 yılları arasında oldukça önemli yeniliklere sahip olmuştur. 24.11.2016 tarihli 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile uzlaştırma kurumunda köklü değişiklikler yapılmıştır. Bu Kanun’un akabinde 05.08.2017 tarihli 30145 sayılı Resmi Gazetede Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği’nde de belirtildiği üzere uzlaşma teklifi yapma yetkisi sadece bu konuda uzmanlık eğitimi almış uzlaştırmacılara verilmiştir. Bununla birlikte, görevlendirilen uzlaştırmacıların görev süreci içerisinde eğitim almaları benimsenmiştir. Bu durum öngörülenin de ötesinde uzlaştırma kurumuna önemli katkılar sunmuştur. Öte yandan, uzlaştırma kurumunun kurumsal bir yapıya dönüşümünü sağlamak amacıyla Adalet Bakanlığı Ceza İşler Genel Müdürlüğü bünyesinde Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı kurulmasına karar verilmiştir. Bu sayede uzlaştırma kurumunun kurumsal bir yapının denetimi ve gözetimi altında faaliyet göstermesi sağlanmıştır.

En etkin ve en çok uygulanan onarıcı adalet kurumu olan uzlaştırma genel olarak mağdur odaklı olup, mağdura kendisine yönelen suç eyleminden dolayı temel karar verici bir pozisyonda bulunmasını sağlamaktadır. Uzlaştırma, mağdura aynı zamanda şüphelinin ceza almasını engelleyecek bir role de sahip olmasını sağlamaktadır. Her iki tarafında tatmin olduğu bu sistem, kazan kazan prensibi ilkesiyle uyumlu olduğu bir gerçektir. Klasik cezalandırıcı adalet sisteminden, onarıcı bir adalet sistemine geçiş hem mağdur açısından hem de fail açısından bir takım olumlu yönleri olduğu gibi toplum açısından da birçok olumlu etkileri bulunmaktadır. Uzlaşma ile taraflar arasında ki gerginlik sona ermekte, suçla bozulan toplumsal barış yeniden tesis edilmektedir.

Uzlaştırma, ceza adalet sisteminde konumu itibariyle devletin cezalandırılma yetkisinden feragatiyle sonuçlanması açısından önemli bir kurumdur. Uzlaştırma kurumu yargının iş yükü önemli ölçüde azaltmakla beraber adaletin hızlı bir şekilde tecelli etmesine de önemli derecede etki etmektedir. Uzlaştırma kurumu sayesinde, uzlaştırma kapsamı dışında bulunan ağır nitelikteki suçlar açısından, savcı ve hâkimlerin daha fazla zaman ayırarak doğru kararlar almalarına katkı sağlayacaktır.

Ülkemizde ilk olarak 2017 yılında düzenlenen, uzlaştırmacı eğitim sertifika programını başarıyla tamamladıktan sonra 2018 yılında ilk kez uygulanan uzlaştırmacı sınavını başarıyla geçip, sicile kayıt olma hakkı kazanan bir uzlaştırmacı olarak bu tezi yazmış bulunmaktayız. Bu tezi yazma sebebimiz; uzlaştırma kurumunu daha derinden irdelemek, uzlaştırmacıların pratikte yaşamış olduğu sorunları bizzat şahit olarak belirtmek ve bunlarla ilgili çözüm önerileri sunmaktır. Yazmış olduğumuz bu tez sayesinde uzlaştırma kurumunun, kurumsal gücünün daha etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasına, dolayısıyla da insanların adalete olan inancının daha da artarak, toplumsal barış ve refahın daha da gelişmesine ve ceza muhakemesi hukuku bilimine katkı sunmak amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda uzlaştırma kurumunun başrolünde bulunan uzlaştırmacıların niteliğinin arttırılmasına yönelik hukuki çalışmalara katkıda bulunmak tezin bir diğer hedefi olmaktadır.

Tezimiz dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde onarıcı adalet sistemi ve ceza muhakemesi hukukunda uzlaştırma kurumu, ikinci bölümde uzlaştırmanın şartları, üçüncü bölümde uzlaştırmanın aşamaları ve sonuçları, son bölümde ise uzlaştırmacıların pratikte yaşadığı sorunlar ve çözüm önerileri konuları değerlendirilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM. ONARICI ADALET SİSTEMİ VE CEZA MUHAKEMESİ KANUNU'NDA UZLAŞTIRMA

1.1. Genel Olarak

1970'li yıllardan itibaren aktif dünyada yer alan onarıcı adalet anlayışı mağdur merkezli bir anlayışa sahiptir(Değirmenci, 2021a: 14). Klasik ceza adalet sistemi, yasaların ihlal edilmesi sonucu verilecek cezaya odaklanmaktadır ve devlet çıkarlarını ön planda tutmaktadır. Bu süreçler sonucunda ise mağdur hep arka planda tutulmakta ne soruşturma evresinde ne de kovuşturma evresinde gereksinimleri, tercihleri göz önünde bulundurulmaktadır(Özbek, 2018: 3).

Onarıcı adalet sistemi örneklerine devletler öncesi dönemde de sıkça rastlanılmaktadır. Bu dönemlerde toplum kurallarına aykırı hareket eden kişiler için hukuki bir temel olmaksızın toplum tarafından tepki gösterilmekte, bozulan toplumsal düzenin yeniden dengelenmesi hedeflenmektedir. *“Örneğin Filipinler’de yaşayan Ifigao toplulukları, mağdurun zararın giderimini esas alan bir süreç yürüten topluluklara güzel bir örnektir.”*(Değirmenci, 2021a: 14).

Onarıcı adalet sisteminde mağdur ve fail arasında karşılıklı bir iletişim ön planda tutulmaktadır. Bu sayede mağdur soruşturma veya kovuşturma evrelerinde söz sahibi olmakta, isteklerini karşı tarafa iletmekte ve fail tarafından kendisine yönelen suç eyleminin etkilerinin fail tarafından görülmesine olanak sağlamaktadır.

Cezalandırıcı adalet sistemine bir alternatif olarak ortaya çıkan onarıcı adalet sisteminin temel anlayışı; fail tarafından meydana gelen suç eylemine odaklanmak, söz konusu bu suç eyleminin ortaya çıkardığı zararların bir şekilde giderilmesini sağlamak ve hem failin hem de mağdurun ortak bir zeminde karşılıklı tatmin olmasına dayanan bir hedef ortaya koymaktır. Onarıcı adalet anlayışına genel olarak baktığımızda asıl olan temel amaç; mağdurun uğramış olduğu zararların mümkün olduğunca kısa bir sürede gidermek ve toplumsal barışa katkı sunmaktır. Temel beklenti ise; failin mağdur üzerinde meydana getirdiği olumsuzlukları anlaması ve bununun giderilmesi için elinden geleni yapmasıdır(Apaydın, 2017: 13).

Ceza soruşturma ya da kovuşturmalarının sonuçlanması her daim adaletin yerine geldiği anlamına gelmeyebilir. Fail tarafından mağdura yönelen suç eylemi neticesinde, soruşturma ve/veya kovuşturma evresinde mağdur adaletin geç tecelli edeceğine ya da tecelli etmeyeceğine dair endişeye kapılmakta, manevi olarak yıpranmaktadır(Apaydın, 2019: 19).

Güncel yaşantıda fail tarafından mağdura yönelen suç eylemine karşılık olarak her ne kadar tepki verilmesi söz konusu olsa da her suç eylemine karşılık tepki olarak ceza verilmesinin benimsenmediği değerlendirilmektedir. Failin neden olduğu haksız eyleme karşı ceza verilmeden bu haksızlığın giderilmesi sağlanıyorsa ceza vermek yerine diğer alternatif çözüm yöntemlerinin uygulanabilmesi gereği değerlendirilmektedir(Akbulut ve Aksan, 2019: 13). Mağdurun uğradığı zararın en kısa sürede fail tarafından yerine getirilerek uyuşmazlığın giderilmesinin sağlanması, sonu belli olmayan uğraştırıcı bir yargılama sürecine nazaran daha tercih edilebilir bir husus olacağı kanaatindeyiz.

Onarıcı adalet, suçtan etkilenen kişilerin hepsinin, işlenen suçun zararlı yönlerinin ve ileriye dönük olası olumsuzlukların ne şekilde giderilmesi konusunda çözüm önerileri sunmak amacıyla bir araya getiren bir süreçtir. Öyle ki, zararın giderimi olarak da değerlendirilmiştir(Tunç, 2010: 5).

Amerika Birleşik Devletleri, Yeni Zelanda, Avustralya ve İngiltere’de yaygın bir şekilde kullanılan Anglosakson menşeli bir kavram olan onarıcı adalet, temelde mağdur ve mağdur haklarının korunmasına yönelik ortaya çıkmışsa da, göstermiş olduğu ilerleyiş umulanın da ötesinde gerçekleşmiştir. Son 40 yıllık süreç içerisinde artan etkinliği ve bilinirliği sayesinde onarıcı adalet kavramı uluslararası ve uluslar üstü antlaşmalarda, protokollerde yer almakla birlikte, Avrupa Birliği mevzuatları yargılama sistemi içinde de alternatif çözüm yöntemlerinin kullanımını önermiştir. Keza Birleşmiş Milletler Enstrümanları da onarıcı adalet kurumunun önemine dikkat çekmiştir. Ülkemizde de onarıcı adalet sisteminin en önemli modeli olan uzlaştırma, 2005 yılında Ceza Muhakemesi Kanunu’na 253, 254 ve 255. maddeleri ile girmiştir. Söz konusu maddelerde yapılan düzenlemeler ile birlikte uzlaşma kavramı ceza hukukumuzda anılmaya başlamış olup, modern ceza hukukunun bir parçası haline gelmiştir(Apaydın, 2019: 20). Nitekim ülkemizde 2016 yılında yapılan köklü değişiklikler neticesinde “uzlaşma” kavramı “uzlaştırma” olarak değiştirilmiş olup, uzlaşma teklifi sadece bu konuda uzmanlık eğitimi almış uzlaştırmacılara verilmiştir.

Bununla birlikte uzlaştırma kurumunu temsilen daire başkanlığı kurulması kararlaştırılmıştır ve her adliye bünyesinde uzlaştırma büroları kurulmuştur.

Onarıcı adaletteki onarma ile kastedilen bozulan ilişkilerin düzeltilmesidir. Onarıcı adalet ile fail ıslah edilmekte ve sosyalleştirilmekte, mağdur ise uğramış olduğu zararın karşılanması ile beraber hem maddi hem de manevi bir iyileşme sürecine girmektedir. Bu sayede hem fail hem de mağdur fayda görmesi hedeflenmekte iken, suçun toplumda meydana getirdiği olumsuzlukların da giderilmesiyle toplum iyileştirilmesi sağlanmaktadır. Onarıcı adalet sistemi tamamen hür iradeye dayanmaktadır. Bu nedenle fail ya da mağdur, onarıcı adalet sürecine katılım hususunda asla zorlanamaz. Tarafların onarıcı adalet sürecine katılım konusunda ki iradelerine ters düşecek bir tutum içinde bulunulması, onarıcı adaletin temel amacına da aykırılık oluşturmaktadır(Değirmenci, 2021a: 19). Onarıcı adaletteki amaç bozulan insan ilişkilerini tümüyle onarmak ve toplumsal eşitliği sağlamaktır. Bazı insanlar tarafından onarma kelimesi farklı olarak anlaşılabılır. Ancak onarma kelimesi genel olarak bir şeyin onarılarak eski haline döndürülmesidir. Örneğin, tarihi bir yapının onarılmasıyla hedeflenen aslında bu yapının yeniden eski haline dönüştürülmesidir. Bu nedenlerden dolayı, “*onarıcı adaletin dönüştürücü(transformative), ilişkisel(relational) veya toplumsal(community) onarıcı adalet olarak adlandırılmasının daha yerinde olacağı*” savunulmaktadır(Çetintürk, 2008: 22).

Onarıcı adalet sisteminin temel anlayışında;

- Toplumda meydana gelen suç eyleminin tarafı olan her bir bireyin onuruna saygı duyulması,
- Onarıcı adalet sürecine dâhil olmada en dezavantajlı bireye gereken destek sağlanması,
- Sürece dâhil olan bireyler arasında hiçbir ayrımcılığın yapılmaması,
- Zorlayıcı, baskılayıcı eylemler yerine gönüllülük esasına dayanan bir yöntem benimsemesi,
- Onarıcı adalet süreci neticesinde tarafların karşılıklı olarak uyacağı bir anlaşma düzenlenmesi,

- Kişi ve Toplum güvenliğine, hukukun üstünlüğüne ve insan haklarına saygı duyulması gibi hususlar yer almaktadır(Özbek, 2018: 4).

Onarıcı adaletin birincil amaçlarından ilki suç tekrarrünün önüne geçilmesidir. Fail ile mağdurun belli bir müzakerede bir araya gelmesi neticesinde, fail yapmış olduğu suç eyleminin olumsuz etkilerini mağdurun üzerinde görmesiyle birlikte bir ders çıkararak suçu tekrarlamama eğilimine doğru hareket eder. Öyle ki, fail utanma duygusu hissetmesi ile birlikte tekrardan suç işlemesinin olasılığı azalacaktır. Onarıcı adalette mağdur odaklı olup, en önemli amacı mağdurun tatmin edilmesini sağlamaktır. Ancak, cezalandırıcı adalet sisteminde mağdur kovuşturma ve soruşturma evrelerin pek söz hakkına sahip değildir. Bir forum veyahut toplantı düzenlenmesiyle suçun mağdur üzerindeki etkileri dile getirilir ve mağdurun uğramış olduğu maddi ve/veya manevi kayıpların telafisi üzerinde durulur. Mağdurun dikkate alınması, yargılama konusunda kendi söz hakkının olması gibi nedenlerden dolayı mağdur toplum tarafından desteklendiği hissine kavuşur ve bu durumda da ikinci bir mağduriyetin önüne geçilmiş olacaktır. Onarıcı adaletin ikincil amaçlarından ilki toplumsal sosyolojik ilişkilerin güçlendirilmesidir. Suçun önlenmesinde veya kontrolünde cezalandırıcı adalet sistemi ön planda yer almaktadır. Bu nedenle toplum adalet mekanizması bu süreçten uzaklaşmaktadır. Öyle ki, herhangi bir suç eylemi vuku bulduğunda birey/bireyler tanıklık yapmaktan bile kaçınmaktadırlar. Çünkü bu konuda ceza adalet sisteminin gücüne inanmaktadırlar. Onarıcı adalette ise adaletin sağlanmasında toplumun da belirleyici bir yapıda olmasından dolayı bu uzaklaşma, yabancılaşmaya son verilmektedir. Onarıcı adalet sisteminin bir diğer amacı ise adalet olan güveni arttırmaktır(Apaydın, 2019: 22-23).

1.2. Onarıcı Adalet Uygulama Modelleri

Değirmeci (2021)'e göre onarıcı adalet bir pusula olarak düşünülürse, bu pusulanın adalet sistemine yön vereceği görüşündedir. Onarıcı adaletin birçok uygulama alanlarına sahip olduğu ve uzlaştırma kurumunun da dâhil olduğu çeşitli uygulamaların var olduğu bir gerçektir. Yazara göre ayrıca her bir ülkenin kendi toplumsal yapısına göre şekillenen bir onarıcı adalet anlayışı vardır.

Onarıcı adalet uygulamalarına baktığımız zaman şunu söyleyebiliriz ki; her durum ve şarta bağlı gelişen bir onarıcı adalet modeli bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra tek bir çatı altında modelleyeceğimiz bir onarıcı adalet sistemi olmadığı da bir gerçektir.

Onarıcı adalet uygulamaları çoğu Avrupa ülkelerinde bulunmasının yanı sıra Amerika Birleşik Devletleri, Yeni Zelanda, Avustralya ve Güney Afrika'da da yaygın bir şekilde kullanılmaktadır(Pelikan ve Jahic/Yeşiladalı'dan aktaran: Çetintürk, 2017: 68). Farklı ilişki türlerinden ortaya çıkan onarıcı adalet modellerine şu örnekleri verebiliriz; mağdur müdahalesi programları, aile grup konferansı, uzlaştırma, cezalandırıcı halka, barıştırıcı halka, suç tamir ekipleri, failin yeteneklerini geliştirmesi programları, suç mağdurları için toplum temelli programlar(Umbreit, 2000'den aktaran: Çetintürk, 2017: 69).

Her toplum için veya her toplumda meydana gelen bir uyuşmazlık için onarıcı adalet sisteminin en iyi çözüm olacağını söylemek mümkün değildir. Örnek verecek olursak, genellikle katılımcıların fazla zaman harcaması gereken cezalandırıcı halka modeli, onarıcı adaletin bütün unsurlarını kapsamasına rağmen basit nitelikteki davalarda kullanımı uygun görülmemektedir. Bir diğer onarıcı adalet modeli olan toplum ıslah kurullarının en etkin ve verimli olduğu düşünüldüğü suç tipi ise mala karşı işlenmiş olan suçlardır. Farklı türde onarıcı adalet modellerinin tümünün eş zamanlı kullanılabilir olmasının hem uygulama çeşitliliğine hem de suç ve fail durumuna göre daha etkin ve verimli bir model oluşturulmasına katkı sağlayacaktır(Çetintürk, 2017: 70).

1.2.1. Mağdur-fail uzlaştırması

Fail tarafından yönelen suç eyleminden dolayı mağdur olan kişiler, ceza adalet sisteminde haklarının daha çok korunduğu, soruşturma ve kovuşturma aşamalarında önemsendikleri bir sistemi arzu etmektedirler. Ceza infaz kurumlarının failin ıslah edilmesindeki yetersizlikleri, suç önlemedeki eksiklikleri, cezaevlerinin kalabalıklaşması, hapis cezasının maliyetlerinin toplumda oluşturduğu olumsuzluklar, alternatif çözüm yöntemlerinden biri olan mağdur fail uzlaştırmasını önemli bir hale getirmiştir ve toplumun da bu yönde eğilim göstermesine sebep olmuştur (Sevdiren'den aktaran: Değirmenci, 2021a: 19).

Mağdur fail uzlaştırması en yaygın, etkili onarıcı adalet kurumudur. Uzlaşma sayesinde bir yandan failin yeniden topluma kazandırılması, ıslah edilmesi amaçlanırken; mağdurun ihtiyaçlarının da en kısa sürede karşılanması, mağdurun uğradığı zararın giderilmesi önemsenmektedir(Apaydın, 2019: 24). Uzlaştırmada fail

tarafından mağdura yönel suç eylemi sonucu oluşan zararlar, sadece maddi ve manevi zararlar için değil, sosyal ilişkiler içinde bir zarardır(Değirmenci, 2021a: 21).

Mağdur ve fail arasındaki anlaşmazlığın çözüme kavuşturulmasında rol oynayan, tarafsız bir üçüncü kişi olarak uzlaştırmacılar tarafından yönetilen süreci ifade eden uzlaştırma, diğer modeller arasında onarıcı adalet sistemine en yakın olan kurumdur(GEHM, 1998'den aktaran: Çetintürk, 2017: 71).

Mağdur fail arabuluculuğu, uzmanlık eğitimi almış olan bir uzlaştırmacı yardımıyla fail ve mağdurun bir araya getirilerek anlaştırılması sürecini ifade etmektedir. Mağdur fail arabuluculuğunun dünyada hem Anglo-Amerikan hem de kıta Avrupası hukukunda başarılı örnekleri bulunmaktadır. Mağdur fail arabuluculuğunun ilk olarak Kanada'da ki (Ontario, Elmira), iki çocuğa karşı açılan bir ceza dosyasıyla doğduğu kabul edilir. Söz konusu dosyada yirmi iki defa mala zarar verme suçu işleyen ve daha önceden hiçbir şekilde ceza almamış olan çocuklar için farklı bir çözüm yolu düşünülmüştür. Bu düşünceye göre; çocukların mağdura karşı verdikleri zararı, mağdurla bir araya gelerek daha iyi anlamaları sağlanmıştır. Davaya bakan hakim ilk başlarda bu yönteme çekimser kalsa da yine de denemesini uygun görmüştür. Sonuçta mağdurun sigorta kapsamı dışındaki zararları çocuklar tarafından karşılanmasına, davaya bakan hâkim tarafından karar verilmiştir. Bu uygulanan yöntem daha sonra *“mağdur-fail uzlaştırma programı”* olarak adlandırılmıştır(Özbek, 2018: 9).

Ülkemizde uygulanan uzlaştırma sisteminde de mağdur-fail arabuluculuğunda olduğu gibi mağdur merkezli hareket edilmekte, mağdurun uğramış olduğu zararın fail tarafından en kısa sürede karşılanması amaçlanmaktadır. Bununla birlikte, fail işlediği suç eyleminin olumsuz etkilerini görüp bundan pişmanlık duyarak hatasını telafi etme şansını elde etmesi; dolaylı ya da direkt olarak mağdur ve failin anlaştırılması sürecinde bağımsız ve tarafsız, uzmanlık eğitimi almış bir uzman vasıtasıyla gerçekleştirilmesi gibi yönlerden de mağdur-fail arabuluculuğu ile uzlaştırma benzerlik göstermektedir.

1.2.2 Cezalandırıcı halka

Genel olarak Kanada yerlilerine uygulanan cezalandırıcı halka, onarıcı adalet sisteminin temel anlayışına sahip bir onarıcı adalet modelidir. Cezalandırıcı halka, toplumda bozulan düzenin yeniden tesis edilmesi amacıyla geleneksel ceza adalet

sistemden ziyade mağdur, fail, aile üyeleri, iddia makamı olan savcı, kolluk ve diğer topluluk üyelerinin bir araya gelerek belirli bir anlaşmaya varması prensibine dayanan bir sistemdir. Bu sistemde, suç ile bozulan ilişkilerin tarafı olan kişilerin sürece katılma yönünde kararları büyük bir öneme sahiptir. Müzakereler neticesinde varılan anlaşmanın, mahkeme yönünden bir bağlayıcılığı her ne kadar olmasa da mahkeme tarafından verilecek kararlarda dikkate alınması umulmaktadır(Sevdiren'den aktaran: Değirmenci, 2021a: 25).

Cezalandırıcı halka, Kanada ve Amerika Birleşik Devletlerinde yaşayan yerlilerin geleneksel ceza adalet sistemine göre cezalandırmada ve toplumsal düzeni sağlamada başvurduğu bazı uygulamaların günümüze uyarlanmış biçimidir. Cezalandırıcı halka sisteminde fail ve mağdur, arkadaşları, aile üyeler, yargı mensupları ve diğer toplum üyelerinin hepsi “halka” kapsamındadır ve bu kişiler birlikte müzakere ederek fail tarafından mağdura yönelen suç eyleminin asıl sebebine odaklanarak araştırma yapmaktadırlar(Aertsen vd.'den aktaran: Çetintürk, 2017: 87).

Cezalandırıcı halka sistemini temel amaçları; *“suçtan etkilenen kişilerin durumunun düzeltilmesi, faile verdiği zararı gidermesi için bir fırsat verilmesi, mağdura, toplum üyelerine, ailelere ve faile söz hakkı verilerek yapıcı bir çözüm bulunması için sorumluluğun paylaşılması, suçun nedenlerinin ele alınması, toplumsal duyarlılığın ve toplumsal uyumsuzlukları çözme kapasitesinin geliştirilmesi ve toplumsal değerlerin paylaşılması ve geliştirilmesidir”*(Bazemero ve Umbreit'den aktaran: Çetintürk, 2017: 88).

Cezalandırıcın halka modeli, mağdur ve fail arasında ki ihtilafların çözüme kavuşturulması ve bozulan kamusal düzenin tekrardan ihdas edilerek toplumsal barışın sağlanması yönlerinden uzlaştırma kurumuna benzerlik göstermektedir. Her ne kadar cezalandırıcı halka sistemi bahsettiğimiz yönlerden uzlaştırma kurumu ile benzerlik gösterse de uygulanma şekli açısından farklılıklar yapısında barındırmaktadır. Öyle ki, uzlaştırma müzakerelerine mağdur, fail, kanuni temsilci, müdafî veya vekil katılabilirken; cezalandırıcı halka sistemine kolluk kuvvetleri, savcı, aile bireyleri ve diğer topluluk üyeleri katılmaktadır. Uzlaştırma süreci sonucu hazırlanan uzlaştırma raporunun hem soruşturma aşamasında hem de kovuşturma aşamasında bir hüküm ifade edebilse de cezalandırıcı halka sistemi sonucunda hazırlanan raporun uzlaştırmada olduğu gibi kesin bir hüküm ifade etmediğini görmekteyiz.

1.2.3 Aile/konferans ıslah kurulları

Aile grup konferansı, genellikle çocuklar için uygulanmakta olup, klasik çocuk ceza sisteminde var olan bir takım yetersizliklerin olması neticesinde Yeni Zelanda'da uygulamaya konulmuş bir onarıcı adalet modelidir. Bu onarıcı adalet modeli, Yeni Zelanda'da 1989 yılında çıkarılan “Çocuk, Genç ve Aileleri Hakkında Kanunla(The Children, Young Perssons and Their Families Act)” yasalaşarak Yeni Zelanda'da kurumsal bir yapıya dönüşmüştür(Bazemore and Umbreit, 2001'den aktaran Çetintürk, 2017: 74).

Onarıcı adalet modellerinden olan aile grup konferansı sisteminin temel amacı, suçla bozulan düzenin etkilerinin nasıl giderileceği hususunda belli bir program yapmaktır. Bu programın ise üç unsuru bulunmaktadır;

- Bozulan ilişkiler ya da toplumsal düzenden dolayı failin sorumluluğu kabul edip etmemesi,
- Fail tarafından mağdura yönelen suç eyleminin mağdur üzerindeki etkileri, suç eyleminin yapısı, failin önceden bir suç işleyip işlemediği gibi konuların dile getirilmesi,
- Müzakereler sonucu ortaya çıkan problemlerin ve bunun ilgili olan çözüm önerilerinin karara bağlanmasıdır(Umbreit, 2000'den aktaran: Çetintürk, 2017: 75).

Yeni Zelanda'da çocuk failler için uygulanan aile grup konferansı, yetişkinler için de kullanılması amacıyla 1994 yılında gayri resmi çalışmalar yapılmıştır. 2001 yılında hükümet tarafından yapılan çalışmalar neticesinde, Yeni Zelanda'da dört ayrı bölgede pilot uygulama başlatılmıştır. Pilot uygulamada, ağır nitelikli suçlar göz önünde bulundurulmuştur. Söz konusu pilot uygulamada, konferansa gönderilecek suçların alt sınırı en az iki yıl üst sınırı ise yedi yıl hapis cezası olması öngörülmüştür. Bununla birlikte üst sınırı on dört yıl olan nitelikli yağma suçu da konferansa gönderilecek suçlar arasında kabul edilmiş olup, aile içi suçlar bu kapsam dışında tutulmuştur. Günümüze dek konferansa tabi suçlar genellikle hırsızlık, yağma, dolandırıcılık, kasten yaralama, neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış yaralama, ruhsatsız silah taşıma, taksirle ölüme ve yaralamaya neden olma suçlarıdır(Çetintürk, 2017: 80).

Aile grup konferansı, uzlaştırma sisteminde olduğu gibi mağdur odaklı hareket edilmekte, mağdurun uğradığı zararın giderilerek tatmin edilmesi esasına dayanmaktadır. Ancak uzlaştırma genellikle hafif nitelikteki suçlar bakımından uygulama alanı bulmaktayken; aile/konferans ıslah kurulları hafif nitelikteki suçların yanı sıra nitelikli suçlar açısından da uygulama alanı bulmaktadır. Bu yönden baktığımız takdirde, uzlaştırma ile aile/konferans ıslah kurulları sisteminin farklı bir yapıda olduğunu görmekteyiz.

1.3. Uzlaşmanın Faydaları

1.3.1. Genel olarak

Mağdur fail arabuluculuğu kurumu olan uzlaştırmanın dünyada pek çok örneğine rastlamak mümkündür. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Yeni Zelanda ve İngiltere gibi ülkelerde uzlaştırma kurumunun etkinliği fevkalade bir şekilde görülmektedir. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki anlaşmaya varılan uzlaştırma müzakereleri neticesinde müzakereye katılan kişilerin yüzde doksanına yakını yapılan uzlaşmadan memnun olarak ayrılmaktadır. Öte yandan, uzlaştırmanın diğer ceza adalet sistemlerine nazaran “suç önleme” kapsamında daha etkili bir kurum olduğu ortaya çıkmaktadır(Umbreit, 2000’den aktaran: Çetintürk, 2017: 168).

Türkiye’de Adalet bakanlığı verilerine göre 2017 yılından 2020 yılına kadar ki süreçte uzlaşma sağlanan dosyalardaki başarı oranı yüzde seksen iki olarak belirtilmektedir(<https://basin.adalet.gov.tr/uzlastirmada-basari-orani-yuzde-82-odu/>, Erişim tarihi: 04.09.2021). Uzlaştırma sayesinde mağdurun veya suçtan zarar görenin zararın şüpheli veya sanık tarafından en kısa sürede karşılanması, onarıcı adalet anlayışının yanında toplumsal barışa da zemin hazırlamaktadır. Uzlaşma sayesinde hâkim ve savcıların iş yükü de azalacağı için adalet sisteminin daha hızlı, etkin ve verimli bir şekilde işlemesi sağlanacaktır(Apaydın, 2017: 36).

Uzlaştırma sadece şüpheli veya sanık yararına düzenlenmiş bir kurum olmamakla birlikte mağdurun da haklarının korunmasına ve uğradığı haksız eylemin olumsuzluklarının giderilmesine öncelik veren hükümlerle birlikte düzenlenmiştir(Ünver ve Hakeri, 2021: 726). Uzlaştırma, sadece taraflarla sınırlı kalmayıp gerek toplum gerekse de ceza adalet sistemine faydaları olan bir kurumdur.

1.3.2. Mağdur açısından

Doğrudan uzlaştırma müzakerelerine katılması sonucunda fail, suçun olumsuz etkilerini aracısız bir şekilde mağdur üzerinde görme fırsatını elde etmektedir. Failin doğrudan mağdurla etkileşim içerisinde bulunması, failin neden olduğu zararlara karşı tepkisiz kalmasına engel olmaktadır ve faile suç nedeniyle ortaya çıkan olumsuz etkilerin giderilmesi için bir imkân yaratılmaktadır. Fail ve mağdur arasında gerçekleşen iletişim, mağdurun fail hakkındaki ön yargılarından kurtulmasına destek vermektedir. Uzlaştırma müzakereleri sayesinde fail neden olduğu olumsuzlukların mağdur üzerinde bıraktığı etkileri görmesi neticesinde duyduğu üzüntü ve pişmanlık hislerini mağdura açıklama fırsatına sahip olmaktadır. Failin mağdura doğrudan ya da gayri resmi olarak açıklama yapması, ceza muhakemesinde avukat vasıtasıyla veya doğrudan yapılan açıklamalara nazaran daha etkili olduğu belirtilmektedir(Belgrave, 1996'dan aktaran: Çetintürk, 2017:664).

Uzlaştırma mağdur odaklı olmasından ötürü daha etkin ve etkili bir kurumdur. Uzlaştırma sayesinde mağdur, fail tarafından kendisine yönelen suç eyleminden kaynaklı zararın etkilerini failin gözlerinin içine baka baka anlatma şansına sahip olmaktadır. Bununla birlikte mağdur uyuşmazlığın çözüm sürecinin başından sonuna kadar aktif bir rol oynamaktadır. Bu durum sosyal barışın sağlanmasına yönelik olarak klasik ceza adalet sisteminden daha etkilidir. Uzlaşma kapsamındaki suçlar toplumdan çok bireyi ilgilendiren, bireysel yönü baskın olan suç tipleridir. Bu nedenle failin uzun süren yargılamalar neticesinde cezalandırılmış olması mağduru yeterince tatmin etmemektedir. Çünkü bireye yönelen suçlarda mağdurun zararının en kısa sürede karşılanması esastır. Klasik ceza adalet sistemin mağdur hakları her ne kadar tesis edilmiş olsa da uzun süren muhakeme süreci başlı başına bir külfet oluşturmaktadır. Uzlaştırmada esas olan mağdurun zararının en kısa sürede karşılanması olmasından dolayı, klasik ceza adalet sisteminden çok daha fazla tatmin sağlamaktadır. Mağdur kendisine yönelen suç eyleminden dolayı cevabını yalnızca fail tarafından verileceği sorular sorma imkânına sahip olur. Bu sayede mağdurun korkuları azaldığı gibi intikam alma duygusu da azalır. Bununla birlikte mağdurun suç eylemi nedeniyle yaşadığı tramvayı daha kolay atlatmaktadır(Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, 2009: 33).

Klasik ceza adalet sistemini amacı mağdurun zararının karşılanması değil, kamu güvenliğinin ve kamu düzeninin sağlanması temelinde failin cezalandırılmasıdır.

Sadece failin alacağı cezaya odaklanan bir ceza adalet anlayışı mağduru tatmin etmemektedir. Uzlaştırma sayesinde mağdurun zararı en kısa sürede karşılanmakta ve mağdur tatmin olmaktadır. Bunun birlikte ceza adalet sistemin ağır işlemesi, soruşturma ve kovuşturma evresinde mağduru yormakta hatta bıkkınlık hissi uyandırmaktadır. Uzlaştırmada mağdur karar verici bir pozisyonadadır ve uğradığı zararın giderilmesinde söz hakkına sahiptir(Apaydın, 2017: 37).

Uzlaştırmanın mağdur açısından bir diğer faydası ise fail tarafından kendisine yönelen suç eyleminin neden olduğu psikolojik sarsıntının atlatılmasında kolaylaştırıcı etkiye sahip olmasıdır(Yerdelen ve diğerleri, 2018: 93).

1.3.3. Fail açısından

Uzlaştırma sayesinde mağdur ve fail bir araya gelerek orta bir noktada anlaşmaya varma gayreti içine girerler. Uzlaştırma her ne kadar mağdur odaklı olsa da bir yönüyle fail açısından da yararları bulunan bir kurumdur. Uzlaştırmanın amacı faile acı çektirmek ya da bir şekilde onu cezalandırmak değildir. Tam aksine faili cezalandırmak yerine faile yaptığı hatanın, kanunsuzluğun telafisini sunma şansını tanımaktır. Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle soruşturma ya da kovuşturma aşamasında taraf olan fail, uzlaşma sağlanması durumunda hem hapis cezası almaktan kurtulacak hem de adli sicil kaydı oluşmayacaktır. Cezalandırıcı adalet sisteminde fail işlediği suçu inkar etme eğiliminde yer alarak cezadan kurtulmayı tercih etmektedir. Buna karşın, uzlaştırmada fail mağdurla yüz yüze geldiğinden dolayı suçu inkar etme olasılığı düşüktür. Fail, neden olduğu suç eyleminin mağdur üzerindeki etkilerini görür ve sonuçlarını anlamaya çalışmaktadır. Fail suç eyleminin etkilerinin giderilmesi hususunda düşünür ve sürece aktif olarak katılır. Fail mağdura karşı neden olduğu olumsuz eylemlerin sorumluluğunu üstlenirse uzlaştırma asıl hedefine ulaşır. Cezalandırıcı adalet sisteminde fail cezalandırılarak toplum tarafından reddedilmektedir ve suçluluk damgasıyla yaşamaktadır. Uzlaştırma sayesinde fail neden olduğu olumsuzlukları giderme şansına sahip olduğundan dolayı toplum tarafından bir insan olarak algılanmaktadır. Böylece fail ıslah edilmekte ve topluma yeniden kazandırılmaktadır. Manevi değeri olan özür dileme, utanma, affedilme gibi kavramların cezalandırıcı adalet sistemi için bir anlam ifade etmemesine rağmen uzlaştırma için önemli kavramlardır. Nitekim fail yapığı haksız eylemlerden dolayı mağdurdan özür dileyebilir ve affedilmeyi

isteyebilir. Bu durum onun bir suçlu olarak değil, bir insan olarak görülmesine katkıda bulunur. Cezalandırıcı adalette fail, hâkim ve savcılar tarafından alınan kararlar doğrultusunda ceza almaktadır. Uzlaştırmada ise fail neden olduğu haksızlığı gidermek için bir şansa sahip olur. Uzlaştırma sayesinde fail uzun süren sıkıntılı ve sonucu belli olmayan yargı süreçlerinden kurtulmaktadır(Ferdinant, 2003'den aktaran: Çetintürk, 2017: 670).

Mağdur ve failin uzlaştırma müzakerelerine katılarak ortak bir zeminde anlaşmaya varmaları halinde fail ceza almaktan kurtulmakta, adli sicil kaydı vb. suçluluk damgasından kurtulmaktadır. Cezalandırıcı adalet sisteminde amaç suçun cezalandırılması temeline dayanmakta iken uzlaştırmada ki amaç suçun değil, suçlunun(Fail) zararı gidermesiyle ceza almaktan kurtulması temeline dayanmaktadır. Fail uzlaşma sayesinde muhtemel yargı giderlerinden de kurtulmuş olacaktır(Apaydın, 2017: 39).

Bununla birlikte uzlaştırmının faile olan faydası sadece kendisine değil aynı zamanda failin bakmakla yükümlü olduğu kişiler yönünden de olmaktadır. Ceza infaz kurumlarının fail üzerindeki olumsuz etkileri ortadan kalkacak, failin daha az resmi bir süreç içerisinde neden olduğu olumsuzlukların giderilmesi zemininde gelecekte olası iş kaybı gibi olumsuzlukların yaşanmasının da önüne geçilmektedir(Yerdelen ve diğerleri, 2018: 94).

1.3.4. Toplum açısından

Uzlaştırma kurumunun bir diğer faydası ise topluma yönelik olarak gerçekleşmektedir. Uzlaşma sayesinde kayıpların telafisi gerçekleşir ve bu durum toplumda suç etkilerini azaltır. Faillerin, mağdur veya suçtan zarar görenlere nasıl zarar verdiklerini görüp bunu telafi etmeleri sayesinde suçun olumsuz yönlerinden ders alırlar ve bu durum toplumda suç tekrarını önler. Uzlaşma ile taraflar arasında sağlanan anlaşma, toplumda ki adalet bilincini artırır. Uzlaşma sayesinde toplumda hapis cezalarının olumsuz etkileri azaltır ve faillerin suçtan ders almış olarak topluma geri dönmeleri sağlanır. Birbirleriyle uzlaşan taraflar, toplumsal barışın temelini güçlendirmektedirler(Özbek, 2018: 15).

Onarıcı adalet sisteminin en etkili kurumu olan uzlaştırma sayesinde, suçun toplumda meydana getirdiği bozulma ortadan kalkar ve toplumsal barış sağlanır. Uzlaşma ile amaçlanan en önemli unsur, zararın tazmin ve telafisi sağlanması ve suç nedeniyle

ortaya çıkan zarar ve tehlikenin ortadan kaldırılmasıdır(Apaydın, 2017: 40). Uzlaşma sayesinde suç problemleri sadece devletin çözeceği bir durum olmaktan çıkar. Uzmanlık eğitimi almış uzlaştırmacılar vasıtasıyla toplumun sürece katılımı sağlanmaktadır(Price, 2001'den aktaran: Çetintürk, 2017: 675).

Kavga eden bireyler yerine, barışan bireylerin hakim olduğu bir ortamda suç nedeniyle bozulan kamusal düzenin yeniden kurulması sayesinde uzlaştırma kurumunun topluma bir çok faydası bulunmaktadır. Ayrıca suçun neden olduğu olumsuzlukların toplumda görülmesi ve bundan ders alınması halinde de uzlaştırma suçun önlenmesinde de fevkalade faydalı bir kurum olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

1.4. Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumu

1.4.1. Genel olarak

Uzlaştırma kapsamında yapılan yenilikler, 2 Aralık 2016 tarihli 6763 sayılı Kanun'un 34. maddesinde yapılan değişiklikler sayesinde gerçekleşmiştir. İş bu yapılan değişiklikler neticesinde CMK'nın 253. maddesinde; uzlaştırma kapsamının genişletilmesi, uzlaştırma uygulanmasına yönelik iş ve işlemlerinin niteliklerinde iyileştirmelerin yapılması amaçlanmıştır. TBMM'nin Ceza Muhakemesi Kanunu ile Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu raporunda, söz konusu 34. maddede yapılan değişikliğin gerekçesini belirtmiştir. Bu gerekçeye göre; çağdaş ceza adalet sisteminin en etkili kurumu olarak görülen uzlaştırmacının ülkemizdeki on yıllık gelişimi izlenmiş ve bununla ilgili yapılan değerlendirmeler sonucu kapsamının genişletilmesi, etkililiğinin ve verimliliğinin artırılması amaçlanmıştır. Uzlaştırma kapsamına giren suçlar sadece soruşturulması ve kovuşturulması şikâyet tabi olanlarla sınırlı kalmamış, CMK m.253'de sayılan suçlar, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ve suçta sürüklenen çocuklar açısından üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezası gerektiren suçlarda da mağduru veya suçtan zarar göreni gerçek kişi ya da özel hukuk tüzel kişisi olmak kaydıyla uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Mağdur ya da suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olmasının benimsenmesine neden olan etken; mağduru belirli olmayan suçlar yönünden uygulamacıların yaşayabileceği tereddütlerin önüne geçmektir. Uzlaştırma kapsamının genişletilmesine neden olan etken ise; mağdur odaklı hareket edilmede klasik ceza

muhakemesine nazaran yargı sistemini rahatlatan ekonomik bir faydanın bulunması, bozulan toplumsal düzenin barışan bireyler vasıtasıyla yeniden tesis edilmesi, şüpheli veya sanığın cezalandırıcı adalet sistemi ile yaptırım uygulanması yerine, onarıcı adalet ile topluma kazandırılmasıdır. Önceki uzlaştırma uygulamalarında görülen eksiklikler, yeni düzenlemeyle birlikte giderilmesi amaçlanmıştır. Bu eksikliklerden biri uzlaşma teklifinin sığağı sığağına kolluk birimlerince yapılması neticesinde çoğu dosyada uzlaşma teklifinin reddedilmesidir. İkincisi ise teklifin kabulü halinde bekleyen iş yükünün artması ve bunun neticesinde uygulayıcılarda oluşan isteksizliktir. Bu tür eksikliklerin önüne geçilmesi için suçun işlendiği yönünde yeterli delilin bulunması esası benimsenmiştir. Yeterli delillerden yoksun iddialarla uzlaştırma iş ve işlemlerinin uygulanması engellenmiştir. Uzlaştırmacılar için Bakanlıkça belirlenen tarifeye göre ücret ödenmesi gereği belirtilmiştir. Uzlaştırmacıların niteliğinin arttırılmasına yönelik eğitim, sınav ve denetim yönlerinden usul ve esaslara yönelik yönetmelik hazırlanmıştır(Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu(<https://kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamalari/Kanunlasan/2016Yili/6763%20s%C4%B1ra%20say%C4%B1s%C4%B1.pdf>, Erişim tarihi: 18.11.2021).

Anayasamızın 141. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca “*davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir.*” ve yine Anayasamızın 2. ve 5. maddeleri uyarınca “*Türkiye Cumhuriyetinin toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde insan haklarına saygılı... sosyal bir hukuk devletidir*”. Belirtilen hükümler ile de anlaşılaçağı üzere uzlaştırma bir yönüyle vatandaşların haklarının korumasına yönelik geliştirilen bir kurumdur(Ceylan, 2020).

Uzlaştırma kavramı onarıcı adalet sisteminin en çok bilinen ve etkili olan kurumudur(Apaydın, 2019: 24). Temel ceza kanunları olarak bilinen Türk Ceza Kanunu, Kabahatler Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun 1 Haziran 2005 tarihi itibarıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Önemli değişikliklerin yapıldığı 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, adalet sistemimize kapsamlı yenilikler ve değişimler getirmiştir(Çetintürk, 2017: 353). 5237 sayılı Kanun ile 5271 sayılı Kanun’un yürürlüğe girdiğinde uzlaştırma kurumu “uzlaşma” olarak adlandırılmıştı, ancak 2 Aralık 2016 tarihinde Resmi

Gazetede yayınlanan 6763 sayılı Kanun'un 34. maddesiyle 5271 sayılı Kanun'un 253. maddesinde yapılan değişikliklerin neticesinde "uzlaşma" kavramı "uzlaştırma" olarak kullanılmaya başlanmıştır(Aydın, 2019: 7).

24 Aralık 2016 tarih ve 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 34. maddesi uyarınca uzlaştırma kapsamındaki suçlar genişletilmiştir. Bu kapsamda tehdit, dolandırıcılık, hırsızlık suçları eklenmiştir. Bununla birlikte, suça sürüklenen çocuklar bakımından mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek ve özel hukuk kişisi olması şartıyla üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezası gerektirecek suçlar da uzlaşma kapsamına alınmıştır(Bozatay ve Ürünal, 2018: 330).

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yapılan bu değişikliklerin başında, suç mağdurlarının haklarına yönelik kapsamlı iyileştirmeler yapılması, mağdurların konumlarının güçlendirilmesi, türlü olanaklar sayesinde mağduriyetlerin giderimi gibi konular yer almaktadır. Söz konusu bu değişiklikler dünyada ki gelişmelere paralel olarak adalet sistemimizde yerini almıştır. TCK ve CMK değişikliklerinin en önemli etkisi, reform niteliğindeki uzlaştırma kurumu sayesinde olduğu belirtilmektedir. Uzlaştırma kurumu sayesinde mağdurlar kendi uyuşmazlıklarının soruşturma veya kovuşturma evresindeki sahibi olmaktadır. Bu durum mağdurların ceza muhakemesi süjesi olmasından daha önemli olduğu değerlendirilmektedir(Çetintürk, 2017: 354).

Türkiye Büyük Millet Meclisi genel kurul tutanaklarında, uzlaştırma kurumuna yönelik hem iktidar partisi hem de muhalefet partileri bazı yönlerden olumlu değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Ancak tartıştıkları nokta; uzlaştırmacıların yetkinlikleri ve uzlaştırma kapsamına giren bazı suçlar yönünden ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda, muhalefet partileri uzlaştırmacılık faaliyetinin sadece "hukuk fakültesi mezunları" tarafından yapılmasını uygun görmüş olup, kadına ve çocuğa karşı işlenen suçlarda uzlaştırma yoluna gidilmemesi gereğini değerlendirmişlerdir. İktidar partisi, uzlaştırmacılık faaliyetinin sadece hukuk fakültesi mezunları kapsamında değerlendirmenin kapsamda bir daralmaya sebep olacağı görüşünü savunmuştur. Öyle ki, küçük ilçelerde hukuk fakültesi mezunlarının az olması durumunda uzlaştırmacı bulmakta zorluk çekilebileceği kanaati getirilmiştir. Bununla birlikte, uzlaştırma kurumunun hem yargının iş yükünü azaltması hem de ekonomik bir önceliğe sahip olması iktidar ve muhalefet partileri tarafından olumlu karşılanmıştır.

Ancak buna rağmen yukarıda zikrettiğimiz kadına ve çocuğa yönelik işlenen suçlar haricinde iş ve çalışma hürriyetini ihlali, eğitim hakkının engellenmesi suçunu da hem Anayasa hem de Avrupa İnsan Hakları sözleşmesine aykırılık oluşturması nedeniyle uzlaştırma kapsamından çıkarılması hususu muhalefet partileri tarafından tartışılmıştır(<https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak-Sorgu-Sonuclari>, Erişim tarihi: 19.11.2021).

1.4.2. Uzlaştırmanın amacı

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile adalet sistemimize “ceza hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların ceza adalet sistemi dışında çözülmesine” imkân tanıyan “uzlaşma” adı altında yeni bir kurum kabul edilmiştir. Bu kurum Amerika Birleşik Devletlerinde “*mediation*” adı altında ortaya çıkmıştır. Uzlaşma sayesinde mağdurun hakları korunmakla birlikte, mağdurun ihtiyaçlarının daha ön planda tutulduğu bir sistem benimsenmektedir. Bununla birlikte, ceza adalet sisteminde Cumhuriyet başsavcılıkları bünyesinde bulunan soruşturma ya da kovuşturma dosyalarının ceza adalet sistemi dışında alternatif bir yöntem olan uzlaştırma sayesinde çözümlenmesiyle, yargının iş yükünün azaltılması amaçlanmaktadır. Uzlaştırmanın diğer amaçları; ceza yargılamalarının hızını arttırmak, önemli dava ve soruşturmaların önünü açmak, mağdurun uğradığı zararın giderimi olabildiğince hızlı bir şekilde gerçekleştirmek, “tarafsız ve bağımsız” bir uzlaştırmacı yardımıyla tarafları barıştırmaktır(Apaydın, 2017: 20).

Keza 6763 sayılı Kanun’un 35. madde gerekçesinde de uzlaştırmanın amaçları şu şekilde belirtilmektedir; bozulan toplum düzeninin birbirleriyle barışan bireyler ile yeniden tesis edilmesini sağlamak ve uyuşmazlıkların giderilmesinde mağdur odaklı olarak hareket ederek alternatif çözüm yöntemlerinin uygulanmasıyla birlikte yargının iş yükünü azaltmaktır(Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, <https://kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamalari/Kanunlasan/2016Yili/6763%20s%C4%B1ra%20say%C4%B1s%C4%B1.pdf>, Erişim tarihi: 19.11.2021).

Uzlaştırma kurumu, cezalandırıcı halka ve aile/konferans ıslah kuralları gibi diğer alternatif çözüm yöntemleriyle bir takım benzerliklere sahip olsa da, gerek mağdurun hakkının korunması gerekse de mağdurun uğradığı zararın en kısa sürede telafi edilebilmesi bakımından farklıdır. Ayrıca failin işlediği suçu üstlenmesi ve neden

olduğu zararın giderimi için kendisine bir şans verilmesi toplumsal barışa da olumlu katkılar sunmaktadır(Gezer, 2020: 13).

Uzlaştırma programı sayesinde mağdur ve fail bir araya gelerek duygularını birbirlerine dile getirme imkânına sahip olmaktadırlar. Geleneksel ceza adalet sisteminde mağdurun hep arka planda tutulması, mağdurun tercihlerinin önemsenmemesi uzlaştırma kurumu sayesinde önemli bir hale gelmektedir. Mağdur kendisine yönelen suç eyleminin nedenlerini faile sorarak endişelerinden, korkularından kurtulabilir. Fail de mağdura karşı yaptığı haksız eylemin etkilerini mağdurun gözlerinde görerek hatasını anlar ve zararın giderimi için bir şansa sahip olur. Bu durum toplumsal barışı da katkı sağlamaktadır(Menzilcioğlu, 2020: 13). Uzlaştırma, alternatif çözüm yöntemlerinden biri olarak fail ve mağdurun birlikte katılımı ile hem ceza yargılama sürecini hızlandırmakta hem de muhakeme giderlerini azaltmaktadır(Eriş, 2018: 242).

Uzlaştırmada, suç eylemi neticesinde mağdur veya suçtan zarar gören ile failin belirli bir anlaşma kapsamında tarafsız bir uzlaştırmacı vasıtasıyla bir araya getirilerek kendi hukuklarını oluşturulması amaçlanmaktadır. Onarıcı adalet sisteminin en etkili kurumu olan uzlaştırma; mağdur, fail ve uzmanlık eğitimi almış tarafsız bir uzlaştırmacının katılımıyla gerçekleşen hızlı bir süreçtir(Apaydın, 2019: 27).

1.4.3. Kavram olarak uzlaşma ve uzlaştırma

Alternatif çözüm yöntemlerinden biri olan uzlaştırmacının tanımı yapılacak olmasında iki önemli husus ön plana çıkmaktadır. Birincisi, uzlaştırma sürecinin yöneticisinin tarafsız, uzmanlık eğitimi almış bir uzlaştırmacının olması, ikinci ise uzlaştırmacının tarafları belli bir anlaşmaya varmaları yönünde zorlayıcı olamamasıdır. Uzlaştırmacının sınırlı yetkisi, tarafların kendi hukuklarını kendilerinin yaratmalarından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, uzlaştırma çözüm dayatma etkisine sahip olmayan tarafsız bir uzlaştırmacı tarafından tarafların anlaşdırılmasına yardımcı olduğu bir süreci ifade etmektedir(Laflin, 2004'den aktaran: Çetintürk, 2017: 101).

5237 sayılı TCK ve 5271 sayılı CMK'nın ilk halinde ceza adalet sistemine alternatif olarak “uzlaşma” kavramı kullanılmış olup, uzlaştırma işlemlerini yerine getirecek kişiyi de belirtmek için “uzlaştırıcı” kavramı kullanılmıştır. Daha sonra ki gelişmelerin ışığında 5560 sayılı Kanunla birlikte “uzlaşma”, “uzlaştırmacı”, “uzlaştırma” kavramları kullanılmaya başlanmıştır(Kaymaz ve Gökcan'dan aktaran:

Çetintürk, 2017: 355). Uzlaşma kavramı 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda(ÇKK) hali hazırda yer almaktadır ve değişikliğe uğramamıştır. Bu durum hukuk sistemimizde uzlaşma ve uzlaştırma kavramlarına yönelik bazı karışıklıklara sebep olabilmektedir(Aşık, 2019:7).

Uzlaştırma, ağırlığı olmayan suçlar bakımından uygulama alanı bulan, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye tabi olmak kaydıyla, suç ile bozulan kamusal düzenin “ tarafların barıştırılması” ile yeniden kurulmasını sağlayan, mağdurun uğradığı zararın telafisi suretiyle adaletin tekrardan tecelli etmesine yön veren bir yaptırım benzeri kurum olarak nitelendirilmektedir(Yenisey ve Nuhoglu, 2021: 849).

Bir diğer tanıma göre ise uzlaştırma; soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye tabi olan suçlar ile kanunda belirtilen suçlar kapsamında, şüpheli veya sanığın belirli bir edimi yerine getirmeyi taahhüt ettiği, mağdur ya da suçtan zarar görenin ise söz konusu edimin yerine getirilmesiyle yetinmesi olarak nitelendirilmektedir. Öyle ki, soruşturma aşamasında kovuşturmaya yer olmadığı ya da kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının verilmesi; kovuşturma aşamasında ise davanın düşmesi ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesini uzlaştırma sayesinde gerçekleşmektedir(Ünver ve Hakeri, 2021: 726).

Öztürk ve diğerleri'ne göre uzlaştırma, uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle başlatılan soruşturma ya da kovuşturma evresinde uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından görevlendirilen uzlaştırmacının; varsa mağdurun zararının en kısa sürede giderilmesi, failin de işlediği haksız eylem neticesindeki olumsuzlukları gidererek ceza almaktan kurtulmasını amaçlayan yargı dışı alternatif bir kurum olarak tanımlanmaktadır(Öztürk ve diğerleri, 2021: 46).

Öğretide bir başka tanıma göre uzlaştırma fail ile mağdurun ya da suçtan zarar görenin uzmanlık eğitimi almış bir uzlaştırmacı vasıtasıyla bir araya getirilmesi sürecini ifade etmektedir(Yerdelen, 2018: 21).

Uzlaştırmacının Türkçe sözlükte ki karşılığı “*uzlaştırmak işi, uyuşmazlığın çözümlenebilmesi amacıyla yapılan yasal çalışmaların tümü, iki yanın bir birine uymayan isteklerinde karşılıklı yararları birbirine yakınlaştırma yoluyla karşıtları arasında bir anlaşma sağlama*” anlamında kullanılmaktadır(<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim tarihi: 21.12.2021).

Uzlaşmanın güncel Türkçe sözlükte ki karşılığı ise “*uzlaşmak durumu, uyuşma, uzlaş, uzlaşım, mutabakat, konsensüs*” anlamlarında kullanılmaktadır(<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim tarihi: 21.12.2021).

Öğretide yapılan bir diğer tanımlamaya göre uzlaşma, “*karşıtlar arasındaki anlaşmazlıkların ortadan kaldırılması yoluyla birlik sağlama, uygulanacak işlerde tartışma yoluyla bir bütünlük ve birliğe varma*” anlamlarına gelmektedir(Yerdelen, 2018: 21).

Uzlaştırma, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 253, 254 ve 255. maddelerinde düzenlenmiştir. Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği’nin 4. maddesinin j. bendine göre uzlaşma, “*uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak anlaşmış olmaları*” şeklinde tanımlanmaktadır. Öte yandan Uzlaştırma Yönetmeliği’nin 4. maddesinin k. bendine göre uzlaştırma, “*Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaştırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi süreci*” şeklinde tanımlanmaktadır.

Bize göre uzlaşma, taraflar arasında ki anlaşmazlığın bağımsız bir uzlaştırmacı tarafından giderilmesi neticesinde sağlanan bir anlaşma olarak ifade edilmekte iken, uzlaştırma bu anlaşma sağlanan kadar geçen evreyi ifade etmektedir. Bu nedenle “uzlaşma” kavramının “uzlaştırma” olarak düzenlenmesi bazı anlam karışıklıklarının önüne geçmesi açısından da faydalı olduğunu düşünmekteyiz. Öyle ki, uzlaşmanın sağlanması ancak uzlaştırma sürecinin başarılı bir şekilde sonuçlanması halinde gerçekleşebilmektedir.

1.4.4. Uzlaştırmanın hukuki niteliği

Uzlaştırmanın hukuki niteliği doktrinde tartışmalı bir konudur. Öyle ki var olan bu tartışma, uzlaştırmanın maddi ceza hukuk kurumu olarak mı yoksa ceza muhakemesi hukuku kurumu olarak mı değerlendirilmesi gereğine yöneliktir. Her ne kadar tartışmalar bu yönde olsa da genel görüş uzlaştırmanın karma bir nitelikte olduğunu ortaya koymaktadır.

Çetintürk’e göre uzlaştırma maddi ceza hukuk kurumu olarak kabul edilirse TCK’nın 7. maddesinde yer alan zaman bakımından uygulamaya ilişkin hükümlerin uzlaştırma

içinde uygulanması gereği belirtilmektedir. Böylece geçmişte verilen uzlaştırma kapsamında ki suçlarla ilgili kesinleşen kararlar, kanun değişmesiyle beraber geçmişe dönük olarak araştırılma yapılması ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Bununla birlikte geçmişte verilen kesinleşmiş mahkûmiyet kararları bakımından da uzlaştırma hükümlerinin uygulanabileceği değerlendirilmektedir. Ancak kesinleşmiş mahkûmiyet kararları açısından Yargıtay iki farklı karar verdiği görülmektedir. Yargıtay 2. Ceza Dairesi kesinleşmiş kararlar açısından uzlaştırma hükümlerinin uygulanabileceğini uygun görürken, Yargıtay 4. Ceza Dairesi kesinleşmiş kararlar açısından uzlaştırma hükümlerinin uygulanması yönünde yasal bir temel olmadığı görüşünü savunmuştur. Çetintürk konuyu TCK ve CMK hükümet tasarılarına göre ele almış olup, uzlaştırmmanın aslında ceza muhakemesi kurumu olduğunu ama bazı yönlerden maddi ceza hukuk kurumunu etkilediği kanaatine varmıştır(Çetintürk, 2017: 362-365). Her ne kadar karşı görüşler olsa da çoğunluk uzlaştırmmanın bir yönüyle ceza muhakemesi hukuku kurumu bir yönüyle de maddi ceza hukuku kurumu olarak karma nitelikte olduğu görüşü savunulmaktadır(Eriş, 2018: 246).

Uzlaştırma kapsamına giren suçlar nedeniyle, uzlaştırma işlemlerinin uygulanmadan muhakemeye devam edilememektedir. Bu nedenle uzlaşma aslında bir muhakeme engeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasında uzlaşmanın sağlanması halinde soruşturma evresinde kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmektedir(CMK m. 253/8). Kovuşturma evresinde ise uzlaşmanın sağlanması durumunda davanın düşmesi kararı verilmektedir(TCK m.73/8 CMK m. 254/2). Uzlaşmanın sağlanması neticesinde şüpheli veya sanık ceza almaktan kurtulmaktadır. Bu durum cezai sorumluluğu da ortadan kaldırmaktadır. Uzlaşma, fail ile devlet arasındaki cezai sorumluluğun ortadan kaldırılması nedeniyle bir bakımdan maddi ceza hukuku kurumu; muhakeme engeli olması nedeniyle de muhakeme hukuku kurumudur(Zafer, 2006: 125).

Suç eyleminin üzerinden geçen bir aylık süre sonucunda hızlıca başlayan ve tarafların tümüyle kendi özgür iradeleriyle katıldıkları uzlaştırma süreci, hem soruşturma evresinde hem de kovuşturma evresinde mutlaka uygulanması gereken maddi ceza ve ceza muhakemesi hukuku kurumudur(Apaydın, 2019: 27).

Uzlaştırma bir yönden maddi ceza hukuku kurumu olması bir yönden de muhakeme hukuku kurumu olması karma hukuk niteliğindedir. Karma niteliğin iki neticesi vardır. Bunlardan birincisi zaman yönünden, ikincisi ise kıyas yönünden

uygulanmasıdır. Zaman bakımından değerlendirilecek olursa, muhakeme normları geçmişte işlenen suçlar bakımından derhal uygulanmakta iken, ceza normlarında “kanunsuz suç ve ceza olmaz” ilkesine bağlı olarak geçmişte işlenen suçlar yönünden bir uygulama alanına sahip değildir. Bununla beraber ceza adalet sistemine göre fail lehine bir durum varsa geçmişe dönük kanun uygulaması vardır. Fail ve devlet arasında ki ceza ilişkisini sona erdirmesi bakımından değerlendirildiğinde uzlaştırma kapsamına giren suçların genişletilmesi halinde fail bundan fayda görecektir. Böylece uzlaştırma geçmişe dönük olarak da uygulanacaktır. Uzlaştırmanın karma nitelikte olmasının ikinci sonucu kıyas yönündendir. Öyle ki, muhakeme normlarında kıyas serbestisi varken, ceza normlarında kıyas yasağı vardır. Bu nedenle kıyas yoluyla uzlaştırmanın kapsamanın daraltılmasının ya da genişletilmesinin imkânı yoktur, ancak uzlaştırma usulünde kıyas yapılması mümkün olmaktadır(Yerdelen, 2018: 25).

Taraflar arasında yürütülen müzakereler neticesinde anlaşmaya varılması ve anlaşma üzerinde kararlaştırılan edimin yerine getirilmesi durumunda Cumhuriyet savcısının iddianame düzenleme imkânı ortadan kalktığından dolayı(CMK 253/19), uzlaştırma kamu davasının mecburiliğinin benimsenmiş olduğu bir sistem içinde “*Devletin ceza verme hakkını ortadan kaldıran bir sebep*” olarak değerlendirilmesi gereği düşünülmektedir. Uzlaştırma bir yönüyle de maddi ceza hukukunu ilgilendirdiğinden ötürü lehe kanun uygulamalarında da göz önünde bulundurulmalıdır. 2016 tarihli 6763 sayılı Kanun ile uzlaştırma kapsamına alınan tehdit, hırsızlık ve dolandırıcılık suçları, lehe kanun uygulanmasını ortaya çıkarmıştır(Yenisay ve Nuhoğlu, 2021: 849).

Ceza Muhakemesi Hukukunu zaman bakımından değerlendirildiği takdirde, “*hemen uygulama*” ilkesinin hâkim olduğunu görmekteyiz. Yeni kanunun getirilmesi eskisinin iyi olmamasından dolayı gerçekleştiğinden, ileriye doğru yürütülmesi kabul edilemez. Bununla birlikte Ceza Muhakemesi Kanunu geçmişe dönük olarak da yürütülmez. Bunun nedeni, eski kanunlar hükmünde yapılan işlemlerin günümüze uyarlanmaması ihtimalinden kaynaklanmaktadır. Keza geçmişte çözülen bir uyuşmazlığın günümüzde ki kanuni düzenlemelere göre yeniden canlandırılması tehlikesi söz konusudur. Bu nedenlerden dolayı Ceza Muhakemesi Hukuku ne geçmişe ne de ileriye doğru yürütülemez(Öztürk ve diğerleri, 2021: 32).

Uzlaştırma kapsamındaki suç türlerinin artması ceza adalet sistemimiz için bir reform niteliğindedir. Uzlaştırma usulü, ceza yargılamalarında soruşturma evresinden başlayıp iddianamenin düzenlenmesi, kovuşturma evresi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, istinaf, temyiz yolu kanun yolları, infaz aşamasındaki mahkeme ilamlarına kadar her aşamada uygulama alanı bulabilmektedir. Ayrıca sicil dosyalarında, sabıka kayıtlarında bulunan uzlaşma kapsamına dâhil edilmiş suçlar kapsamında uyarlama yapılarak şüpheli, sanık veya mahkûmların hukuki durumlarına göre yeniden değerlendirme yapılması önerilmektedir(Apaydın, 2017: 19).

Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek ya da özel hukuk tüzel kişilerin arasındaki ihtilafları çözmeye amacı taşıyan, mahkemelerin iş yükünü önemli ölçüde azaltan, uyuşmazlıkların giderimi hususunda süreci hızlandıran ve yargılama masraflarını mümkün olduğunca az tutarak sistemin işlevselliğini arttıran bir kurumdur uzlaştırma. Öyle ki uzlaştırma, soruşturma aşamasında dava engeli, kovuşturma aşamasında ise davanın düşme sebeplerindendir(Öztürk ve diğerleri, 2021: 46).

Uzlaştırma kurumu sadece sanık lehine göre düzenlenmiş bir kurum olup olmadığının mukayesesi yapıldığı takdirde, şekil itibariyle ceza yargılama kurumu olarak kabul edilse de neticesi itibariyle maddi ceza hukukunu da ilgilendirdiğinin tatışmasız olduğu görüşü bildirilmektedir(Hakeri ve Ünver, 2021: 726).

Akbulut ve Aksan’a göre de uzlaştırma bir yönüyle maddi ceza hukuku kurumu bir yönüyle de ceza muhakemesi hukuku kurumu olması nedeniyle karma nitelikli bir kurum olarak değerlendirilmektedir(Akbulut ve Aksan, 2019: 32).

Tezimizde görüşlerine yer verdiğimiz Zafer, Ünver ve Hakeri, Akbulut ve Aksan, Çetintürk, Yenisey ve Nuhoglu, Öztürk ve diğerleri, Yerdelen ve diğerleri, Apaydın ve Erdem, Eser & Özşahinli uzlaştırmının hukuki olarak karma nitelikte bir kurum olduğunu belirtmektedirler.

Uzlaştırmada Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 253, 254 ve 255. maddelerinde yapılan değişiklikler yapıldığı zaman itibariyle uygulanmaya başlamakta, şüpheli veya sanık lehine geçmişte işlenen suçlar bakımından da uygulanması söz konusu olmaktadır. Örneğin 24.10.2019 tarihli 7188 sayılı Kanun ile Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 253. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine uzlaştırma kapsamına giren yeni suçlar

eklenmiştir. Öyle ki, suç eşyasının kabul edilmesi veya satın alınması, iş ve çalışma hürriyetinin ihlali, güveni kötüye kullanma suçları uzlaşma kapsamına alınmıştır. Geçmişte işlenmiş olan bu suçlar yönünden de uzlaştırma hükümlerinin uygulanması söz konusu olmuştur. Bu durum Ceza Muhakemesi Hukukunun derhal uygulanması ilkesine bağlı olarak gerçekleşmektedir.

Bizce de uzlaştırma, devlet ve birey arasındaki ceza ilişkisini sona erdirilmesi açısından maddi ceza hukuku kurumu olarak kabul edilmesi gerekmekte iken, uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle uzlaştırma hükümlerinin uygulanmamasının imkanı olmaması bakımından da ceza muhakemesi kurumu olarak kabul edilmelidir. Bu nedenle uzlaştırma doktrinde yer alan çoğu görüşle aynı yönde olmak üzere karma hukuk kurumudur.

İKİNCİ BÖLÜM. UZLAŞTIRMANIN ŞARTLARI

2.1. Genel Olarak

Uzlaştırma bir muhakeme engeli olması nedeniyle, uzlaştırma kapsamına giren bir suçun varlığı halinde uzlaştırma hükümleri uygulanmadan bir sonraki yargılama aşamasına geçilememektedir. Genel itibariyle uzlaştırma soruşturma evresinde uygulama alanı bulsa da bazı durumlarda kovuşturma evresinde de uygulama alanı bulmaktadır. Uzlaştırma hükümlerinin sağlıklı bir şekilde işletilmesi gerek CMK gerekse de CMUY kapsamında belirtilmiştir. Öyle ki, uzlaştırma hükümlerinin uygulanması, hem taraflar hem de suçlar yönünden bazı şartlara bağlı olarak yürütülmektedir. Bu bölümde uzlaştırmının şartları, taraflar ve suçlar bakımından incelenmektedir.

2.2. Suç Bakımından

2.2.1. Uzlaştırma kapsamındaki suçlar

Onarıcı adalet sistemin en önemli unsuru olan uzlaştırma kurumunun uygulanması için şüpheli tarafından mağdura yönelen suçun, uzlaştırma kapsamındaki suçlardan olması gerekmektedir. 2006 senesinde 5560 sayılı Kanunu'nda yapılan değişiklikler ile birlikte Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan katalog suçların kapsamı genişletilmiştir. Bu düzenlemeden önce her ne kadar soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlı olan suçlar yönünden uzlaşma yoluna gidilse de etkin pişmanlık hükümlerinin uygulandığı şikâyeteye bağlı suçlar açısından da uzlaşma yoluna gidileceği belirtilmektedir. Bu durum uzlaştırmının uygulanabilirliğinin artmasında pozitif etki yapacağı düşünülmektedir (Çetintürk, 2017:469).

Uzlaştırmada her ne kadar etkin pişmanlık hükümlerinin bulunduğu suçlar kapsamında soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye tabi olan basit hırsızlık, mala zarar verme, güveni kötüye kullanma vb. suçlar açısından uzlaşma yoluna gidilse de bu suçların nitelikli halleri uzlaşma kapsamında değildir. Örneğin basit hırsızlık

suçunun gece vakti işlenmesi uzlaştırma kapsamındaki suçlardan değildir(Apaydın, 2018: 41).

Uzlaştırma Yönetmeliği'nde uzlaştırma yoluna gidilebilmenin şartı olarak Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinde belirtilen suçlar bakımından şüpheli veya sanık ile mağdur ya da suçtan zarar gören gerçek kişi ya da özel hukuk kişisi olması gerektiği belirtilmektedir(CMUY m.8/1). Bununla birlikte suça sürüklenen çocuklar yönünden mağdur ya da suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olmak kaydıyla üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis ve adli para cezası gerektiren suçlar açısından da uzlaşma yoluna gidilebileceği belirtilmektedir(CMUY m.8/2). Sadece soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlı olan suçlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda da yer alan suçlarla ilgili uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık bir hükmün bulunması gerekmektedir(CMUY m.8/3). İstisnai olarak soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlı olsa bile cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar yönünden uzlaştırma yoluna gidilemez(CMUY m.8/4). Bunlara ek olarak 31 Aralık 2019 tarihinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nde yapılan değişiklik neticesinde, uzlaştırma kapsamındaki bir suçun, uzlaştırma kapsamına girmeyen başka bir suçla birlikte aynı mağdura karşı işlenmesi halinde, uzlaştırma yoluna gidilemeyeceği hüküm altına alınmıştır(CMUY m.8/5).

Her ne kadar TCK'da yer almasa da soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye tabi olan suçlar yönünden de uzlaştırma hükümleri uygulanabilmektedir(Ünver ve Hakeri, 2021: 728).

2.2.2. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye tabi suçlar

Uzlaştırmada mağdur ya da suçtan zarar görenin gerçek ya da özel hukuk tüzel kişisi olmak kaydıyla soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye tabii suçlar açısından uzlaştırma girişiminde bulunulabileceği belirtilmiştir. Ayrıca Türk Ceza Kanunu'nda yer alan bazı suçlar hem isim hem de kanun maddesi olarak belirtilmiştir(Değirmenci, 2021b: 166).

Türk Ceza Kanunu hükmünde şikâyeteye bağlı suçlar şunlardır;

1- TCK 86/2, 89. maddelerinde yer alan vücut bütünlüğüne yönelik gerçekleşen suçun bilinçli taksirle işlenmemesi halinde,

- 2- TCK 102/1, 102/2 maddelerinde yer alan cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçun eşe karşı işlenmesi halinde,
- 3- TCK 103/1 maddesinde yer alan cinsel istismar suçunun failinin çocuk olması ve eylemin sarkıntılık düzeyinde kalması halinde,
- 4- TCK 104/1 maddesinde yer alan cinsel ilişkinin mağdurun 15 yaşından büyük olması ve cebir, tehdit ve hile olmaksızın gerçekleşmesi halinde,
- 5- TCK 105. maddesinde yer alan cinsel taciz suçunun varlığı halinde,
- 6- TCK 106. maddesinde yer alan tehdit suçunun mal varlığına karşı işlenmesi halinde,
- 7- TCK 116/1-2 maddesinde yer alan konut dokunulmazlığına karşı işlenen suçun hırsızlık amacı dışında işlenmesi halinde,
- 8- TCK 117/1 maddesinde yer alan iş ve çalışma hürriyetinin ihlaline karşı işlenen suçun varlığı halinde,
- 9- TCK 123 maddesinde yer alan kişilerin huzur ve sükûnunu bozma suçunun varlığı halinde,
- 10- TCK 131. maddesinde yer alan hakaret suçunun kamu görevlisine karşı kamu görevinden dolayı hariç işlenmesi halinde,
- 11- TCK 132. maddesinde yer alan haberleşmenin gizliliğinin ihlal edilmesi halinde,
- 12- TCK 133. maddesinde yer alan kişiler arası konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması halinde,
- 13- TCK 134. maddesinde yer alan özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmesi halinde,
- 14- TCK 144, TCK 146. maddelerinde yer alan hırsızlık suçunun işlenmesi halinde,
- 15- TCK 151. maddesinde yer alan mala zarar verme suçunun hırsızlık amacıyla işlenmemesi halinde,
- 16- TCK 154. maddesinde yer alan hakkı olmayan yere tecavüz suçunun işlenmesi halinde,
- 17- TCK 155. maddesinde yer alan güveni kötüye kullanma suçunun işlenmesi halinde,

18- TCK 156. maddesinde yer alan bedelsiz senedi kullanma suçunun işlenmesi halinde,

19- TCK 157. maddesinde yer alan dolandırıcılık suçunun bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın tahsili amacıyla gerçekleştirilmesi halinde,

20- TCK 160. maddesinde yer alan kaybolmuş veya hata sonucu ele geçen eşya üzerindeki tasarruf suçunun işlenmesi halinde,

21- TCK 165’de yer alan suç eşyasının satın alınmasının ya da kabul edilmesi suçunun ayrılık kararı alınmış eşlerden birine karşı, aynı konutta yaşamayan kardeşlerden birinin, aynı konut içerisinde yaşamını sürdüren amca, teyze, yeğen, hala ya da ikinci dereceden kayın hısımlarının zararına yönelik işlenmesi halinde,

22- TCK 209. maddesinde yer alan açığa atılan imzanın kötüye kullanılması halinde,

23- TCK 233. maddesinde yer alan aile hukukundan kaynaklı yükümlülüğün ihlali halinde,

24- TCK 234/3 maddesinde yer alan çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçunun çocuğun kanuni temsilcisinin bilgisi ve haberi olmaksızın evi terk etmesinde çocuğun rızası olsa dahi aile veya yetkili makamların haberi olmaksızın çocuğu yanında bulundurması halinde,

25- TCK 239/1 maddesinde yer alan ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması suçunun kişinin sıfat veya görevi, meslek veya sanatı gereği vakıf olduğu bu bilgileri yetkisiz kişilere vermesi ya da ifşa etmesi halinde,

26- TCK 340/2 maddesinde yer alan yabancı devlet başkanına karşı işlenmiş olan suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olmak şartıyla; yabancı devletin şikâyetçi olması halinde,

27- TCK 341. maddesinde yer alan yabancı devlet bayrağına karşı yapılan hakaret suçunun işlenmesi halinde,

28- TCK 342/2 maddesinde yer alan yabancı devlet temsilcilerine karşı işlenen suçun hakaret suçuna bağlı olarak gerçekleşmesi ve mağdurun da şikâyetçi olması halinde,

29- TCK 11/2 maddesinde yer alan TCK 13. Maddesinde sayılanlar hariç alt sınırı bir yıldan az olmayan hapis cezası gerektiren bir suçun, Türk vatandaşı tarafın yurt

dışında işlenmesine bağlı olarak suçtan zarar görenin ya da yabancı hükümetin şikâyetçi olması halinde,

30- TCK 12/2 maddesinde yer alan TCK 13 maddesinde sayılan suçlar hariç alt sınırı bir yıldan az olmayan hapis cezası gerektiren bir suçun, Türkiye’de bulunan yabancı ülke vatandaşı tarafından Türk vatandaşına ya da Türk kanunlarına özgü kurulmuş özel hukuk tüzel kişiliğine karşı işlenmesine bağlı olarak gerçekleşmesi halinde(Adalet Bakanının istemi dahilinde) yer alan suçlardır(Türk Ceza Kanunu için bkz., <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>, 29 Eylül 2021).

TCK 11/2 ve 12/2 maddelerinde yer alan suçlarda TCK 13. Maddede sayılan suçlar hariç tutulmuştur. TCK 13. Maddesinde yer alan suçlar şunlardır;

“ (1) Aşağıdaki suçların, vatandaş veya yabancı tarafından, yabancı ülkede işlenmesi halinde, Türk kanunları uygulanır:

a) İkinci Kitap, Birinci Kısım altında yer alan suçlar.

b) İkinci Kitap, Dördüncü Kısım altındaki Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Bölümlerde yer alan suçlar.

c) İşkence (madde 94, 95).

d) Çevrenin kasten kirletilmesi (madde 181).

e) Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188), uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (madde 190).

f) Parada sahtecilik (madde 197), para ve kıymetli damgaları imale yarayan araçların üretimi ve ticareti (madde 200), mühürde sahtecilik (madde 202).

g) Fuhuş (madde 227).

h) (Mülga : 26/6/2009 – 5918/1 md.)

i) Deniz, demiryolu veya havayolu ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması (madde 223, fıkra 2, 3) ya da bu araçlara karşı işlenen zarar verme (madde 152) suçları.

(2) (Ek ikinci fıkra: 29/6/2005 – 5377/3 md.) İkinci Kitap, Dördüncü Kısım altındaki Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümlerde yer alanlar hariç; birinci fıkra kapsamına giren suçlardan dolayı Türkiye’de yargılama yapılması, Adalet Bakanının talebine bağlıdır

(3) Birinci fıkranın (a) ve (b) bentlerinde yazılı suçlar dolayısıyla yabancı bir ülkede mahkûmiyet veya beraat kararı verilmiş olsa bile, Adalet Bakanının talebi üzerine Türkiye’de yargılama yapılır.”

2.2.3. Uzlaştırma kapsamında yer alan katalog suçlar

Onarıcı adalet anlayışının en popüler ve etkin kurumu olan uzlaştırmada(Apaydın, 2018: 14) her ne kadar 5560 sayılı Kanun düzenlenmesindeki önce ki dönemde soruşturulması veya kovuşturması şikâyeteye tabi olan suçlar uzlaşma kapsamında olmuşsa da(Çetintürk, 2017: 469) uzlaştırma kurumunun başarısından görülen yarar ve yargıda alternatif çözümlere yönelik olan ihtiyaç nedeniyle, hem 5560 sayılı Kanun hem de 6763 sayılı Kanun’da yapılan değişikliklerle beraber şikâyeteye bağlı olmayan suçlar da uzlaştırma kapsamına dâhil edilmiştir(Yerdelen, 2018: 64).

2006 tarihli 5560 sayılı Kanun ile CMK 253. maddesinde yapılan değişikliklerin neticesinde uzlaştırma kapsamına şu suçlar dâhil edilmiştir; “*soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlı olarak işlenen suçlar, şikâyeteye bağlı olup olmadığına bakılmaksızın yer alan Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88), Taksirle yaralama (madde 89), Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116), Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234), Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması(dördüncü fıkra hariç, madde 239)”*.

Ayrıca 24.11.2016 tarihinde 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Diğer Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında CMK 253. maddesinin birinci fıkrasına bazı suçlar eklenmiştir. Bunlar; “*Tehdit (madde 106, birinci fıkra), Hırsızlık (madde 141), Dolandırıcılık (madde 157) suçları ile mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar*” olarak belirtilmektedir.

Son olarak 17.10.2019 tarihinde 7188 sayılı Kanun ile CMK 253. maddesine yeni suçlar eklenmiştir. Bunlar; “*İş ve çalışma hürriyetinin ihlali (madde 117, birinci fıkra; madde 119, birinci fıkra (c) bendi), Güveni kötüye kullanma (madde 155), Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (madde 165)”* suçları olarak yer almaktadır(<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191231M4-3.htm>., Erişim tarihi: 20.09.2021).

Kanun koyucu soruşturulması veya kovuşturulması şikâyeteye bağlı olup olmadığına bağlı olmaksızın diğer kanunlarda uzlaşmaya yoluna gidilmesinin şartını kanunda açık bir hükmün bulunmasına bağlamıştır(CMK m.253/2).

Bazı yazarlarca, uzlaştırma kapsamında yer alan suçların çoğu için uzlaştırma hükümlerinin işletilmesi açısından uygun olmadığı kanaati getirilmiştir. Öyle ki, uzlaştırma kapsamında yer alan kasten yaralama suçunun, adam öldürmeye teşebbüsten kaynaklanıp kaynaklanmadığının belli olmadığı belirtilmiştir. Aynı şekilde taksirle yaralama suçunun olası kasıtlı adam öldürmeye teşebbüsten kaynaklanıp kaynaklanmadığı hususu da belli olmadığı görüşü ileri sürülmüştür. Bu ve benzeri nedenlerden dolayı uzlaşma sağlanması halinde, devletçe bu suçların basit nitelikte suç olarak görüldüğü anlamına geldiği değerlendirilmektedir(Öztürk ve diğerleri, 2021: 52).

Öte yandan, soruşturulması veya kovuşturulması şikâyeteye bağlı olsa bile cinsel dokunulmazlığa yönelik gerçekleşen suçlarda uzlaştırma yoluna gidilemeyeceği belirtilmekte olup, uzlaştırma kapsamına giren bir suçun uzlaştırma kapsamına girmeyen başka bir suçla birlikte aynı mağdura karşı gerçekleştirilmesi durumunda uzlaştırma hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir(CMK m.253/3).

2.2.4. Çocuklar yönünden uzlaştırmaya tabi suçlar

Ceza yönünden çocukların bir suçu işlediği değil, suça sürüklendiği kabul edilmektedir. Çocuklar içinde bulundukları sosyolojik, ekonomik, psikolojik gibi nedenlerden dolayı suça sürüklenebilmektedirler. Çocuk adalet sistemi cezalandırıcı adalet sistemi yerine onarıcı adalet sistemini benimsemektedir. Bununla birlikte, çocukların yeniden topluma kazandırılmaları, kendilerine iyi bir gelecek kurmaları ve tekrardan suç işlememelerini amaçlamaktadır(Apaydın, 2016: 22-23). Bu nedenle uzlaştırma kurumunun çocuklar için ayrı bir öneminin olduğunu düşünmekteyiz.

6 Aralık 2006 tarihli 5560 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikler neticesinde, ÇKK'nun 24. maddesine "*Ceza Muhakemesi Kanunu'nun uzlaşmaya ilişkin hükümleri suça sürüklenen çocuklar bakımından da uygulanır*" hükmü eklenmiştir. Yapılan bu düzenleme ile birlikte yetişkinler için geçerli olan uzlaştırma kapsamındaki suçlar, çocuklar içinde geçerli olmuştur. Ancak ceza muhakemesine katılımın vereceği zararın yetişkinlere oranla çocuklarda daha fazla olması ve çocukların zayıf bir statüde olmaları sebebiyle korunma gereksinimlerinin daha çok

olması gibi nedenlerden ötürü doğru bir karar olmadığı değerlendirilmiştir(Çetintürk, 2017: 477).

Neyse ki, 6763 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte 10 yıl sonra suça sürüklenen çocuklar bakımından uzlaştırma kapsamında ki suçların kapsamının genişletilmesiyle oluşan bu olumsuzluk giderilmiştir(Değirmenci, 2021b: 173).

24.11.2016 tarihinde 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Diğer Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında CMK m.253'ün birinci fıkrasının (c) bendi uyarınca *“Mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar”* uzlaştırma kapsamına alınmıştır.

Kanun hükmünde “ayrıca” denilmek suretiyle yetişkinler bakımından uzlaştırma kapsamında olan suçlar, suça sürüklenen çocuklar içinde geçerli olmanın yanında üst sınırı üç yılı geçmeyen suçlar açısından da uzlaştırma yoluna gidilebileceği belirtilmiştir(Erdem, Eser & Özşahinli, 2017: 48).

Yönetmelikte belirtildiği üzere; suça sürüklenen çocuklar açısından suçun niteliği göz önünde bulundurulmamakta, suça yönelik verilecek cezanın türüne ve ağırlığına önem verilmektedir. Suça sürüklenen çocuklar tarafından işlenen suç için adli para cezası öngörülmüşse, cezanın miktarı her ne olursa olsun uzlaştırma kapsamındadır. Hapis cezası gerektirecek suçlar için ise üst sınır üç yıl olarak belirtilmiştir. Ancak işlenen suça yönelik verilecek cezanın ağırlaştırılması halinde ön görülen hapis cezası üç yılı geçiyorsa söz konusu suçun nitelikli halinden bahsedilir ki burada da uzlaştırma hükümlerinin uygulanmaması gereği savunulmaktadır. Bununla birlikte, hapis ve adli para cezasının birlikte öngörüldüğü suçlarda uzlaştırma yoluna gidilebilmesi gereği değerlendirilmektedir(Öztürk ve diğerleri, 2021: 49).

Yukarıda bahsettiğimiz yetişkinler için uzlaştırma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere sadece suça sürüklenen çocuklar için geçerli suç tipleri şunlardır(<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1312021135737uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20kapsam%C4%B1na%20giren%20su%C3%A7%20listesi%2013-01-2021%20PDF.pdf>, Erişim tarihi:30.09.2021):

1- Kasten Yaralama Suçları(TCK 86/1-2-3)

2- İnsan Üzerinde Deney(TCK 90/1)

- 3- Organ ve Doku Ticareti(TCK 91/2-6)
- 4- Terk(TCK 97/1)
- 5- Yardım ve Bildirim Yükümlülüğünün Yerine Getirilmemesi(TCK 98/1-2)
- 6- Kısırlaştırma(TCK 101/2)
- 7- Şantaj(TCK 107/1-2)
- 8- Cebir(TCK 101/2); TCK 86/2 ve TCK 86/3 ile birleşmesi halinde
- 9- Siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi(TCK 114/1)
- 10- İnanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasının engellenmesi(TCK 115/1-2-3)
- 11- İş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçunun(TCK 117/1-2-3)
- 12- Sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi(TCK 118/1-2)
- 13- Nefret ve ayrımcılık(TCK 122/1)
- 14- Haberleşmenin engellenmesi(TCK 124/1)
- 15- Hakaret(TCK 125/3)
- 16- Kişisel verilerin kaydedilmesi(TCK 135/1)
- 17- Herkesin girebileceği bir yerde bırakılmakla birlikte kilitlenmek suretiyle ya da bina veya eklentileri içinde muhafaza altına alınmış olan eşya hakkında(TCK 142/2-h yollamasıyla 167/2)
- 18- Verileri yok etmeme(TCK 138/1)
- 19- Paydaş veya elbirliği ile malik olunan mal üzerinde veya bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla hırsızlık(TCK 144/1-a, 1-b, 143)
- 20- Taksirli iflas(TCK 162/1)
- 21- Karşılıksız yararlanma(TCK 162/1-2-2)
- 22- Bilgi vermeme(TCK 166/1)
- 23- Çocuğun soy bağına değiştirme(231/1)
- 24- Kötü muamele(TCK 232/1-2)
- 25- Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali(TCK 233/2-3)

26- Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması(TCK 234/1-2)

27- Bilişim sistemine girme(TCK 243/1-3-4)

28- Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme(TCK 244-2)

29- Kişilerin malları üzerinde usulsüz tasarruf(TCK 261/1)

30- Görevi yaptırmamak için direnme(TCK 265/1)

31- Genital muayene(TCK 287/1)

32- Hak kullanımını ve beslenmeyi engelleme(TCK 298/1)

Suçta sürüklenen çocuklar bakımından uzlaştırma usulünün uygulanmasında dikkat edilmesi gereken hususlardan biri yaş faktörüdür. Öyle ki uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle taraf olan kişi uzlaştırma usulü uygulandığı zaman on sekiz yaşından büyük olsa bile fiili işlediği sıradaki yaşı dikkate alınacaktır. Fiili işlediği sırada kişinin yaşı on sekiz yaşından küçük olması halinde suça sürüklenen çocuklar için belirlenen ölçütlere bağlı olarak uzlaştırma girişiminde bulunulacaktır (Değirmenci, 2021b: 176).

2.2.5. Diğer kanunlarda uzlaştırma yoluna gidilmesi

Uzlaştırma kapsamındaki suçların değerlendirdiğimizde şunu görmekteyiz ki; kural olarak Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinde, 5560 sayılı kanun ile yapılan değişiklikler neticesinde ortaya çıkan suçlar kapsamında, mağdur ya da suçtan zarar görenin gerçek ya da özel hukuk tüzel kişisi olması kaydıyla uzlaştırma yoluna gidilmektedir(CMUY m.8/1).

Öte yandan soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlı olsun ya da olmasın diğer kanunlarda uzlaşma yoluna gidilebilmesi için kanunda açık bir hükmün bulunması gerekliliği vurgulanmıştır(CMUY m.8/3).

Diğer kanunlarda yer alan uzlaştırma kapsamındaki suçlar şunlardır;

1- 20.10.2016 tarihli 6750 sayılı Ticari İşletmelerde Taşınır Rehni Kanunu'nun 16. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen suç halinde,

“(1) Rehin veren veya taşınırı rehin yüklü olarak devralan;

a) Rehinli varlığı bu Kanun'un hılfına kullanması,

b) Borcu ödememesi hâlinde rehinli varlığın mülkiyetini devretmemesi,

c) Rehinli varlığı alacaklıya zarar vermek kastıyla tahrip veya imha etmesi,

ç) Rehinli taşınır varlığın devri ile alacağın devrini Sicile tescil ettirmemesi,

d) Sicili yanılmaya yönelik fiillerde bulunması, hâllerinde alacağını tamamen veya kısmen tahsil edemeyen rehin alacaklılarının şikâyeti üzerine güvence altına alınan borç tutarının yarısını geçmemek üzere adli para cezası uygulanır.”

2- 26.01.1939 tarihli 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun'un 14. maddesinin üçüncü fıkrasındaki suç,

“Zeytinliklere her çeşit hayvan sokulması, yerleşim sahaları hariç, zeytin sahalarına en az bir kilometre yakınlıkta koyun ve keçi ağılı yapılması yasaktır”

3- 08.01.2004 tarihli 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun'un 66. maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bendi kapsamındaki suçlar,

“İhlal sayılan haller ve bu hallerde verilecek cezalar aşağıda gösterilmiştir:

a) 56 ncı maddenin (a), (b) ve (e) bentlerindeki fiilleri işleyenler bir yıldan iki yıla kadar hapis veya bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. 8717 b) 56 ncı maddenin (c), (d) ve (g) bentlerini ihlal edenler ikiyüzelli günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır. c) Gerçeğe aykırı biçimde, kendisini başvuru sahibi veya hak sahibi olarak tanıtanlar ikiyüzelli günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır. d) Yukarıdaki fiillerin bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde bunlar hakkında tüzel kişilere özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. Bu maddenin (c) bendi hariç diğer bentlerinde yazılı suçların takibi şikâyete bağlıdır.”

4- 13.01.2011 tarihli 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 62. maddesinin birinci fıkrasının (a), (b), (c), (d) bentlerinde yer alan suçlar,

“(1) a) 55 inci maddede yazılı haksız rekabet fiillerinden birini kasten işleyenler, b) Kendi icap ve tekliflerinin rakiplerinkine tercih edilmesi için kişisel durumu, ürünleri, iş ürünleri, ticari faaliyeti ve işleri hakkında kasten yanlış veya yanıltıcı bilgi verenler, c) Çalışanları, vekilleri veya diğer yardımcı kimseleri, çalıştırmanın veya müvekkillerinin üretim veya ticaret sırlarını ele geçirmelerini sağlamak için aldatanlar, d) Çalıştıranlar veya müvekkillerden, işçilerinin veya çalışanlarının ya da vekillerinin, işlerini gördükleri sırada cezayı gerektiren bir haksız rekabet fiilini işlediklerini öğrenip de bu fiili önlemeyenler veya gerçeğe aykırı beyanları düzeltmeyenler, fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, 56 ncı madde gereğince hukuk davasını açma hakkını haiz bulunanlardan birinin şikâyeti üzerine, her bir bent kapsamına giren fiiller dolayısıyla iki yıla kadar hapis veya adli para cezasıyla cezalandırılırlar.”

5- 05.02.1954 tarihli 5846 sayılı Fikri ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 71.maddesini birinci fıkrasının (1), (2), (3), (4), (5) ve (6) bentleri ile ikinci fıkrası ve 72. maddesinin birinci fıkrası kapsamındaki suçlar,

Fikri ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 71. Ve 72. Maddesinde düzenlenen suçlar kapsamında hak sahiplerinin mali ve manevi haklarına yönelik gerçekleşen tecavüzlere ait suçlar 75. Madde uyarınca şikâyet tabi olmasından ötürü uzlaştırma kapsamındaki suçlardandır(Erdem, Eser & Özşahinli, 2017: 46).

6-22.12.2016 tarihli 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nun 30. maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında yer alan suçlar,

“(1) Başkasına ait marka hakkına iktibas veya iltibas suretiyle tecavüz ederek mal üreten veya hizmet sunan, satışa arz eden veya satan, ithal ya da ihraç eden, ticari amaçla satın alan, bulunduran, nakleden veya depolayan kişi bir yıldan üç yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. (2) Marka koruması olduğunu belirten işareti mal veya ambalaj üzerinden yetkisi olmadan kaldıran kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. (3) Yetkisi olmadığı hâlde başkasına ait marka hakkı üzerinde devretmek, lisans veya rehin vermek suretiyle tasarrufta bulunan kişi iki yıldan dört yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. (4) Bu maddede yer alan suçların bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde ayrıca bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. (5) Bu maddede yer alan suçlardan dolayı cezaya hükmedebilmek için markanın Türkiye’de tescilli olması şarttır. (6) Bu maddede yer alan suçların soruşturulması ve kovuşturulması şikâyetle bağlıdır.”

7- 14.12.2009 tarihli 5941 sayılı Çek Kanunu'nun 7. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları kapsamındaki suçlar,

“(4) Kısmen veya tamamen karşılığı bulunmayan çekle ilgili olarak, talebe rağmen, karşılıksızdır işlemi yapmayan banka görevlisi, şikâyet üzerine bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (5) Karşılığı tahsil edilmek üzere bankaya ibraz edilen çekin karşılığının hesapta mevcut olmasına rağmen, hamile ödemede bulunmayan ya da bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarı hamile ödemeyen banka görevlisi, şikâyet üzerine bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

8- 24.04.1969 tarihli 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 25. maddesi kapsamındaki suçlar,

“Kooperatifin ticari defterleri ve haberleşme ile ilgili hususların tetkiki, genel kurulun açık bir müsaadesi veya yönetim kurulunun kararı ile mümkündür. İncelenmesine müsaade edilen defter ve vesikalardan öğrenilecek sırlar hariç olmak üzere, hiçbir ortak kooperatifin iş sırlarını öğrenmeye yetkili değildir. Her ortak ne suretle olursa olsun öğrenmiş olduğu kooperatife ait iş sırlarını, sonradan ortaklık

hakkını kaybetmiş olsa dahi daima gizli tutmak zorundadır. Bu mecburiyete uymıyan ortak meydana gelecek zararlardan kooperatife karşı sorumlu olduğu gibi kooperatifin şikâyeti üzerine herhangi bir zarar umulmasa dahi bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.”

9- 09.06.1932 tarihli İcra ve İflas Kanunu kapsamında yer alan 331.madede yer alan *“alacaklısını zarara uğratmak kasdiyle mevcudunu eksiltme”*, 332. maddesini birinci ve ikinci fıkralarında yer alan *“acizine kendi fiiliyle sebebiyet veren veya vaziyetinin fenalığını bilerek ağırlaştırma”*, 333. maddesinin (a) fıkrasında yer alan *“Ticari şirket yöneticilerinin sorumluluğu”* kapsamında yöneticilerin alacaklarını zarar uğratma amacıyla ticari işletmenin borçlarını ödememesi suçu, 337/a maddesinin birinci fıkrası kapsamında yer alan *“ticareti terk”* ve 338.maddenin birinci fıkrasında yer alan *“gerçeğe aykırı beyanda bulunma”*, 345a maddesinde yer alan *“sermaye şirketlerinin iflasını istememek”* suçları şikâyete bağlı olduklarından dolayı uzlaştırma kapsamındadır.

2.3. Uzlaştırma Kapsamında Olmayan Suçlar

Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi olmak üzere; mağdur ya da suçtan zarar görenin gerçek ya da özel hukuk kişisi olması şartıyla uzlaştırma yoluna gidilebileceğini yukarıda belirttik. 5560 sayılı Kanun ile değişikliğe uğrayan CMK 253. maddesi kapsamında soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi olsun ya da olmasın TCK’da yer alan katalog suçların da uzlaştırmaya dâhil edildiğini gördük. Bununla birlikte sadece yetişkinler yönünden değil suça sürüklenen çocuklar açısından da üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezası gerektiren suçlar için de uzlaşma yoluna gidilebilme durumunu değerlendirdik.

Her ne kadar uzlaştırma kapsamında katalog suçlar, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi olan suçlar, suça sürüklenen çocuklar bakımından üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezası gerektiren suçlar yönünden uzlaştırma yoluna gitmenin imkânı olsa da uzlaştırma yoluna gitmenin imkânı olmayan bazı istisnalar da mevcuttur. Bunlardan birincisi, cinsel dokunulmazlığa yönelik işlenmiş olan suçlardır. İkincisi, kamu tüzel kişiliğine karşı işlenen suçlardır. Son olarak da uzlaşma kapsamına giren bir suçun uzlaştırma kapsamına girmeyen başka bir suç ile birlikte işlenmesi halindeki suçlardır.

2.3.1. Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenmiş suçlar

Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen ve CMK'nın 253. maddesinin üçüncü fıkrasında da belirtildiği üzere uzlaştırma kapsamına girmeyen suçlar, TCK'da "*cinsel saldırı(TCK m.102), çocukların cinsel istismarı(TCK m.103), reşit olmayanla cinsel ilişki(TCK m. 104) ve cinsel taciz(TCK m.105)*" olarak belirtilmektedir(Öztürk ve diğerleri, 2021: 47).

TCK 102. maddesinin birinci fıkrası uyarınca bir kimsenin cinsel dokunulmazlığını ihlal eden kişinin mağdurun şikâyetine bağlı olarak cezalandırılacağı belirtilmekte, sarkıntılık düzeyinde kalması halinde ise daha az cezayı gerektiren bir hal olduğu kabul edilmektedir. Yine TCK 102. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçun eşe karşı işlenmesi halinde meydana gelen suçta mağdurun şikâyetinin arandığı belirtilmektedir. TCK 103. maddesinin birinci fıkrasında yer alan çocuğun cinsel istismarı suçunun failinin çocuk olması ve fiilinde sarkıntılık düzeyinde kalması halinde mağdurun velisi ya da vasisinin şikâyetine bağlı olarak gerçekleşmektedir. TCK 104. maddesinin birinci fıkrasında yer alan reşit olmayanla cinsel ilişki suçunun mağdurunun 15 yaşından büyük olması ve cebir, tehdit ve hile olmaksızın gerçekleşmesi halinde şikâyete bağlı olarak failin cezalandırılacağı hükmü belirtilmektedir. TCK 105. maddesinde yer alan cinsel taciz suçunda yine mağdurun şikâyeti üzerine failin cezalandırılacağı hükmü belirtilmektedir.

Yukarıda belirtmiş olduğumuz TCK'nın ilgili maddeleri bakımından işlenen suçlar her ne kadar mağdurun şikâyetine bağlı olarak failin cezalandırılması gereği belirtilmişse de uzlaştırma kapsamında değildir. Bu durum hem CMK 253. maddesinin üçüncü fıkrasında hem de Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 8. maddesinin dördüncü fıkrasında belirtildiği üzere; "*Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez.*" Hükmü ile de anlaşılabileceği üzere cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar uzlaştırma kapsamından hariç tutulmuştur.

2.3.2. Kamu tüzel kişiliğine karşı işlenmiş suçlar

Cezalandırılma sorumluluğu şahsi olarak kabul edilmektedir. Ancak gerçek kişiler suç işleyebilmekte ve bu nedenle ceza davaları ancak gerçek kişilere karşı açılabilir. Tüzel kişilerin cezalandırılmaları ve dolayısıyla sanık sıfatı almaları

“ceza sorumluluğunun sübjektifliği prensibi” gereğince imkânsız olduğu değerlendirilmektedir. Tüzel kişilerde suç işleyen ya da sanık olan taraf ancak ve ancak tüzel kişiliğin sorumlusu, müdürü veya memuru olabileceği belirtilmektedir(Yenisey ve Nuhoglu, 2021: 841).

Uzlaştırmada kovuşturulması ve soruşturulması şikâyeteye tabi olmak kaydıyla, mağdurun ya da suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması halinde uzlaştırma yoluna gidilebileceği gerek kanun da gerekse de Uzlaştırma Yönetmeliği’nde hüküm altına alınmıştır.

TCK 340/2 maddesinin ikinci fıkrasında yer alan yabancı devlet başkanına karşı işlenen suçun soruşturulması ve kovuşturulmasının şikâyeteye tabi suçlardan biri olması ve yabancı devletin şikâyetinin bulunması halinde failin cezalandırılacağı belirtilmektedir. Yine TCK 341. maddesinde yer alan yabancı devlet bayrağına karşı hakaret suçunda cezalandırmanın ön koşulu yabancı devletin şikâyetine bağlı olarak gerçekleşmektedir. Söz Konusu maddelerde bahsedilen suçlar kapsamında yabancı devletin şikâyetinin varlığından hareketle, cezalandırılma yapılacağı ön görülmekte ise de mağdurun kamu hukuk tüzel kişiliği olmasından ötürü uzlaştırma yoluna gidilemeyecektir.

2.3.3 Uzlaştırma kapsamına giren suçun bu kapsamda olmayan başka bir suçla birlikte işlenmesi

Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun yine uzlaştırma kapsamına girmeyen başka bir suç ile aynı mağdura karşı işlenmesi halinde şüpheli ya da sanık bakımından uzlaştırma hükümlerinin uygulanamayacağı belirtilmektedir(CMK m.253/3;CMUY m.8/5).

Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsamda olmayan başka bir suç ile birlikte işlenmesi hususunda CMK m.253 kapsamında iki farklı düzenlemenin yapıldığı görülmektedir.

Bunlardan birincisi 26.06.2009 tarihinde kabul edilen 5918 sayılı Kanunla Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 253. maddesine üçüncü fıkra olarak; *"Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz."* Metnin eklenmesiyle ortaya çıkmıştır(Değirmenci, 2021b: 177).

İkincisi ise uzlaştırma kurumu için en son yapılan düzenleme 17.10.2019 tarihinde kabul edilen, 23.10.2019 tarihli resmi gazetede yayınlanan 7188 sayılı Kanun ile gerçekleşmiştir(Ertuğrul, 2020;126). İş bu kanun ile yapılan üç düzenlemeden biri de uzlaştırma kapsamına yönelik gerçekleşmiştir. Öyle ki 7188 sayılı Kanun ile beraber Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinin üçüncü fıkrasındaki hüküm, uzlaştırma kapsamına giren bir suçun bu kapsama girmeyen başka bir suç ile birlikte aynı mağdura karşı işlenmesi halinde uzlaştırma hükümlerinin uygulanamayacağı yönünde olmuştur(Ertuğrul, 2020;130).

Her ne kadar 5918 sayılı Kanunla CMK 253. maddesinin üçüncü fıkrasında *“birlikte işlenen suç”* ifadesi yer verilmişse de 7188 sayılı Kanunla eklenen *“aynı mağdura karşı”* ibaresi neticesinde bazı anlam karışıklıklarının önüne geçildiği değerlendirilmektedir. Öyle ki 7188 sayılı Kanun öncesinde *“birlikte işlenen suç”* ifadesinden şüpheli veya sanığın bir suç yönüyle barıştırılması söz konusu iken, diğer suç yönüyle de cezalandırılması söz konusu olması, uzlaştırma kurumunun yapısıyla uyuşmadığı gibi uygulamada da birçok çelişkili durumların yaşanmasına neden olmuştur(Değirmenci, 2021a: 54). Bununla birlikte uzlaştırma kapsamında ki suçları uzlaştırma kapsamında olmayan suçlarla birlikte işleyen faillerin sayısı ne kadar artarsa uzlaştırmının kapsamı da bir o kadar azalacaktır. Bu durum neticesinde uzlaştırma kurumundan beklenen fayda elde edilemeyeceği ve uzlaştırmının kapsamına yönelik tahmin edilenin de ötesinde bir sınırlandırma getirileceği değerlendirilmiştir(Çetintürk, 2017:620-621). Neyse ki 2019 yılında getirilen 7188 sayılı Kanunla yapılan düzenlemeye bağlı olarak uzlaştırmının uygulanmasına yönelik kapsam genişletilmiştir(Değirmenci, 2021b: 183).

Birlikte işlenen suçların biri hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi halinde, diğer suç açısından uzlaştırma kapsamında ki suç olması halinde uzlaştırma hükümlerinin uygulanması gerekmektedir(Değirmenci, 2021b:184).

Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın verilmesi halinde uzlaştırma usulünün ne şekilde yapılacağı hususu yönetmelikte belirtilmektedir. Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 10. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca; *“Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olduğu ve kapsama girmeyen suç hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararının verildiği hâllerde dosya, bu karara karşı itiraz süresinin geçmesi veya itirazın reddedilmesi üzerine büroya gönderilir.”*

2.4. Birden Fazla Kişi Tarafından İşlenen Suçlarda Uzlaştırma

Aralarında iştirak ilişkisi olsun ya da olmasın, birden fazla şüpheli veya sanık tarafından işlenen suçlar kapsamında uzlaşma hükümleri her bir şüpheli veya sanık açısından ayrı ayrı değerlendirilir, uzlaşan kişi ancak uzlaşmadan yaralanır(CMK m.255;CMUY m.7/2).

Uzlaştırma kurumu, suç nedeniyle ortaya çıkan bozulmanın giderilmesinde tarafların karşılıklı tatminkârlık zemininde bir anlaşmaya varması suretiyle maddi veya manevi zararın karşılanmasına katkı sunmaktadır.

Uzlaştırma kurumunun asıl amacı, mağdurun uğradığı maddi ya da manevi zararın karşılanmasından öte, diyalog ekseninde mağdur ve failin etkileşimde bulunulmasının sağlanmasıdır(Çetintürk, 2017: 686).

Mağdurun uğramış olduğu zarardan haberdar olan fail, yaşanan bu olaydan dolayı pişmanlık duymakta, zararın giderilmesi için girişimde bulunabilmektedir. Bu durum uzlaştırmanın ıslah edici özelliğini de yansıtmaktadır(Erdem, Eser & Özşahinli, 2017: 142).

Onarıcı adalet anlayışının en popüler ve etkin kurumu olan uzlaştırmada(Apaydın, 2018: 14) fail tarafından mağdura yönelen suç eyleminin şu anda ve gelecekte olması düşünülen olumsuz etkilerin ortadan kaldırılmasının esas olacağı değerlendirilmektedir. Mağdurun uğradığı maddi ya da manevi zararın giderilmesi her ne kadar uzlaştırmanın amaçlarından biri olsa da esas olan mağdur ve fail arasındaki ilişkilerin onarılmasıdır. Suç ile bozulan toplumsal düzenin yeniden tesis edilmesi için taraflar arasındaki bozulan her bir ilişkinin onarılması gerekmektedir. Öyle ki birden fazla fail tarafından gerçekleştirilen suç eylemleri hususunda her ne kadar kanunda tek suç olarak kabul edilmiş olsa da ortada kişi sayısı kadar bozulan ve onarılması gereken bir ilişki mevcuttur. Birden fazla kişi tarafından işlenen suçlarda uzlaştırmanın suç sayısından ziyade kişi sayısına göre bozulan ilişkilerin onarılması gereği hususunun doğru bir çözüm olduğu değerlendirilmektedir(Değirmenci, 2021b: 190).

Şikâyeteye bağlı olan bir suç işlenmesi halinde mağdur ya da suçtan zarar görenin fail hakkında şikâyetçi olması gerekmektedir. Mağdur ya da suçtan zarar görenin şikâyetinden vazgeçmesi veya feragat etmesi halinde uzlaştırma usulü uygulanmadan kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmelidir(Yerdelen, 2018: 51). Bununla birlikte

birden fazla fail tarafından işlenen suç eylemlerinden dolayı, faillerin bir kısmı ile uzlaşma sağlanması, diğerleri hakkında ise şikâyetten vazgeçilmesinin imkânı bulunmamaktadır. Şikâyetten vazgeçme ve uzlaştırma bir birlerinden farklı iki ayrı kurumdur. Şikâyetten vazgeçme her ne kadar uzlaştırma anlamına gelmiyorsa uzlaştırmada şikâyetten vazgeçme anlamına gelmemektedir. Öte yandan TCK m.73/5’de iştirak halinde suç işlemiş sanıklardan biri hakkında şikâyetten vazgeçilmesi halinde diğerleri hakkında da şikâyetten vazgeçme kapsamından yararlanabileceği belirtilmektedir(Akbulut ve Aksan, 2019: 62). Uzlaştırmada ise iştirak ilişkisi göz önünde bulundurulmaksızın birden fazla kişi tarafından işlenen suçlar için uzlaşma hükümleri uygulanabilmektedir.

2.5. Birden Fazla Kişinin Mağduriyetine ya da Zarar Görmesine Neden Olan Suçlarda Uzlaştırma

Birden fazla kişinin mağdur olmasına veya suçtan zarar görmesine sebebiyet verilmesi halinde uzlaştırma sürecinin ne şekilde yönetilebileceği gerek Uzlaştırma Yönetmeliği’nde gerekse de Ceza Muhakemesi Kanunu’nda belirtilmektedir. Buna göre, *“Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.”* Hükümü yer almaktadır(CMK m.253/7;CMUY m.7/3).

Çetintürk’e göre mağdur veya suçtan zarar görenlerin sayısının birden fazla olması halinde uzlaştırma usulünün uygulanması yönünde ki düzenlemenin uzlaştırma kapsamını daraltması sebebiyle yerinde olmadığı düşünülmektedir. Gerek mağdur ve fail gerekse de toplum açısından uzlaştırmanın faydaları göz önünde bulundurulduğu takdirde mağdurlardan ya da suçtan zarar görenlerden biri ya da birkaçının uzlaşmayı kabul etmeleri halinde fail ile uzlaşmalarını sağlayacak şartların ortaya konulması gereği savunulmaktadır. Tüm mağdurların uzlaşması gerekliliği nedeniyle bir kısım mağdurlar uzlaşma teklifini kabul etseler bile diğerler mağdurlar uzlaşmayı kabul etmedikleri takdirde uzlaşma yoluna gidilememektedir. Uzlaştırmadan uzlaşan kişi yararlanmalı, uzlaşmayanlar için ceza yargılaması kaldığı yerden devam etmesi gereği değerlendirilmektedir(Çetintürk, 2017: 517).

Aynı zamanda, uzlaştırmanın birincil amaçlarından olan mağdur ya da suçtan zarar görenin zararının giderilmesi şartına burada uyulmamaktadır. Birden fazla mağdur ya

da suçtan zarar gören olması halinde mağdurların hepsinin uzlaşmayı kabul etmemeleri sonucunda uzlaştırma yoluna gidilemeyecek ve uzlaşma hükümleri uygulanamayacaktır(Çetin, 2009: 21).

Mağdur ya da suçtan zarar görenlerin hepsinin yapılan uzlaşma teklifini kabul etmeleri şartı bizce de doğru bir uygulama olarak görülmemektedir. Öyle ki mağdur ya da suçtan zarar görene uzlaşma teklifinin yapılamaması halinde bu kişiler bakımından uzlaşma teklifi reddedilmiş sayılacağından dolayı uzlaştırma hükümleri uygulanamayacak ve uzlaştırmadan beklenen başarı elde edilemeyecektir. Aynı zamanda uzlaşmak isteyen taraflar açısından da uzlaşma imkânı ortadan kalkacaktır.

Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 7. maddesini üçüncü fıkrasında “bir suç ”tan dolayı mağdur ya da suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşma teklifini kabul etmeleri halinde uzlaşma yoluna gidilebileceği belirtilmekte iken yönetmeliğin 7. maddesinin dördüncü fıkrasında bir den fazla suç olmasına rağmen kanunda tek ceza öngörüldüğü hallerde ayrı ayrı uzlaştırma yoluna gidilebileceği belirtilmektedir.

Örneğin, konut dokunulmazlığının ihlali suçunun işlenmesinde aynı konutta yaşayan kişilerinde mağdur olunmasına sebep verileceğinden ötürü tüm mağdur ya da suçtan zarar görenlerin uzlaşma teklifini kabul etmeleri gerekmektedir. Keza hırsızlık suçunda çalınan eşyanın sahibinin birden fazla olması halinde, mağdur ya da suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmeleri gerekmektedir(Ekinci ve Yemenici, 2018: 488).

Taksirle yaralama suçunun bir fiille birden fazla kişiye karşı işlenmesi durumunda TCK m.89/4 hükmü doğrultusunda tek ceza ön görülmektedir. Burada her ne kadar birden fazla kişiye karşı suç işlenmiş olsa da kanunda tek ceza öngörüldüğünden dolayı ayrı ayrı uzlaştırma yoluna gidilmektedir(Ekinci ve Yemenici, 2018: 489).

2.6 Taraflar Bakımından

2.6.1. Uzlaştırmanın tarafları

Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 29. maddesinin birinci fıkrasında; “*Uzlaştırmacı; şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmaması ya da kısıtlı olması hâli ile mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gücü*

bulunmaması durumunda, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır.” Hükmü yer almaktadır.

Yukarıda da belirtildiği üzere, onarıcı adalet kurumunun en köklü ve etkin kurumu olan uzlaştırmada(Çetintürk, 2017:4) taraflar, şüpheli veya sanık ile mağdur ya da suçtan zarar görendir. Taraflar arasında gerçekleşen uzlaşma iki kişi arasında olabileceği gibi daha çok kişi arasında da gerçekleşebilir. Öyle ki, uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle bir den fazla mağdur ya da suçtan zarar gören olabileceği gibi bir den fazla şüpheli veya sanık da olabilir(Yerdelen, 2018: 56).

Şüpheli soruşturma evresinde suç şüphesi altında bulunan kimseyi ifade etmek için kullanılmakta(CMK m.2/1-a) iken, sanık kovuşturma evresinin başlangıcından hükmün kesinleşmesine kadar sürede suç şüphesi altında bulunan kimsenin ifade edilmesi için kullanılmaktadır(CMK m.2/1-b).

Soruşturma evresinin tamamlanması akabinde kişi hakkında iddianame düzenlenir. İddianamenin düzenlenmesinin ardından ise kişi şüpheli pozisyonundan sanık pozisyonuna geçmektedir. Sanıklık durumu ise kovuşturmanın başlangıcıyla başlamakta, beraat ya da mahkûmiyetin kesinleşmesine sürecine kadar devam etmektedir(Ünver ve Hakeri, 2021: 233).

Uzlaştırma taraflarından olan bir diğer kimse ise suçtan zarar gören veya mağdur olarak yer almaktadır. Her ne kadar suçtan zarar görenin tam olarak doğru tanımının yapılması zor olsa da mağdurun, suçtan zarar gören olduğu şeklinde yapılacak tanım daha yerinde olacağı değerlendirilmektedir. Öyle ki, öldürme suçunda suçun mağduru ölen kişi iken, suçtan zarar gören mağdurun yakınlarıdır. Bu nedenle suçtan zarar görenin tanımının yapılmasından ziyade şartlarının belirlenmesinin daha doğru olduğu görüşü savunulmaktadır. Bir kişinin suçtan zarar gören olabilmesi için, sağ olması, temyiz kudretine haiz olması, reşit olması ve medeni hakları kullanma yönünden kısıtlı olmaması gerektiği belirtilmektedir(Ünver ve Hakeri, 2021: 321). Bununla birlikte belirli bir suç nedeniyle mağdur olan kişi, suçtan kaynaklanan ceza ilişkisinin tarafı iken suçtan zarar gören hukuk ilişkisinin tarafıdır. Suçtan ilk olarak etkilenen, bir diğer anlamda suçun tüm maddi unsurlarına muhatap olması nedeniyle suç ile korunan hukuksal yararı zedelenen kişinin suçtan zarar gören olarak tanımlanması gereği savunulmaktadır(Öztürk ve diğerleri, 2021: 164).

Uzlaştırmada yer alan bir diğer taraf ise katılındır. Suçtan zarar görenin açılan kamu davası Cumhuriyet savcısının yanında yer alması ve CMK'nın kendisine tanıdığı hak ve yetkileri haiz olarak yer almak istemesine katılma(müdahale) denilmekte iken, bu istemin yetkili merciler tarafından kabul edilmesi halinde istemde bulunan kişiye katılan denilmektedir(Öztürk ve diğerleri, 2021: 166).

Uzlaştırma müzakerelerine katılabilecek avukat ve müdafî tanımı, 5271 sayılı CMK'da şu şekilde yer almaktadır: Vekil ceza muhakemesinde suçtan zarar gören, katılan ya da malen sorumlu kişiyi temsil eden avukatı; müdafî ise şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde temsil eden avukatı ifade etmektedir(CMK m.2/c-d).

2.6.2. Tarafların gerçek ya da özel hukuk tüzel kişisi olması

Uzlaştırmının taraflara ilişkin şartlarından biri de şüpheli veya sanık ile mağdur ya da suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması gereğidir(Apaydın, 2019: 46). Uzlaştırma kapsamındaki bir suç nedeniyle taraf olan mağdur ya da suçtan zarar görenin kamu hukuk tüzel kişisi olması halinde uzlaştırma yoluna başvurulamaz(Yerdelen, 2018: 56).

Nitekim Uzlaştırma Yönetmeliği'nde *“Uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için mağdur ya da suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması gerekir.”* Hükmü yer almaktadır(CMUY m.7/1).

Yerdelen (2018)'e göre uzlaştırma yolunda kamu tüzel kişiliğinin taraf olamamasının nedeni, taraflar arasındaki eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmamasından kaynaklanmaktadır. Öyle ki, kamu gücünü elinde bulunduran kişi ile şüpheli veya sanık arasında yürütülecek uzlaştırma müzakerelerinin sağlıklı, eşit ve özgür iradeye dayalı bir şekilde yürütülebilmesi hususunda bazı belirsizlikler olabilecektir.

2.6.3. Tarafların ulaşılabilir olması

Uzlaştırma konusu suç kapsamında uzlaştırma yoluna gidilmesinin bir diğer şartı da taraflara ulaşılabilmiş olmasıdır. Öyle ki, tüm uğraşlara rağmen taraflara ulaşılamaması halinde uzlaştırma yoluna gidilemeyecektir.

Nitekim gerek Ceza Muhakemesi Kanunu'nda gerekse de Uzlaştırma Yönetmeliği'nde belirtildiği üzere; resmi mercilerce beyan olunan adreste bulunmama, yurt dışında olma yahut şüpheli, sanık, mağdur, suçtan zarar gören,

katılana ya da bunların kanuni temsilcilerine hiçbir surette ulaşılamaması durumunda uzlaştırma yoluna gidilemeyeceği belirtilmektedir(CMK m.253/6; CMUY m. 7/12).

2.6.4. Tarafların hayatta olması

Uzlaştırmada taraflara ilişkin bir diğer şart ise mağdur ya da suçtan zarar görenin hayatta olması ile ilgilidir. Uzlaştırma kapsamında ki bir suçun tarafı olan kişinin hayatta olmaması durumu, uzlaştırma işlemlerinin sonlandırılması gereğini ortaya çıkarmaktadır.

TCK m.64'e göre şüphelinin ölümü halinde devletin ceza davası açma hakkı bulunmamaktadır. Şayet şüphelinin ölümü kovuşturma evresinde vuku bulmuş ise mahkeme tarafından davanın düşme kararı verilmektedir(Yenisey ve Nuhoğlu, 2021: 624).

Nitekim Uzlaştırma Yönetmeliği'nde yer alan "*Soruşturma evresinde mağdur veya suçtan zarar görenin ölümü hâlinde uzlaştırma işlemi sonlandırılır. Kovuşturma evresi için Kanun'un 243 üncü maddesi hükmü saklıdır.*" Hükmü ile hareketle, soruşturma ve kovuşturma evresinde uzlaştırma evresinde ne şekilde yürütüleceği belirtilmektedir(CMUY m. 7/7).

Her ne kadar soruşturma evresinde mağdur ya da suçtan zarar görenin ölümü durumunda dosya uzlaştırma bürosuna gönderilmeden sonlandırılması gerekse de kovuşturma evresinde mağdur ya da suçtan zarar görenin ölümü halinde davaya katılıp katılmadığı göz önünde bulundurulmalıdır(Arslan, 2021: 47).

Nitekim mağdur ya da suçtan zarar gören davaya katılmış ve daha sonra hayatını kaybetmişse uzlaştırma süreci tarafın mirasçılarıyla yürütülebilmektedir. CMK m. 243'e göre "*Katılan, vazgeçerse veya ölürse katılma hükümsüz kalır. Mirasçılar, katılanın haklarını takip etmek üzere davaya katılabilirler*" Hükmü ile de belirtmekle birlikte, mirasçılar hakları doğrultusunda davaya katılırlarsa uzlaştırma süreci mirasçılar yönünden devam edebilecektir. Şüpheli veya sanık hayatta değilse soruşturma evresinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı; kovuşturma evresinde ise davanın düşme kararı verilmektedir(Arslan, 2021: 48).

2.6.5. Şüpheli veya sanığın ceza ehliyetinin olması

Uzlaştırma kapsamında ki bir suçun şüphelisinin veya sanığının kusur ehliyetine sahip olması, uzlaştırma prosedürünün işletilmesi ya da işletilememesi hususlarında

önem arz etmektedir. Öyle ki, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik hallerinde kişinin ceza ehliyeti olmadığı kabul edilmektedir. Bununla birlikte ceza ehliyeti olmayan kişiler hakkında güvenlik tedbirleri uygulanabilir. Kişinin kusur yeteneğine sahip olmaması halinde kişiye ceza verilmektedir. Bu durumda uzlaştırma yoluna da gidilemeyeceği değerlendirilmektedir. Kusur yeteneğinin azalmış olması durumunda uzlaştırma yoluna gidilebilir, ancak bu durumda uzlaştırma işlemleri kanuni temsilciler aracılığıyla yürütülür(Arslan, 2021:48).

TCK m.31/1-2 hükümlerine göre yaş küçüklüğü muhakeme yapılmasında bir engel olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla da ceza ehliyeti bulunmayan çocuk hakkında ceza soruşturması ve kovuşturma yapılamamaktadır(Yenisey ve Nuhoglu, 2021: 625).

2.6.6. Şüpheli veya sanığın akıl sağlığının yerinde olmaması

Uzlaştırma kapsamındaki bir suça taraf olan şüpheli veya sanığın akıl hastası olması, kendi davranışlarını yönlendirme yeteneğini büyük oranda kaybettiği anlamına gelebilmektedir. Bu nedenle, söz konusu suç nedeniyle şüpheli veya sanığın cezalandırılabilme olanağı bulunmamaktadır. Bu durumdan hareketle, uzlaştırma hükümlerinin de uygulanamayacağı değerlendirilmektedir(Yerdelen, 2018: 58).

TCK m.32/2 kapsamında bulunan akıl zayıflığının varlığı halinde uzlaştırma hükümlerinin uygulanmasında bir mani yoktur(Yerdelen, 2018: 58). Bu durumda kusur yeteneği az da olsa vardır ve bu nedenle uzlaştırma hükümlerinin uygulanıp uygulanamayacağı hususunda hâkim gerekli araştırmaları yapmalıdır(Çetintürk, 2017: 394).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM. UZLAŞTIRMANIN AŞAMALARI VE SONUÇLARI

3.1. Uzlaşma Teklifinde Bulunulması

24.11.2016 tarihli 6763 sayılı Kanunla yapılan değişikliklerin neticesinde, soruşturma konusu suçun uzlaştırma kapsamındaki suçlardan olması ve kamu davası açılabilmesi için yeterli şüphenin bulunması halinde dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir. Uzlaştırma bürosu tarafınca görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaştırma teklifinde bulunur(Çetintürk, 2017: 498). Uzlaştırmada müzakere aşamasına geçmeden önce şüpheli veya sanık ile mağdur ya da suçtan zarar görene, uzlaşma teklifi yapılması zorunludur. Teklif taraflarca kabul edildiği takdirde müzakere aşamasına geçilmektedir.

Uzlaştırma teklifi, taraflar arasında meydana gelen suç eyleminin yaşandığı tarihten itibaren hemen yapılmaz. Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun varlığı ve kamu davası açılabilmesi için yeterli şüphenin tespiti halinde dosyanın büroya gönderilmesi ve uzlaştırmacının görevlendirilmesi süreçlerinin de dâhil olduğu bir duygusal soğuma evresi bulunmaktadır(Çetintürk, 2017: 502). Uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, kendisine tevdi edilen dosyada yer alan suç tarihini incelemeli, yaptığı inceleme neticesinde suçun işleniş tarihinden itibaren bir aylık süre geçmemiş ise taraflara uzlaşma teklifinde bulunmamasını önermekteyiz.

Uzlaştırma bürosuna gönderilen dosyanın uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet Savcısı tarafından incelenmesi neticesinde, gönderme kararında yer alan suç türünün uzlaşma kapsamındaki suçlardan olması halinde uzlaştırmacı görevlendirilmesi Başkanlığının belirlediği listeye göre ilgili Cumhuriyet savcısının onayıyla yapılır. Ağır ceza mahkemesi yargı çevresinde yeteri kadar uzlaştırmacının olmaması halinde, en yakın ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesinden görevlendirilme yapılabilir. Dosya uzlaştırmacıya tevdi edildikten sonra bu durum taraflara SMS yoluyla bildirilir. Uzlaştırma evrakı uzlaştırmacıya tutanakla teslim edilir(Apaydın, 2017: 53). Uzlaşma teklifi suçun işlendiği tarihten itibaren bir aylık süre geçmeden yapılamaz(CMUY m. 12/5).

Uzlaşma teklifinin ilk olarak hangi tarafa yapılacağı hususunda kesin bir kural yoktur. Ancak teklifin önce mağdura yapılması durumunda fail teklifi reddederse mağdurun hayal kırıklığına uğrayabileceği ve ikinci defa mağdur olabileceği değerlendirilmektedir. Teklifin önce faile yapılması halinde ise diğer taraf teklifi reddetse dahi failin davranışlarının gözlemlenmesi bakımından önemli olduğu değerlendirilmektedir(Değirmenci, 2021a: 78). Kanaatimizce uzlaşma teklifinin ilk kime yapılacağı hususu tarafların ekonomik ve sosyal yapısına, suçun niteliğine göre değerlendirilmesi gerekmektedir.

Uzlaştırma süreci öncesinde taraflara uzlaşma teklifi yapılmalıdır. Bu yapılan uzlaşma teklifi, Uzlaştırma Yönetmeliği'nin ekinde bulunan Ek-4 sayılı uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmanın kabul veya reddedilmesindeki hukuki sonuçlar kısmında yer alan ve toplam on dokuz maddeden oluşan bilgilerin taraflara açıklanması ve ilgiliye imzalatması şeklinde gerçekleşmektedir(CMUY m.29/5). Uzlaşma teklifinin taraflara müzakere aşamasından önce sunulması taraflarca bazen yanlış anlaşılmaktadır. Uzlaşma teklif formunun kabul edilmesi; uzlaşmak anlamına gelmemekte, uzlaşma müzakerelerine katılmanın kabul edildiği anlamına gelmektedir.

3.1.1. Tarafın fiil ehliyetine sahip olması

Bir kişinin işlediği bir suç eyleminden dolayı sorumluluk sahibi olabilmesi için öncelikle kendisine isnat edilen suçu iradi olarak yerine getirmesi ve işlediği fiilin haksızlık olduğunun farkında olması gerekmektedir(Çetintürk, 2017: 388).

Bir kişinin isnat yeteneğinin olmaması aynı zamanda özgür bir iradeye sahip olmadığı anlamına gelmektedir. Bu nedenle, isnat yeteneği olmayan kişilere uzlaşma teklifinin yapılmasının bir anlamı bulunmamaktadır(Cörüt, 2019: 165).

Uzlaşma teklifi şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin bizzat kendisine yapılır. Çünkü taraflar bakımından uzlaşma teklifinin kabulü veya reddi ile uzlaşmaya yönelik verilecek her türlü kararlar kişiye sıkı sıkı bağlı haklardan olduğu kabul edilmektedir(Özbek, 2018: 95).

Müştekinin veya suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması halinde, vekiline de uzlaşma teklifi yapılabilir. Ancak burada üzerinde durulması gereken husus, özel hukuk tüzel kişiliğin vekilinin “uzlaştırma” hususunda vekâletnamede yetkilendirilmiş olmasıdır. Keza Uzlaştırma Yönetmeliği'nde de “*Müştekinin veya suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması hâlinde vekâletnamede özel yetki*

var ise vekile de uzlaşma teklifinde bulunulabileceği” hususu belirtilmektedir(CMUY m.29/2).

Uzlaşma teklifi yapılacak kişi, kısıtlanması gerekli olan bir kişi olabilir. Bu durum, Cumhuriyet savcıları ya da uzlaştırmacılar tarafından tespit edilebilmektedir. Nitekim yönetmeliğin 29. maddesinin birinci fıkrası uyarınca kişinin ayırt etme gücü olmaması halinde teklifin kanuni temsilciye yapılacağı hususu belirtilmektedir. TMK m. 406’da sayılan; savurganlık, alkol veya uyuşturucu bağımlılığı, kötü yaşam tarzı, kötü yönetim vb. gibi haller için kişinin kısıtlanması gerekmektedir. Ancak bu durumun tespit edilmesine rağmen gerekli kısıtlılık kararı alınmayan kişiler hakkında vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemelerine bildirimde bulunulmalıdır. Kişinin vesayet altına alınması gerekiyorsa uzlaşma teklifi vasiye yapılmalıdır, vesayet altına alınması gerekmiyorsa kişinin kendisine uzlaşma teklifi yapılmalıdır(Özbek, 2018: 96).

3.1.2. Tarafların fiil ehliyetine sahip olmaması

CMK’nın 223. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca, kusurluluğu ortadan kaldıran nedenlerin bulunması halinde, kişinin kusur yeteneğinin olmadığı ve bu nedenle de işlediği suç eylemlerinden ötürü cezalandırılmayacağı belirtilmektedir. Bu durumda söz konusu suç fiili her ne kadar haksızlık olsa bile fail, işlediği suç eyleminden sorumlu olmayacaktır(Çetintürk, 2017: 389).

Kanunda yer alan ve “*kusurun bulunmaması dolayısıyla ceza verilmesine yer olmadığı kararı*” şeklinde nitelenen durumlar şu şekilde belirtilmektedir(Yenisey ve Nuhoğlu, 2021: 804):

“a) Yüklenen suçla bağlantılı olarak yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlik hali ya da geçici nedenlerin bulunması, b) (Değişik: 25/5/2005 - 5353/30 md.) Yüklenen suçun hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi suretiyle veya zorunluluk hali ya da cebir veya tehdit etkisiyle işlenmesi, c) Meşru savunmada sınırın heyecan, korku ve telaş nedeniyle aşılması, d) Kusurluluğu ortadan kaldıran hataya düşülmesi,..”(CMK m.223/3,a-b-c-d).

Görüldüğü üzere tarafların fiili ehliyetine sahip olamaması yani kusur ehliyetinin bulunmaması halinde ceza verilmeyeceği kanunda açıkça belirtilmektedir.

Kusurluluğu etkileyen faktörler; “*kusurluluğu ortadan kaldıran veya azaltan nedenler*” olarak ikiye ayrıldığı değerlendirilmektedir. Tarafın kusur ehliyetinin olmaması halinde işlemiş olduğu suç eyleminden dolayı sorumlu tutulmayacaktır. Bu nedenle de uzlaştırma yoluna başvurma bir anlamı bulunmamaktadır. Öte yandan, tarafın kusur ehliyetini azaltan nedenlerin varlığı halinde tümüyle kusursuz olmasından bahsedilmeyeceğinden dolayı uzlaştırma hükümlerin uygulanmasında bir engel bulunmamaktadır(Çetintürk, 2017: 390).

Uzlaştırma Yönetmeliği’nin 29. maddesinin birinci fıkrasına göre, uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı; şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüpheli, mağdur, katılan, suçtan zarar görenin reşit olmaması ya da kısıtlı olması halinde uzlaşma teklifinin kanuni temsilcilere yapılması gereği belirtilmektedir.

Aşağıda kusurluluk nedenlerine bağlı olarak uzlaştırma hususunda ne şekilde hareket edilmesi gereği ayrı ayrı değerlendirilecektir.

3.1.2.1 Yaş küçüklüğü ile sağır ve dilsizlik

Kusur yeteneğine etki eden unsurlardan biri yaş küçüklüğüdür. İnsan yaş olarak büyüdükçe toplumsal değer yargılarının ve bu yargıların ortaya çıkardığı davranış normlarının bilincine varmakta, algılama yeteneği gelişmektedir. Kişinin davranışlarını yönlendirebilme yeteneği de algılama yeteneği ile doğru orantılı olarak gelişmektedir(İçel vd.’den aktaran: Çetintürk, 2017: 390).

Uzlaştırmacı tarafından uzlaşma teklifi yapılacak şüpheli veya sanık ile mağdur ya da suçtan zarar görenin reşit olmaması(TMK m.11) yahut ayırt etme gücünün olmaması(TMK m.15) gibi durumlarda uzlaşma teklifinin kanuni temsilcilere yapılması gerekmektedir(CMUY m.29/1). Öyle ki, İsnat yeteneği olmayan kişilerin özgür iradelerinden bahsedilemeyeceğinden dolayı, uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, uzlaşma teklifinde bulunmadan önce gerekli araştırmaları yaparak uzlaşma teklifinin kanuni temsilciye mi yoksa tarafın kendisine mi yapması gereğindeki hususları değerlendirmesi gerekmektedir(Özbek, 2018: 96).

Öte yandan 5237 sayılı TCK’nun 31. maddesine göre çocuklar bakımından üç farklı ayırım yapılmıştır. Birinci ayırım, çocuğun on iki yaşını doldurmaması halinde cezai ehliyetinin olmaması ve bu nedenle de uzlaştırma yoluna gidilememesidir. İkinci ayırım, çocuğun on iki yaşını doldurmuş ancak on beş yaşını doldurmamış

olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durumda çocuk işlediği eylemin hukuki sonuçlarını algılayabilme ve davranışlarını yönlendirebilme yeteneğine sahip olup olmadığı hakkında bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Bu değerlendirme çocuk hâkim tarafından yapılmaktadır. Ancak soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı çocuğun işlediği suçun hukuki anlam ve sonuçlarını ve davranışlarını hukuki yönden yönlendirebilme yeteneğinin olmaması durumunda uzlaştırma yoluna gidilmesi mümkün olmayacaktır. Ancak kovuşturma evresinde çocukların cezai sorumluluğu tespit edilirse uzlaştırma yoluna gidilmesi gerekliliği değerlendirilmektedir. Üçüncü ayırım ise on beş yaşını doldurmuş ancak on sekiz yaşını doldurmamış çocuklar açısından değerlendirilmektedir. Bu yaş grubunda yer alan çocuklar için tamamen kusursuzluk imkanı olmamasından dolayı, hem kovuşturma hem de soruşturma evrelerinde uzlaştırma yoluna gidilebilmektedir. Sağır ve dilsiz çocuklar yönünden uzlaştırma yoluna gidilip gidilememesi belli bir kural dâhilinde gerçekleşmektedir. Öyle ki fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış çocuklara ilişkin hükümler, on beş yaşını doldurmamış sağır ve dilsizler hakkında; on iki yaşını doldurmuş on beş yaşını doldurmamış çocuklara ilişkin hükümler, on beş yaşını doldurmuş on sekiz yaşını doldurmamış sağır ve dilsizler hakkında; on beş yaşını doldurmuş on sekiz yaşını doldurmamış çocuklara ilişkin hükümler, on sekiz yaşını doldurmuş yirmi bir yaşını doldurmamış sağır ve dilsizler hakkında uygulanacaktır(Çetintürk, 2017: 392-393).

Özbek'e göre maddi bir yükümlülük altına girmeden özür dileme yoluyla gerçekleşecek bir edimin varlığı halinde, reşit olmayan ancak ayırt etme gücüne sahip suça sürüklenen çocuğa da uzlaşma teklifi yapılabileceğinin ve çocuğun uzlaşma önerisini kabul etmesi durumunda uzlaşmanın gerçekleşmiş sayılacağı kabulü uygun olacağı değerlendirilmektedir(Özbek, 2018: 94). Ancak uzlaşma teklif aşamasında çocuk on sekiz yaşını doldurmuş ise velayet ilişkisi ortadan kalkacağından dolayı uzlaşma teklifi bizzat kendisine yapılması gerekmektedir(Ekinci Şahin ve Yemenici, 2018: 485).

Yine aynı yönde Avrupa Konseyinin Ceza Hukukunda Uzlaştırmaya yönelik 99(19) Sayılı Tavsiyenin dördüncü bölümünde, taraflardan birinin uzlaştırmının anlam ve önemini kavrayacak yetkinlikte olmaması durumunda uzlaştırma girişiminde bulunulmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Yaş küçüklüğü sebebiyle uzlaştırma tarafı olan bir kişinin uzlaştırmının anlam ve önemini kavrayamayacağını

söylemenin imkânı yoktur. Yapılacak ikili ayırmada uzlaşmanın anlam ve önemini anlayan ve anlamayan şeklinde uzlaştırma işlemlerine devam edilmeli, şayet çocuk uzlaştırmanın anlam ve önemini kavrayamıyorsa uzlaştırma yolunda gidilmemesi gereği savunulmaktadır(Çetintürk, 2008: 293).

3.1.2.2. Akıl hastalığı

5237 sayılı TCK'nın 32. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, akıl hastalığı nedeniyle işlediği fiilin hukuki anlam ve sonucunu anlama ve davranışlarını yönlendirebilme yeteneğinin önemli derecede azalmış olan kişi kusurlu olarak kabul edilmemektedir ve bu kişiye ceza verilmemektedir. CMK 223. maddesinin üçüncü fıkrasının (a) bendi de aynı yönde olarak, akıl hastalığı nedeniyle kusurun bulunmadığı belirtilmektedir. Netice itibarıyla akıl hastalığı kişide kusur yeteneğini kaldırdığından dolayı ceza verilmemektedir. TCK'nın 32. maddesinin ikinci fıkrasında ise kişinin işlemiş olduğu suç fiilinin hukuki anlam ve sonucunu anlayabilme ve davranışlarını yönlendirebilme yeteneğinin az da olsa azalmış olması halinde indirimli ceza verilebileceği hüküm altına alınmıştır(Özgenç, 2005'den aktaran: Çetintürk, 2017: 393). Her ne kadar şüpheli veya sanık hakkında ceza verilebilme imkânı söz konusu olsa da(TCK m.32/2) kovuşturmanın yapılabilmesi için akıl hastalığının, kişinin kendisini savunabilmesi üzerinde makul düzeyde olması gereği değerlendirilmektedir(Yenisay ve Nuhoglu, 2021: 804).

Yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı uzlaştırma sürecinde tarafın akıl hastası olması durumunda soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının soruşturma kararı vermemesi gerekliliği değerlendirilmektedir. Çünkü failin işlediği suç fiilinin hukuki anlam ve sonucunu anlamaması ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin önemli ölçüde azalmış olması hallerinde kusur yeteneğinden söz edilemeyeceğinden dolayı, uzlaştırma yoluna başvurma da bir anlamı olmayacaktır. Öte yandan failin az da olsa kusur yeteneğinin azalmış olması, ceza almayacağı anlamına gelmeyeceğinden dolayı uzlaştırma yoluna başvurmada bir engel olarak görülmeyecektir(Çetintürk, 2017: 394).

3.1.2.3. Uzlaşma teklifinin açıklamalı tebligat veya istinabe ile yapılması

Uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görene yahut bunların kanuni temsilcilerine bizzat yapmalıdır. Taraflarca uygun görülmesi durumunda, uzlaştırmacı tarafın

yerleşim yerine bile gitmesi gerekliliği belirtilmektedir(Özbek, 2017: 98). Kanaatimizce uzlaştırmacının tarafın yerleşim yerine kadar gitmesi, uzlaştırmacının güvenliği açısından sorun teşkil edecektir. Uzlaşma teklifi ve müzakerelerinin adliye binalarında bu amaçla ayrılan yerlerde yapılmasının hem güvenlik açısından hem de uzlaştırmacının kurumsal gücünün yansıtılması açısından daha uygun olacağını değerlendirmekteyiz.

Uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, gerektiğinde uzlaşma teklifini uzlaştırma bürosu aracılığıyla açıklamalı tebligat, istinabe ya da SEGBİS aracılığıyla yapabilir(CMK m.523/4; CMUY m.29/3).

Kanunda uzlaştırmacının, gerektiğinde uzlaşma teklifini istinabe yoluyla da yapabileceği hususu belirtilmektedir. Öyle ki, tarafın bulunduğu yer dosyanın atandığı yargı sınırının dışında bulunması halinde uzlaşma teklif formu tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosuna aracılığıyla imzalatılır(CMUY m.29/4).

Uzlaştırmacı tarafından yapılacak uzlaşma teklifi, yönetmeliğin Ek-4 sayılı ekinde yer alan uzlaşmanın mahiyeti ile kabul veya reddedilmesindeki hukuki sonuçlarının bulunduğu bilgilerin ilgili tarafa açıklanması ve teklif formunun ilgili tarafa imzalatılarak verilmesi şeklinde gerçekleştirilir(CMUY m.29/5).

Uzlaştırmacının uzlaşma teklifinde bulunacağı, şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar gören veyahut kanuni temsilcilerine iletişim araçlarıyla ulaşılamaması durumunda açıklamalı uzlaşma teklifi uzlaştırma bürosu aracılığıyla yerine getirilir. Bu işlem uzlaştırmacının uzlaştırma bürosuna başvurarak teklif formunu vermesiyle gerçekleşir(CMUY m. 29/6).

Uzlaştırmacı, uzlaşmanın mahiyeti ile kabul veya reddedilmesinin hukuki sonuçlarını içeren ve toplam on dokuz maddeden oluşan uzlaşma teklif formunu açıklamalı bir şekilde uzlaştırma bürosuna vermelidir. Bilgilendirme yazısında uzlaştırmacı, iletişim bilgilerinin de bulunması gerekmektedir. Uzlaştırma bürosu uzlaşma teklif formu ve bilgilendirme yazısını tebligat kanunu ile tebligat tüzüğü hükümlerine uygun bir şekilde yerin getirmelidir(Özbek, 2017: 99).

Uzlaşma teklif formunun uzlaştırmacı tarafından şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören yahut kanuni temsilcilerine anlaşılabilir bir dil ile anlatması gerekmektedir. Uygulamada uzlaşma teklif formunun “kabul ediyorum” şeklinde

imzalanmasının taraflarca uzlaşmanın sağlandığı ve işlemlerin sona erdiği anlamına geldiği görülmektedir. Hâlbuki uzlaşma teklif formu sadece tarafların hukuki haklarının anlatıldığı bir belge olup, uzlaştırma raporu niteliğinde değildir(Yılmaz, 2019: 105).

Uzlaştırmacılar tarafından şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören yahut bunların kanuni temsilcileri, kendilerine yapılan uzlaşma teklifinin açıklamalı tebligat, istinabe ya da SEGBİS vasıtasıyla yapılması halinde kararlarını üç gün içinde uzlaştırmacıya belirtmelidirler. Üç gün içinde herhangi bir cevap vermemeleri halinde uzlaşma teklifini reddetmiş sayılırlar(CMK m. 253/4; CMUY m. 30).

Uzlaşma teklifinde bulunmak için yapılacak çağrı; telefon, fax, elektronik posta, telgraf gibi iletişim araçları vasıtasıyla da yapılabilir. Ancak bu çağrı uzlaşma teklifi anlamına gelmediği Uzlaştırma Yönetmeliği'nde hüküm altına alınmaktadır(CMUY m.29/7).

Uzlaştırmacı tarafından iletişim araçlarının kullanılmasıyla yapılan çağrı uzlaşma teklifi anlamına gelmediği için, tarafın bu teklife olumsuz yanıt vermesi ya da hiç cevap vermemesi uzlaşma teklifinin reddedildiği anlamına gelmemektedir(Değirmenci, 2021a: 81). Bu nedenle uzlaştırmacının iletişim araçları yoluyla şüpheli, sanık, mağdur, katılan yahut bunların kanunu temsilcilerine yaptığı uzlaşma teklifinin kabul veya reddi hakkında bilgi vermemesi ya da yüz yüze uzlaşma teklifin yapılamaması halinde uzlaştırmacı uzlaşma teklif formunu ve açıklamalı bilgilendirme yazısını büro aracılığıyla tarafa tebliğ edilmesini sağlamalıdır. Aksi halde uzlaştırma süreci tamamlanamayacaktır.

Yargıtay'ın uygulamalarına göre uzlaşma teklifinin tebligat yoluyla yapılacağı hallerde, uzlaşma teklifi, Tebligat Kanunu hükümlerine göre yerine getirilmesi gerekmektedir(Yargıtay 15. Ceza Dairesi, T: 9.6.2020, E: 2018/6618, K: 2020/5101). Yargıtay'ın ilgili kararı şu şekildedir;

“Kendisine uzlaştırma işlemlerini gerçekleştirmek üzere dosya tevdi edilen uzlaştırmacının öncelikle uzlaştırma teklifi yapılacak ilgililere telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle uzlaştırma teklifi yapmak üzere çağrı yapması, şayet belirtilen şekilde çağrı yapılamaz ise bu defa uzlaştırmacının ilgili savcılık nezdinde kurulmuş uzlaştırma bürosundan uzlaşma teklifi yapılmasını talep etmesi gerektiği, böyle bir

taleple karşılaşan büronun da muhatabına ulaşamaması durumunda öncelikle muhatabın bilinen son adresine tebliğ yapması, tebligatın iade gelmesi durumunda bu defa muhatabın mernis adresinin tespitini yaparak tebligat zarfı üzerine söz konusu adresin mernis adresi olduğunu belirtmeden tebliğ yapması, yine tebligatın iade gelmesi durumunda bu defa tebligat parçası üzerine adresin MERNİS adresi olduğu ve 7201 sayılı Kanun'un 21/2. maddesi uyarınca işlem yapılması belirterek tebliğ yapması gerektiği;”

Yargıtay’ın genel görüşü yukarıdaki gibi olmasına rağmen, bazı Yargıtay kararlarında farklı bir uygulama benimsenmektedir. Bu uygulamaya göre tarafın en son bilinen adresine yapılan tebligatın iade gelmesi durumunda Tebligat kanunu 21. maddesinin ikinci fıkrasına göre tekrardan “mernis” adresine tebligat yapılması gerekliliği belirtilmiştir(Yargıtay 15. Ceza Dairesi T: 25.6.2020, E: 2018/5685 K:2020/6875). Kanaatimizce bu uygulamanın daha yerinde olduğunu düşünmekteyiz. Çünkü tebligat süreci bazı durumlarda çok uzun sürmektedir. Bu durum hem uzlaştırma bürolarının hem de uzlaştırmacıların iş yükünü arttırmakta, devlete maddi yönden bir külfet oluşturmaktadır. Bununla birlikte yargılama süresinin uzamasına da sebebiyet vermektedir.

SEGBİS görüşmesi tarafın cezaevinde bulunduğu durumlarda uzlaştırmacının uzlaştırma bürosundan talep bulunması sonucu gerçekleşen uzlaşma teklifi yöntemidir. İlgili uzlaştırma savcısı tarafından onaylanan SEGBİS talebi neticesinde taraf uzlaştırmacının talep ettiği zamanda hazır bulundurulur. SEGBİS görüşmeleri adliye binalarında bulunan SEGBİS odalarında yapılır. Uzlaşma teklifi tarafın bulunduğu yer Cezaevi müdürlüğüne müzakere yoluyla gönderilir ve tarafça imzalanarak ilgili Cumhuriyet başsavcılığı Uzlaştırma Bürosuna gönderilir.

3.1.2.4. Uzlaşma teklifinin yapılma zamanı

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği’nin 12. maddesinin beşinci fıkrasına göre uzlaşma teklifi suç eyleminin gerçekleştiği tarihten itibaren bir ay geçmeden yapılamaz.

Uzlaştırma sürecinin bir aylık süre dolmadan başlatılmamasının, uzlaştırmacının başarısına olumlu yönde katkıda bulunduğu değerlendirilmektedir. Taraflar arasında meydana gelen husumetin ve çekişmenin ardından hemen uzlaştırma yoluna

gidilmesi büyük olasılıkla uzlaştırmının sonuçsuz kalmasına neden olacak ve uzlaşma yoluna gidilemeyecektir(Ekinci Şahin ve Yemenici, 2018: 491).

Yönetmelikte böyle bir sürenin konulmuş olması uzlaştırma sürecinin başarıyla sonuçlanma ihtimalini arttırmaktadır. Uzlaştırma dosyası bir aylık süre dolmadan uzlaştırmacıya tevdi edilmiş ise uzlaştırmacı bir ay sürenin dolmasını beklemeli ve daha sonra taraflarla iletişime geçmelidir. Uzlaştırmacının bir aylık süre dolduktan sonra taraflarla iletişime geçmesi, uzlaştırma sürecinde belirlenen sürelerle uyulmama yönünde Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan performans değerlendirilmesinde olumsuz etki yapabilir. Bu nedenle uzlaştırma dosyalarının, uzlaştırmacıya tevdi edilmeden önce büro tarafından kontrolü sağlanmalı, kontrol işlemi neticesinde dosyada yer alan uzlaşma kapsamındaki suçun işlendiği tarihten itibaren bir aylık süre geçtiği tespit edildikten sonra dosya tevdi işleminin onaylanması gerekmektedir(Özbek, 2018: 101).

Nitekim uzlaştırma süreci yönetmeliğin 17. maddesinin birinci fıkrasında belirtilmiştir. Yönetmeliğin ilk halinde ki kısımda uzlaştırma süresi otuz gün olarak belirlenmiş ve bu süre en fazla yirmi gün daha uzatılması hüküm altına alınmıştır. Ancak 31.12.2019 tarihli resmi gazetede bu madde kapsamında değişikliğe gidilmiş olup, “bu süre içerisinde sonuçlandıramazsa durumu açıklayan bir dilekçeyle büroya başvurması hâlinde bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayını almak koşuluyla uzlaştırma bürosu bu süreyi her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez daha uzatabilir” hükmü eklenmiştir(Değişik cümle: RG-31/12/2019-30995 4.Mükerrer). Bu durum uzlaştırmacının performansı açısından önemlidir çünkü gerek uzlaşma teklifi yapılmasındaki uzun süren tebligat, istinabe süreçleri gerek tarafların uzlaşma yönündeki kararlarını daha iyi değerlendirmeleri için süre istemeleri bakımından olumlu olduğunu değerlendirmekteyiz.

3.1.2.5. Uzlaşma teklifinin yapılamaması

Uzlaştırmada esas olan şüpheli veya sanık ile mağdur ya da suçtan zarar görenin bir araya gelerek aralarındaki uyuşmazlığın çözümünde aktif olarak yer almalarıdır. Bağımsız ve tarafsız olan uzlaştırmacı sadece yardımcı olarak bu uyuşmazlık sürecinde yerini alacaktır. Uzlaştırma Yönetmeliği’nin 7. maddesinin on ikinci fıkrasında da belirtildiği üzere; resmi mercilerce beyan edilen en son adreste bulunmama ya da yurt dışında bulunma veya adresin tespit edilmemesi nedeniyle

şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görene yahut bunların kanuni temsilcilerine hiçbir şekilde ulaşamaması halinde uzlaşma yoluna gidilemez(Çetintürk, 2008: 317).

Uygulamada tarafın adresinin tespiti konusunda uzlaştırmacılara büyük bir görev düşmektedir. Genellikle uzlaştırma bürolarınca tevdi edilen kovuşturma dosyalarında tarafın güncel adresleri belirtilmemekte, yurt dışında yaşayıp yaşamadığı baştan tespit edilmemektedir. Bu nedenle uzlaştırmacı bu gibi durumlarda sosyal medya vb. iletişim araçlarından yararlanmak suretiyle gerekli araştırmaları yapmak zorunda kalmaktadır. Uzlaştırmacı dosyasında yer alan tarafın yurt dışında yaşadığına dair bir izlenim edinirse, uzlaştırma bürosuna başvurmalı ve gerekli adres soruşturmasını yaptırmalıdır. Tarafın yurt dışında yaşadığının tespiti, uzlaştırma bürosunca da belirlenirse yönetmelik gereğince dosyanın iade edilmesi gerekmektedir.

Bir suç uzlaştırma kapsamında bulunuyorsa uzlaştırma teklifinin söz konusu suçun taraflarının hepsine yapılması gerekmektedir. Bu durum CMK'nın 174. Maddesinde de belirtildiği üzere; uzlaştırma teklifi yapılmadan ve bunun neticesi elde edilmeden iddianamenin düzenlenmesi iddianamenin iade sebebi olarak kabul edilmektedir(Yenisey ve Nuhoglu, 2021: 720). Bu nedenle her ne kadar şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görene hiçbir surette ulaşamıyorsa da yasa gereği uzlaşma teklif formu ve uzlaşmaya davet mektubu tarafın resmi mercilerce bilinen en son adresine tebliğ edilmeli ve tebliğ mazbatasını dosya ekinde uzlaştırmacı tarafından hazırlanan tutanakla uzlaştırma bürosuna teslim edilmelidir.

3.1.2.6. Hakkında yakalama kararı bulunan şüpheli veya sanığa uzlaşma teklifi

Uzlaştırma sürecinde şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görene resmi mercilerce bilinen en son adresine ulaşamaması ya da yurt dışında bulunulması nedeniyle uygulanan usul, hakkında yakalama emri ya da gözaltı kararı bulunan taraf içinde uygulanmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir(Özbek, 2018: 102).

Uygulamada tarafa iletişim araçlarından yararlanılarak ulaşamaması halinde uzlaşma teklifi yapılması için açıklamalı tebligat ile uzlaşma teklifi ilk önce tarafın en son bilinen adresine, iade gelmesi durumunda Tebligat Kanun'un 21. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca “mernis” adresine gönderilmelidir.

Hakkında yakalama kararının bulunması Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 98. maddesinin birinci fıkrasında da belirtildiği üzere; “*soruşturma evresinde çağrı*

üzerine gelmeyen veya çağrı yapılamayan şüpheli hakkında, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından yakalama emri düzenlenebilir. Ayrıca, tutuklama isteminin reddi kararına itiraz halinde, itiraz mercii tarafından da yakalama emri düzenlenebilir.” Bununla birlikte Ceza Muhakemesi Kanunu’nun aynı maddesinin üçüncü fıkrasında belirtildiği üzere; *“Kovuşturma evresinde kaçak sanık hakkında yakalama emri re’sen veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim veya mahkeme tarafından düzenlenir.”* Bu düzenlemelerden de anlaşılacağı gibi şüpheli veya sanık hakkın da ki yakalama kararı ancak ona ulaşılmadığı takdirde çıkarılmaktadır. Uzlaştırma kapsamındaki bir suçun tarafı olan şüpheli veya sanığın, kolluk ile adli mercilerin eldeki imkânlarla rağmen ulaşamadığını uzlaştırmacıdan beklemenin bir anlamı olmadığı ifade edilmektedir. Burada doğru olan eylemin Cumhuriyet savcısı tarafından iddianamenin düzenleyeceği tarihe kadar yakalama emrinin infazını beklemesi ve yakalama emrinin infazı sonrası uzlaştırma yoluna gidilmesi gereği değerlendirilmektedir(Özbek, 2018: 104).

3.1.3. Uzlaşma teklifinin reddi

Uzlaşma teklifinin yapılabilmesi için taraflara uzlaştırmacının mahiyeti ve uzlaştırmayı kabul veya reddedilmesindeki hukuki sonuçları hakkında bilgilendirme yapılmalı ve süreci anlamaları sağlanmalıdır. Bu aşamadan sonra teklif formu taraflarca imzalanır ve bir örneği tarafa verilir. Bu şekilde uzlaşma teklifi yapılmış olur. Uzlaşma teklif formunun sadece uzlaşmanın kabul edildiği zamanlarda değil, kabul edilmediği zamanlarda da imzalanması gerekmektedir. Uzlaşma teklif formunun son sayfasının alt bölümünde üç kısım yer almaktadır. Bu kısımlar şunlardır; “kabul ediyorum”, “kabul etmiyorum”, “Üç gün içinde karar vermek istiyorum”(Arslan, 2021: 92).

Uzlaşma teklifinin taraflardan biri tarafından reddedilmesi halinde diğer tarafa ayrıca teklif yapılmaz(Özbek, 2018: 108). Uygulamada baktığımızda böyle bir durumun olmadığını görmekteyiz. Uzlaştırmada taraflardan biri uzlaşmayı kabul etmese bile diğer tarafa uzlaşma teklifi yapılmaktadır.

Uzlaştırma Yönetmeliği’nin 30.maddesinde *“Uzlaşma teklifinde bulunulandan herhangi biri üç gün içinde teklifi yapan uzlaştırmacıya kararını bildirmediği takdirde, uzlaşma teklifi reddedilmiş sayılır. Bu durumda, Kanun’un 255 inci maddesi hükmü saklı kalmak üzere, ayrıca diğerlerine uzlaşma teklifinde bulunulmaz”* hükmü yer almaktadır. Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 255. maddesinde ki istisna,

uzlaşma kapsamındaki suçun birden fazla kişi tarafından işlenmesi durumunda, iştirak halinde işlenip işlenmediğine bağlı olmaksızın uzlaşan tarafın uzlaşmadan yararlanmasıdır(CMK m.255; CMUY m.30).

Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 5. maddesinin birinci fıkrası uyarınca taraflar anlaşmaya varıncaya dek uzlaşma yönündeki iradelerinden vazgeçebilecekleri belirtilmektedir. Tarafların uzlaşma teklifini kabul etmeleri, uzlaştıkları anlamını gelmemektedir(Arslan, 2021: 92).

Uzlaşma teklifi taraflarca reddedilmesine rağmen soruşturma evresinde iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar, kovuşturma evresinde ise hükmün kesinleşeceği tarihe kadar kendi aralarında hazırladıkları yönetmeliğe uygun bir uzlaşma belgesini soruşturma evresinde savcılığa, kovuşturma evresinde ise mahkemeye sunarak uzlaşabilirler. Uzlaştırmacı bu konuda tarafları aydınlatmalı sadece teklifi sunarak süreçten ayrılmamalıdır. Uzlaşma sağlanması durumunda savcılık kovuşturmayla yer olmadığı kararı verecek, yargılama aşamasında ise mahkeme davanın düşme kararını verecektir(Apaydın, 2019: 32).

CMK 253. maddesinin yedinci fıkrası uyarınca uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle birden fazla kişinin mağdur ya da suçtan zarar gören olması durumunda, tüm mağdur ya da suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerektiği belirtilmektedir. Aksi halde uzlaşma sağlanamayacak, yargılama süreci kaldığı yerden devam edecektir(Arslan, 2021: 92).

3.1.3.1. Uzlaşma teklif formunun imzalanarak uzlaşma teklifinin reddedilmesi

Uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaştırmacının kabul veya reddedilmesindeki hukuki sonuçların bulunduğu ve on dokuz maddeden oluşan uzlaşma teklif formu, uzlaştırmacı tarafından şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören ya da bunların kanuni temsilcilerine açıklanır ve ilgili taraflara imzalatılır. Yönetmeliğin Ek-4 sayılı ekinde bulunan uzlaşma teklif formunun ilgili taraf bakımından “kabul etmiyorum” şeklinde imzalanması durumunda uzlaşma teklifi reddedilmiş sayılır. CMK 255. maddesi uyarınca birden fazla şüpheli veya sanık olan dosyada aralarındaki iştirak ilişkisinin olup olmadığına bakılmaksızın uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanacağından dolayı uzlaşma işlemleri uzlaşan taraf yönünden devam etmektedir.

3.1.3.2. Taraflara ulaşılamamasından dolayı uzlaştırma işlemlerine son Verilmesi

Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 253. maddesinin altıncı fıkrasında belirtildiği üzere; resmi mercilere beyan edilen adreste bulunmama ya da yurt dışında bulunma veya başka bir nedenle şüpheli, sanık, mağdur veya bunların kanuni temsilcilerine ulaşılamaması halinde soruşturma sona erdirileceği belirtilmektedir. Nitekim Uzlaştırma Yönetmeliği’nin 31. maddesinin yedinci fıkrasında da tarafa ulaşılamaması halinde uzlaştırmacının bu durumu tutanak altına alıp dosyayı iade etmesi, uzlaştırma işlemlerine son vermesi gereği belirtilmektedir. Burada üstünde durulması gereken önemli unsurlardan biri tarafa hiçbir surette ulaşılamaması durumunda uzlaştırma sürecinin sürüncemede bırakılmasına engel olmaktır. Tarafın yurt dışında olması ile anlaşılan tatil amaçlı olarak yurt dışında bulunması değildir. Her ne kadar Yargıtay’ın bazı kararlarında yurt dışında bulunan kişiye de tebligat yapılması gerekir görüşü ortaya atılmış olsa da bu durum CMK 256. maddesinin altıncı fıkrasına ters düşmektedir. Çünkü yurt dışında yaşayan tarafa tebligat işleminin uygulanması çok uzun bir süreç alacak ve bu durum yargıda hedef süre uygulamasına da ters düşecektir(Arslan, 2021: 94).

3.1.3.3. Üç günlük sürenin geçilmesi nedeniyle uzlaşma teklifinin reddedilmesi

Uzlaştırma kapsamına girdiği anlaşılan soruşturma konusu bir suç uzlaştırma bürosuna gönderilir. Uzlaştırma bürosunca görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli ile mağdur, suçtan zarar gören veya tarafın reşit olmaması durumunda kanuni temsilcisine uzlaşma teklifi yapılır. Uzlaşma teklifi açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapılabilir. Uzlaştırmacı tarafından yapılan uzlaşma teklifine üç gün içinde cevap verilmemesi durumunda uzlaşma teklifi reddedilmiş sayılır. Uzlaşma teklifinin taraflardan biri tarafından reddedilirse Kanun’un 255. maddesi istisna olarak diğer tarafa uzlaşma teklifi yapılmaz(CMK m.253/4; CMUY m.30).

Uzlaşma teklif formunun “inceleyip üç gün içinde beyanda bulunmak istiyorum” şeklinde taraflarca imzalanması halinde, ilgili taraf bu üç gün sonunda uzlaştırmacıya kararını belirtmesi gerekmektedir. Bu üç günlük sürenin ne zaman başlayacağı hususu bazı karışıklıklara sebep olmaktadır. Bu durum Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 39. maddesinde birinci fıkrasında şu şekilde belirtilmektedir; “*Gün ile belirlenen süreler, tebligatın yapıldığı günün ertesi günü işlemeye başlar.*” Bu

hükümle de anlaşılacağı üzere taraf kararını kendisine tebliğ edildiğinin ertesi günü itibariyle üç gün içinde kararını uzlaştırmacıya belirtmelidir. Aksi durumda Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 30. maddesinde de belirtildiği üzere uzlaşma teklifini reddetmiş sayılacaktır(Arslan, 2021: 94).

Çetintürk'e göre tarafların uzlaşma teklifini reddetmeleri veya uzlaşma sürecinin sonuçsuz kalması durumunda bile taraflara yine de uzlaşma hakkı verilmelidir. Bunun nedeni uzlaştırmacının ceza adalet sistemine, topluma, mağdura, faile sağladığı faydanın, uzlaştırma sürecinin başarısızlıkla sonuçlanması neticesinde ceza muhakemesinin uzamasının ortaya çıkacağı zarardan çok daha fazla olmasından kaynaklanmaktadır(Çetintürk, 2017: 458).

Nitekim Uzlaştırma Yönetmeliği'nde, tarafların hem soruşturma hem de kovuşturma evresinde yönetmeliğin Ek-3 sayılı ekinde bulunan ve uzlaştırma raporuna uygun şekilde hazırladıkları “uzlaşma belgesi” düzenlenebileceği belirtilmektedir. Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 17. maddesinin ikinci fıkrasında soruşturma evresinde tarafların en geç iddianamenin düzenleneceği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurup uzlaştıklarını beyan edebilecekleri hususu belirtilmektedir. Yine aynı şekilde Uzlaştırma Yönetmeliğin 26. maddesinin birinci fıkrasında kovuşturma evresinde tarafların uzlaşabileceğini, uzlaştırma raporuna uygun olarak hazırladıkları uzlaşma belgesini en geç hüküm verilinceye kadar mahkemeye sunabilecekleri belirtilmektedir.

3.1.4. Uzlaşma teklifinin kabulü

Uzlaştırmada müzakere aşamasına geçilebilmesi için uzlaşma teklifinin, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören veyahut bunların kanuni temsilcileri tarafından kendi hür ve serbest iradeleri ile kabul edilmesi gerekmektedir. Ceza muhakemesi Kanunu'nda belirtildiği üzere uzlaşma tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 5. maddesinin birinci fıkrasında tarafların uzlaşana kadar her türlü kararlarından vazgeçebilecekleri belirtilmektedir(Arslan, 2021:108). Öyle ki, taraflardan biri uzlaşma teklif formunu “kabul etmiyorum” şeklinde imzalamış olsa bile sonradan bu kararından vazgeçebilir ve “Uzlaşmak İstiyorum” şeklinde uzlaşma teklif formunu imzalayabilir. Kanaatimizce uzlaşmanın temel felsefesinin zorlaştırmak yerine kolaylaştırmak olması nedeniyle tarafların kendi aydınlatılmış özgür iradeleri ile uzlaşma sağlanana

kadar her türlü kararlarından vazgeçebilmeleri uzlaşmanın temel amacının gerçekleştirilmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır.

Uzlaştırma teklifinin kabulü konusunda bir diğer önemli husus ise birden fazla kişinin mağduriyetine neden olunması durumunda uzlaştırma uygulamasının nasıl yapılacağı konusu olmaktadır. Bu konuda yine yönetmeliğin 7. maddesinin üçüncü fıkrasında belirtildiği üzere; birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren uzlaştırma kapsamına giren bir suçtan dolayı, tüm mağdur ya da suçtan zarar görenlerin uzlaşma teklifini kabul etmeleri gerekmektedir. Mağdur veya suçtan zarar görenlerden birinin uzlaşmayı kabul etmemesi durumunda uzlaşma yoluna gidilmeyeceği belirtilmektedir(CMK m.253/7; CMUY m.7/3).

3.1.5. Uzlaştırma süresi

Uzlaştırma süreci belli aşamalardan oluşmaktadır. Bazı farklılıklar olsa da genel itibariyle şu şekilde gerçekleşmektedir; öncelikle belli kıstaslara göre dosyanın seçimi, uzlaştırmacının görevlendirilmesi, uzlaştırmacının taraflar ilk iletişime geçmesi, taraflarla toplantı, yapılan anlaşmanın belirlenmesi, sonucun yetkili makamlara bildirilmesi ve anlaşmanın yerine getirilip getirilmediğinin takip edilmesidir(Aertsen, 2004'den aktaran: Çetintürk, 2017: 459).

Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacının kendisine uzlaştırma belgelerin verildiği tarih itibariyle uzlaştırma süresi başlamaktadır. Uzlaştırma süresi Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinin on ikinci fıkrasında ve yönetmeliğin 17. maddesinde belirtildiği üzere en fazla otuz gündür. Uzlaştırmacının otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini tamamlamayacağı hallerde ise durumu izah ettiği bir dilekçeyle uzlaştırma bürosuna başvurur, uzlaştırma savcısının onayıyla birlikte kendisine en fazla iki defayı geçmemek üzere yirmi günlük ek süre verilir(CMUY m.17). Bu süre uzlaştırma raporunun hazırlanıp ilgili makamlara sunulması için gerekli olan süredir. Uzlaşma sonucu kararlaştırılan edimin yerine getirilme zamanı daha uzun bir süreyi kapsayabilmektedir(Özbek, 2018: 108). 05.08.2017 tarihli 30145 sayılı resmi gazetede yayınlanan Uzlaştırma Yönetmeliği'nde uzlaştırmacıların uzlaştırma işlemlerini tamamlaması için otuz artı yirmi gün olmak üzere toplamda elli gün hakları bulunmakta iken, 2019 yılında yapılan yönetmelikteki değişiklik sonucu bu süre otuz artı yirmi artı yirmi olmak üzere toplamda yetmiş gün olarak

düzenlenmiştir. Kanaatimizce bu değişiklik gerek uzun süren tebligat ve istinabe süreçleri için gerekse de tarafların sayısı ve bulundukları yer farklılıkları gibi etkenlerden ötürü uzlaşma yolundaki kararlarının bazı durumlarda uzun sürmesi bakımından doğru bir karar olduğunu düşünmekteyiz.

Öyle ki önceki uygulamada, uzlaştırmacının elli günlük bir sürece sığdırılması, uzlaştırma kurumundan beklenen faydaların öne çıkmasına mani olmakta ve uzlaştırmacının başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olmaktadır. Onarıcı adalet anlayışının tüm özelliklerini yapısında bulunduran uzlaştırma kurumu, uzlaştırma müzakerelerinin sonuçlandırılması için düzenlenen süreler beklenen hedefin gerçekleştirilmesine olumsuz yönde etki etmekteydi. 7188 sayılı Kanun'un 26. maddesinde yapılan düzenlemeler sayesinde uzlaştırma için ön görülen süreler yetmiş güne çıkarılmış olup önceki kısıtlı süre uzatılmıştır(Gezer,2020: 62).

Uzlaştırmacı kendisine verilen uzlaştırma evraklarını otuz gün içinde tamamlamalı, tamamlayamadığı durumlarda ise uzlaştırma savcısının onayıyla birlikte ek süre olarak en çok yetmiş günde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırmalıdır. Cumhuriyet savcısı ya da hâkim, uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma evraklarının süresi içerisinde sunulmaması halinde rapor neticesini beklemesi gerekmektedir. Uzlaştırmacı bu sürelerle rağmen evrakları uzlaştırma bürosuna teslim etmez ise durumun akıbeti Cumhuriyet savcısı ya da hâkim tarafından sorgulanmalı ve gerekirse başka bir uzlaştırmacı görevlendirilmesi yapılması gereği düşünülmektedir. Ancak burada mevcut uzlaştırmacı hakkında gerekli tedbirler alınacaktır. Öte yanda uzlaştırma raporunun soruşturma evresindeyken en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar kovuşturma evresinde ise hüküm verilinceye kadar sunulması durumunda, bunun kabul edilmesi ve rapora uygun işlemin gerçekleştirilmesi uygun görülmesi gereği değerlendirilmektedir. Öyle ki Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinin on ikinci fıkrasında ve Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 17. maddesinde belirtilen sürelerin hak düşürücü değil, düzenleyici süreler olduğu vurgulanmaktadır(Özbek, 2018: 109).

3.2. Uzlaştırmada Müzakere

Uzlaştırmacının müzakere aşamasında, fail ve mağdurun kazançlı çıkacağı “win win” prensibine dayalı bir sonuç elde etmek amaçlanmaktadır. Bunun yanı sıra taraflar arası yanlış anlaşılmanın önüne geçilir ve çözüme kovuşturulmayan hiçbir ayrıntının bırakılmamasına özen gösterilir(Yenisey ve Nuhoğlu, 2021: 864).

Müzakere, iki ya da daha fazla tarafın arasında meydana gelen anlaşmazlıkların çözümü amacıyla bir araya geldikleri ve bir anlaşmaya varmak için yürüttükleri süreci ifade etmektedir. Uzlaştırma müzakerelerinde ise anlaşmazlığın konusu ceza uyuşmazlığı ile alakalı olmakta ve taraflar bağımsız ve tarafsız bir uzlaştırmacı vasıtasıyla bir araya getirilmektedir. Uzlaştırma müzakereleri, uzlaştırmacının denetimi ve gözetimi altında uyuşmazlığın çözümünün amaçlandığı, tarafların müzakere etmelerini sağlayan bir müzakere yöntemidir(Apaydın, 2019: 126).

Uzlaşma teklifi taraflarca kabul edildikten sonra en önemli aşama olan müzakere aşaması başlamaktadır. Bu aşama mağdur ya da suçtan zarar görenin uğradığı zararın şüpheli veya sanık tarafından ne şekilde giderileceği konusunda anlaşma kapsamının tartışılacağı bir süreci ifade etmektedir. Uzlaştırma müzakereleri yalnızca uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzmanlık eğitimi almış bir uzlaştırmacı tarafından yürütülür. Tarafların sadece kendi aralarında yaptığı uzlaştırma görüşmesinin, müzakere olmayacağı belirtilmektedir. Ceza muhakemesi Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 24. maddesinde belirtildiği üzere uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, uzlaştırma evraklarını teslim aldığı tarihten itibaren otuz gün içinde uzlaştırma sürecini tamamlamalıdır. Ancak uzlaştırmacının uzlaştırma sürecini otuz günlük süre zarfında tamamlayamadığı hallerde uzlaştırmacıya, uzlaştırma savcısının onayını almak şartıyla uzlaştırma bürosu tarafından bu süre en fazla iki defayı geçmemek üzere yirmi günlük ek süre verilir. Uzlaştırmacı makul sürede teklif aşaması akabinde gerekli şartları sağlayacak ve müzakere aşamasına geçecektir(Değirmenci, 2021a: 95).

Uzlaştırmacı müzakereler esnasında Cumhuriyet savcısının denetimi ve gözetimi altında olmasından dolayı, gerektiğinde müzakerelerin ne şekilde yapılması gereği hususunda Cumhuriyet savcısıyla görüşme yapabilir ve Cumhuriyet savcisından talimat alabilir(Apaydın, 2017: 55).

Uzlaştırmacılar bağımsız ve tarafsız birer uzman olarak, müzakerenin tüm kapsam ve işleyişine hâkim olmalı, süreci çok iyi bir şekilde anlamalıdır. Müzakere, taraflar arasındaki uyuşmazlığın giderilmesindeki önemli bir araç ve yöntem olarak kabul edilmektedir(Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı, 2019: 149).

Uzlaştırmacının temel amacı, onarıcı adalet ilkelerine bağlı kalarak uyuşmazlığın çözümünde taraflara uygun bir ortamın sağlanmasıdır. Uzlaştırma müzakerelerine

katılan taraflar, kendi aralarındaki sorunun çözümünde birbirleriyle etkileşimde bulunmakta, sahip oldukları bilgiler değişmekte, sorunun çözümüne yönelik bir anlaşma araştırılmakta ve bir uzlaşmaya varmaktadırlar. Uzlaştırma müzakerelerine başlamadan önce taraflar farklı bilgilere sahip olabilmektedirler. Bu nedenle uzlaştırmacı, müzakereye başlamadan önce taraflarla iletişim kurmalı ve onların bilgi ve düşüncelerine uygun bir uzlaştırma süreci başlatmalıdır. Uzlaştırma müzakereleri sırasında taraflar arasındaki uyuşmazlık hakkında çokça detaylı ve teknik açıklamalardan uzak durulmalıdır. Uzlaştırmacı, uzlaştırma konusu uyuşmazlığın çözümüne yönelik taraflar arasında güvenli bir ortamda karşılıklı diyalog kurulmasını sağlayacak tedbirleri almalıdır. Müzakereler sırasında taraflar arası uyuşmazlığın çözümüne engel olacak etmenler araştırılmalı ve bunların üstesinden gelmek için gereken yapılmalıdır(Çetintürk, 2017: 526).

3.2.1. Uzlaştırma müzakerelerine katılabilecek kişiler

Uzlaştırma müzakerelerine katılacak taraflar gerek Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinin on üçüncü fıkrasında gerekse de Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 31. maddesinin birinci fıkrasında belirtilmektedir. Buna göre uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, sanık, mağdur, katılan, kanuni temsilci, vekil ve müdafî katılabilir(CMK 253/13; CMUY 31/1). Uzlaştırma müzakerelerine burada sayılanlar harici tarafların üzerinde uzlaştıkları kişiler veya uzmanlar müzakerelere katılamazlar(Uzlaşma El Kitabı, 2009: 46).

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinin on üçüncü fıkrasında uzlaştırma müzakerelerine, şüpheli, mağdur, suçtan zarar görenin veya bunlarını kanuni temsilcileri ya da vekillerinin katılmaktan imtina etmeleri durumunda uzlaşma teklifini kabul etmemiş sayılacağı hususu belirtilmektedir. Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 31. maddesinin birinci fıkrasında Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinin on üçüncü fıkrasından farklı olarak tarafların haklı bir mazeretleri olmaları halinde müzakereye katılamayabilecekleri hükmü yer almıştır. Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 31. maddesinin birinci fıkrası uyarınca *“Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, sanık, katılan, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi, müdafî ya da vekilinin haklı bir mazereti olmaksızın müzakerelere katılmaktan imtina etmesi hâlinde, ilgili taraf uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.”*

Tarafların müzakereye ne tür bir mazeret ile katılamayabileceklerinin tespiti kanunda belirtilmemekle birlikte, Arslan'a göre uzlaştırmacı tarafından değerlendirilebileceği hususu belirtilmektedir(Arslan, 2021: 96).

Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin, birlikte uzlaştırma müzakerelerine katılmaları konusunda her ne kadar bir zorunluluk olmasa da onarıcı adaletin tam anlamıyla sağlanabilmesi için tarafların ortak müzakereye katılarak, zarar giderimi konusunda duygu ve düşüncelerini birbirlerine aktarmaları yerinde olacaktır. Çünkü bu sayede mağdur ya da suçtan zarar görenin uğramış olduğu zararların etkisi bizzat şüpheli veya sanık tarafından görülecek ve zararın giderilmesi hususunda karşılıklı anlaşma yapılacaktır. Bu durum müzakerelerin verimliliğini de arttıracaktır(İnci, 2018: 4).

Kişinin, yaş küçüklüğü ya da kısıtlı olması sebebiyle kanuni temsilcileri vasıtasıyla yürütülen uzlaştırma müzakerelerine katılma zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak onarıcı adaletin en önemli kurumu olan uzlaştırmacının mahiyeti ön planda tutulduğunda, kusur yeteneğine sahip küçüğün de kanuni temsilci ile beraber uzlaştırma müzakerelerine katılımı uygun görülmektedir(Arslan, 2021: 96).

Dünyada ki uzlaştırma uygulamalarında tarafın yaş küçüklüğü yani reşit olmaması bakımından müzakerelere kanuni temsilcileri ile katılımı uygun görülmektedir. Burada üstünde durulması gereken önemli hususlardan biri kanuni temsilcinin müzakerelere müdahalede bulunarak çocuğu yönlendirmemesi ve netice itibariyle yapılacak anlaşmaya mani olmamasıdır(Çetintürk, 2017: 555).

Müzakereye katılabilecekler arasında yer alan müdafî veya vekilin uzlaştırma sürecine olan etkisine bakacak olursak şunu söyleye biliriz ki; müdafî ya da vekil müzakerelerde sadece gözlemci olarak hareket etmediği sürece uzlaştırma kurumuna olan etkisi olumlu yönde olmamaktadır. Onarıcı adaletin temel felsefesi taraflar arasında ki problemin bizzat tarafların aktif olarak katıldığı bir müzakere ortamında çözüme kavuşturulmasıdır. Avukatların uzlaştırma müzakerelerine katılımında uzlaşma yönündeki kararlara müdahalede bulunmaları sebebiyle taraflar arası iletişim kurulmasına engel olduğu değerlendirilmektedir. Bu durum uzlaştırma müzakerelerinin temel amacına aykırı bir durum oluşturmaktadır. Çünkü avukatların yaptıkları gibi kazan-kaybet prensibinde hareket etmek, uzlaştırma müzakerelerinin temel amacı olana kazan-kazan prensibine aykırılık oluşturmaktadır. Uzlaştırma

sürecinde müzakerelere tarafların aktif olarak katılımı benimsenmesi nedeniyle vekil tarafından temsil edilen tarafın sürece tam manasıyla aktif olarak katıldığını söylemek zordur. Bu nedenle tarafın vekil aracılığıyla katıldığı müzakerelerde uzlaştırma sonucunun olumlu olmayacağı değerlendirilmektedir(Çetintürk, 2017: 556). Benzer yönde uygulamada da Avukatlar ile yürütülen uzlaştırma sürecinde bir takım zorlukların olduğunu görmekteyiz. Öyle ki atandığımız uzlaştırma dosyalarında, tarafın vekili ile yürütmüş olduğumuz müzakerelerin çoğunda uzlaşma sağlanmasının imkânı olmamıştır. Kanaatimizce burada üstünde durulması gereken en önemli husus; tarafların bizzat uzlaştırma sürecine aktif katılımlarının sağlanması ile uzlaştırmadan beklenen faydanın doğru orantılı bir şekilde hareket etmesidir.

3.2.2. Uzlaştırma müzakerelerinin yapılacağı yerler

Uzlaştırmanın en önemli etkenlerinden biri de uzlaştırma müzakerelerinin yapılacağı yer ve zamanın iyi şekilde tespit edilmesidir. Burada uzlaştırmacılara büyük bir görev düşmektedir. Öyle ki uzlaştırmacı, uzlaştırma müzakerelerinin yerini tespit ederken failin durumuna göre değil, mağdurun isteklerine, duygusal gelişimine göre karar vermelidir(Marshall, 1999'dan aktaran: Çetintürk, 2017: 557).

Uzlaştırma müzakerelerinin yapılacağı yerler yönetmelikte şu şekilde belirtilmektedir;

“(1) Uzlaştırma müzakereleri;

a) Adliye binalarında uzlaştırma müzakereleri için oda tahsis edilmişse bu yerlerde,

b) Kamu kurum ve kuruluşlarında bu amaçla ayrılan yerlerde,

c) Tarafların kabul etmesi şartıyla uzlaştırmacının faaliyetlerini yürüttüğü büroda,

ç) Tarafların menfaatlerine uygun, kendilerini huzurlu hissedecekleri güvenli bir ortamda veya taraflarca kabul edilen bu işe uygun başka yerlerde, gerçekleştirilebilir.

(2) Uzlaştırma müzakerelerinin adliye binalarında gerçekleştirilmesi hâlinde toplantı odalarının düzenlenmesi, gerekirse güvenliğinin sağlanması, uzlaştırma toplantıları için tahsis sıra ve saatlerinin belirlenmesi Cumhuriyet başsavcılığı tarafından yerine getirilir.”(CMUY m.35/1).

Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 35. maddesinde belirtilen uzlaştırma müzakeresi yapılacak yerler, sayılanlar ile sınırlı değildir. Uzlaştırma müzakerelerinde göz önünde bulundurulması gerekli olan unsur, tarafların kendilerini güvende hissedebileceği rahat bir yer olmasıdır. Bu yerin tespitinde uzlaştırmacıya büyük bir görev düşmektedir. Öyle ki uzlaştırmacı, müzakere aşamasına geçmeden önce uzlaştırma konusu somut olayı tümüyle değerlendirmeli, tarafların taleplerini, müzakereye katılmadaki isteklerini tespit etmeli ve duruma göre karar vermelidir. Uzlaştırma müzakerelerin yapılacağı yerler tespit edilirken güvenlik ve gizlilik unsurlarına dikkat edilmesi gerekmektedir(Arslan, 2021: 97).

Uzlaştırma müzakerelerinin sadece yönetmelikte sayılan yerlerle kısıtlanmamış olması, hem taraflar hem de uzlaştırmacılar için kolaylık sağlamaktadır. Taraflar her ne kadar müzakere yeri konusunda uzlaştırmacılara uysa da kimi zaman mağdur kendi belirlediği yerde uzlaştırma toplantısı yapmak istemektedir. Uzlaştırma müzakerelerinde önemli olan güvenilir ve gizlilik yönünden makul bir yer olması gerektiği sadece taraflar için değil uzlaştırmacı içinde geçerli olmaktadır. Bu nedenle Tarafların belirlediği yere gitme gibi bir zorunluluğu olmayan uzlaştırmacı taraflarca belirlenen yere gitme ya da gitmeme hususunda serbesttir(Erdem, Eser & Özşahinli, 2017:195).

Kanaatimizce uzlaştırma müzakereleri adliye binalarında, uzlaştırma görüşmesi yapılmasına yönelik ayrılmış odalarda yapılmalıdır. Bu durum uzlaştırmacının kurumsal gücünü yansıtmakta, tarafların güvenlik ve gizlilik içinde rahatça müzakere etmelerine olanak sağlamaktadır. Adliyelerde yapılan görüşmeler daha resmi bir süreç hissi uyandırması, tarafların uzlaşmada ki kararlarını olumlu yönde etkileyeceği görüşünde bulunmaktayız. Tecrübelerle sabit olmak üzere; uzlaştırmacının, kurumsal bir güç önderliğinde, tarafsız ve bağımsız uzlaştırmacıların yönetiminde, üstün bir müzakere marifetiyle çok daha ileri gideceğini değerlendirmekteyiz.

3.2.3. Uzlaştırma müzakerelerinin özellikleri

Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 31, 32 ve 35.maddelerinde uzlaştırma müzakerelerinin genel kapsamı değerlendirilmektedir. Öyle ki uzlaştırma müzakerelerinin belirli özellikleri bulunmaktadır. İş bu özelliklerden bir kısmı aşağıda açıklanmaktadır.

Uzlaştırma müzakerelerinin etkinliği ve verimliliği, uzlaştırma kurumuna olan güveni arttıracak, onarıcı adaletin hak ettiği güce ulaşmasına katkıda bulunacaktır.

3.2.3.1. Gizlilik

Uzlaştırma müzakerelerinin kapsamı hakkında gerek Ceza Muhakemesi Kanunu'nda gerekse de Uzlaştırma Yönetmeliği'nde bir takım düzenlemeler yapılmıştır. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinin on üçüncü fıkrasında uzlaştırma müzakerelerinin gizli yürütülmesi gereği belirtilmektedir. Keza Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 31. maddesinin birinci fıkrasında uzlaştırma müzakerelerinin gizli yürütülmesi gereği ile birlikte müzakerelerde ortaya atılan bilgi, belge, açıklama vb. olguların da uzlaştırmacının gizlilik yükümlülüğünde olduğu belirtilmektedir(CMK 253/13; CMUY 31/1).

Uzlaştırma yasal düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere gizlilik prensibine dayanmaktadır. Uzlaştırmacı uzlaştırma müzakereleri esnasında taraflardan bir şekilde öğrendiği olguları tarafın izni olmadan diğer tarafa aktaramaz. Uzlaştırmada kullanılacak usulün denetimi kanunda ve yönetmelikte Cumhuriyet savcılarına ve mahkemelere bırakılmıştır. Bununla birlikte uzlaştırma müzakerelerine katılacak taraflar yönetmelikte belirtilmiştir. Buna göre şüpheli, sanık, mağdur, katılan, kanuni temsilci, vekil ve müdafî harici kimse uzlaştırma müzakerelerine katılamaz. Uzlaştırma müzakereleri neticesinde hazırlanan uzlaştırma raporunda yer alan suç tipinin işleniş şekli hakkında ayrıntılı bilgi verilmemesi gerekmektedir. Uzlaştırma müzakerelerinin gizli yürütülmesinin amacı, hem tarafların menfaatlerini korumak hem de tarafların uzlaştırma sürecinde yaşadıkları olayları özgürce dile getirerek bir uzlaşıya varmalarını sağlamaktır. Şüpheli veya sanık, uzlaştırma müzakereleri esnasında suçu kabullense bile bu durum herhangi bir davada ya da soruşturmada delil olarak kullanılmaz(Apaydın, 2019: 128).

Nitekim Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 32. maddesinin üçüncü fıkrasında *“Uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamalar herhangi bir soruşturma, kovuşturma ya da davada delil olarak kullanılamaz. Müzakerelere katılanlar bu bilgilere ilişkin olarak tanık olarak dinlenemez.”* hükmü yer almaktadır(CMUY 32m./3). Burada yer alan *“açıklamalar”* kısmından ise ilk kez şüpheli tarafından ortaya atılan ve kendi aleyhinde olacak bilgi ve belgeleri delil kapsamında değerlendirilmesi gereği belirtilmektedir(Metiner ve Köken, 2019: 16).

Yine aynı maddenin dördüncü fıkrasında “*Daha önce mevcut olan bir belge veya olgunun, uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülmüş olması, bunların soruşturma ve kovuşturma sürecinde ya da bir davada delil olarak kullanılmasına engel teşkil etmez.*” Hükmü ile daha önceden soruşturma ya da kovuşturma evresinde ortaya atılan bilgi ve belgelerin, müzakereler sırasında tekrardan ortaya atılmasının delil niteliğinde olmayacağı açıklanmaktadır.

Bu durum ayrıca Avrupa Konseyinin R 99(19) Numaralı Tavsiye Kararı’nın 2. maddesinde de belirtilmiştir. Öyle ki, uzlaştırma müzakerelerindeki gizlilik ilkesine dikkat çekilmiş ve belli bir uzlaşıya varılması halinde söz konusu anlaşma haricinde herhangi bir bilgi, belge ve açıklamaların yapılamayacağı hususu açıklanmıştır. Uzlaştırmanın fail açısından etkilerine bakıldığı takdirde; “*eylemin neticelerini anlama*”, “*toplumsal normu dikkate alma*”, “*bütünleştirici utanma*” gibi ilkelere bağlı olsun ya da olmasın, genel itibariyle uzlaştırma müzakerelerindeki gizliliğin muhafaza edilmesi büyük bir öneme haiz olduğu belirtilmektedir(Değirmenci, 2021b: 148).

Gizlilik yükümlülüğü sadece uzlaştırmacının uyması gereken bir kural değildir. Öyle ki müzakereye katılma hakkına sahip olan kişilerde bu gizlilik yükümlülüğüne uymak zorundadırlar. Uzlaştırma Yönetmeliği’nin 32. maddesinin birinci fıkrasında uzlaştırmacının gizlilik yükümlülüğünden bahsetmekte iken ikinci fıkra da ise aksi kararlaştırılmadığı müddetçe uzlaştırma müzakerelerine katılma ehliyetine sahip şüpheli, sanık, mağdur, katılan, suçtan zarar gören, müdafî ve vekilin de gizlilik yükümlülüğü altında olduğu belirtilmektedir.

Ayrıca Uzlaştırma Yönetmeliği’nin 5. maddesinin yedinci fıkrası uyarınca “*Uzlaştırmacı görevi sebebiyle kendisine verilen bilgi ve belgelerin gizliliğini korur. Taraflardan birinin verdiği gizli bilgi ve belgeleri verenin iznini almadan veya kanunen zorunlu olmadıkça diğer tarafa açıklayamaz. Gizliliği koruma yükümlülüğü uzlaştırmacının görevi sona erdikten sonra da devam eder.*” Hükmü ile de anlaşılacağı üzere uzlaştırma müzakerelerinde gizlilik yükümlülüğü altında sadece uzlaştırmacı değil, müzakereye katılan tarafların da uyması gereken bir kuraldır. Uzlaştırmacı müzakereler öncesinde taraflara gerekli bilgilendirmeleri yapmalı ve bu gizlilik hususuna dikkat etmelerini sağlaması gerekmektedir(Arslan, 2021: 97). Uzlaştırmanın gizliliği hususunda taraflarla bir anlaşmaya varılmaması halinde

uzlaştırmacı taraflarla ya ayrı ayrı görüşmeli ya da müzakereleri sona erdirmelidir(Reimund ve Bird'den aktaran: Çetintürk, 2017: 530).

Çetintürk'e göre müzakerelere katılan kişilerin yapmış olduğu açıklamaların tümüyle gizli kalmasının bazı istisnalar dâhilinde gerçekleşmesi gereği vurgulanmaktadır. Öyle ki, müzakereler esnasında gelecekte başka bir suçun işlenmesine yönelik bir olasılığın bulunması ya da müzakereler esnasında başka bir suçun işlendiğinin öğrenilmesi gibi durumlarda gizlilik için bazı şartların ortaya konulması görüşü savunulmaktadır(Çetintürk, 2017: 534). Uzlaştırmacı, Türk Ceza Kanun'un 6. maddesinin (j) fıkrasından anlaşılacağı üzere bir kamu görevlisidir. Türk Ceza Kanun'un 279. maddesinin birinci fıkrası uyarınca *“Kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”* Buradaki hükümden de anlaşılacağı üzere uzlaştırmacı müzakereler sırasında bir suç eyleminin gerçekleşeceği ya da gerçekleştiği yönünde bir kanaat getirirse bunu Cumhuriyet savcısına bildirmelidir.

Uygulamada uzlaştırmanın gizliliğine bazı durumlarda riayet edilememektedir. Bunun nedeni uzlaştırma müzakeresi yapılan yerlerin, uzlaştırmanın gizlilik ilkesine uygun olmayışından kaynaklanmaktadır. Öyle ki, bazı adliyelerde uzlaştırma odası bulunmadığından dolayı uzlaştırmacılar adliyelerde herkes açık olan kafe, restoran vb. yerlerde uzlaştırma görüşmesi yapmak zorunda kalmaktadırlar. Aynı şekilde uzlaştırma müzakerelerinin adliye dışında yapılması hususunda, tarafların kendilerini güvende hissedebilecekleri bir yerde yapılacağı belirtilmekte, bu tip yerlerde genellikle kamuya açık herkesin duyup görebileceği bir ortamda gerçekleşmektedir. Her ne kadar bazı adliyelerde düzenli bir uzlaştırma görüşme odası bulunsa da çoğu adliyede uzlaştırma görüşme odası bulunmamakta ve bu durum uzlaştırmanın gizlilik prensibine aykırılık oluşurmaktadır.

3.2.3.2. Tarafsızlık

Tarafsızlık, uzlaştırmacının uzlaştırma sürecinde sahip olması gereken en önemli özelliktir. Uzlaştırmacı müzakereler esnasında tarafların müşterek faydalarını gözetir ve anlaşmazlığın giderimi konusunda taraflara yardımcı olur. Uzlaştırmacı taraflara müzakerenin yönetilmesi hususunda, anlaşmazlığın giderilmesinde taraflara baskıcı

veya zorlayıcı bir davranışta bulunamaz. Tarafların kendi özgür iradeleriyle uzlaşabilecekleri güvenli ortamı sağlar, onlara anlaşma yolunda yardımcı olur ve uzlaşmalarını teşvik eder. Hukuksuz bir yöntemle asla taraflara baskı kurulamaz. Aynı şekilde tarafların davranışlarını yönlendirici etkiye sahip olacak davranışlarda bulunamaz(Apaydın, 2019: 130).

Uzlaştırma müzakerelerinde tarafsızlık bir tarafın çıkarına hareket ederek diğer tarafın aleyhinde hareket etmek değildir. Öyle ki uzlaştırmacı müzakereler sırasında tüm taraflara eşit mesafede durmalı, birini diğerine üstün görmemesi gerekmektedir. Uzlaştırma görüşmelerinde taraflar kendi sorunlarını kendi girişimleri ve iletişimleri sayesinde belli bir çözüme kavuşturulması gereği değerlendirilmektedir(Milburn, 2002'den aktaran: Çetintürk, 2017: 535).

Uzlaştırmacı taraflarla iletişime geçerken kendisinin tamamen bağımsız ve tarafsız olduğunu taraflara açıklamalıdır. Uzlaştırmacı taraflara yaklaşırken ön yargısız olmalı ve onlara eşit mesafede davranmalıdır. Uzlaştırma sürecinde tarafların yaşı, sosyal ve ekonomik durumu gibi farklılıklar göz önünde tutulmalıdır. Uzlaştırmacı tarafların özgür iradelerini etkileyecek girişimlerden uzak durmalıdır. Nitekim uzlaştırma süreci müzakereye katılanların özgür iradeleri ile yönetilmesi ve neticelendirilmesi gerekmektedir(Arslan, 2021: 98).

Uzlaştırma müzakerelerinde tarafsızlık ve bağımsızlık önemi devletin cezalandırma yetkisinden vazgeçip, uyuşmazlığın giderilmesi için görevlendirildiği uzlaştırmacının taraflara eşit mesafede durması gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Uzlaştırmacının tarafsızlık ve bağımsızlık özelliği sadece taraflara karşı değil, görevlendirildiği makamlara karşı da olması gerekmektedir(Eriş, 2018: 252).

Uzlaştırma müzakereleri neticesinde tarafların uzlaştığı konu tümüyle tarafların özgür iradelerinin ürünü olması, uzlaştırmacının tarafsızlığı ile doğru orantılıdır. Bu nedenle uzlaştırmacının taraflara yalan ve yanlış bilgiler vererek onları uzlaştırmaya çalışması, uzlaştırmacı göreviyle bağdaşmayacak nitelikte olduğu gibi uzlaştırmacının da temel anlayışına ters düşmektedir(1.grup çalışma raporu, <https://uzlasma.adalet.gov.tr/doc/ihitiyac/grprplr/1grup.pdf>, Erişim tarihi:20.09.2021).

3.2.3.3. Gönüllülük

Soruşturma evresinde uzlaşma kapsamındaki bir suç nedeniyle zorunlu olarak uzlaştırma işlemi uygulanması gerekiyorsa da; uzlaştırmada tarafların uzlaşma

yönündeki kararları tümüyle gönüllülük ilkesine dayanmaktadır. Öyle ki taraflar uzlaştırma raporunu imzalayana dek her türlü kararlarından vazgeçebilirler. Uzlaştırma sürecinde uzlaştırmacı tarafından taraflara ikna edici, zorlayıcı ve baskılayıcı tutum ve davranışlar sergilenemez. Uzlaştırma gönüllük prensibine dayanan alternatif bir çözüm yöntemidir. Bu gönüllülük sürecinde mağdur ya da fail tüm hukuki hakları bakımından uzlaştırmacılar tarafından bilgilendirilmelidirler. Özellikle ceza adalet sistemi ile uzlaştırma arasındaki ilişki kıyaslanması ve onların uzlaştırma sürecine hâkim olmalarını sağlayacak bilgilendirmeleri yapmalarının uygun olduğu düşünülmektedir. Ayrıca taraflara uzlaşmanın mahiyeti ve kabul veya reddedilmesindeki hukuki sonuçların yer aldığı uzlaşma teklif formu izah edilmeli ve onların süreci böylece tümüyle anlamaları sağlanmalıdır. Bununla birlikte tarafların uzlaşma sağlanana kadar her türlü kararlarından vazgeçebilecekleri belirtilmeli ve istedikleri zaman ceza adalet sistemindeki haklarının devam ettiği bilgisi verilmelidir(Apaydın, 2019: 133).

Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 5. maddesinin birinci fıkrasında belirtildiği üzere *“Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin özgür iradeleri ile kabul etmeleri ve karar vermeleri hâlinde gerçekleştirilir. Bu kişiler anlaşma yapılana kadar iradelerinden vazgeçebilirler.”* Burada ki hükümden de anlaşılacağı üzere taraflara uzlaştırma sürecinin tümüyle gönüllülük esasına dayandığı ve dilerlerse uzlaşma yönündeki iradelerinden uzlaştırma raporu imzalanana kadar vazgeçebilecekleri hususu belirtilmektedir. Uygulamada karşılaştığımız sorunlar arasında uzlaşma teklif formu önemli bir sorunu teşkil etmektedir. Bunun nedeni tarafın uzlaşma teklif formunu imzaladığı takdirde artık uzlaşmış olacağını düşünmesi ve artık uzlaşmadan vazgeçemeyeceği algısının oluşmasıdır. Bu nedenle uzlaştırmacılar, uzlaştırma sürecinin gönüllülük esastaki amacını taraflara çok iyi bir şekilde anlatmalı ve onların bu süreci iyi bir şekilde anlamalarını sağlamalıdır.

3.2.3.4. Belge ve beyan kullanım yasağı

Uzlaştırmacı, kendisine tevdi edilen dosyada yer alan bilgi ve belgelerin gizliliğini koruma yükümlülüğü altındadır. Uzlaştırma süreci içerisinde taraflardan öğrendiği veya bir şekilde kendisine sunulan bilgi, beyan, belge niteliğindeki unsurlar aksi kararlaştırılmadığı sürece müzakere esnasında taraflarca da uyulması gerekmektedir.

Ancak daha önceden sunulmuş olan bilgi, beyan veya belgelerin, uzlaştırma müzakereleri esnasında sunulmuş olması bunların herhangi bir dava da soruşturma ya da kovuşturmada delili olarak kullanılmasına engel değildir. Gizlilik, Uzlaştırma Yönetmeliği'nde, uzlaştırmacıların uyması gereken etik ilkeler başlığı altında belirtilmektedir(Apaydın, 2019: 131).

Avrupa Birliği Etik Kuralları 4.maddesinde “*Arabulucu, kanunen veya kamu düzeni gerekçesiyle zorunlu olmadıkça, arabuluculuktan veya arabuluculukla ilgili olarak ortaya çıkan bütün bilgileri gizli tutacaktır. Taraflardan birince arabuluculara verilen gizli bilgiler, bilgiyi veren taraftan izin alınmadıkça veya kanunen zorunlu olmadıkça diğer tarafa açıklanmayacaktır*” hükmü yer almaktadır. Fail-mağdur arabuluculuğu olan uzlaştırmada da aynı şekildeki kurallar, Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 32. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarında yer almaktadır. Bu fıkralarda da belirtildiği üzere uzlaştırma sürecinde ortaya atılan açıklama, bilgi ve belgeler, sonradan herhangi bir soruşturma, kovuşturma ya da davada delil olarak kullanılmayacağı, müzakerelere katılanların da tanık olarak dinlenemeyeceği belirtilmektedir. Bununla birlikte daha önceden ortaya atılan bilgi ve belgelerin uzlaştırma müzakereleri esnasında sunulmuş olmasının başka bir soruşturma, kovuşturma ya da davada delili olarak kullanılmasında bir engel olmayacağı belirtilmektedir(CMUY m.32/3-4).

3.2.3.5. Tarafların uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmanın kabul veya reddedilmesindeki hukuki sonuçları hakkında bilgilendirilmesi

Uzlaştırma müzakerelerine başlamadan önce tarafların uzlaştırmacının mahiyeti ile kabul veya reddedilmesindeki hukuki sonuçları hakkında bilgilendirilmesi görevi uzlaştırmacıya aittir. Müzakerelere başlamanın birincil şartı, uzlaşma teklif formunda yer alan bilgilerin taraflara açıklanması ve onların süreci tümüyle anlamalarının sağlanmasıdır. Uzlaşma sağlanması ya da sağlanmaması durumunda tarafların ne tür bir hukuki sürece sahip olacakları anlatılmalı, sürecin gönüllülük esasında esnek bir yapıda oluşu, anlaşma sonucu belirlenen edimin ne anlama geldiği, edim türleri ve edimin ne şekilde ve zamanda yerine getirilebileceği tüm detaylarıyla anlatılmalıdır.

Bununla birlikte uzlaştırmacı kendisinin kamu görevlisi olduğunu, bağımsız ve tarafsız nitelikte hareket ettiğini, uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği hususlarını

taraflarla ilk iletişim kurduğunda anlatması önem arz etmektedir. Ayrıca uzlaşma teklif formu müzakerelerinin ön koşulu olduğu, uzlaştırma müzakerelerine katılmanın şüpheli veya sanık açısından suçu kabullenmek anlamına gelmediği gibi hususlarda tarafların aydınlatılması gerekmektedir(Apaydın, 2019: 131).

Uzlaşmanın mahiyeti ile kabul veya reddedilmesindeki hukuki sonuçları içeren uzlaşma teklif formu, uzlaştırmacı tarafından tarafların anlayacağı bir şekilde fazla hukuki terimlere girmeden anlatılmalı ve süreci anlamaları sağlanmalıdır. Öte yandan uzlaşma teklif formunun kabul edilerek imzalanmasının uzlaşmak anlamına gelmediği, sadece müzakere şartı olduğu taraflara anlatılmalıdır. Uzlaşma sağlanana kadar taraflar tüm kararlarından vazgeçebileceği hususu, Uzlaştırma Yönetmeliği'nde ayrıca düzenlenmiştir.

3.2.3.6. Esneklik

Uzlaştırma müzakerelerinin esnek bir yapıda olmasından kastedilen, klasik ceza adalet sistemlerindeki resmi yapının tam tersine müzakerelerin yapılaş tarzı, önceden belirlenmiş usuller yere ve zaman göre değişim gösterebilmesine yöneliktir. Klasik ceza adalet sisteminde tarafların bir suç eyleminden kaynaklı durumlarını ifade etmede, karşılıklı diyalog kurmada zorluk çekmektedirler. Uzlaştırmanın herhangi bir prensip dâhilinde uygulanmadığını söylemek imkânsızdır, ancak tarafların uyması gereken katı kurallar yoktur(Apaydın, 2019: 134).

3.2.3.7. Tarafların haklarının korunması ve aralarındaki dengenin sağlanması

Uzlaştırmanın klasik ceza adalet sistemine nazaran daha az resmi bir süreç içermesi nedeniyle tarafların uzlaştırma sürecinde haklarının korunmadığına dair bir takım soru işaretlerinin olduğu düşünülmektedir. Uzlaştırmada yer alan tüm süreçte tarafların haklarının korunması amaçlanmaktadır. Tarafların ve haklarının korunması amacı uzlaştırmanın gizlilik ve gönüllülük ilkesiyle de ilişkili olduğu değerlendirilmektedir(Çetintürk, 2017: 536).

Uzlaştırma müzakereleri öncesinde uzlaştırmacı taraflarla iletişime geçerek uzlaştırma konusu suç eyleminin kapsamını, tarafların durumunu öğrenmeli ve buna göre taraflar arasında ki olası güç dengesizliklerini tespit etmeli ve bu şekilde hareket ederek uzlaştırma müzakerelerinde gerekli önlemleri almalıdır. Fail açısından müzakereye katılımında önemli olan unsur failin suçu üstlenmesi ve mağdurun

uğradığı zararı gidermede ki istemi olmaktadır. Mağdurun uzlaştırma müzakerelerine katılım süreci daha zordur. Bu nedenle müzakereler öncesinde yapılan görüşmelerde uzlaştırmacı mağdura sürecin tüm özelliklerini anlatmalı ve müzakerelere katılması ya da katılmaması hususunda zaman tanımalı ve gerekirse her türlü desteği sağlamalıdır. Uzlaştırma müzakerelerinde olabilecek muhtemel güç dengesizlikleri farklı farklı nedenlerden kaynaklanabilir. Olası güç dengesizlikleri, taraflar arasındaki yaş, cinsiyet, ırk ya da ekonomik farklılıklar olabileceği gibi önceki ilişkilere dayanan husumetlere de bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir. Güç dengesizliklerinin farkında olunması için en güçsüz olanın sesini duymak gerektiğinden gerekirse yakınlarının da dinlenmesi önerebileceği değerlendirilmektedir(Çetintürk, 2017:538). Kanaatimizce bu değerlendirme bazı durumlar için kanun ve yönetmelik uyarınca doğru bir değerlendirme olmamıştır. Bunun nedeni uzlaştırma müzakerelerine katılabilecek kişi sayısının sınırlı olmasından kaynaklanmaktadır. Yaş küçüklüğü ya da kısıtlı olma gibi sebeplerden ötürü uzlaştırma müzakereleri kanuni temsilciler aracılığıyla yürütülebilir, ancak kusur ehliyetine sahip kişilerin uzlaştırma sürecine bizzat katılımı hususu kanun ve yönetmelikte düzenlenmiştir. Bu nedenle kusur yeteneğine sahip kişilerin yakınlarının dinlenmesi imkânsız olacaktır.

Çetintürk (2017)'e göre uzlaştırma sürecinde tarafların haklarının korunmasına yönelik olarak gerekli her türlü tedbir alınmalıdır. Bu durum çocuklar yönünden kanuni temsilcileri ile müzakereye katılımı, tarafların Türkçe bilmemesi durumunda tercüman hakkının tanınması yönünden faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Keza gerek AİHS'nin 6. maddesinin üçüncü fıkrasının (e) bendinde yer alan gerekse de CMK'nın 202. maddesinde yer alan hükümler doğrultusunda bir hukuk devletinde, duruşmalarda kullanılan dili anlamayan ve konuşamayan sanık her türlü tercüman hakkından ücretsiz bir şekilde yararlanma hakkına sahiptir. Tercümandan yararlanma hakkı, sadece duruşmada geçerli olmamakla birlikte CMK'nın 202. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca soruşturma evresinde de geçerlidir(Öztürk ve diğerleri, 2021: 105). Bu durumdan hareketle, uzlaştırma müzakereleri esnasında da Türkçe bilmeyen taraflar her türlü tercüman hakkından ücretsiz olarak yararlanabilmektedirler.

Nitekim Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 5. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca *“Şüpheli, sanık, mağdur, suçtan zarar gören veya bu kişilerin kanunî temsilcileri Türkçe bilmiyorsa veya engelli ise Kanun'un 202 nci maddesi hükmü uygulanır.”* Bu

şekilde Türkçe bilmeyen tarafın hakkı korunur ve kendisine atanan tercüman aracılığıyla müzakerede eşitliği elde eder. Aynı maddenin altıncı fıkrası uyarınca *“Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, olgunluğu, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıklar, uzlaştırma sürecinde göz önüne alınır.”* Bu hüküm ile beraber uzlaştırma sürecinde taraflar olası haksız ve orantısız işlem ve davranışlara maruz bırakılmaması adına uzlaştırmacı tarafından taraflar arası olası farklılıkların göz önünde bulundurulması gereği belirtilmektedir.

3.2.4. Uzlaştırma müzakerelerine hazırlık

Uzlaştırmacı uzlaştırma müzakerelerine başlamadan önce bir takım hazırlık girişiminde bulunmalıdır. Öyle ki uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı; soruşturma ya da kovuşturma konusu suç ile ilgili dosyanın özetini çıkarmalı, uyuşmazlığın ortaya çıkmasındaki etkenleri ve sebepleri ortaya koymalı, uyuşmazlık hakkında neler yapılabileceği hususunu değerlendirmelidir. Ayrıca soruşturma veya kovuşturma da yer alan süreci takip etmeli, tarafların uzlaştırma müzakerelerine katılımını sağlayacak tedbirleri almalı, tarafların müzakereye katılımında ihtiyaç duyacağı belge ve bilgileri derlemelidir. Bununla birlikte hazır olunması halinde taraflarla müzakere günü tayin edilmeli, uzlaştırma müzakerelerinin yapılacağı mekânın seçimi yapılmalıdır(Uzlaştırma Durum Analizine İlişkin 7. Grup Çalışma Raporu, s.8-9, <https://uzlasma.adalet.gov.tr/doc/ihtiyac/grprplr/7grup.pdf>, Erişim tarihi:25.10.2021).

Uzlaştırmacı müzakereler sırasında kullandığı dile çok dikkat etmelidir. Uzlaştırmacının baskıcı ve zorlayıcı bir dil kullanması, mağdur ve fail üzerinde olumsuz etki yapabilmektedir. Uzlaştırmacı kendi tarafsızlığına ve bağımsızlığına gölge düşürecek her türlü tutum ve davranıştan kaçınmalı, tarafları süreç hakkında bilgilendirmeli, uzlaştırma sürecinde alternatifler ortaya koymalı ve mağdurun tatmin olacağı bir seçeneği teşvik etmelidir(Çetintürk, 2017: 545).

Nitekim Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 5. maddesinin sekizinci fıkrası uyarınca *“Uzlaştırmacı müzakerelere başlamadan önce taraflara; uzlaştırmacının temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırmacı ile tarafların uzlaştırmadaki işlevlerini, gizlilik yükümlülüğünü açıklar ve onların süreci anlamalarını sağlar.”* Hükmü ile de anlaşılacağı üzere uzlaştırmacı tarafların

uzlaştırma sürecinde gerekli her türlü tedbirleri alarak tarafları süreç hakkında bilgilendirir.

Uzlaştırma sürecinin hazırlık evresinde, uzlaştırmacının yapması gereken üç görev bulunmaktadır:

- 1) Uzlaştırmanın mahiyetinin anlatılarak şüphelinin müzakerelere katılımının sağlanması,
- 2) Mağdurun uzlaştırma sürecine katılması hususunda rıza göstermesi ve katılımının sağlanması,
- 3) Belirli bir program ve plan eşliğinde uzlaştırma müzakerelerinin yapılmasıdır(Yerdelen ve diğerleri, 2018: 214).

3.2.4.1. Uzlaştırmacının taraflarla İlk görüşmesi

Uzlaştırmacı taraflarla ilk olarak telefon ile iletişime geçmelidir. Yapılan ilk görüşmede ki konuşmada ise uzlaştırmacı bağlı bulunduğu Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirildiğini tarafa aktarmalıdır. Belki de yeni bir uzlaştırma ve uzlaştırmacı kavramlarını ilk kez duyan taraf bakımından bir merak ortaya çıkacaktır. Uzlaştırmacı burada gerekli açıklamaları yaparak tarafların süreci anlamalarını sağlayacaktır. Uzlaştırmacı taraflarla yaptığı görüşmede kendi asıl mesleğinden bahsetmemeli ve taraflara uzlaştırmacı olduğunu anlatmalıdır(Yerdelen ve diğerleri, 2018: 214). Öyle ki, uygulamada uzlaştırmacıların kendi mesleklerinin ne olduğunu taraflarla yapmış olduğu görüşmelerde söylemesi, uzlaştırmanın kurumsal gücüne gölge düşüreceği kanaatindeyiz.

Uzlaştırmacının ilk yapacağı görüşmede taraflara güven vermesi adına uzlaştırma bürosunca kendilerine SMS gönderilip gönderilmediğini sormalı, SMS ile gelen uzlaştırmacı adı soyadı ve telefon numarasının doğru olup olmadığını sorabileceği değerlendirilmektedir. Uzlaştırmacı yaptığı bu ilk iletişimde taraflara kendisini tanıtarak uzlaşma sürecinden kısaca şu şekilde bahsedebilir; uzlaştırmanın gizlilik ilkesine dayandığını, kendisinin bağımsız ve tarafsız bir kamu görevlisi olarak ilgili Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirildiğini, kendisinin sadece müzakere yöneticisi olduğunu, uzlaşmanın edimli ya da edimsiz gerçekleşebileceğini anlatarak süreci anlamalarını sağlayabileceği değerlendirilmektedir(Yerdelen ve diğerleri, 2018: 214).

3.2.4.2. Uzlaştırmacının taraflarla İlk özel görüşmesi

Uzlaştırmacı taraflarla ilk kez yüz yüze görüşmesinde uzlaşma teklifi yapması gerekmektedir. Bununla birlikte uzlaştırmacı, uzlaşma teklifi öncesinde tarafları uzlaştırmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddedilmesindeki hukuki sonuçlar konusunda bilgilendirmeli ve onların da bu süreci anlamalarını sağlamalıdır(Yerdelen ve diğeri, 2018: 214).

Keza uzlaştırmacı taraflarla yapacağı ilk görüşmede tarafların hukuki haklarını onlara hatırlatmalı ve süreci anlamalarına katkıda bulunmalıdır. Uzlaştırmacı yapılan bu ilk görüşmede kendisi hakkında uzun uzadıya söylemlerde bulunmamalıdır. Söz konusu müzakerede asıl konuşulması gereken taraflar arasındaki ihtilafların çözümü olduğu hissi taraflara verilmelidir. Uzlaştırmacı ilk görüşmede kendisinin uzmanlığından övünerek söz konusu meselenin önemsiz hale getirecek her türlü girişimlerden de uzak durması gereğı değerlendirilmektedir(Yenisey ve Nuhoglu, 2021: 863).

Nitekim Uzlaştırma Yönetmeliğı'nin 5. maddesinin sekizinci fıkrası uyarınca *“Uzlaştırmacı müzakerelere başlamadan önce taraflara; uzlaştırmanın temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırmacı ile tarafların uzlaştırmadaki işlevlerini, gizlilik yükümlülüğünü açıklar ve onların süreci anlamalarını sağlar.”* Yine yönetmeliğın 5. maddesinin beşinci fıkrası uyarınca *“Uzlaştırma sürecine başlanmadan önce şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören; hakları, uzlaşmanın mahiyeti ve verecekleri kararların hukukî sonuçları hakkında bilgilendirilir.”* Hükümleri ile de anlaşılacağı üzere uzlaştırma müzakereleri öncesi uzlaştırmacı, uzlaştırma sürecinin genel kapsamı hakkında tarafları bilgilendirir ve onların bu süreci anlamalarını sağlar.

Uzlaştırmacı yine yapacağı ilk görüşmede taraflara, uzlaşma sağlanana kadar her türlü iradelerinden vazgeçebilecekleri hususu açıklanır(CMUY m.5/1). Uzlaştırma Yönetmeliğı'nin 5. maddesinin dokuzuncu fıkrasına göre de tarafların hüküm ve sonuçlarını bilerek uzlaşmalarının sağlanması için uzlaştırmacı tarafından her türlü tedbirin alınması gereğı belirtilmektedir(CMUY m.5/9). Uzlaştırmacı, özellikle mağdurun güvenliğini ön planda tutması gerekmektedir(Çetintürk; 2017:546). Mağdurun sürece katılımı konusunda rıza göstermesini sağlamalıdır(Yerdelen ve diğeri, 2018:214). Mağdur bakımından tekrardan maddi manevi bir zararın ortaya

çıkması için temkinli olunmalı; uzlaştırma sürecinin amacına aykırılık oluşturabilecek her türlü etkenlerin ortadan kaldırılması gerekmektedir(Demir, 2018:167).

3.2.4.2.1 Uzlaştırmacının şüpheliye yapacağı bilgilendirme

Uzlaştırmacı, şüpheli ile yapacağı bilgilendirme kapsamında öncelikle uzlaştırma sürecinin gönüllülük esasına dayandığını ve istenildiği takdirde uzlaşma yönündeki her türlü karardan vazgeçilebileceği hususlarını anlatmalıdır(CMUY m.5/1).

Yüz yüze yapılacak toplantıda ise uzlaştırmacının mahiyeti ile kabul veya reddedilmesindeki hukuki sonuçların bulunduğu ve toplam on dokuz maddeden oluşan uzlaşma teklif formunun uzlaştırmacı tarafından şüpheliye açıklanması gerekmektedir(CMUY m.5/8).

Uzlaştırma görüşmesinde, şüpheliye yapılan bu uzlaşma teklifinin suçu kabullenme anlamına gelmediği, uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamaların herhangi bir soruşturma, kovuşturma ya da davada delili olarak kullanılmayacağını, uzlaşma neticesinde kararlaştırılan edimin yerine getirilmesi durumunda soruşturma evresindeyse kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın verileceği; kovuşturma evresinde ise davanın düşeceği ve hakkında adli sicil kaydının oluşmayacağı bilgisi verilmelidir. Buna ek olarak uzlaşma sağlanmasıyla maddi manevi tazminat davası açılmayacağı ve uzlaşma gider ve ücretlerinin hepsinin devlet hazinesince karşılanacağı bilgisi verilmelidir. Uzlaşmanın sağlanmaması halinde soruşturma evresinde kişi hakkında kamu davası açılacağı ve sürecin devam edeceği bilgisi verilmelidir. Burada süreç hakkında yorum yapılmasının doğru olmadığı değerlendirilmektedir. Ayrıca uzlaşma sağlanmaması halinde tekrardan uzlaşma yoluna gidilemeyeceği belirtilmelidir(Yerdelen ve diğerleri, 2018:215-216).

3.2.4.2.2 Uzlaştırmacının mağdur ya da suçtan zarar göreni bilgilendirmesi

Uzlaştırmacı mağdur ya da suçtan zarar gören ile yapacağı bilgilendirme kapsamında öncelikle uzlaştırma sürecinin gönüllülük esasına dayandığını ve uzlaşma yönündeki her türlü karardan istendiği zaman vazgeçilebileceği hususu anlatılmalıdır(CMUY m.5/1).

Yüz yüze yapılacak toplantıda daha sonra mağdur ya da suçtan zarar görene uzlaştırmacının mahiyeti ile kabul veya reddedilmesindeki hukuki sonuçların

bulunduğu ve on dokuz maddeden oluşan uzlaşma teklif formu açıklanarak süreci anlamalarının sağlanması gerekmektedir(CMUY m.5/8).

Uzlaşmanın sağlanması halinde soruşturma evresinde kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın verileceği, kovuşturma evresinde ise davanın düşeceği bilgisi verilmelidir. Uzlaşmanın sağlanması halinde mağdura bu dava nedeniyle maddi manevi tazminat davası açma şansının artık olmayacağı anlatılmalı ve açılmış olan davası olması halinde ise bundan feragat edeceği söylenmelidir. Uzlaşma sonucu kararlaştırılan edimin yerine getirilmemesi durumunda ise uzlaştırma raporunun İİK m.38’e göre ilama haiz belgelerden sayıldığı, bu nedenle ek ve senette olduğu gibi imzanın inkarının mümkün olmadığı bilgisi açıklanmalıdır(Yerdelen ve diğerleri, 2018: 216).

Bununla birlikte mağdur ya da suçtan zarar görene uzlaşmanın sağlanmaması durumunda tekrardan uzlaşma yoluna gidilemeyeceği konusu açıklanmalıdır(CMUY m.7/5).

3.2.5. Uzlaştırma müzakerelerinin yapılış şekli

Uzlaştırma müzakerelerine başlamadan önceki hazırlık evresinde uzlaştırmacı tarafların ortak veya ayrı uzlaştırma görüşmesine katılması gerektiği konusunda gereken değerlendirmeleri yapması gerekmektedir. Tarafların ortak toplantıya hazır olabileceğini gösteren belirteçler; tarafların birbirlerini dinlemeye hazır olmaları ve faili mağdura karşı yönelttiği suç eyleminin giderimi konusunda istekli, sorumluluk almaya yatkın olmaları şeklinde belirtilebilmektedir(Demir,2018:176). Öte yandan uzlaştırma müzakerelerinde tarafların bir araya gelmek istemedikleri hallerde ortak toplantı yerine ayrı(zel) toplantılar yapılması gerektiği değerlendirilmektedir(etintrk, 2017: 551).

Bununla birlikte Uzlaştırma Yönetmeliği’nin 31. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca *“Müzakereler, taraflarla birlikte veya ayrı ayrı gerçekleştirilecek toplantılarla yürütülebilir.”* Hükmü ile uzlaştırma müzakerelerinin tarafların müzakereye katılımda gösterdikleri eğilime göre ortak ya da ayrı ayrı yapılmasının bir sakıncası olmadığı belirtilmektedir.

3.2.5.1. Uzlaştırma müzakerelerinin ortak yapılması

Uzlaştırma, tarafların uzlaştırmacı vasıtasıyla güvenli ve denetimli bir ortamda bir araya getirilerek aralarındaki sorunun çözümlenmesinin amaçlandığı bir süreçtir. Mağdurun uğramış olduğu zararın etkilerinin, fail tarafından görülmesi, mağdurun hissettiği acıyı faille doğrudan paylaşabilmesi, uğradığı haksız eylemin fail tarafından kendisine neden yöneltildiğini sorabilmesi ve sorduğu sorulara cevap alabilmesi gibi nedenlerden dolayı taraflar bir araya getirilmektedirler. Ortak yapılan müzakerelerin amacı, taraflar arasında meydana gelen suç eylemi ve sonuçları hakkında konuşmak ve bir anlaşmaya varma yolunda ortak bir değerlendirme yapmaktır. Böylece mağdur, bağımsız ve tarafsız olan bir uzlaştırmacının yardımıyla suç nedeniyle uğramış olduğu haksızlığın nedenlerini ve etkilerini faile sorabilir, fail ile birlikte bu zararın telafisi yolunda birlikte plan yapabilmektedir. Fail ise mağdur üzerindeki suç eyleminin olumsuz etkilerini görerek bundan pişmanlık duyabilir, edinebileceği sorumlulukla birlikte zararın giderimi yolunda plan hazırlayabilir(Çetintürk, 2017: 547).

Bununla birlikte tarafların bir araya gelmesinde gerek maddi gerekse de manevi olarak bir sakınca yoksa uzlaştırma müzakerelerinin ortak yapılması daha yerinde olacağı değerlendirilmektedir. Böylece mağdur ve fail suça tepki olarak gerçekleştirilecek sürece aktif olarak katılarak gerçek anlamda bir uzlaştırma sürecinin yaşanmasını sağlamış olacaktır(Çetintürk, 2017: 551).

3.2.5.2. Uzlaştırma müzakerelerinin ayrı yapılması

Taraflar arasındaki uyuşmazlığın özellikle yakın bir geçmişe dayanması durumunda, tarafların bir araya getirilmesi yeni uyuşmazlıkların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle taraflarla ayrı ayrı görüşme yapılması daha yerinde olacaktır. Uzlaştırmacı taraflarla yapacağı ayrı görüşmelerde, taraflara ait kişisel, özel ve diğer tarafın varlığında söyleyemeyeceği bilgileri öğrenebilir. Bu sayede yapacağı ön değerlendirme de uyuşmazlığın derecesi hakkında bir kanaate varabilir. Uzlaştırmacı yapacağı ayrı görüşmelerde şu hususlara dikkat etmelidir: Tarafların her ikisiyle de ayrı görüşme yapılmalı, yapılacak ayrı görüşmenin ayrı yapılmasını gerektirecek bir neden olmalı ve tarafların birinden öğrendiği olguları tarafın izni olmadıkça diğer tarafa aktarmamalıdır(Yenisey ve Nuhoğlu, 2021: 564).

Uzlaştırımcı taraflarla yapmış olduğu hazırlık müzakerelerinin neticesinde, taraflar arasında güven problemi, birbirine uyumda zorluk, bir araya gelmedeki psikolojik ve fiziksel sorunlar, bir araya gelmede ki isteksizlik gibi durumların yaşanacağına kanaat getirirse taraflarla ayrı ayrı uzlaştırma müzakeresi düzenlemesi gerekmektedir(Demir, 2018: 177).

Tarafların bir araya gelemedikleri ya da gelmek istemedikleri hallerde uzlaştırma müzakerelerinin yapılması için gereken tek yöntem müzakerelerin ayrı ayrı yapılmasıdır. Uzlaştırma müzakerelerinin ayrı ayrı yapılmasında taraflarca benimsenmiş bazı nedenler bulunmaktadır. Birincisi tarafların ayrı ayrı görüşmedeki iradelerinden kaynaklanmaktadır. Bu durumun tercih edilmesinin sebebi taraflar için daha rahat olmasından başka bazen korku nedeniyle bazen de bir araya gelmekteki zorluktan olduğu değerlendirilmektedir. Uzlaştırma müzakerelerinin ayrı ayrı yapılması neticesinde taraflar bağımsız ve tarafsız olan uzlaştırmacının yardımıyla bir birleriyle diyalog kurma imkânı elde etmekte, suç nedeniyle bir uzlaşıya varabilecekleri değerlendirilmektedir(Çetintürk, 2017: 552).

Uzlaştırma müzakerelerinin genelinde taraflar bir araya gelmek istememektedirler. Bu nedenle uzlaştırmacı tarafların bir birine olan talebini ileterek süreci yönetmektedir. Uzlaştırmacı bu evrede “*re-framing*” adı verilen bir usul kullanmaktadır. Bu usulden kastedilen tarafın bir diğetine kaba bir biçimde söylediğı sözün uzlaştırmacı tarafından kaba olmayacak, karşıdakini sınırlandırmeyecek bir cümleye dönüştürmesidir. Örneğın “*O onursuz ve gurursuz adam laflarımı çarpıttı*” diyen tarafın sözü, uzlaştırmacı tarafından diğet tarafa “*sizin kendisini yanlış anladığınızı düşünüyor*” şeklinde iletmesidir. Tarafların her ne kadar birbiriyle yüz yüze görüşmek istememesi uzlaştırma sürecini uzatsa da müzakerelerin yapılmadığı bu süreçte uzlaştırmanın genellikle olumlu neticelendiğı tespit edilmektedir(Erdem, Eser & Özşahinli, 2017:166).

Uzlaştırma konusu suçun basit olması ya da uzlaştırmacının hazırlık toplantılarında yaptığı değerlendirmelerin neticesinde tarafların bir araya getirilmesinin uygun olmadığı durumlarda müzakerelerin ortak yapılmamasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Bu durumda taraflar arasındaki iletişimin gerçekleştirilmesinde uzlaştırmacıya büyük bir görev düşmektedir. Her ne kadar uzlaştırmacı tarafından tarafların istekleri bir birine aktarılsa da ortak yapılan uzlaştırma müzakerelerinin etkisi kadar etkili olmadığı değerlendirilmektedir.

Uzlaştırmacı taraflarla yapılan özel müzakerelerin dezavantajlı yönlerini en aza indirmek için gerekli tedbirleri alması gereği düşünölmektedir. Örneğin Mektup, ses kaydı veya video kaydı gibi iletişim araçlarından yararlanılarak özür dilemenin etkisinin, uzlaştırmacı aracılığıyla özür dilemenin etkisinden çok daha fazla olacağı değeriendirilmektedir(Demir, 2018: 179).

Yine uzlaştırma müzakerelerinin yüz yüze mi yoksa ayrı ayrı mı yapılması daha etkili olacağı hususunda 1996 yılında İngiltere’de yapılan bir araştırmada ortak müzakereye katılan mağdurların yüzde 84’ü, ayrı müzakerelere katılanlarında yüzde 74’ü müzakerelerden memnun olduğu tespit edilmiştir(Çetintürk, 2017: 552).

3.2.6. Görüntölü ve sesli iletişim aracılığıyla uzlaştırma müzakeresi yapılması

Uzlaştırma müzakereleri Uzlaştırma Yönetmeliği’nde de belirtildiği üzere sesli ve görüntölü iletişim araçlarından yararlanılarak yapılabilir(CMUY m.31/4). Keza Uzlaştırmacını uzlaşma teklifini SEGBİS yöntemiyle de yapabilmektedir (CMUY 29/3). Uzlaştırma sürecinde gerek teklif formunun gerekse de uzlaştırma raporunun imzalanacağı zaman kadar tüm görüşmeler sesli ve görüntölü iletişim araçlarının kullanımıyla gerçekleştirilebilir(Demir, 2018: 185).

Uzlaştırma müzakerelerinde sesli ve görüntölü iletişim tekniklerinin birlikte kullanımı şart olmamakta, sadece sesli iletişim yöntemi de tarafın kabul etmesi halinde kullanılabileceği değeriendirilmektedir. Bununla birlikte uzlaştırma görüşmeleri Whatsapp, SMS, fax, elektronik posta gibi iletişim araçlarından faydalanılarak da yapılabilir(Erdem, Eser & Özşahinli, 2017: 183). Sesli veya görüntölü iletişim araçlarının kullanılması sadece uzlaştırma müzakerelerinin yapılması için uygun olmakla birlikte, resmi olarak uzlaşma teklifi yapılması veya rapor imzalatılması halinde tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosuna ilgili evraklar gönderilmeli ve tarafın imzası alınmalıdır(CMUY m.29/4; CMUY m.31/6).

Bununla birlikte tarafın Ceza İnfaz Kurumunda bulunduğu hallerde SEGBİS vasıtasıyla uzlaştırma müzakeresi yapılabilir, uzlaşma teklif formu ve uzlaştırma raporu ilgili Ceza İnfaz Kurumuna, Cumhuriyet savcısının onayıyla uzlaştırma bürosu tarafından gönderilerek tarafın imzası alınabilir. SEGBİS aracılığıyla yapılan görüşmeler yönetmelik gereği kayıt altına alınmaktadır. Uzlaştırma sürecinin gizli

olarak yürütülmesi nedeniyle SEGBİS aracılığıyla yapılan görüşmelerin kayıt altına alınmaması gereği düşünülmektedir(Yerdelen ve diğerleri, 2018: 220).

3.2.7. Tarafın ceza infaz kurumunda bulunması halinde uzlaştırma müzakeresi yapılması

Yukarıda belirtmiş olduğumuz üzere tarafın Ceza İnfaz Kurumunda bulunması durumunda uzlaştırma müzakereleri SEGBİS vasıtasıyla gerçekleştirilebilmektedir. Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 29. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca *“Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini büro aracılığıyla açıklamalı tebligat, istinabe veya Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yoluyla da yapılabilir.”* Ayrıca Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 31. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca *“Müzakereler, görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle de yapılabilir.”* Hükümleri ile de anlaşılaacağı üzere tarafın Ceza İnfaz Kurumunda bulunması durumunda SEGBİS aracılığıyla uzlaştırma müzakereleri yapılabilir.

Tarafın cezaevinde bulunması halinde uzlaştırmacı görevlendirildiği uzlaştırma bürosunda talepte bulunmalı, uzlaştırma bürosu tarafından ilgili cezaevine yazı yazılarak hükümlü veya tutuklunun adliyeye getirilme imkanın olması halinde uzlaştırma bürosuna getirilmesi sağlanmalı, eğer böyle bir imkan yoksa uzlaştırmacının cezaevinde tarafla yüz yüze görüşmesi için yazı yazılmalıdır(Erdem, Eser & Özşahinli, 2017: 178). Uygulamada SEGBİS görüşme talebi uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma bürosuna yapılır. Cumhuriyet savcısının onayıyla SEGBİS talebi ilgili Ceza İnfaz Kurumu müdürlüğüne bildirilir. Uzlaştırmacının talep ettiği gün ve saatte taraf ilgili cezaevi SEGBİS görüşme odasında hazır edilir ve müzakere gerçekleştirilir.

Tarafın bulunduğu Cezaevini uzlaştırmacıya yakın olması halinde uzlaştırmacı bizzat tutuklu veya hükümlü ile yüz yüze görüşebilir. 13 Eylül 2017 tarihinde, Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelikte değişikliklere gidilmiştir(Erdem, Eser & Özşahinli, 2018:221). Bu yönetmeliğin 20. maddesine eklenen beşinci ve yedinci fıkralarına göre; *“5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 253 ilâ 255 inci maddeleri uyarınca, hükümlü, uzlaştırmaya tâbi bir suçun tarafı olması, uzlaştırma yoluna gidilmesi ve rıza göstermesi durumunda, uzlaştırmacı olarak atanan kişi ile görevlendirme belgesinin ibrazı üzerine, bu iş için ayrılan görüşme yerlerinde, mesai gün ve saatleri içerisinde, konuşulanların*

duyulamayacağı, ancak güvenlik nedeniyle görülebileceği bir biçimde, açık görüş usulüne uygun olarak görüştürülür. Uzlaştırmacının ve arabulucunun kuruma girişinde ve görüşmeler sırasında, avukatların kuruma girişlerinde ve görüşmelerinde uygulanan usul ve esaslar niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulanır” Hükümleri yer almıştır.

3.2.8. Uzlaştırma müzakerelerinin sonuç aşaması

3.2.8.1 Taraflara ulaşılamaması durumunda uzlaştırma müzakerelerinin sona ermesi

Uzlaştırma kapsamındaki bir suç nedeniyle taraflardan birine resmi mercilerce beyan edilen adreste bulunmaması ya da yurt dışında bulunması veyahut yapılan tüm araştırmalara rağmen şüpheli, mağdur, sanık, katılan ya da bunların kanuni temsilcilerine hiçbir surette ulaşılamaması halinde uzlaştırma yoluna gidilmesinin imkanı olmadığı ve hatta soruşturmanın sonuçlandırılması gerekmektedir(CMK m.253/6; CMUY m.7/12). Ayrıca Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 31. maddesinin yedinci fıkrası uyarınca *“Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da yapılan araştırmaya rağmen adresin belirlenememesi gibi başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye, sanığa, katılana veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması hâlinde bu hususun tutanakla tespit edilmesinin ardından uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma işlemlerine son verilir.”* Hükümü ile uzlaştırmacının tutanakla tespiti neticesinde uzlaştırma işlemlerine son vermesi gereği belirtilmektedir.

Bununla birlikte tarafın yurt dışında bulunması durumunda bazı istisnalar bulunabilmektedir. Öyle ki taraf uzlaşma teklifini kabul ettikten sonra yurt dışına çıkması halinde, uzlaştırmacı tarafa her türlü iletişim araçları aracılığıyla ulaşmaya çalışması gerektiği belirtilmekte, ulaşılamaması halinde uzlaştırma işlemlerine son verilmesi gerektiği değerlendirilmektedir(Erdem, Eser & Özşahinli,2018:220).

Uzlaştırmacı uzlaşma teklifini kabul ettikten sonra yurt dışına giden tarafla iletişim kurmaya çalışmalı, ancak yaptığı tüm uğraşlara rağmen ulaşamaması halinde tarafın Türkiye’de ki mevcut adresine uzlaştırma müzakeresine davet mektubu göndermeli ve neticede uzlaştırma raporu hazırlanmalıdır. Uzlaştırma müzakeresine davet mektubu her ne kadar tarafın eline geçmese bile adres bildirimi yükümlülüğü

kapsamında değerlendirilmektedir. Netice itibariyle uzlaştırma müzakerelerine davet mektubunun gönderildiğinin ancak müzakerelere kimsenin katılmamasından dolayı uzlaşmanın sağlanmadığını raporda belirtmesi gerekmektedir(Erdem, Eser & Özşahinli, 2017:172).

Kanaatimizce uzlaşma teklif formunu kabul edilmesi sonrası yurt dışına çıkan tarafla ilgili olarak gerekli araştırmalar yapılmalı ancak hiçbir surette taraf müzakerelere katılımı söz konusu değilse tekrardan müzakereye davet mektubunun gönderilmesinin bir anlamı bulunmamaktadır. Keza uygulamada da tüm taraflar uzlaşma teklifini kabul etmiş ancak müzakere aşamasına geçilememiş ise uzlaşma sağlanamamasının müzakereye katılımın olmamasından kaynaklandığı bilgisi verilerek raporun teslim edilmesi gerekmektedir.

3.2.8.2 Uzlaştırma müzakerelerinin anlaşma ile sonuçlanması

Uzlaştırma müzakerelerinin uzlaşma ile sonuçlanması halinde uzlaştırma raporu hazırlanır. Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 18. ve 25. maddelerinin birinci ve ikinci fıkraları uyarınca; *“Uzlastırmacı, uzlastırma işlemlerini sonuçlandırdığında Ek-3’te yer alan Uzlastırma Raporu Örneği’ne uygun, tarafların edimlerini ayrı ayrı, şüphe ve tereddüte yer vermeyecek ve mümkünse sıra numarası içerecek şekilde taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığı raporu, kendisine verilen belge örneklerini ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı UYAP’ta düzenlenecek tutanak ile uzlastırma bürosuna teslim eder. Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı biçimde açıklanır. Ancak uzlastırma müzakereleri sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara raporda yer verilmez.”* Hükmü ile anlaşılacağı üzere uzlaşma sağlanması halinde uzlastırmacı tarafından hazırlanan rapor, yönetmelikteki usul ve esaslara göre büroya teslim edilmesi gerekmektedir.

3.2.8.3. Uzlaştırma müzakerelerinin anlaşmama ile sonuçlanması

Uzlaştırma özel toplantılarla dahi sürdürülemiyorsa, uzlaşma kapsamındaki suç nedeniyle ortaya çıkan zararın giderimi konusunda taraflarca bir yöntem benimsenmemişse, taraflardan herhangi birinin müzakereye katılmıyorsa, uzlastırmacı uzlastırma işlemleri sonlandırır ve durumu açıklayan bir raporu uzlastırma bürosuna teslim ederek süreci tamamlar(Demir, 2018: 192).

3.3. Uzlaştırmada Edim

Uzlaşma, uzlaştırma kapsamındaki bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki suçla bozulan eylemden kaynaklı anlaşmazlığın, bağımsız ve tarafsız bir uzlaştırmacı aracılığıyla, uzlaştırma bürosunun denetimi altında zararın; kısmen ya da tamamen giderilmesi, eski haline getirilmesi, maddi veya manevi başka bir edim karşılığında ya da başka bir usul ve yöntem dâhilinde anlaşma sağlanarak giderilmesidir(Özbek, 2018: 110).

Uzlaştırmada asıl olan amaç tarafların birbirlerini tanımaları ve netice itibariyle barışmalarıdır. Her ne kadar Kanunda uzlaştırmanın tarafların özgür iradelerine dayanması ve kararlaştırılan ediminde hukuka ve ahlaka uygun olması kararlaştırılmışsa da uzlaştırmanın konusu hakkında bir niteleme yapılmamıştır. Mağdurun uğramış olduğu zararın giderimi sürecinde edim en önemli unsurdur(Yenisey ve Nuhoglu, 2021: 864).

En eski ve en yaygın onarıcı adalet modeli(Çetintürk, 2017:596) olan uzlaştırma kurumunun amacı, hem adaleti sağlamak hem de mağdur veya suçtan zarar görenin uğramış olduğu zarar nedeniyle tatmin edilmesini sağlamaktır. Mağdur ya da suçtan zarar görenin uğramış olduğu zararın en azından asgari seviyede karşılanması, uzlaşmanın gereklerindendir(Yerdelen ve diğerleri, 2018:234). Uzlaşma her ne kadar maddi bir edim karşılığında sağlanabilse de edimsiz olarak da sağlanabilir. Örneğin mağdurun hiçbir maddi zarara uğramadığı hakaret suçunda sadece özür dileme yoluyla uzlaşma sağlanabilir.

Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 33. maddesinin birinci fıkrasında tarafların uzlaştırma süreci sonunda belli bir edimin yerine getirilmesi hususunda anlaşmaya vardıkları durumda aynı maddenin alt bentlerinde sayılan edim çeşitlerinden bir ya da bir kaçı yahut burada sayılanlar haricinde başka bir edim üzerinde anlaşmaya varabilirler. Ancak başka bir edim kararlaştırılması durumunda edimin *“hukuka ve ahlaka uygun”* olması gerekmektedir. Uzlaştırmacı edimin hukuka ve ahlaka uygunluğu hususunda bir duraksama içinde bulunursa görevlendirildiği Cumhuriyet savcısı ya da hakime danışması gerekmektedir(Erdem, Eser & Özşahinli, 2017: 198). Aksi halde Cumhuriyet savcısı ya da mahkeme uzlaştırma raporunu onaylamayacak, edimin *“hukuka ve ahlaka uygun”* hale dönüştürölmesini isteyebilecektir(CMUY m.18/5; CMUY m.25/5).

Taraflar arasında kararlaştırılan edimin hukuka ve ahlaka uygunluğunun belirlenmesi, ilk olarak uzlaştırmacı tarafından yapılması gereği değerlendirilmektedir. Öyle ki mağdur uğramış olduğu zarar için isteklerinin belirtilmesinin istenmesi üzerine olayın kızgınlığı ile hukuka ve ahlaka uygun olmayacak taleplerde bulunabilir. Uygulamada karşılaşılan bazı edim talepleri örnek olarak verilmiştir: o bana tokat attı bende onan tokat atmak istiyorum. Saçımı yakan kuaförün bende saçını yakmak istiyorum. Ayağımın altını öpsün. Evimizin karşısına geçsin ve bir saat boyunca “ben eşeğim” diye bağırırsın. Devam eden boşanma davamızda boşanmayı kabul etsin. Kumar oynaması için A’ya para başışında bulunsun(Erdem, Eser & Özşahinli, 2017:197). Bu ve benzeri istekler hukuka ve ahlaka uygun olmayacağından dolayı kabul edilmeyecektir.

Bununla birlikte temel haklara müdahale edilmesi yönünde bir edimin kararlaştırılması, örneğin İstanbul ili sınırlarına girmesinin istenmemesi seyahat hürriyetine mani olacağından ötürü hukuka aykırı bir edim olacaktır(Karakehya, 2015’den aktaran: Akbulut ve Aksan, 2019:233). Bu nedenle edim olarak kararlaştırılamayacaktır.

Uzlaştırmacı, mağdurun uğramış olduğu zararların fail tarafından giderilmesi için edim türleri üzerinde gerekli çalışmaları yapmalı ve bu konuda taraflara gerekli bilgileri vermelidir. Tüm yapılan bu çalışmalara rağmen mağdurun uğramış olduğu zararın telafisi ya da eski hale getirilmesi hususu failin yapabilecekleri veya verebileceklerinin ötesinde gerçekleşebilir. Bu gibi durumlarda önemli olan husus failin sorumluluk alarak mağdurun uğramış olduğu zararı sembolik de olsa karşılama gayreti içinde olmasıdır. Uzlaştırmacı, fail tarafından mağdura yönelen suç eyleminden kaynaklı zararın giderimi için şu konulara dikkat emelidir;

- 1- Filin içten özür dileyip dilemediği,
- 2- Failin gerçekleştirdiği eylem dolayısıyla pişmanlık duyup duymadığı,
- 3- Filin suçun sorumluluğunu alıp almadığı,
- 4-Failin toplantılarda kendini beğenmiş bir edada olup olmadığı,
- 5-Failin zarar tazmininde kötü muameleyle karşı kalınıp kalınmadığı,
- 6- Müzakereler neticesinde kararlaştırılan edimin zarara karşılık gelip gelmediği,
- 7- Kararlaştırılan edimin taraflar özgür iradesine dayanıp dayanmadığı,

8-Müzakereler neticesinde varılan anlaşmanın Adalet hissi uyandırıp uyandırmadığıdır(Özbek, 2018: 111).

Öte yandan, edim belirlenirken çocuk failer bakımından da göz önünde tutulması gereken etkenler bulunmaktadır. Öyle ki, mağdur zararının giderilmesinin çocuk fail tarafından gerçekleştireceği süreçte, belirlenen edim, çocuk failin kişisel olarak yerine getirebileceği kapasitede olmasıyla bizzat yerine getirilebilir olacaktır. Uzlaştırmadaki amaç suçla bozulan ilişkilerin onarılmasıdır. Bu nedenle taraflarca kararlaştırılan edimin ilişkileri onarmak yerine cezalandırıcı nitelikte olmaması gerekmektedir(Akbulut ve Aksan, 2019:234).

Uzlaştırma müzakereleri sonucunda tarafların anlaşmaya varmaları ve anlaşma kapsamında bir edim belirlemeleri gerektiği takdirde, bu edimin hukuka ve ahlaka uygun olması gerekliliği Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 33. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenmiştir. Bu maddede aynı zamanda edim türlerinin neler olabileceği hakkında şu örnekler yer almaktadır:

“a) Fiilden kaynaklanan maddî veya manevî zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,

b) Mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi ya da kişilerin maddî veya manevî zararlarının tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,

c) Bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapmak gibi edimlerde bulunulması,

ç) Mağdur, suçtan zarar gören, bunların gösterecekleri üçüncü şahıs veya bir kamu kurumu ya da kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetlerinin geçici süreyle yerine getirilmesi,

d) Topluma faydalı birey olmayı sağlayacak bir programa katılımın sağlanması,

e) Mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi.

(2) Taraflar uzlaştırma süreci sonunda edimsiz olarak da uzlaşabilirler.”(CMUY m.33/1,a-b-c-d-e; m.33/2).

Ceza Muhakemesi Kanunu'nda edim hakkında hukuka ve ahlaka uygunluk temelinde belirlenmesine yönelik herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Edimin çerçevesini

hukuk ve ahlaka uygunluk belirlediğinden dolayı her türlü maddi veya manevi edimin yerine getirilmesi hukuka ve ahlaka uygun olması durumunda kabul edilebilir olduğu değerlendirilmektedir(Yerdelen ve diğerleri,2018:236).

3.3.1. Edim türleri

3.3.1.1 Olumlu veya olumsuz edimler

Taraflarca kararlaştırılan edimin fail tarafından yerine getirilmesinde icrai bir davranışta bulunmasının gerektiği edim, olumlu edim olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte fail tarafından edimin yerine getirilmesi hususunda icrai bir davranışta bulunmaktan kaçınılması gerektiği şeklindeki edim, olumsuz edim olarak tanımlanmaktadır(Yerdelen ve diğerleri, 2018:236;Özbek, 2018:114).

3.3.1.2. Ani, sürekli veya dönemli edimler

Edimler sürelerine göre ani edim, sürekli edim ve dönemsel edim şeklinde gruplara ayrılmaktadır. Ani edimde fail, mağdurun zararını tek seferde karşılayarak yerine getirmektedir. Öte yandan sürekli edim ile dönemsel edim konusunda failin mağdurun zararını giderme süreci süreklilik arz etmektedir. Dönemsel edimde ise failin, mağdur zararını giderme süreci belirli periyotlar dâhilinde gerçekleşmektedir(Değirmenci, 2021b:281).

Aynı şekilde edimin konusunu belirleyen davranışın bir kerede yapılp yerine getirilmesi şeklindeki edim ani edim olarak tanımlanmaktadır. Taraflar arasında kararlaştırılan edimin çok sayıda davranışlarla yerine getirilmesi durumunda sürekli edimden bahsedilmektedir. Bununla birlikte edimin belirli periyotlarda, belirli sayıda ki davranışların tekrarlanması neticesinde ortaya çıkmasıyla ortaya çıkan edim, dönemli edim ya da aralıklı edim olarak nitelendirilmektedir(Yerdelen ve diğerleri, 2018:236;Özbek, 2018:114).

3.3.1.3. Şahsi ve maddi edimler

Uzlaştırma sürecinde taraflarca kararlaştırılan edimin fail tarafından bizzat icrai davranışta bulunması şekliyle gerçekleşen edim şahsi edim olarak ifade edilmektedir. Örneğin bahçe duvarına verdiği zarardan sorumlu tutulan fail, bu zararını bizzat kendi imkanlarıyla tamir etmesi sonucu şahsi edimi yerine getirmiş olmaktadır. Öte yandan failin neden olduğu zararın para ya da maddi değeri olan başka bir araçla ödemesi

şeklinde oluşan edim, maddi edim olarak nitelendirilmektedir. Örneğin yıkılan bahçe duvarının onarılması için gerekli olan paranın mağdura ödenmesi(Yerdelen ve diğerleri, 2018:236;Özbek, 2018:114).

3.3.1.4. Verme, yapma, yapmama edimleri

Uzlaştırma müzakereleri neticesinde, taraflar arasında kararlaştırılan edimin mağdurun zararına yönelik olarak mağdurun çıkarlarına uygun bir hizmet, eser ya da iş aracılığıyla yerine getirilmesi yapma edimi olarak nitelendirilmektedir. Örneğin; kaporta ustası olan failin, mağdurun arabasına verdiği zarardan dolayı tamirini yapması ve edimi bu şekilde yerine getirmesidir. Yapmama edimi ise fail tarafından mağdura yönelik oluşan zarardan ötürü belli bir davranıştan kaçınmak, bir işi yapmamak ya da icra edilen davranışa katlanmak olarak nitelendirilmektedir. Bununla birlikte verme edimi fail tarafından mağdura yönelik gerçekleşen zararın giderilmesi için bir şeylerin verilmesi olarak açıklanmaktadır(Yerdelen ve diğerleri, 2018:236; Özbek, 2018:114).

3.3.2. Yönetmelikte sayılan edim örneklerinin değerlendirilmesi

3.3.2.1. Mağdurun suç eyleminden kaynaklı maddi ve manevi zararının tamamen veya kısmen tazmin edilmesi

Mağdur ve fail arasında oluşan suç eyleminin oluşturduğu zarar maddi ya da manevi olabilmektedir. Maddi zarar genelde mala yönelik işlenen suçlarda ortaya çıkmakta iken manevi zarar kişinin şahsiyetine yönelik işlenen suçlarda ortaya çıkmaktadır. Her iki zarar türünün karşılanması para ya da paraya karşılık gelen bir malın teslimi ile karşılanabilmektedir. Uygulamada en çok görülen zarar karşılama yöntemi belli bir paranın mağdura ödenmesi ile gerçekleşmektedir. Buradaki edimin yerine getiriş biçimi tek sefer de olabileceği gibi taksitli olarak da gerçekleşebilir. Bununla birlikte genellikle mala yönelik gerçekleşen suç eyleminden kaynaklı zararın karşılanmasında verme edimi gerçekleşirken, şahsa yönelik gerçekleşen suçlardan kaynaklı zararlar için yapma ya da yapmama edimi gerçekleşmektedir. Örneğin hakaret suçunun mağduru kendisinden özür dilenmesini ya da kendisine bir daha hakaret edilmemek üzere söz verilmesini istemekte ve bu şekilde uzlaşma sağlanmaktadır. Hırsızlık neticesinde zarara uğrayan mağdur ya çalınan eşyanın iadesini ya da zarara karşılık para ödenmesini istemekte ve bu şekilde uzlaşma

sağlanmaktadır(Özbek, 2018:118). Genellikle zararın giderimi her ne kadar para ile karşılanarak sağlansa da kanun koyucu eski hale getirmekten de bahsetmektedir. Örneğin duvarın boya ile yazı yazılarak hakkında mala zarar vermekten dava açılan kişi, duvarın eski haline getirilmesiyle uzlaşma sağlanabilir(Değirmenci, 2021b:284).

Uzlaştırma müzakereleri neticesinde kararlaştırılan edimin mağdurun uğramış olduğu zarara göre belirlenmesinde bazı kıstaslar söz konusu olabilmektedir. Öyle ki uzlaştırma müzakereleri sırasında ortaya konulan bilgi ve beyanlar ya da uzlaştırma bürosu tarafından uzlaştırmacıya verilen bilgi ve belgelerden zararın tespiti yapılabilir. Ancak uzlaştırmacının zararın tespiti konusunda bilirkişi incelemesi yaptırması, uzman görüşü alması veyahut keşif yaptırması gibi yetkileri bulunmamaktadır(Arslan, 2021:107). Özellikle manevi zararın giderilmesi sürecinde kararlaştırılan edimin miktarı belirlenirken mağdurun yaşadığı elem ve ıstırapla orantılı olması gerekmektedir. Bunun yanında tarafların sosyal ve ekonomik durumları da göz önünde bulundurulmalı, sebepsiz zenginleşme sebep olmamalıdır(Akbulut ve Aksan, 2019:236).

Uzlaştırma müzakereleri neticesinde uzlaşmak için belirlenen edim maddi ya da manevi zararın karşılanmasına yönelik olması halinde edim için belirlenen maddi değer ile zararın oluşturduğu kayıp orantılı olması gerekmektedir. Bu edimin hem hukuka hem de ahlaka uygun olması gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanması, edimin hukuka ve ahlaka uygun olması halinde; soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı raporu imza ve mühür altına alarak onaylar ve soruşturma dosyasında muhafaza eder; kovuşturma evresinde ise mahkeme raporu imza ve mühür altına alarak onaylar ve kovuşturma dosyasında muhafaza eder(CMUY m.18/4; CMUY m.25/4). Öte yandan uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmaması ve kararlaştırılan edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması durumunda; soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde ise mahkeme raporu onaylamaz ve uzlaştırma için belirlenen sürelerle uygun bir şekilde edimin düzeltilmesi amacıyla dosyayı tekrardan uzlaştırma bürosuna gönderebilir(CMUY m. 18/5; CMUY m.25/5).

Edim her ne kadar tek seferde ödenerek yerine getirilmesi sağlansa da taksitler halinde ya da irat şeklinde de ödenmesi mümkün olmaktadır. Edimin taksitler halinde ödenmesi kararlaştırılmışsa uzlaştırma raporunda taksit sayısı, ödeme tarihleri ayrıntılı olarak verilmesi gerekmektedir(Özbek, 2018:118).

Edimin sürekli bir gelir ödemesi durumunda, irat şeklinde tazminden söz edilmektedir. Mağdura ömrü boyunca aylık maaş ödenmesi ya da eğitim hayatı süresince giderlerinin karşılanması örnek verilebilmektedir. Uzlaştırmada edimin irat şeklinde ödenebilme özelliği olup olmaması tartışmalıdır. Öyle ki edimin yerine getirilmesinin ileri bir tarihe bırakılması durumunda Cumhuriyet savcısı ya da hakim, kamu davasının açılmasının ertelenmesi veya hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kararı verebilmektedir. Bu kararların verilmesinde süreleri 5 yıl olarak belirlenmiştir. Bu nedenle beş yıllık sürenin aşıldığı bir edimin yerine getirilme sürecinin takibi çok zor olacağı değerlendirilmektedir(Yerdelen ve diğerleri, 2018: 242;Özbek, 2018: 119).

CMK 253. maddesinin on dokuzuncu fıkrası ve 254. maddesinin ikinci fıkrası ile Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 20. ve 27. maddelerinin ikinci fıkralarında “*Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksit bağlanması veya süreklilik arz etmesi*” hususları ön görülmele birlikte Kanun'un 171. ve 231. Maddelerindeki şartlar hariç tutulmaktadır. Edimin süreklilik oluşturma durumu kanun koyucun tarafından kabul edilmektedir, ancak edimin 5 yıldan fazla taksit sayısının içermesi veya süreklilik arz etmesi halleri kanun koyucu tarafından düzenlenmemiştir. Bu durumda doktrinde iki farklı yorum ortaya çıkmıştır. Birincisi, Cumhuriyet savcısı ya da hakim tarafından verilecek kamu davasının açılmasının ertelenmesi ya da hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kararlarının 5 yıllık süreye değil, edimin yerine getirileceği sürece göre dikkate alınması söz konusu olabilir. Ancak edim takibinin adliyece zorluğu değerlendirmiştir. İkincisi ise 5 yıl sonra edimin ifa edilmemesi halinde ilam niteliğinde ki uzlaştırma raporuna dayanılarak icra yoluyla alacağın tahsil yoluna başvurusu gerektiği değerlendirilmektedir(Kaymaz ve Gökçen, 2010'dan aktaran: Özbek,2018: 119).

3.3.2.2. Mağdur veya suçtan zarar görenlerin haklarına halef olan üçüncü kişilerin maddi ve manevi zararının tamamen yahut kısmen tazmin edilmesi veya eski hale getirilmesi

Yönetmelikte “*haklarına halef olan üçüncü kişilerin*” maddi veya manevi zararlarının karşılanması hususunda bir örnekleme yapılmamıştır. Bu hükmünden iki ihtimalin ortaya çıktığı değerlendirilmektedir. Birinci ihtimal soruşturma evresinde mağdur ya da suçtan zarar görenin ölümü üzerine uzlaştırma işlemlerinin

uygulanamayacağı, kovuşturma evresinde ise Kanun'un 243. hükmü saklı tutulduğu belirtilmektedir. Bu hüküm ile de anlaşılacağı üzere mağdur ya da suçtan zarar görenin katılan sıfatı alması halinde uzlaştırma işlemleri, vefat etmiş olan mağdur ya da suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişiler olarak mirasçılarla yürütülebilmektedir(Değirmenci, 2021b: 284).

İkinci ihtimal ise mağdur ya da suçtan zarar görenin haklarına halef olarak sigortacıların olabileceği değerlendirilmektedir(Değirmenci, 2021b: 284).

Türk Ticaret Kanunu'nun 1472. maddesinin birinci fıkrasına göre *"Sigortacı, sigorta tazminatını ödediğinde, hukuken sigortalının yerine geçer. Sigortalının, gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel kadar, sigortacıya intikal eder. Sorumlulara karşı bir dava veya takip başlatılmışsa, sigortacı, mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeksizin, halefiyet kuralı uyarınca, sigortalısına yaptığı ödemeyi ispat ederek, dava veya takibi kaldığı yerden devam ettirebilir."* Örneğin mağdurun hem yaralandığı hem de otomobilinin hasar gördüğü bir trafik kazasında, mağdur ile fail arasında uzlaşma sağlanması halinde hem otomobilin gördüğü zarar hem de yaralanmasından dolayı uğradığı zarar karşılanabilecek. Fail tarafından mağdurun zararı karşılandığından dolayı, sigortacı artık mağdura yani sigortalıya halef olmaz ve faile rücu edemez (Yerdelen ve diğerleri, 2018: 242; Özbek, 2018: 119).

Burada üzerinde durulması gereken husus yaralanmalı trafik kazalarında uzlaştırmaya tabi suç taksirle yaralamadır. Mala zarar verme suçu kanunda kasten işlenebilen suçlardan olduğundan dolayı taksirle mala zarara vermede uzlaştırmaya tabi bir suç yoktur. Uzlaştırmada mağdur hem yaralanmadan hem de otomobilinin zararından dolayı faille anlaşabilir. Ancak zararının fail tarafından karşılanması durumunda tekrardan zararın karşılanması için sigortacıya başvuramaz(Değirmenci, 2021b: 287). Nitekim Yargıtay bir kararında; yaralanmalı trafik kazasında 3000TL karşılığı uzlaşan fail, mağdurun sigortacısı tarafından dava edilmektedir. Davanın reddi talebinin istenmesi üzerine Yargıtay, uzlaştırma raporunda taksirle yaralama suçu kapsamında uzlaşma sağlandığını tespit etmiştir. Yapılan ödemenin araçtaki zararlar ile ilgisi bulunmadığını bu nedenle davacı(fail) aleyhine eksik tazminatta hükmedilmesinin doğru olmadığından dolayı bozmayı gerektirdiği kararını vermiştir(Yargıtay 17. HD 16.05.2016 tarih 2015/18566 Esas, 2016/5982 Karar sayılı kararı).

Uygulamada, mağdurun ya da suçtan zarar görenin vefat ettiği dosyalarda tarafın öldüğü bazen ilk kez uzlaştırmacı tarafından tespit edilebilmektedir. Söz konusu dosyalarda, vefat eden tarafla ilgili veraset ilamı olmadan ya da mirasçıların kimler olduğu belli olmadan dosyaların atanmasının doğru olmadığı değerlendirilmektedir. Tarafın mirasçısının mirası kabul veya reddetmesi henüz belli bile değilken uzlaştırmacının bilmesinin imkânı bulunmamaktadır(Erdem, Eser & Özşahinli, 2017: 212).

Bir diğer sorun ise yaralanmalı trafik kazası dosyalarında tarafların uzlaşma yönünde ki endişeleridir. Öyle ki, bu tip dosyalarda taraf uzlaşma halinde otomobilin uğradığı zarar için sigortadan para alabileceği ya da alamayacağı konusunda meraklanmakta uzlaşma yoluna gitmekte tereddüt etmektedir. Burada Cumhuriyet savcılarının belirttiği husus, uzlaştırma raporlarına “sigorta haklarım saklı olmak üzere uzlaşmak isterim” ibaresinin yazılmasıdır. Bu sayede taraf sigortadan hakları ayrı kalmak üzere sadece taksirle yaralamadan dolayı uzlaşabilmektedir.

3.3.2.3. Mağdur veya suçtan zarar görenlerin haklarına halef olan üçüncü kişilerin maddi ve manevi zararının eski hale getirilmesi

Mağdurun uğramış olduğu maddi zararın kapsamı bozulma, yıpranma ya da azalama gibi malın değerini azaltan etkenlerden kaynaklanmaktadır Eski hale getirmede malın değerini azaltan tüm etkenlerin giderilmesi amaçlanmaktadır(Değirmenci, 2021b: 288).

Eski hale getirme de fail tarafından mağdura yönelen suç eyleminden kaynaklı zararın her zaman bir eşya ya da mal üzerindeki bozulma, yıpranma ya da azalama etkenlerinin eski hale getirilmesi mümkün olmadığı gibi, söz konusu zararın her zaman bir mal veya eşya üzerindeki eksilme, bozulma ya da yıpranmadan kaynaklandığı söylenemez. Örneğin gerçek dışı beyanatlarda bulunarak tüketicinin kandırılması ya da bir ürünün etiketinin başka bir ürünün isim, logo veya etiket ile ayırt edilemeyecek kadar benzer bir şekilde kullanımı sonucunda tüketicinin olumsuz etkilenmesine sebep olması ve bu durumun markanın asıl sahibinin haksız fiile maruz kalmasına neden olarak zarar vermesi(Yerdelen ve diğerleri, 2018:242; Özbek, 2018:119).

Uygulamada sınai mülkiyet haklarına yönelik suçlar kapsamındaki dosyalarda uzlaşma oranının düşük olduğunu görmekteyiz. Taraflar arası yürütülen müzakereler

neticesinde mağdurun uğradığı zarara karşılık failden talep ettiği maddi edim tutarı kimi zaman fail tarafından kabul görmemekte ve bu durum sınıai mülkiyet haklarına yönelik suçlar bakımından uzlaşma oranını düşürmektedir.

3.3.2.4. Bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yaparak zararın tazmini

Fail tarafından yönelen suç eyleminden kaynaklı zararlardan ötürü mağdur her ne kadar maddi bir edim karşılığında uzlaşma yönünde karar alsa da bazı zamanlar maddi bir beklenti içinde olmamaktadır. Mağdur daha çok failin işlediği suçun psikolojik etkilerini hissetmesi için bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapmasını istemektedir. Fail genellikle bu tip edimleri kabul etmekle birlikte bazen de işlediği fiilin sonuçlarının mağdurun belirlediği miktar ölçüsünde olmadığı kanaatini getirerek uzlaşmaktan vazgeçmektedir. Belirlenen edimin yerine getirilme şekli müşteki tarafından belirlenmesi, şüpheli tarafından da kabul edilmesi gerekmektedir. Uzlaştırmacı görevi gereği bağımsız ve tarafsız bir uzman olarak kendi inancına ya da siyasal düşüncesine göre tarafların belli bir kuruma bağış yapması yönünde baskılayıcı ya da zorlayıcı olamaz(Erdem, Eser & Özşahinli, 2017: 216).

Topluma ve kamuya yarar sağlamak güdüsüyle bağış ve yardımlar aracılığıyla kararlaştırılan edimler neticesinde, suç eyleminin toplumda oluşturduğu olumsuz etkiler giderilmekte, sağlanan toplumsal dengede failin de rolü olmaktadır(Değirmenci, 2021b: 289).

Yapılan araştırmalarda yönetmelikte geçen “bir kamu kurumu” ifadesinin tüm kamu kurum veya kuruluşlarını kapsayıp kapsamadığı hakkında açıklama yapılmamıştır. Bu nedenle bağış alamayacak kurumlar açısından nasıl hareket edilmeli sorusuna karşı yapılan değerlendirmelerde iki sonuç ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisinde “bir kamu kurumu” ifadesinin yönetmelikten kaldırılmasının uygun olacağı savunulmuştur. İkinci sonuç olarak da yapılan bağışın kurum ya da kuruluşlarca kabul edilmeyeceğinin, Cumhuriyet savcısının edimin hukuka ve ahlaka uygun olması gerekliliği çerçevesinde sorunun aşılabacağı değerlendirilmektedir(8. Grup çalışma sonuç raporu, <https://uzlasma.adalet.gov.tr>, Erişim tarihi: 25.09.2021)

Uygulamada birçok kamu ve kuruluşuna yardım veya bağış yapılarak uzlaşma sağlandığını görmekteyiz. AÇDB kitapçığında yer alan bilgilerin de doğrultusunda

bazı uzlaşma örnekleri; Kızılay’a kan bağış, tema vakfına bağış, huzurevi sakinlerine saç kurutma makinası alınması, ihtiyaç sahibi on aileye ramazan kolisi dağıtılması, mağdurun kızına tekerlekli sandalye bağış, ihtiyaç sahibi yirmi beş çocuğa ayakkabı bağış gibi bağışların yerine getirilmesi şeklinde gerçekleşmiştir(<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/7122018114706uzlastirma-ve-uzlasma-edimleri.pdf>, Erişim tarihi: 25.09.2021).

3.3.2.5. Topluma faydalı bir birey olmayı amaçlayan programa katılmak

Müzakereler neticesinde tarafların anlaştığı bir diğer edim türü, faili topluma faydalı bir birey olmasını amaçlayan bir programa katılmasıdır. Bu hususta ki eğitim programlarının amacı failin davranış şeklini değiştirmesine yardımcı olup, suçlu işlemede ki etkenleri uzaklaştırmak ve bu sayede daha iyi bir birey olmasını sağlamaktır. Genelde bu programların başında eğitim programları gelmektedir. Örneğin öfke kontrolüne sahip olmayan failin mağdura karşı gerçekleştirdiği hakaret suçunda edim olarak öfke kontrolü programına katılması kararlaştırılabilir. Fail alacağı eğitim sayesinde öfkesini kontrol edebilecek, topluma yararlı bir birey olacak(Değirmenci, 2021b: 292) başka bir kişiye mağdura davrandığı gibi davranmayacaktır.

Bağış edimi tarafların özgür iradeleriyle kararlaştırdıkları bir edimdir. Fail ile mağdur anlaşması şartıyla bağış yapılacak kişinin, gerçekten yardıma muhtaç olup olmaması failin sorumluluğunda değildir. Uzlaşma sonucu hazırlanan uzlaştırma raporunda ne surette tarafların anlaştıkları yazılmalıdır. Burada bağışın yapılacağı kurum ya da kişinin kim olduğu, bağış miktarı ve bağışın yapılacağı tarih raporda ayrıntılarıyla yazılmalıdır. Bu sayede uzlaşmanın yerine getirilip getirilmediğinin takibi yapılabilecektir. Fail, uzlaştırma müzakereleri neticesinde kararlaştırılan edimi yerine gitme zorunluluğu altında olup, edimin yerine getirilmemesi halinde bu durumdan sorumlu olacaktır(Yerdelen ve diğerleri, 2018: 250;Özbek, 2018: 122).

3.3.2.6. Mağdur veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi

Uzlaştırma Yönetmeliği’nin 33. maddesinin (e) bendinde mağdur ya da suçtan zarar görenden özür dileme yoluyla uzlaşmaya gidilebileceği belirtilmektedir. Özür dileme bir af niteliğinde kullanılmaktadır. Yönetmelikte özür dilemenin edim olarak kararlaştırılması, mağdur ya da suçtan zarar görenin manevi yönden zararının karşılanması amacıyla tercih edilebilmektedir(Değirmenci, 2021b: 295). Uzlaştırma

müzakerelerinde kararlaştırılan özür dileme ediminin yanında başka edimler de kararlaştırılabilir(Erdem, Eser & Özşahinli, 2017: 219). Uzlaştırma Yönetmeliğine göre örnek sayılanlardan bir veya bir kaçını ya da hukuka ve ahlaka uygun olması koşuluyla başka edimlerinde kararlaştırılabileceği belirtilmektedir(CMUY m.33/1).

Özür dilemenin farklı bilim dallarında ortak sonuca vardıkları temel öğeler şunlardır;

- “Üzgünüm” denilmek suretiyle üzüntü ve pişmanlığın açıklanması,
- Net bir şekilde suç eyleminin sorumluluğunu alması,
- Neden olunan zararın giderilmesi için alternatifler ortaya koyması,
- Failin yaptığı eyleminin ileride bir daha tekrarlanmayacağına dair söz vermesidir.

Sosyal bilimciler bu unsurlar harici şu hususları da eklemektedirler:

- İlerde olası ilişkilerin yolunda gideceğine dair bir umut,
- Failin yaptığı eylemden dolayı duyduğu pişmanlığı, utancı ve üzüntüyü açıklamasıdır(Çetintürk, 2017:567).

Uygulamada özür dileme sosyal medya aracılığıyla, mektupla, gazete ilanıya, ses ya da video kaydıyla açıklanabileceği gibi yüz yüze de gerçekleşebilmektedir(Akbulut ve Aksan, 2019:238).

3.3.3. Yönetmelikte yer almayan söz verme ediminin değerlendirilmesi

Söz vermek Türkçe sözlükte “*bir işi yapacağını kesinlikle bildirmek*” anlamına geldiği belirtilmektedir(<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim tarihi: 25.09.2021).

Söz verme edimi uzlaştırmada her ne kadar Yönetmelik kapsamında bahsedilmemişse de uygulama da çokça tercih edilen edim türlerinden biridir. Uzlaştırma müzakerelerine katılan taraflar özellikle hayatın ilerleyen zamanlarında tekrardan bir araya gelme olasılığı yüksek olan kişilerse, bir daha suça konu eylemin tekrarlanmamasına yönelik söz verilmesini isteyebilmekte ve bu şekilde uzlaşmak istediklerini beyan edebilmektedirler(Erdem, Eser & Özşahinli,2017.240).

Söz verme edimi özellikle hakaret, basit yaralama, başkalarını rahatsız edici davranışta bulunma vb. dosyalarda genellikle müşteki “şüpheli bir daha beni rahatsız etmeyeceğine dair söz versin, şüpheli gerek telefon gerek sosyal medya vb. iletişim araçları vasıtasıyla beni rahatsız etmesin yeter” şeklinde talepte bulunabilmektedir. Yaşanan örneklerle bakılacak olunursa, kişiler bakımından halı silkeleme, yanlış

otopark, evin önüne çöp dökülmesi gibi olaylardan başlamaktadır. Müşteki kendisine yönelen bu tip suç eylemlerinin tekrarlanmamasını isteyerek, şüphelinin söz vermesini isteyebilmektedir. Müşteki “şüpheli özellikle devlet nezdinde söz vermek için imza atarsa bir daha da kendine aykırı davranışta bulunmayacaktır” şeklinde düşünebilir. Hayatında hiç adliyelik ya da karakolluk olmayan kişilerin olası soruşturma, hükmün açıklanmasının geri bırakılması vb. durumların hukuki sonuçlarını anlayarak söz verme edimli uzlaşma yoluna gitmeyi tercih etmektedirler(Erdem, Eser & Özşahinli, 2017:239).

Erdem, Eser & Özşahinli’ye göre “söz verme” edim olarak kullanılabilir. Öyle ki uzlaştırma müzakereleri neticesinde edimsiz uzlaşma sağlanabiliyorsa yine tarafların özgür iradelerine dayanan söz vermenin hukuka uygun bir edim olarak kabul edilmesi gereği değerlendirilmektedir. Bununla birlikte uzlaştırma süreci sonucu söz verme edimli uzlaşmanın sağlandığına dair hazırlanan uzlaştırma raporunun imzalandığı tarihte edimin yerine getirildiği, bu nedenle de sonu belli olmayan bir edim olarak değerlendirilmesinin yerinde olmadığı değerlendirilmektedir(Erdem, Eser & Özşahinli,2017.240). Uzlaştırma raporu taraflarca imzalandıktan sonra şüpheli sözünü tutmaması halinde Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kovuşturmayaya yer yoktur kararını hükümsüz kılacak bir durum yoktur. Bu nedenle tekrardan yeni bir ceza soruşturmasının başlatılması gerekeceği belirtilmektedir(Erdem, Eser & Özşahinli, 2017: 241).

Akbulut ve Aksan’a göre ise söz verme edimi özür dilemede olduğu gibi anlık biten bir olay değildir. Söz verme edimi belli bir davranışın hayat boyu tekrarlanmamasını gerektirmektedir. Bu durum edimin belli bir süre dahilinde belirli olması haline aykırılık oluşturmakta, muhakemenin sona erdirilmesi için gereken edimin yerine getirilip getirilmediğinin tespiti süresiz olması nedeniyle imkansız hale geldiği değerlendirilmektedir. Bu nedenle söz vermenin edim olarak kullanılmaması gereği savunulmaktadır. Öte yandan belirli bir süreye bağlı bir şekilde verilen söz için kararlaştırılan edimin uygun olacağı değerlendirilmektedir(Akbulut ve Aksan, 2019: 239).

Uygulamada söz verme edimli uzlaşmanın sağlandığını çokça görmekteyiz. Müzakereler neticesinde anlaşma sağlanması halinde hazırlanan uzlaştırma raporunda “bir daha rahatsız etmemek üzere uzlaşma sağlanmıştır” demek yerine “bir daha rahatsız etmeyeceğine dair söz vermesi koşuluyla uzlaşma sağlanmıştır”

ibaresinin yer alması neticesinde, söz konusu edim belli bir zaman dilimine bağlanmaktadır. Öyle ki hazırlanan uzlaştırma raporu imzalandıktan sonra söz verme edimi artık gerçekleştirilmekte, mağdur kendisine verilen sözün adalet sistemi tarafından bilinmesinden hoşnutluk duyup tatmin olmaktadır. Taraf uzlaştırma raporunu imzaladıktan sonra söz verme edimine aykırılık oluşturacak halde bulunması halinde dosya kapanmış olacağından dolayı tarafa tekrardan şikâyetçi olabileceği hususlarının hatırlatılması gereğini düşünmekteyiz. Bu nedenle Erdem, Eser & Özşahinli ile aynı yönde düşünmekteyiz.

3.4. Uzlaştırma Raporu ve Uzlaşma Belgesi

Uzlaştırma sürecinin son kısmı rapor aşamasından oluşmaktadır. Taraflar arasında yürütülen uzlaştırma sürecinin neticesinde uzlaşma sağlanması halinde uzlaştırma raporu hazırlanmakta(CMUY m.18/1); uzlaşmanın sonuçsuz kalması halinde soruşturma evresinde en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar, kovuşturma evresinde ise hüküm verilinceye kadar taraflar kendi aralarında hazırladıkları uzlaştırma raporu örneğine uygun uzlaşma belgesi hazırlanmaktadır(CMUY m.19/1).

3.4.1 Uzlaştırma raporu

3.4.1.1. Uzlaştırma raporunun hazırlanması

Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören yahut bunların kanuni temsilcileri ile yürütülen müzakerelerin neticesinde uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma raporu düzenlenmektedir(CMUY m.4/m). Uzlaştırma raporu, Uzlaştırma Yönetmeliği'nin Ek-3 Sayılı ekinde bulunan uzlaştırma raporuna uygun bir şekilde, tarafların anlaştıkları edim ya da edimlerin ayrı ayrı, şüphe ve tereddütte yer vermeyecek ve mümkünse sıra numarası içerecek şekilde taraf sayısından bir fazla olarak hazırlanmalıdır. Hazırlanan uzlaştırma raporu, uzlaştırmacının uzlaştırma bürosu tarafından kendisine verilen belge örneklerini ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı UYAP'ta düzenlenecek tutanak ile uzlaştırma bürosuna teslim edilir(CMUY m.18/1; CMUY m.25/1).

Uzlaştırma raporu, uzlaştırma müzakereleri olumlu sonuçlanması durumunda hazırlanmaktadır. Uzlaştırmacının teklif aşamasında kalması halinde uzlaştırma

raporunun düzenlenip düzenlenmeyeceği konusu uygulamada bazı tartışmalara sebep olabilmektedir. Bazı uzlaştırma savcılarınca raporun hazırlanması gereği savunulmakta, bazılarınca ise üst yazı ile teslim edilmesinin yeterli olduğu görüşü savunulmaktadır.

Aksan ve Akbulut'a göre uzlaşma teklifinin reddedilmesi ya da yapılan tebliğe rağmen üç gün içinde cevap verilmemesi halinde, Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 34. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca da belirtildiği üzere uzlaşma girişimi sonuçsuz kalacaktır. Bu nedenle yönetmeliğin Ek-3 sayılı ekinde bulunan, uzlaştırma raporu örneğine uygun bir rapor düzenlemenin bir anlamı olmayacaktır. Bununla birlikte gerek CMK m.253/6 ve gerekse de CMUY m.7/12 uyarınca taraflara hiçbir surette ulaşılamaması halinde uzlaştırmanın nasıl sonuçlandırılacağı belirtilmemektedir. Ancak uzlaştırmacı asgari ücret tarifesinin 5. maddesinin birinci fıkrası uyarınca(<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/12/20201231M5-5.htm>, Erişim tarihi: 25.09.2021) uzlaşma teklif formunun kabul edilmesi neticesinde uzlaştırma raporu hazırlanacağı belirtilmiştir(Akbulut ve Aksan, 2019: 239).

Değirmenci'ye göre CMUY m.31/7 uyarınca uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde bu durumun uzlaştırmacı tarafından tutanak altına alınıp uzlaştırma işlemlerinin son verileceği belirtilmektedir. Burada ki çıkarımlara göre uzlaşma teklifinin reddedilmesi ya da tebliğe rağmen üç gün içinde cevap verilmemesi ya da tarafa hiçbir şekilde ulaşılmaması halinde rapor hazırlanmamakla birlikte durumu anlatan bir tutanakla dosyanın teslim edilmesi gerekmektedir(Değirmenci, 2021b: 296). Keza Arslan'a göre de uzlaşma teklifinin kabul edilmemesi halinde uzlaştırma raporunun düzenlenmeyeceği belirtilmekte, uzlaştırma müzakerelerinin yapılması halinde sonucun olumlu ya da olumsuz ne olursa olsun rapor düzenlenmesinin gereği belirtilmektedir(Arslan, 2021:115).

Uzlaştırmacı taraflar arasında anlaşılan hususları rapor haline getirmeden önce taraflara; süreci bir bütün olarak incelemeleri, süreçte çözülmeyen bir hususun olup olmadığını düşünmeleri, anlaşmaya konu edimin tarafları tatmin edip etmediğini değerlendirmeleri için olanak sağlanmalı ve gerektiğinde süre verilmesi gerekmektedir(Özbek, 2018:128).

Uzlaştırma raporu hazırlanırken şu hususlara dikkat edilmesi önerilmektedir:

- Uzlaştırma raporunda taraflarca kararlaştırılan edimin failin neden olduğu suç ile orantılı olması,
- Suça sürüklenen çocuklar bakımından uzlaşma sonucu kararlaştırılan edimin çocuk tarafından yerine getirilebilecek nitelikte olması ve bu sayede aile ya da başka bir kişi tarafından edimin yerine getirilmesinin önüne geçilmesi,
- Uzlaşma sayesinde mümkün olduğunca mağdurun uğramış olduğu zararın giderilmesi,
- Uzlaşmanın olabildiğince kısa bir sürede ifa edilmesinin sağlanması,
- Uzlaştırmacının taraflara baskı ya da zorlama yapmadan süreci yönetmesidir(Çetintürk, 2017:574-575).

Uzlaştırma raporunda tarafların ne şekilde uzlaştıkları ayrıntılı bir şekilde yazılması gerekmekte, suçun işlenişine yönelik ise yapılan açıklamalara yer verilmemesi gerekmektedir(CMUY m.18/2; CMUY m.25/2).

Uzlaştırma müzakerelerinin gizli olarak yürütüleceği, süreç içerisinde kendisine verilen bilgi ve beyanları ya da bir şekilde öğrendiği olguları gizli tutma yükümlülüğünde olduğu belirtilmektedir(CMUY m.32/1). Buna bağlı olarak raporda da uzlaştırma müzakerelerinde yapılan açıklamalara yahut belgelere yer verilmemesi gerekmektedir. Uzlaştırmada masumiyet kararnamesi uyarınca fail suçluluğu ispatlanana dek suçsuzdur. Uzlaştırmacının amacı suçun ortaya çıkmasındaki delillerin peşine düşmek ve bunla ilgili araştırma yapmak olmadığından dolayı kişinin suçluluğuna ilişkin beyanatlara raporda yer vermemelidir. Ancak, uzlaştırma müzakereleri neticesinde hazırlanan uzlaştırma raporunda failin uzlaşma konusunda ki gayreti ya da iyi niyeti hukuki bir sonucun elde edilmesinde etkili olacaksa, bu durumun raporda yazılması gereği değerlendirilmektedir(Çetintürk, 2017:579).

3.4.1.2. Uzlaştırma raporunun imzalanması

Uzlaştırma raporu, Uzlaştırma Yönetmeliği'nin Ek-3 Sayılı ekinde bulunan uzlaştırma raporuna uygun bir şekilde hazırlanmaktadır. Raporda şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören yahut kanuni temsilci veya vekilin imzası yanında raporun onaylanması durumunda Cumhuriyet savcısı ya da hâkimin de imzası yer almaktadır.

Raporda uzlaştırmacının sonucunun tarafların özgür iradelerine dayanması edimin de hukuka ve ahlaka uygun olması durumunda rapor imza ve mühür altına alınarak

soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma dosyasında, kovuşturma evresinde ise mahkeme tarafından kovuşturma dosyasında muhafaza edilir(CMUY m.18/4; CMUY m.25/4).

Uzlaştırma müzakereleri neticesinde uzlaşma kararı alan taraflar uzlaştırma raporunu uzlaştırmacı huzurunda imzalamaları önem arz etmektedir. Bu nedenle uzlaştırmacı ilk olarak taraflarla yüz yüze gelerek uzlaştırma evraklarını imzalatmalıdır(Yerdelen ve diğerleri,2018:265). Ancak tarafın dosyanın atandığı Cumhuriyet Başsavcılığı yargı sınırları dışında olması halinde uzlaştırma raporu tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosuna gönderilerek imzalanması sağlanabilir(CMUY m.31/6).

3.4.1.3. Uzlaştırma raporunun onaylanmaması

Uzlaştırmanın sonucunun tarafların özgür iradelerine dayanmadığı, edimin de hukuka ve ahlaka uygun olmadığı değerlendirilirse, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde ise hâkim raporu onaylamaz ve onaylamama gerekçesini raporda yazar. Ayrıca uzlaştırmada ki sürele bağli kalınarak edimin değiştirilmesi amacıyla uzlaştırma raporu uzlaştırma bürosuna gönderilebilir(CMUY m.18/5; CMUY m.25/5). Raporun özgür iradeye dayanmaması hata, hile veya korkutma yoluyla uzlaştırma raporunun imzalanması halinde ortaya çıkabilmektedir. Bu durumların en az birinin varlığı halinde özgür iradede bahsedilemeyeceği ve uzlaşmanın sağlanamayacağı bir gerçektir(Arslan, 2021: 118).

Uzlaştırmanın onaylanmadığı haller kapsamında rapordaki maddi hata gerekçe olarak gösterilemeyeceği değerlendirilmektedir. Bununla birlikte edimin yerine getirilmesi sürecinde erken davranılması erken ifa halini ortaya çıkaracak ve bu durumda da edimin yerine getirildiği kabul edilecektir(Erdem, Eser & Özşahinli, 2017: 296).

Bununla birlikte uzlaştırma müzakerelerinin bizzat uzlaştırmacı tarafından yönetilmesi gerektiğinden, uzlaştırma sürecinde taraflar arasında olası bir maddi ya da manevi baskı olma yönünde bir izlenim edinirse uzlaştırmacı, gerekli durumu kendisini görevlendiren Cumhuriyet savcısı ya da hâkime bildirmesi gerekliliği değerlendirilmektedir(Erdem, Eser & Özşahinli, 2017: 293).

Uzlaşma teklifini kabul eden taraflardan en az birinin uzlaşma müzakerelerine katılmaması halinde uzlaşma olumsuz sonuçlanacak ve uzlaştırmacı tarafından

uzlaşma sağlanamadığına dair rapor düzenlenecektir. Bununla birlikte uzlaşma teklifini kabul eden taraflar uzlaştırma müzakerelerine katılmazlarsa ya da kararlaştırılan edimde anlaşmazlarsa yine uzlaştırmacı tarafından rapor hazırlanması gerekmektedir(Erdem, Eser & Özşahinli, 2017: 293). Hazırlanan raporlarda tarafların imzalarının yer almasında yarar vardır, ancak taraflar imzadan imtina da edebilirler(Değirmenci, 2021b: 296). Taraflarca imzalanan uzlaştırma raporunun hüküm ifade edebilmesi için Cumhuriyet savcısı ya da hâkim tarafından onaylanarak imzalanması gerekli ve yeterli görülmektedir(Erdem, Eser & Özşahinli, 2017: 294).

3.4.1.4. Uzlaştırma raporunun büroya teslimi, incelenmesi ve onaylanması

Uzlaşma teklifinin kabulü ile birlikte müzakerelere katılan taraflar arasında uzlaşma sağlanırsa uzlaştırma raporu hazırlanır. Uzlaştırma sürecinin son aşamasında hazırlanan uzlaştırma raporunun uzlaştırmacı tarafından görevlendirildiği uzlaştırma bürosuna teslim edilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte *“Büro, soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısına gecikmeksizin sunar”*(CMUY m.18/3). Kovuşturma evresinde ise *“Bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısı dosyayı ve raporu üst yazıyla mahkemeye gönderir.”*(CMUY m.25/3).

Uzlaştırma Yönetmeliği’nin Ek-3 sayılı ekinde bulunan uzlaştırma raporu örneğine uygun bir şekilde hazırlanan uzlaştırma raporu, uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma bürosuna teslim edilir. Büro bunu gecikmeksizin soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısına, kovuşturma evresinde ise mahkemeye sunar. Uzlaştırma raporu soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde ise mahkeme tarafından incelenir. Yapılan bu inceleme; uzlaştırma sürecinin uzlaştırma müzakeresinin yürütülebilecek gerçek tarafla yapılıp yapılmaması, uzlaştırmacının sonucunun tarafların özgür iradesine dayanıp dayanması ve edimin de hukuka ve ahlaka uygun olup olmaması yönünden gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte, uzlaştırma sonucunda kararlaştırılan edimin ileri tarihli olması, takside bağlanması ya da süreklilik arz etmesi halinde edimin ifa yeri, şekli ve zamanının belirtilip belirtilmediği; uzlaştırmacının sağlanamaması halinde nedenleri ve varsa yapılan giderler ayrıca inceleme konusu olarak değerlendirilmektedir.(Erdem, Eser & Özşahinli,2017: 291).

Cumhuriyet savcısı ya da mahkeme tarafından yapılan incelemede uzlaştırmının sonucunun tarafların özgür iradelerine dayanmasının ve edimin de hukuka ve ahlaka uygun olmasının büyük bir önemi vardır. Uzlaştırmının en büyük amacı, toplumsal barışın tesis edilmesini sağlamaktır. Bu nedenle zayıf mağdurların suiistimal edilmemeleri; fail tarafından yapılan baskı, tehdit yoluyla anlaşmaya zorlanmamaları(Yerdelen ve diğerleri,2018: 268), uzlaştırma sürecinde tekrardan mağdur edilmemeleri önem arz etmektedir.

Uzlaştırma raporunun tarafların özgür iradelerine dayanması, kararlaştırılan edimin de hukuka ve ahlaka uygun olması halinde soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde ise mahkeme raporu imza ve mühür altına alarak ilgili dosyada muhafaza eder(CMUY m.18/4;CMUY m.25/4).

3.4.2. Uzlaşma belgesi

Uzlaşma belgesi Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 4. maddesinin (n) bendinde *“Uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce veya uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra tarafların uzlaşmaları sonucunda aralarında düzenlemiş oldukları belgeyi ifade eder”* şeklinde tanımlanmaktadır.

Uzlaştırmacı tarafından uzlaşma teklifi yapılmadan önce ya da taraflarca reddedildikten sonra, taraflar isterlerse kendi aralarında da uzlaşabilmektedirler. İş bu uzlaşma, Uzlaştırma Yönetmeliği'nin Ek-3 sayılı ekinde bulunan uzlaştırma raporu örneğine uygun bir uzlaşma belgesinin düzenlenmesi şeklinde gerçekleşmektedir(CMUY m.19/1; CMUY m.26/1). Uzlaşma teklifi reddedildikten sonra uzlaşma belgesi ancak belli bir süreye bağlı olarak düzenlenebilir. Buna göre uzlaşma teklifinin reddedilmesinden itibaren soruşturma evresinde en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar, şüpheli ile mağdur ya da suçtan zarar gören kendi aralarında düzenledikleri uzlaşma belgesini Cumhuriyet savcısına sunarak uzlaşabilirler. Kovuşturma evresinde ise en geç hüküm verilinceye kadar, sanık ile mağdur, katılan ya da suçtan zarar gören yönetmelik şartlarına uygun bir şekilde düzenledikleri belgeyle uzlaştıklarını mahkemeye sunarak uzlaşabilmektedirler(Arslan, 2021: 119).

Taraflarca düzenlenen uzlaşma belgesi, uzlaştırmacı tarafından hazırlanan uzlaştırma raporunda olduğu gibi Cumhuriyet savcısı tarafından esas ve şekil yönünden denetlenir. Yapılan denetim neticesinde rapor onaylanır ya da onaylanmaz.

Soruşturma evresinde uzlaşma belgesinin onaylanmaması halinde eksikliklerin giderilmesi için taraflara iade edilmesi gereği değerlendirilmektedir(8. Grup Çalışma Raporu, <https://uzlasma.adalet.gov.tr/doc/ihitiyac/grprplr/8grup.pdf>.) Kovuşturma evresinde ise taraflarca mahkemeye sunulan uzlaşma belgesi, hâkim tarafından esas ve şekil itibarıyla denetlenir.

Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde ise hâkim tarafından yapılan bu denetim, söz konusu uzlaşmanın tarafların özgür iradesine dayanıp dayanmaması, taraflarca kararlaştırılan edimin de hukuka ve ahlaka uygun olup olmamasına göre değerlendirilmektedir(CMUY m.18/4;CMUY m.25/4).

3.5. Uzlaştırmanın Sonuçları

3.5.1. Genel olarak

Uzlaştırma sayesinde cezalandırma süreci ortadan kalkmakta, mağdur veya suçtan zarar gören ile şüpheli veya sanık arasında barışa dayalı bir köprü kurulmaktadır. Uzlaştırmanın temel amaçlarından birisi de kurulan bu barış köprüsüdür.

Uzlaştırmanın bu amacı hem ceza ve ceza muhakemesi hukuku hem de özel hukuk bakımından bazı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Uzlaşma teklifini kabul etmeyen taraf açısından uzlaştırma işlemleri sona ermekte, normal soruşturma ve kovuşturma süreci devam etmektedir. Uzlaşma teklifi reddedilse bile uzlaşmanın dava zamanışımı süresini durdurmada bazı etkileri bulunmaktadır. Genel olarak uzlaştırmanın sonuçları her ne kadar CMK m.253 ve 254’de belirtilmişse de ayrıca Uzlaştırma Yönetmeliği’nin 20. ve 27. maddelerinde de düzenlenmiştir. Tarafların uzlaştırmanın sonuçlarını çok iyi bir şekilde anlamaları önem arz etmektedir. Bu nedenle uzlaştırmacı, tarafların uzlaştırmanın sonuçlarını açıklaması ve süreci çok iyi anlamalarını sağlaması gerekmektedir(Yerdelen, 2018: 203).

Uzlaştırmanın hukuki bir sonuç doğurması için uzlaştırma süreci neticesinde, uzlaştırmacı tarafından hazırlanan raporun uzlaştırma bürosuna teslim edilmesi gerekmektedir. Gerek CMK’nın 253. maddesinin on beşinci fıkrasında gerekse de Uzlaştırma Yönetmeliği’nin birinci, ikinci ve üçüncü fıkraları uyarınca uzlaştırma müzakereleri neticesinde uzlaştırmacı tarafından bir rapor hazırlanmalı ve kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte uzlaştırma bürosuna teslim edilmesi gereği belirtilmektedir. Ayrıca uzlaşmanın sağlanması halinde tarafların imzalarını da içeren

raporda ne surette anlaşma sağlandığı hususu ayrıntılı olarak açıklanmalı ancak suçun işlenmesine yönelik yapılan açıklamalara yer verilmemelidir(CMK m.253/14;CMUY m.18/1-2-3). Uzlaştırmacı tarafından hazırlanan uzlaştırma raporu teknik ve hukuki bir metin olarak düzenlenmişse de anlaşma metni hukuki terimlerden arındırılmış sade bir dille yazılması gerekmektedir(Çetintürk, 2017: 577).

Uzlaştırmacının hukuki sonuçları; uzlaştırmacının uygulandığı evreye, uzlaşmanın sonucuna ve taraflarca kararlaştırılan edimin yerine getirilme şekline göre farklılık göstermektedir. Söz konusu bu farklılıklar hukuki durum kapsamında değerlendirilecektir.

3.5.2. Soruşturma evresinde uzlaştırmacının hukuksal durumunun değerlendirilmesi

Uzlaştırma sürecinin soruşturma evresinde başarılı bir şekilde yerine getirilmesi ve tamamlanması, tarafların üzerinde anlaştıkları edimin tek seferde yerine getirilmesine bağlı olarak gerçekleşmektedir(Yerdelen, 2018: 203).

Soruşturma evresinde sağlanan anlaşma sonucunda, Cumhuriyet savcısı tarafından mağdur ya da suçtan zarar görenin zararının karşılandığı tespit edilirse kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilecektir(Zafer, 2006: 138).

Mağdur ya da suçtan zarar görenin zararının giderilmesine yönelik kararlaştırılan edimin süreklilik arz etmesi, taksit bağlanması ya da ileri tarihli olması halinde, Kanun'un 171. maddesindeki şartlar aranmaksızın Cumhuriyet savcısı tarafından şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmektedir(CMUY m.20/2).

Keza Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinin on dokuzuncu fıkrasında, soruşturma evresinde ki müzakerelerin sonucunda tarafların anlaşmaya varmalarına ya da varmamalarına göre uzlaştırmacının hukuki sonuçlarının ne olduğu belirtilmektedir(Akbulut ve Aksan, 2019: 132).

3.5.2.1. Kovuşturmayaya yer olmadığı kararı

Taraflar arasında yürütülen uzlaştırma müzakereleri neticesinde, tarafların üzerinde anlaştıkları edimin tek seferde yerine getirilmesi durumunda, şüpheli hakkında uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilir(Aksan ve Akbulut, 2019: 132). Söz konusu uzlaştırma kapsamındaki

suç ile ilgili ortaya çıkan yeni deliller, suçun hukuki niteliğini değiştirmediği muddetçe aynı eylem nedeniyle kamu davası aılamaz(Yenisey ve Nuhoğlu, 2021: 703).

Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar, Cumhuriyet savcısı tarafından genellikle kamu davasının açılması için yeterli delilin elde edilememesi ya da kovuşturma imkânının olmaması durumlarında verilir. Bununla birlikte cezayı ortadan kaldıran şahsi cezasızlık nedeninin bulunması ya da etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren şartların varlığı halinde de Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilebilmektedir(Yerdelen, 2018: 204).

Taraflar arasında yürütülen uzlaştırma sürecinin başarısızlıkla sonuçlanması halinde her ne kadar Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame hazırlanması zorunluluğu bulunmakta ise de şüphelinin ölümü ya da zamanaşımının dolması gibi durumlardan ötürü kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilebilecektir(Değirmenci, 2021b: 317).

Taraflar arasında sağlanan uzlaşmanın ve yerine getirilen edimin gerçekleşmesi halinde uzlaştırmanın bir muhakeme şartı olmasından dolayı, muhakeme şartı gerçekleşmemiş olacaktır(Yerdelen, 2018: 204). Muhakeme şartının gerçekleşmemesi sebebiyle Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmektedir. Kovuşturma imkânının olmaması nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar şu hallerde verilmektedir: şikâyet şartının gerçekleşmemesi, dava zaman aşım süresinin geçmesi, yaş küçüklüğü, suçun affedilmesi ve şüphelinin ceza ehliyetinin olmaması(<https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/kovusturmaya-yer-olmadigina-dair-takipsizlik-karari-kyok-nedir.html>, Erişim tarihi: 28.10.2021).

3.5.2.2. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi

Gerek uzlaştırmada gerekse de n ödemede soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi olan suçlar bulunmakta, kanun bu suçlar yönünden öncelikle uzlaştırma ve n ödeme usul ve esaslarının yerine getirilmesi gereğini belirtmektedir. şayet bu usul ve esaslar uygulanamaz ya da kabul edilemez durumda ise kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilemeyeceği belirtilmektedir(Yenisey ve Nuhoğlu, 2021: 712).

Uzlaştırma konusu suç nedeniyle uzlaştırılacak taraflar arasında kararlaştırılan edim, tek seferde yerine getirilebileceği gibi ileri tarihli, taksitli ve süreklilik arz etmesi şeklinde de yerine getirilebilmektedir.

Uzlaştırmada kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının verilmesinin amacı, taraflar arasında kararlaştırılan edimin süreklilik arz etmesi, ileri tarihli olması ya da taksitli olması sebebiyle, edimin yerine getirilmesinin beklenilmesidir(Değirmenci, 2021b: 317).

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının verilmesi şu şekilde tarif edilebilmektedir:

- Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye tabi olan soruşturma konusu bir suçun, bir yıl ya da daha az süreli hapis cezası gerektirmesi,
- Şüphelinin önceden kasıtlı bir suç sebebiyle mahkûm olmaması,
- Şüphelinin yeniden suç işlemeyeceği kanaatine varılması,
- Kararın verilmesinin hem şüpheli hem de toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması,
- Şüpheli tarafından neden olunan zarardan ötürü mağdurun veya kamunu zararının aynen iade, suçtan önceki duruma döndürme ya da zararın tazmini şeklinde gerçekleşmesi,

Hususlarında yer alan şartların birlikte gerçekleşmesi halinde ancak kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmektedir(Yerdelen, 2018: 205;CMK m.171/3;Öztürk ve diğerleri, 2021; 412).

Bununla birlikte, Ceza Muhakemesi Kanunu’nda “*Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmediği takdirde, kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir. Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde kamu davası açılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez.*” Hükmü yer almaktadır(CMK m.171/4).

Taraflar arasında sağlanan uzlaşma üzerinde kararlaştırılan taksitli, ileri tarihli ya da süreklilik arz eden bir edimin yerine getirilmemesi durumunda CMK m.171/4 hükmünde yer alan(Yerdelen ve diğerleri. 2018: 286) “kasıtlı suç işlenmesi” şartı aranmaksızın kamu davası açılacaktır(Akbulut ve Aksan, 2019: 134).

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı, beş yıllık bir sürece bağlı olarak alınmaktadır. Öyle ki, taraflar arasında kararlaştırılan edimin yerine getirilme şekli ve zamanı bu süreç içerisinde ne zaman yerine getirilirse şüpheli hakkında o zaman

kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilebilecektir. Söz konusu beş yıllık süre, erteleme kararının verilmesinde üst sınır olarak kabul edilmesi gereği değerlendirilmektedir. Çünkü beş yıllık sürenin aşılması kanunda belirtilmemiş olup, direk olarak kamu davası açılmasının ertelenmesine yönelik atıfta bulunulmuştur(Akbulut ve Aksan, 2019: 133).

3.5.3. Kovuşturma evresinde uzlaştırmanın hukuksal durumunun değerlendirilmesi

Uzlaştırma kurumu genel itibariyle soruşturma evresinde uygulanma gereği esasına dayanmaktadır. Ancak bazı şartlar dâhilinde de kovuşturma evresinde uzlaştırma yoluna gidilebilmesi söz konusu olabilmektedir. Kovuşturma evresinde gerçekleşen uzlaştırma sürecinin bazı hukuki sonuçları bulunmaktadır. Söz konusu bu hukuki sonuçlar hem CMK m.254/2 hükmünde hem de Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 27. maddesinde belirtilmiştir(Akbulut ve Aksan, 2019: 152).

Aşağıda sayılan durumların varlığı halinde, kamu davasının açılması sonucu uzlaştırma işlemleri, mahkemenin talebine bağlı olarak Kanun'un 253. maddesinde ki usul ve esaslara göre uzlaştırma bürosunca yerine getirilir:

- “a) Kovuşturma konusu suçun hukukî niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması,*
- b) Soruşturma evresinde uzlaşma teklifinde bulunulması gerektiğinin ilk olarak kovuşturma evresinde anlaşılması,*
- c) Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeksizin, iddianame yerine geçen belge ile doğrudan mahkeme önüne gelen uzlaşmaya tâbi bir suçun varlığı,*
- ç) Kovuşturma evresinde kanun değişikliği nedeniyle suçun uzlaşma kapsamına girmesi.”* Hallerinde uzlaşma yoluna başvurulur(CMUY m.22).

Kovuşturma evresinde taraflar arasında sağlanan uzlaşma üzerinde kararlaştırılan edimin tek seferde yerine getirilmesi halinde mahkeme, muhakemeyi sona erdirerek davanın düşme kararını vermektedir(Zafer, 2006: 138).

Keza uzlaşma teklif formunun (D) bölümünün 18. maddesinde de “*Kovuşturma evresinde uzlaşmanın gerçekleşmesi ve edimin yerine getirilmesi halinde, sanık*

hakkında düşme kararı verilir ve adli sicile kaydedilmez. Aksi halde yargılamaya devam olunur.” Hükmü yer almaktadır.

Söz konusu edimin süreklilik arz etmesi, takside bağlanması ya da ileri tarihli olması durumunda Kanun’un 231. maddesindeki şartlar aranmaksızın hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilir. Geri bırakma sürecinde zamanaşımı işlemez(CMUY m.27/2).

3.5.3.1. Davanın düşme kararı

Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 223. maddesinin sekizinci fıkrasına göre *“Türk Ceza Kanunu’nda öngörülen düşme sebeplerinin varlığı ya da soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde, davanın düşmesine karar verilir. Ancak, soruşturmanın veya kovuşturmanın yapılması şarta bağlı tutulmuş olup da şartın henüz gerçekleşmediği anlaşılırsa; gerçekleşmesini beklemek üzere, durma kararı verilir. Bu karara itiraz edilebilir.”*

Türk Ceza Kanunu’nda belirtilen düşme sebepleri; sanığın ölümü(TCK m.64), genel af(TCK m.65), şikâyetten vazgeçme(TCK m.73/4), önödeme(TCK m.75) ve dava zamanaşımı(TCK m.66) olarak belirtilmiştir(Arslan, 2021: 126;Yerdelen, 2018: 209).

Taraflar arasında *“uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini def’aten yerine getirmesi hâlinde, davanın düşmesine karar verir.”*(CMUY m.27/1).

Kovuşturma aşamasında edimin tek seferde yerine getirilmesi halinde verilen düşme kararı, yargılama yapılmaksızın yerine getirilemeyeceği değerlendirilmektedir. CMK m.223/1’de belirtildiği üzere; *“Duruşmanın sona erdiği açıklandıktan sonra hüküm verilir. Beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararı, hükümdür.”* Bu nedenle duruşma yapılmadan düşme kararı verilmesinin pek bir imkânı olmadığı değerlendirilmektedir(Aydın, 2017: 9).

3.5.3.2. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu her ne kadar CMK tasarısında yer alsa da 5271 sayılı Kanun çıkarılırken Kanun içerisine alınmamıştır. Bununla birlikte mevzuatımızda ilk olarak Çocuk Koruma Kanunu’nda düzenlenen kurum, daha sonraki düzenlemelerin yapıldığı 2006 tarihli 5560 sayılı Kanun ile Ceza

Muhakemesi Kanunu'nuna eklenmiştir. Bu kurum, sanık hakkında kurulan hükmün hukuki olarak bir sonuç doğurmamasını ifade etmekte(CMK m.231/5), ceza Kanunu'nda yer alan ertelemeye kıyasla sanık hakkında daha lehe sonuçlar ortaya çıkarmaktadır(Ünver ve Hakeri, 2021: 684). Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, uzlaştırmanın kovuşturma evresindeki hukuki sonuçlardan biri olarak da yer almaktadır.

Taraflar arasında sağlanan uzlaşma üzerinde kararlaştırılan edimin taksitli, ileri tarihli veya sürekli bir şekilde yerine getirilmesinin uygun görüldüğü hallerde CMK m.254/2 hükmü gereğince CMK m.231'de yer alan şartlar aranmaksızın mahkeme tarafından hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilir.

Mahkeme tarafından verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı neticesinde, taraflar arasında kararlaştırılan edimin ifa edilip edilmediği tespit edilmesi gerekmektedir. Taraflarca kararlaştırılan ve uzlaştırma raporunda şekli ve zamanı belirtilen edimin, sanık tarafından yerine getirilmesi halinde mahkemece verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı kaldırılacak ve düşme kararı verilecektir. Şayet taraflarca kararlaştırılan edimin, uzlaştırma raporunda belirtildiği şekil ve zaman yönünden yerine getirilmemesi halinde mahkemece CMK m.231/11 hükmünde yer alan koşullar aranmaksızın hüküm açıklanacaktır(Değirmenci, 2021b: 318).

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasında dava zamanaşımı süreci durur. İş bu zaman aşımı süreci uzlaştırmacının sanık, mağdur ya da suçtan zarar görene ilk uzlaşma teklifini yapmış olduğu andan uzlaştırma raporunun uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma bürosuna teslim ettiği tarihe kadar işlemez(Yerdelen , 2018: 211).

Uzlaştırma yönünden mahkeme tarafından verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı ele alınması gerekliliği savunulan hususlar bulunmaktadır. Bu husulardan biri uzlaştırma sürecinde kararlaştırılan edimin, fail tarafından elde olmayan sebeplerden ötürü yerine getirilememesi ile ilgilidir. Uzlaştırma raporunda yerine getirilme şekli ve zamanı belirtilen edim ile ilgili yükümlülük altında bulunan failin hastalanması, ekonomik darlığa düşmesi gibi kendi iradesine bağlı olmaksızın gerçekleşen etkenlerden ötürü edimi yerine getiremeyeceği hallerde, hükmün açıklanmasının hakkaniyetli bir çözüm olmayacağı savunulmaktadır. Burada ki çözüm yolu pek çok ülkede de uyguladığı gibi Cumhuriyet savcısı ya da hâkim

kararıyla edimin yerine getirilme ve şekli bakımından belirtilen plan üzerinden değişiklik yapılmasına olanak sağlanması olacağı değerlendirilmektedir.(Çetintürk, 2017: 582).

3.5.4. Soruşturma ve kovuşturma evrelerinde uzlaştırmanın ortak sonuçları

3.5.4.1. Adli sicil ve arşiv kaydı oluşmaması

5352 sayılı Adli Sicil Kanunu(ASK)’nın 4, 5 ve 6. maddeleri kapsamında hangi unsurların adli sicil kaydına işleneceği ve işlenmeyeceği belirtilmiştir. Öncelikle ASK m.4 hükmüne bakacak olursak; *“Türk mahkemeleri tarafından vatandaş veya yabancı hakkında verilmiş ve kesinleşmiş mahkûmiyet hükümleri adli sicile kaydedilir.”* Bu hükmüne bağlı olarak hapis cezaları ve adli para cezası ile ilgili koşullar maddeler halinde ayrıca belirtilmektedir. Buna göre; hapis cezaları ile ilgili mahkûmiyet, koşullu salıverilme, koşullu salıverilmenin ileri ya da geri alınması kararları ve hapis cezasının infazının yerine getirildiği hususlar yer almaktadır. Adli para cezası ile ilgili olarak mahkûmiyet, cezanın infazının yerine getirilmesi, tazyik hapis yoluyla cezanın kısmen ya da tamamen yerine getirilmesi ve tazyik hapsinden sonra varsa kalan kısmın ödenmesi şeklindeki hususların adli sicil kaydına işleneceği belirtilmektedir(Yerdelen ve diğerleri: 2018: 290).

Adli Sicil Kanunu’nun 6. maddesinde, soruşturma ya da kovuşturma aşamasında taraflar arasında sağlanan uzlaşma üzerinde kararlaştırılan edimin süreklilik arz etmesi, taksitli ya da ileri tarihli olması halinde verilecek kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarında adli sicil kaydının işlenip işlenmeyeceği konusunda bilgi verilmektedir. Buna göre; *“Kamu davasının açılmasının ertelenmesine ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin kararlar, bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak mahkeme, hâkim veya Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından istenmesi halinde verilmek üzere kaydedilir.”* Kaldı ki burada ki kayıtlar adli sicil kaydı veya arşiv kaydı niteliğinde değildir(Arslan, 2021: 129).

Tüm bu bilgiler ışığında, taraflar arasında uzlaşmanın sağlanması ve edimin de yerine getirilmesi halinde şüpheli veya sanık açısından adli sicil kaydı oluşmayacaktır. Bu durum ayrıca uzlaşma yönünde şüpheli ve sanık bakımdan fevkalade yararlı olacaktır.

3.5.4.2. Tekerrüre esas olmaması

Türkçe sözlükte tekerrür kelimesi “tekrarlanma” olarak tanımlanmaktadır(<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim tarihi: 31.10.2021).

Türk Ceza Kanunu’nun 58. maddesinin birinci fıkrasında ise tekerrür, “*Önceden işlenen suçtan dolayı verilen hüküm kesinleştikten sonra yeni bir suçun işlenmesi halinde...*” olarak ifade edilmektedir(Yerdelen, 2018: 212).

Tekerrür açısından değerlendirilme yapıldığı takdirde, mükerrer açısından farklı uygulamaların söz konusu olduğunu görmekteyiz. TCK m.58 hükümlerinde de belirtildiği üzere; tekerrür hükümlerinin uygulanması durumunda suça ilişkin olarak hapis ya da adli para cezası öngörülmüş ise hapis cezasına hükmolunacağı ifade edilmektedir. Önceden işlenen suçtan dolayı verilen hükmün kesinleşmesinden sonra yeni bir suç işleyen mükerrer yönünden ceza kendine özgü infaz rejimine göre çektirilir. Öyle ki, ceza infazı sonrasında mükerrer bakımından denetimli serbestlik tedbirinin uygulanacağı belirtilmektedir(Arslan, 2021: 129).

Suç tekerrüründe, tekerrür hükümlerinin uygulanması önceden işlenen bir suç hakkında verilen hükmün kesinleşmesinden sonra başka bir suçun işlenmesi şartına bağlanmıştır. Taraflar arasındaki uzlaştırma süreci olumlu sonuçlandığında, soruşturma evresinde kovuşturmayaya yer olmadığı kararı; kovuşturma evresinde ise davanın düşme kararı verildiğinden dolayı, şüpheli ve sanık açısından bir cezaya hükmolunmamaktadır. Bu nedenle uzlaştırmada tekerrüre teşkil etmemektedir.

3.5.4.3. Uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesinin ilam mahiyetini haiz belge olması ve tazminat davalarından feragat

Taraflar arasında uzlaşmaya varılması halinde uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi hazırlanır. Uzlaştırma raporunda ya da uzlaşma belgesinde taraflarca kararlaştırılan edimin ne zaman ve ne şekilde yerine getirileceği belirtilir. Uzlaştırma raporunda belirtilen edimin şüpheli veya sanık tarafından yerine getirilmemesi neticesinde, mağdur ya da suçtan zarar gören uzlaştırma raporunu ya da uzlaşma belgesini icraya koyabilir.

Uzlaştırmada kararlaştırılan edimin yerine getirilmemesi halinde sonucun ne olacağı hem CMK m.253/19 hem de CMUY m.20/5 ve 27/5’de belirtilmektedir. Bu maddeler de yer alan hükme göre; soruşturma evresinde şüphelinin, kovuşturma

evresinde ise sanığın edimini yerine getirmemesi halinde “uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanun’unun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetine haiz belgelerden sayılır.”

Ayrıca taraflar arasında uzlaşma sağlanması durumunda, gerek soruşturma evresine gerekse de kovuşturma evresine konu olan suç ile ilgili mağdur ya da suçtan zarar gören tarafından tazminat davası açılmayacağı, açılmış olan davadan ise feragat edileceği belirtilmektedir(CMUY m.7/6).

Doktrinde kovuşturma ya da soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmayacak olması, açılmış davadan da feragat edilmiş sayılacak olmasından dolayı bazı tartışmalar bulunmaktadır. Öyle ki edim yerine getirilmediği hallerde fail hakkında hem ilamlı icra takibinde bulunulacak hem de kamu davası açılacaktır. Edimini yerine getirmeyen fail bakımından hem ceza alması hem de edimi yerine getirmesinin beklenmesinin doğru olmadığı savunulmaktadır(İnceoğlu Aytekin ve Karan 2008’den akt: Çetintürk, 2017: 580).

Bununla birlikte, uzlaşma neticesinde mağdur kendisine yönelen suç eyleminden kaynaklı zarar hususunda özveride bulunabilmekte, mahkemeden alabileceği tazminat değerinden daha azını kabul edebilmektedir. Ancak failin edimini yerine getirmemesi neticesinde hükmün açıklanması ya da kamu davasının açılması nedeniyle mağdur ya da suçtan zarar görenin tazminat davası açma hakkı olmamaktadır. Bu durum mağdur yönünden bir hak kaybına neden olacağı savunulmaktadır(İnceoğlu Aytekin ve Karan 2008’den akt: Çetintürk, 2017: 581).

Keza uygulamada sıklıkla bu sorunla karşılaşmaktayız. Öyle ki, bazı dosyalar kapsamında mağdur her ne kadar uzlaşmak istemese de uzlaştırmacının çabaları sayesinde bir edim belirlenmekte ve bu şekilde uzlaşma sağlanabilmektedir. Ancak buna rağmen bazı durumlarda şüpheli veya sanık uzlaşma üzerinde kararlaştırılan edimin belirtilen şekil ve zamanda yerine getirmemekte ve bu durum mağdurun tekrardan mağdur olmasına sebep olabilmektedir. Uzlaştırma raporu; kararlaştırılan edimin yerine getirilmemesi halinde, 2004 sayılı Kanun’un 38. maddesi uyarınca ilama haiz bir belge niteliğinde olması nedeniyle icraya konulabilmektedir. Ancak mağdur ya da müşteki, uzlaştırma üzerinde kararlaştırılan edimde mahkemeden tazminat yoluyla alacağı tazminattan daha az bir miktara razı olmuşsa bu durumda tazminat davası açamayacağından dolayı bir hak kaybına uğrayabilecektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM. UZLAŞTIRMACILARIN PRATİKTE YAŞADIĞI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

4.1. Genel Olarak

Uzlaştırmacı, tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişi olarak tarafların uzlaştırılması hususunda onlara çözüm dayatamayan, sınırlı bir yetki çerçevesinde tarafların anlaşmalarına yardımcı olan bir kişidir(Çetintürk, 2017: 208).

Uzlaştırma Yönetmeliği'nde de belirtildiği üzere uzlaştırmacı, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasında uzlaştırma müzakerelerini yönetme yetkisine sahiptir. Bu yetki münhasıran uzlaştırmacılara ait olup, başka hiçbir kişi tarafından kullanılamamaktadır.

Keza uzlaştırmacının görevini bizzat yerine getirmesi gereği hususu yönetmelikte şu şekilde belirtilmektedir; *“Uzlaştırmacı kendisine tevdi edilen görevi bizzat yerine getirmekle yükümlü olup, görevinin icrasını kısmen veya tamamen başka bir kimseye bırakamaz.”* Hükmü ile de anlaşılabacağı üzere uzlaştırmacı aldığı görevin gerekliliklerini bizzatıhi yerine getirecek, kısmen de olsa görevini bir başkasına devir edemeyecektir(CMUY m.7/11).

5560 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği zamanda, CMK m.253'de yapılan değişiklik sonucu uzlaştırma işlemi, bizzat Cumhuriyet savcısı tarafından ya da Cumhuriyet savcısının onayıyla birlikte baroya kayıtlı avukat ya da hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından seçilerek yerine getirilmekteydi(Çetintürk, 2017: 435). Ancak 6763 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle beraber uzlaştırma işlemi artık bu konuda uzmanlık eğitimi almış ve yapılan sınav sonucu sicile kaydedilebilme yetkinliğine ulaşmış, Adalet Bakanlığı'nın belirlediği listeye göre görevlendirilen uzlaştırmacılar tarafından yerine getirilebilmektedir.

24.11.2016 tarihli ve 6763 sayılı Kanunla, uzlaştırma kurumu kurumsal bir yapıya dönüşümü sağlanmak amacıyla Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı kurulmuştur. Bu yapı sayesinde uzlaştırmacıların niteliğinin arttırılmasına yönelik denetlenebilir ve gözlemlenebilir bir kurumsal güce

erişim sağlanmıştır. Uzlaştırmacılar için Adalet Bakanlığı gözetiminde temel eğitim zorunluluğu getirilmiş olup, uzlaştırma siciline başvuru yapılması için sınav şartı getirilmiştir. Ayrıca Adalet Bakanlığı tarafından uzlaştırmacılar hakkında sicil tutulması sağlanmış olup, denetim ve performans kayıtlarına özgü kriterlerin belirlenmesi sağlanmıştır. Böylece, yapılan denetimler sonucunda performansı yeterli görülmeyen uzlaştırmacıların sicilden çıkarılmaları mümkün hale getirilmiştir(Çetintürk, 2017: 441).

Uzlaştırma bürosuna gönderme kararına esas olan bir suçun, yapılan incelemeler sonucu uzlaştırma savcısı tarafından uzlaştırma kapsamında olduğu tespiti halinde, uzlaştırmacı görevlendirilmesi, AÇDB tarafından belirlenen listeye göre yapılmaktadır(CMUY m.12/1). Ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı yargı çevresinde yeteri kadar uzlaştırmacı olmaması durumunda, en yakın ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesinden görevlendirilme yapılabilmektedir(CMUY m.12/2).

Her ne kadar uzlaştırmacılık profesyonel bir meslek olarak kabul edilmese de şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uyuşmazlığın çözümü hususunda bir faaliyet alanı olduğu değerlendirilmektedir(Değirmenci, 2021b: 350).

Cumhuriyet savcısının onayıyla uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, uzlaştırma sürecinin tüm sorumluluğunu üstüne almaktadır. Her ne kadar uzlaştırma müzakereleri uzlaştırmacının sorumluluğunda gerçekleşse de taraflar kendi hür iradeleriyle kendi kararlarını kendileri vermesi gerekmektedir. Uzlaştırmacı taraflara herhangi bir emir ya da talimat veremeyeceği gibi onların almış oldukları kararlarda zorlayıcı, ikna edici davranışlarda da bulunamaz. Uzlaştırmacı tarafların özgür iradeleriyle uzlaşmalarına yönelik bir yardımcı konumunda bulunmaktadır(Çetintürk, 2017: 543).

Uzlaştırmacıların görevlerine yönelik bazı değerlendirilmelerin yapılmasında gerek CMK 253, 254 ve 255. maddeleri gerekse de Uzlaştırma Yönetmeliği ve doktrinde öne sürülen bazı görüşler rehber niteliğinde olduğu değerlendirilmektedir. Uzlaştırmacının tarafların özgür iradelerine dayanması(CMUY m.5/1), kanunda belirlenen hâkimin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebepleri, uzlaştırmacı görevlendirilmesinde de göz önünde bulundurulması(CMUY m.28/1), Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 6. maddesinde yer alan etik ilkeler uzlaştırmacının niteliği hakkında

bilgi vermektedir(Değirmenci, 2021b: 351). Uzlaştırmacının tarafsızlığı ve bağımsızlığı, uzlaştırmacının da tarafların özgür iradelerine dayanması gerçeği uzlaştırma sürecinde ki asıl olan amaçlardandır.

Uzlaştırmacılara tevzi edilen dosyalarda bazı kıstaslar bulunmaktadır. Uzlaştırmacı görevlendirilmesinde; taraf sayısı ve tarafların bulunduğu yer, suçun niteliği ve sayısı, uzlaştırmacının sonucu, raporun verilme süresi ve uzlaşma teklifinin sonucu gibi unsurlar göz önünde bulundurulmaktadır(CMUY m.13/1).

Uzlaştırmacılara verilecek dosya Cumhuriyet savcısı ve onun gözetimindeki büro personeli tarafından UYAP tevzi kıstaslarına göre otomatik olarak belirlenmektedir(CMUY m.14/1). Bununla birlikte uzlaştırmacılara verilecek aylık azami dosya sayısını Daire Başkanlığı: büroya gelen dosya sayısı ve ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesinde yer alan uzlaştırmacı sayısı gibi hususlar dikkate alarak belirlemektedir(CMUY m.15/1).

Uzlaştırmacıların hukuki statülerine baktığımız takdirde, TCK m.6/1-d hükmüne göre “yargı görevi yapan” olarak kabul edilmemekte bu nedenle savcı, hâkim ya da avukat gibi görülmemektedir. Uzlaştırmacı atanmış olduğu dosya kapsamında kamusal faaliyette bulunmasından ötürü kamu hukuku usul ve esasları kapsamında(Akbulut ve Aksan, 2019: 192) TCK m.6/1-c hükmü doğrultusunda ceza hukuku açısından kamu görevlisi olarak kabul edilmesi gerekmektedir(Şen. <https://www.hukukihaber.net/uzlasma-ve-uzlastirma-uzerine-notlar-1> makale,5607.html, Erişim tarihi: 03.11.2021).

Uzlaştırmacı görevini ifa ederken uyması gereken temel ilkeler ile etik ilkeler, Uzlaştırma Yönetmeliği'nin ikinci bölümünde bulunan 5. ve 6. maddelerde belirtilmektedir. Uzlaştırmacının niteliği; görevini layıkıyla yerine getirmesi; yönetmelikte belirtilen 4. ve 5. maddeler kapsamındaki koşullara uyulması, uzlaşma teklifinin ve uzlaştırma raporunun usulüne uygun bir şekilde düzenlenmesi, uzlaştırma işlemlerini süreç içerisinde tamamlanması, uzlaştırmacının gizliliğine önem verilmesi ve kanun ve yönetmelik kapsamında ki kriterlere uygun hareket edilmesine göre belirlenmektedir(CMUY m.68/1). Uzlaştırmacı, TCK m.6/1-c hükmünde atandığı dosya kapsamında sürekli olmasa da dosya kendisinde olduğu sürece bir kamu görevlisi olarak faaliyette bulunmakta, taraflar arasındaki uyuşmazlığın çözümünde başrolde yer almaktadır. Uzlaştırmacıların sorumluluğu uzlaştırma süreci

boyunca devam etmekte ve süreç içerisinde denetime tabi tutulmaktadırlar. Uzlaştırmacılar hakkında yapılan denetim, uzlaştırmacıların görevli oldukları yerin Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet başsavcı vekili ya da görevlendirilen Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilmektedir(CMUY m.65/2). Yapılan denetimler sonucu haklarında olumsuz değerlendirme yapılan uzlaştırmacılar hakkında Daire Başkanlığınca yaptırım uygulanabilmektedir.

Keza Uzlaştırma Yönetmeliği'nde belirtildiği üzere; *“Uzlaştırmacı olabilmek için aranan koşulları taşımadığı hâlde sicile kaydedilen veya daha sonra bu koşulları kaybeden ya da uzlaştırma göreviyle bağdaşmayan tutum ve davranışlarda bulunan, Kanun'un öngördüğü yükümlülükleri önemli ölçüde veya sürekli yerine getirmeyen, performans değerlendirmeleri sonucunda yeterli bulunmayan, etik ilkelere aykırı davranan, yenileme eğitimini tamamlamayan”* uzlaştırmacı hakkında Daire Başkanlığınca sicilden ve listeden çıkarılma kararı verilmektedir(CMUY m.49/1).

Uzlaştırmacı olabilme yetkinliğini kazanmak için hem otuz altı saat teorik, on iki saat uygulamalı olmak üzere toplamda kırk sekiz saatlik bir eğitim almak(CMUY m.50/4) hem de alınan eğitim neticesinde Bakanlık tarafından yapılan uzlaştırmacı sınavında başarılı olmak gerekmektedir(CMUY m.55/1). Uzlaştırmacılar başlangıç eğitiminde; *“alternatif uyuşmazlık çözümü, iletişim ve müzakere becerileri ile yöntemlerini geliştirmeyi; mağdur, suçtan zarar gören, şüpheli ya da sanık ile birlikte çalışmanın özel koşulları ve ceza adaleti sistemi hakkında bilgi sahibi olma hususlarında yeterlilik”* sağlanması amaçlanmaktadır(CMUY m.50/2).

Yukarıda ki bilgiler ışığında da anlaşılabacağı üzere; taraflar arasında ki ceza ihtilaflarının çözümünde tek yetkili, bağımsız ve tarafsız bir kamu görevlisi olarak uzlaştırmacıların sahip olması gereken nitelikler ve yetkinlikler, uzlaştırma sürecinin başından sonuna kadar büyük bir önem arz etmektedir. Uzlaştırma kurumunun başrolünde bulunan uzlaştırmacılar, uzlaştırma iş ve işlemlerini etkin ve verimli bir şekilde yerine getirmeye çalışsalar da pratikte bazı problemlerle karşılaşabilmektedirler. Uzlaştırmacıların uygulamada karşılaştığı bu problemler, uzlaştırmacının görevini ifa etmesine yönelik nitelik seviyesinin düşmesiyle birlikte, uzlaştırmadan beklenen faydanın yeterli düzeyde elde edilememesine neden olmaktadır.

Gerek devlet gerekse de sivil toplum kuruluşları, toplum gönüllüleri ve halk tarafından, uzlaştırmacıların yapmış oldukları görevin mahiyetine ne kadar önem verilirse o kadar büyük ilerleme kaydedilecek ve netice itibariyle uzlaştırma kurumu beklenilenin ötesinde büyük başarılar elde edecektir.

4.2. Adliyeler Arası Yeknesaklık Sorunu

4.2.1. Uzlaştırma iş ve işlemler açısından uzlaştırmacıların karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri

Uzlaştırmacıların görevlerini layıkıyla yerine getirilmesi hususunda atılan her türlü adım, uzlaştırmanın başarısına katkıda bulunacaktır. Uzlaştırma ülkemizde yeni uygulanan bir onarıcı adalet modeli olmasından dolayı, bazı eksikliklere ve aksaklıklara uygulamada pekçe rastlanılmaktadır. Bunlardan biri de adliyeler arası yeknesaklık sorunu olarak değerlendirilmektedir.

6763 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler, uzlaştırma kurumu açısından birçok yenilikler getirmiştir. Uzlaştırma kapsamına yönelik hazırlanan Uzlaştırma Yönetmeliği sayesinde, uzlaştırmanın işleyişine yönelik belli bir standart getirilmiştir. Uzlaştırmacı müzakerelere başlamadan önce taraflara sunması gerekli olan yönetmeliğin Ek-4 sayılı ekinde bulunan uzlaşma teklif formu, standart bir form olup toplam on dokuz maddeden oluşmakta ve uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaştırmanın kabul veya reddedilmesindeki hukuki sonuçlarını içermektedir.

Uzlaştırma raporu ise belli bir standart dâhilinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin Ek-3 sayılı ekinde bulunmaktadır. Uzlaştırmacı, yönetmeliğin Ek-3 sayılı ekinde bulunan uzlaştırma raporu örneğine uygun bir şekilde rapor hazırlamakla yükümlüdür. Uzlaşma sağlandığı takdirde ise ne surette anlaşıldığı mümkünse maddeler halinde tarafların imzalarının bulunması gerekmektedir. Ancak uzlaştırma işlemleri neticesinde uzlaşmanın teklif aşamasında reddedilmesi halinde uzlaştırma raporunun düzenlenmesi ya da düzenlenmemesi gereği adliyeden adliyeye farklılık göstermektedir.

Uzlaştırma Yönetmeliği'nde belirtildiği üzere; *“Uzlaştırmacı, uzlaştırma işlemlerinin sonuçlandırıldığı tarihten itibaren Ek-3'te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneği'ne uygun, tarafların edimlerini ayrı ayrı, şüphe ve tereddüte yer vermeyecek ve mümkünse sıra numarası içerecek şekilde taraf sayısından bir fazla olarak*

hazırladığı raporu, kendisine verilen belge örneklerini ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı UYAP'ta düzenlenecek tutanak ile uzlaştırma bürosuna teslim eder.”(CMUY m.25/1). Bu maddede yer alan hüküm ile hareketle, uzlaştırmacının uzlaştırma işlemleri neticesinde uzlaştırma raporu hazırlaması gereği belirtilmiştir. Fakat burada tarafların edimlerini ayrı ayrı, şüphe ve tereddütte yer verilmeyecek şekilde mümkünse maddeler halinde yazılması hususu, uzlaşma teklif formunun taraflarca kabul edilip, müzakere aşamasına geçen bir uzlaştırma sürecinden bahisle uzlaşmanın sağlanması ya da sağlanmamasına yönelik rapor hazırlanmasının gereğini belirttiğini değerlendirmekteyiz.

Keza Uzlaştırma Yönetmeliği'nde yer alan “Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı biçimde açıklanır. Ancak uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara raporda yer verilmez.”(CMUY m.25/2). Burada ki hükümle hareketle, uzlaşmanın sağlanması halinde, uzlaştırmacı tarafından hazırlanan uzlaştırma raporunda tarafların imzalarının da bulunması gereği belirtilmektedir. Burada ki durumdan da anlaşılacağı üzere, uzlaştırma raporunun uzlaşma sağlanması halinde hazırlanacağı kanaatine varmaktayız. Doktrinde de çoğu yazar tarafından bu konu ele alınmakla birlikte, uzlaştırmacının teklif aşamasında reddedilmesi halinde rapor düzenlenmeyeceği hususu belirtilmektedir.

Uzlaştırmacı olarak görevlendirildiğimiz Cumhuriyet başsavcılıklarında bu konuda farklı uygulamaların yapıldığını görmekteyiz. Öyle ki, İstanbul(Anadolu) Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirildiğimiz dosyalarda, uzlaştırma savcılarının uzlaşmanın teklif aşamasında reddedildiği hallerde rapor istememekte, uzlaştırma sürecini özetleyen bir üst yazıyla dosyanın teslim edilmesi gereğini belirtmektedirler. Keza Burhaniye Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirildiğimiz dosyalar kapsamında da uzlaşmanın teklif aşamasında reddedilmesi halinde, üst yazı ile dosyanın teslimini uygun görülmektedir. Buna karşın Ayvalık ve Edremit Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosunca görevlendirildiğimiz dosyalarda, uzlaşmanın teklif aşamasında reddedilmesi halinde üst yazı ile birlikte uzlaştırmacının imzasının bulunduğu Uzlaştırma Yönetmeliği'nin Ek-3 sayılı ekinde bulunan uzlaştırma raporu örneğine

uygun bir rapor hazırlanması gereği belirtilmekte, sadece üst yazı ile dosya teslimi kabul edilmemektedir.

4.2.2. Uzlaştırmacı ücret farklılıkları konusunda uzlaştırmacıların yaşadığı sorunlar ve çözüm önerileri

Uzlaştırmacının görevlendirildiği dosya için takdir edilen ücret, uzlaştırma raporunun ibrazı ile birlikte makul sürede uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından sarf kararı ile ödenir(CMUY m.37/1). Uzlaştırmacıya ödenecek ücret, her yıl Bakanlık tarafından belirlenen uzlaştırmacı asgari ücret tarifesine göre belirlenmektedir(CMUY m.36/1). Uzlaştırmacı ücreti, uzlaştırmacının uzlaştırma sürecinde gösterdiği gayrete göre alt ve üst sınırlara göre belirlenmekte(CMUY m.36/2), birden fazla uzlaştırmacının görevlendirildiği dosyalarda ise her bir uzlaştırmacı için ayrı ve eşit olarak ödenmektedir(CMUY m.36/3).

Uzlaştırmacı çalışmasına karşılık ücret almak istemediği hallerde ücrete ilişkin madde hükümleri uygulanmayacağı belirtilmektedir(CMUY m.38/5). Uzlaştırma Yönetmeliği kapsamından da anlaşılabacağı üzere; uzlaştırmacı görevlendirildiği dosyalarda uzlaştırmacı asgari ücret tarifesinin alt ve üst sınırlarına göre ücret alabilmektedir.

2021 yılı asgari ücret tarifesine göre, uzlaştırmacı ücret miktarları şu şekilde belirtilmektedir:

“MADDE 8 – (1) Bu Tarifeye göre verilecek uzlaştırmacı ücretleri aşağıda gösterilmiştir: a) Uzlaştırma sürecinin teklif aşamasında olumsuz sonuçlanması hâlinde; 160-240 TL, b) Uzlaştırma sürecinin olumlu sonuçlanması halinde; 1) 2-3 kişinin uzlaştırılması durumunda 481-642 TL, 2) 4-6 kişinin uzlaştırılması durumunda 642-802 TL, 3) 7-9 kişinin uzlaştırılması durumunda 802-962 TL, 4) 10 ve daha fazla kişinin uzlaştırılması durumunda 962-1123 TL, c) Uzlaştırma sürecinin olumsuz sonuçlanması hâlinde; 1) 2-3 kişinin taraf olması durumunda 240-320 TL, 2) 4-6 kişinin taraf olması durumunda 320-400 TL, 3) 7-9 kişinin taraf olması durumunda 400-481 TL, 4) 10 ve daha fazla kişinin taraf olması durumunda 481-560 TL, arasında ücret ödenir.”

Yukarıda da belirtildiği üzere uzlaştırmacı asgari ücret tarifesi; uzlaşmanın sağlanması, sağlanmaması ya da teklif aşamasında olumsuz sonuçlanması durumlarına göre kişi sayısına bağlı olarak farklılık göstermektedir.

Uygulamada adliyeler arasında uzlaştırmacılara farklı ücret tarifesi uygulandığını görmekteyiz. Görev yapmış olduğumuz İstanbul(Anadolu) adliyesi ve ona bağlı mülhakat adliyeler(Beykoz, Şile, Adalar) ile Burhaniye adliyesi ve ona bağlı mülhakat adliyelerde(Ayvalık, Edremit) uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcılıklarınca sarf kararın en alt sınırdan yazılmaktadır.

Bununla birlikte uzlaştırmacıların, uzlaştırma sürecinde yapmış oldukları zorunlu yol giderleri dâhil olmak üzere tüm masrafların, ait olduğu yılın uzlaştırmacı asgari ücret tarifesinin m.8/1-b’de “2-3 kişinin uzlaştırılması durumunda 481-642 TL” olarak belirtilen tarifenin alt sınırını(481 TL) geçmeyecek şekilde ayrıca ödenebileceği belirtilmektedir(CMUY m.38/1). Ancak söz konusu ücret takdirinde uzlaştırmacı masrafları Cumhuriyet savcılıkları tarafından genellikle göz ardı edildiği değerlendirilmekteyiz. Buna karşın, mülhakat adliyelerde azda olsa uzlaştırmacıların yapmış olduğu yol masrafı ödenebildiği görülmektedir.

Ankara, İzmir ve diğer bazı adliyelerde uzlaştırmacı ücretlerine yönelik farklı bir politika izlenmektedir. Öyle ki, uzlaştırmacılar için daha iyileştirilmiş bir ücret politikası izlenmiş olup, uzlaştırmacıların lehine bir karar verilmiştir. Söz konusu takdir edilen ücret, asgari ücret tarifesinde yer alan tarifenin alt ve üst sınırları arasında makûl bir seviyede olduğu görülmektedir. Öyle ki İzmir Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosu tarafından takdir edilen ücret 2-3 kişinin uzlaştırılması durumunda 600 TL, uzlaştırılmaması halinde 310 TL, teklif aşamasında olumsuz sonuçlanması halinde ise 180 TL olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, Ankara Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosu tarafından takdir edilen ücret 2-3 kişinin uzlaştırılması durumunda 600 TL, uzlaştırılmaması halinde 290 TL, teklif aşamasında olumsuz sonuçlanması halinde ise 220 TL olarak belirlenmiştir.

Uzlaştırma kapsamındaki giderler, uzlaştırmacı ücreti ve uzlaştırma görevinin ifa edilmesinde uzlaştırmacı tarafından yapılması zorunlu olan diğer giderlerdir(Akbulut ve Aksan, 2019: 246; Değirmenci, 2021b: 379).

Uzlaştırmacı giderleri Adalet Bakanlığı'nın yayınlamış olduğu görüşe göre şu şekilde belirtilmiştir(Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 16.02.2019 tarih ve 19120602-045-02-0636-2018-E.263/13838 sayılı görüşü);

- Uzlaştırmacı gideri olarak zorunlu yol gideri uzlaştırma gideri olarak kabul edilmektedir. Uzlaştırma giderleri, uzlaştırma evrakının portal üzerinden alınamadığı ya da başka bir evraka ihtiyaç duyulması durumunda, uzlaştırma evrakının bürodan teslim alınması gerekli olduğu hallerde, uzlaştırma evrakının bürodan teslim alınması ve büroya teslim edilmesi uzlaştırma giderlerine dâhildir. *“İkâmetgahı listesinde kayıtlı olduğu ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığının mülhakatı olan ilçede bulunan uzlaştırmacıya; listesinde kayıtlı olduğu ağır ceza mahkemesi veya buranın diğer mülhakatı Cumhuriyet başsavcılıkları; ikâmetgahı ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığının bulunduğu il ya da ilçede bulunan uzlaştırmacıya; mülhakat Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından dosya tevzi edilmesi”* gereklidir.
- Uzlaştırmacının; uzlaşma teklifinde bulunmak, uzlaştırmacının mahiyeti ve uzlaşmanın kabul veya reddedilmesinde ki hukuki sonuçları taraflara anlatarak onları aydınlatmak, tarafların sorduğu sorulara cevap vererek süreci anlamalarını sağlamak gibi nedenlerle uzlaştırma müzakeresinin yürütülmesi amacıyla taraflarla yüz yüze görüşebilmek adına yaptığı masraflar zorunlu yol gideri olarak kabul edilecektir.
- Zorunlu yol giderleri olağan(mutad) taşıta göre belirlenecektir.
- Uzlaştırmacı giderleri, fatura ya da fatura yerine geçen belgelerle ispat edilmesi halinde ödenecektir. Söz konusu ispatın imkânsız olduğu hallerde ise son çare olarak uzlaştırmacının beyanı esas alınacak olup, Cumhuriyet başsavcılığı tarafından yapılacak araştırmalara göre uygun görülmesi durumunda uzlaştırmacı gideri olarak karşılanacaktır.

Adalet bakanlığı tarafından yayımlanan görüşe göre uzlaştırmacı gideri olarak kabul edilmeyecek hususlar şu şekilde belirtilmiştir;

- Uzlaştırmaya davet ve uzlaştırma teklifi bulunulmasında bilgilendirme amacıyla e-posta, fax, telefon vb. iletişim araçlarından yararlanmak suretiyle uzlaştırmacının yaptığı giderler uzlaştırma gideri olarak kabul edilmeyecektir. Ayrıca uzlaştırmacının taraflarla görüşme esnasında yaptığı yiyecek ve içecek ya

da konaklama masrafları dâhil olmak üzere uzlaştırmacının uzlaştırma bürosuna teslim etmesi gereken evrakların çıktı maliyetleri de uzlaştırma giderleri kapsamında değerlendirilmeyecektir.

Adalet Bakanlığının görüş yazısında da belirtildiği üzere; uzlaştırmacının uzlaştırma evrakını bürodan teslim alması gerekli olduğu hallerde, evrakların alınması ya da teslimi hususunda yapılacak giderler, uzlaştırma gideri olarak kabul edilecektir. Ancak burada bir istisna öne sürülmüştür. Buna göre; uzlaştırmacının uzlaştırma evrakını teslim alması veya teslim etmesi, uzlaştırmacı ikametgâhı ile aynı il ya da ilçede bulunan mülhakat ya da ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığına gerçekleştirilmesi gerektiğinde yapılacak yol masrafı, uzlaştırmacı gideri olarak kabul edilmeyecektir. Örneğin, uzlaştırmacıya atanan dosya Şile adliyesinden olsun. Uzlaştırmacının ikametgâhı Şile ilçesinde ise uzlaştırmacının uzlaştırma evrakını teslim alması ya da teslim etmesini gerektirecek durumlarda adliyeye yapacağı yol gideri, uzlaştırma masraflarından sayılmayacaktır. Aynı şekilde uzlaştırmacının ikametgâhı İstanbul(Anadolu) ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı ile aynı ilçede olsun. Uzlaştırmacı ikametgâhı Kartal'da ise uzlaştırma evrakını teslim alması ya da teslim etmesini gerektirecek durumlarda adliyeye yapacağı yol gideri, uzlaştırma masraflarından sayılmayacaktır.

Ücret hususunda uzlaştırmacıların yaşadığı bir diğer sorun ise uzlaştırmacı ücretinin ödeme zamanıyla ilgilidir. Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 37. maddesinin birinci fıkrasında uzlaştırmacı ücretinin her ne kadar “*makul sürede*” ödeneceği belirtilmişse de bu makul sürenin nasıl belirleneceği tam olarak belli değildir. Bu konuda da adliyeler arası bazı farklılıklar söz konusudur. Öyle ki, Burhaniye ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı ile ona bağlı mülhakat başsavcılıklarda(Edremit, Ayvalık) genellikle sarf kararının yazıldığı ve ödeme emrinin hazırlandığı ayı takip eden bir sonraki ayın ortalarına kadar uzlaştırmacı ücret ödemesi gerçekleştirilmektedir. Buna karşın İstanbul(Anadolu) ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı ve ona bağlı mülhakat başsavcılıklarda(Adalar, Şile, Beykoz) uzlaştırmacı ücreti genellikle sarf kararının yazıldığı ve ödeme emrinin hazırlandığı tarihten itibaren üç ay ile beş ay arasında ödenmektedir.

Bu konuda verilebilecek bir çözüm önerisi de uzlaştırmacılar için yapılacak ödeme şekliyle ilgilidir. Uzlaştırmacı ücreti her bir Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde ayrılan ödenekten gerçekleştirildiği için standart bir ödeme şekli ve zamanı

bulunmamaktadır. Bizim önerimiz uzlaştırmacılara yapılacak ödemenin Daire Başkanlığı tarafından; ilgili dosya ile ilgili sarf yazılıp ödeme emrinin hazırlandığı ayı takip eden ayın on beşine kadar yatırılmasıdır. Bu şekilde adliyeler arası ödenek sorunları ortadan kalkacak, uzlaştırmacının temel çatısını oluşturan Daire başkanlığı tarafından sistematik bir ödeme sistemi benimsenecektir. Bu durum uzlaştırmacı niteliğini arttırmakla birlikte, uzlaştırmacılar için motive edici bir etken de olacaktır.

Ayrıca uzlaştırmacının uzlaştırma sürecinde yaptığı masrafların ödenmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu konuda daha somut düzenlemelerin yapılması gerekliliğine inanmaktayız. Öyle ki, Uzlaştırma Yönetmeliği'nde ve uzlaştırmacı asgari ücret tarifesinde masrafların ödenmesi gereği belirtilmektedir. Burada standart bir masraf dosya başına belirlenebileceği gibi, uzlaştırmacının belge, fatura vb. yaptığı masrafı kanıtladığı durumlarda bunun kabul edilmesi gerekliliği kanaatinde bulunmaktayız.

Amacımız uzlaştırmacıların harcadıkları emek ve mesaiye karşılık gelecek tatmin edici bir ücret aralığının oluşturulmasına katkıda bulunmaktır. Uzlaştırmacı asgari ücret tarifesinde dosyanın taraf sayısı ve sonuçlanma şekline bağlı olarak belirlenen ücretlerin daha da arttırılması gereğini değerlendirmekteyiz. Maalesef uzlaştırmacılar için dosya başı takdir edilen ücret çok düşük bir meblağ olmakta ve tatmin edicilikten çok uzakta kalmaktadır.

4.2.3. Adliye girişlerinde uzlaştırmacıların yaşadığı sorunlar ve çözüm önerileri

Tarafsız ve bağımsız bir kamu görevlisi olarak uzlaştırma sürecinin başından sonuna kadar aktif bir rol oynayan uzlaştırmacılar, gerek dosya tesliminde gerek tebligat, istinabe veya SEGBİS görüşmelerini yapmak üzere gerekse de uzlaştırma görüşmesi yapmak amacıyla adliyelere gitmek zorunda kalmaktadırlar. Uzlaştırmacılar her ne kadar kamusal bir faaliyette bulunuyor olsalar da Türkiye genelindeki tüm adliyeler çerçevesinde hak ettikleri değeri görmeyebilmektedirler.

Uzlaştırma iş ve işlemlerin yerine getirilmesi amacıyla adliyelere gitmek zorunluluğunda olan uzlaştırmacılar adliye kapı girişlerinde normal vatandaş girişi kapılardan uzun arama ve kontrol süreçlerinden sonra geçebilmekte, personel ve avukat giriş kapısından geçmelerine müsaade edilmemektedir. Her ne kadar tüm adliyeler bünyesinde olmasa da bazı adliyelerde uzlaştırmacı girişlerinde sorunlar yaşanabilmektedir.

Görev yaptığımız İstanbul(Anadolu) adliyesinde, uzlaştırmacılar personel ve avukat giriş kapısından kimliklerini göstererek kolayca geçmekte iken, bazı adliyelerde bu durum göz ardı edilmektedir.

Çözüm önerisi olarak, bir yönüyle yargı görevi yapan uzlaştırmacıların diğer adliye personelleri ve avukatlar gibi aynı kapıdan geçmelerine müsaade edilmesi gereği kanaatindeyiz. Ayrıca uzlaştırmacı kimliklerine tanınacak sistem ile birlikte kapılardan geçişlerde kolaylık sağlanması yerinde olacağını değerlendirmekteyiz.

4.3. Uzlaştırmacının Dosya Teslim Etmesindeki Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Uzlaştırmacı tarafından hazırlanan uzlaştırma raporu, Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 18. ve 25. maddelerinin birinci fıkralarında belirtilen usul ve esaslara göre belirlenen süreler dâhilinde uzlaştırma bürosuna teslim edilmesi gerekmekte ve büyük bir önem arz etmektedir.

Uzlaştırmacı hazırlamış olduğu raporu uzlaştırma bürosuna sunarken farklı aşamalardan geçebilmektedir. Uygulamada bu aşamalar şu şekildedir: Dosyanın, ilgili olan uzlaştırma savcısına sunularak onayının alınması, onay alınmış raporun savcılık ön büroda taratılması ve dosyanın ilgili savcının kâtibine teslimi.

Adliyeler arasında dosya teslimi hususunda bazı farklılıklar olduğu gözlemlenmektedir. Öyle ki, İstanbul(Anadolu) adliyesinde dosya teslimi direk olarak uzlaştırma ön büroya yapılmakta, gerekli onay alma ve taratma işlemi uzlaştırma bürosunda görevli zabıt kâtabi tarafından yerine getirilmektedir. Keza Şile ve Beykoz ile Burhaniye ve Ayvalık Adliyelerinde de durum bu şekilde gerçekleşmektedir. Ancak Edremit adliyesinde durum biraz farklılık göstermekte, dosya teslimi daha meşakkatli bir halde yerine getirilmektedir. Öyle ki, Edremit adliyesinde dosya teslimi şu şekilde gerçekleşmektedir: dosyanın ilgili uzlaştırma savcısının onayı alınarak imzalatılması, imzalanan onaylı dosyanın savcılık ön büroda taratılması, uzlaştırma bürosunda soruşturma dosyasının bulunması ve uzlaştırmacı tarafından hazırlanan onaylı ve taratılmış uzlaştırma evraklarının soruşturma dosyası içinde yazı işleri müdürlüğüne teslim edilmesi.

Görüldüğü üzere uzlaştırmacı tarafından yapılan dosya teslimi bazı adliyelerde çok kolay bir şekilde gerçekleşirken, bazı adliyelerde zorluklar yaşanmaktadır. Her ne kadar Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 40. maddesinde büro personelinin görev ve

sorumlulukları maddeler halinde belirtilmişse de bu kurallara bazı adliyeler tarafından uyulmamaktadır. Kaldı ki Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 18. ve 25. maddelerinin birinci fıkralarında belirtildiği üzere uzlaştırmacı hazırlamış olduğu raporu uzlaştırma bürosuna sunar ve yine 18. ve 25. maddelerin üçüncü fıkraları uyarınca büro, soruşturma dosyasını, uzlaştırma raporunu ve varsa yazılı anlaşmayı gecikmeksizin uzlaştırma savcısına sunması gerekmektedir.

Yönetmelik kapsamından da anlaşılacağı üzere uzlaştırmacının dosya teslimi, dosyanın uzlaştırma bürosuna teslimi ile tamamlanmalı, büro tarafından yapılacak taratma ve onay işlemleri uzlaştırmacıya bırakılmamalıdır. Uzlaştırma bürosu, uzlaştırmacıdan aldığı raporu ve evrakları tutanakla teslim aldıktan sonra gecikmeksizin uzlaştırma savcısından onayına sunarak gerekli iş ve işlemleri yerine getirmelidir.

Keza Uzlaştırma Yönetmeliği'nde uzlaştırma bürosunda çalışan zabıt kâtabinin görevi şu şekilde tanımlanmıştır; *“Uzlaştırmacı tarafından düzenlenen raporu ve dosyayı tutanakla teslim almak, raporu ve dosyayı gerekli iş ve işlemlerin yapılabilmesi için Cumhuriyet savcısına sunmak.”*(CMUY m.40/2-ğ, h).

4.4. Tebligat, İstinabe ve SEGBİS Taleplerinde Uzlaştırmacıların Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Uzlaştırmacı tarafından yapılan tüm uğraşlara rağmen tarafa ulaşılmaması halinde yasa gereği tebligat yapılması gerekmektedir. Uzlaştırmacı tarafından hazırlanan uzlaşmaya davet mektubu ve uzlaşma teklif formu uzlaştırma bürosuna sunulur. Uzlaştırma bürosunda görev yapan zabıt kâtabi uzlaştırmacıdan aldığı tebligat evraklarını hazırlar(CMUY m. 40/2-ı) ve gönderir(CMUY m.40/2-g).

Uzlaştırmacı uzlaşma teklifini tebligat yoluyla yapabildiği gibi istinabe ya da SEGBİS aracılığıyla da yapabilir. Şayet taraf, dosyanın açıldığı yargı sınırları dışında bulunuyorsa uzlaşma teklif formu tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılır(CMUY m.29/3-4). Tarafın ceza infaz kurumunda bulunması halinde, uzlaşma teklifi Sesli ve Görüntülü Bilişim Sistemi(SEGBİS) ile de yapılabilir.

Uzlaştırmacı tebligat talebinde bulunması gerektiğinde ilgili tarafın bilgilerinin yer aldığı uzlaşma teklif formunu ve bilgilendirme yazısının olduğu uzlaşmaya davet

mektubunu hazırlamalıdır. Uzlaşmaya davet mektubu hazırlanmasında ki amaç söz konusu suçun uzlaştırma kapsamında kaldığı, teklife üç gün içinde cevap verilmesi gerektiği, tarafın hakları hakkında bir takım bilgiler sunmaktır. Uzlaşma teklif formu ve uzlaşmaya davet mektubu hazırlandıktan sonra uzlaştırma bürosuna verilir ve uzlaştırma bürosu tarafından hazırlanan tebligat ilgili taraflara gönderilir.

Söz konusu tebligatın hazırlanması, bazı uzlaştırma bürolarınca yerine getirilebilmekte iken bazı uzlaştırma bürolarınca yerine getirilmemektedir. Öyle ki, tebligat hazırlanması hususunda, uzlaştırmacının yükümlülüğü uzlaşma teklif formu ve uzlaşmaya davet mektubunun hazırlanması ile başlamakta ve uzlaştırma bürosuna teslim edilmesiyle son bulmaktadır. Buna rağmen İstanbul(Anadolu) adliyesi ve ona bağlı mülhakat adliyeleri(Şile, Beykoz, Adalar)'de tebligat zarfı ve posta tevdi listesi hazırlanması uzlaştırmacıya bırakılmaktadır. Bu durum uzlaştırmacının iş yükünü arttırmakta, kendi sorumluluğunda olmayan bir iş için emek ve zaman harcamasına neden olmaktadır.

Öte yandan Burhaniye adliyesi ve ona bağlı olan mülhakat adliyelerde(Ayvalık, Edremit) tebligat hazırlama işlemi yönetmelikte de belirtildiği üzere tümüyle uzlaştırma bürosunca yerine getirilmektedir. Böylece uzlaştırmacının iş yükü azalmakta, kendi sorumluluğunda olmayan tebligat zarfı ve posta tevdi listesi hazırlanması gibi hususlarda zaman ve emek harcamasına gerek kalmamaktadır.

Tebliğat işlemlerinde karşılaşılan bir diğer sorun ise uzun süren tebligat işlemleridir. Öyle ki, uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma bürosuna teslim edilen tebligat evrakları, uzun bir süre boyunca tebliğe çıkarılmamakta, bazen de PTT kurumundan kaynaklanan gecikmelerden ötürü tebligatın tebliği edilmesi uzun bir süre almaktadır. Bu durum haliyle uzlaştırma sürecinin uzamasına sebep olmaktadır.

Neyse ki 2021 yılının Haziran ayı itibarıyla tebligat ve istinabe talepleri artık UYAP üzerinden gerçekleştirilebilmektedir. Böylece uzlaştırmacılar tebligat ve istinabe talebi için adliyelere gitmesine gerek kalmamaktadır. Tüm tebligat ve istinabe taleplerinin UYAP üzerinden yapılması sayesinde, hem daha sistematik ve şeffaf bir işleyiş gerçekleşmekte hem de daha etkin ve hızlı bir süreç ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar İstanbul(Anadolu) adliyesi ve ona bağlı mülhakat adliyelerde(Şile, Beykoz, Adalar) henüz UYAP üzerinden tebligat ve istinabe talepleri kabul edilmese de Burhaniye adliyesi ve ona bağlı mülhakat adliyelerde(Edremit, Ayvalık) UYAP

sistemi üzerinden tebligat ve istinabe talepleri kabul edilmektedir. Yakın bir zamanda tüm Türkiye çapında uzlaştırma bürolarınca UYAP üzerinden tebligat ve istinabe taleplerinin yerine getirileceği inancındayız.

Her ne kadar tebligat talepleri UYAP üzerinden gerçekleşse de PTT kaynaklı gecikmelerin önüne geçilememektedir. Burada ki çözüm yolu olarak önerimiz, ülke çapında elektronik tebligat sistemin hızlıca yaygınlaştırılmasını sağlamak ve bu sayede tebligat iş ve işlemlerin etkinliğini ve verimliliğini arttırmaktır.

Tebliğat gecikmelerinin önüne geçilmesinde bir diğer çözüm önerisi; ileride tebligat Kanunu'nda yapılacak bir değişiklik olması halinde, bunun başta tebligatta PTT tekelinin kaldırılmasına yönelik olmasıdır. Tebligat işlemlerinin hızlı ve etkin bir şekilde yerine getirilmesi için diğer özel kargo şirketlerinin de önü açılması gerekmektedir(Öztürk ve diğerleri; 2021: 201).

4.5. Uzlaştırmacının Sosyal Güvence Sorunları ve Çözüm Önerileri

Yaptığı görevle ilgili olarak uzlaştırmacının kamu görevlisi olup olmadığına ilişkin değerlendirmenin TCK'nın 6. maddesi kapsamında incelenmesi yararlı olacaktır(Taner ve Öntan, 2021: 164). TCK'nın 6. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendine göre; *“Kamu görevlisi deyiminden; kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi,”* ibaresi yer almaktadır.

Uzlaştırmacının görevini yerine getirirken soruşturmanın gizliliği önceliğinde kamuya açık olmayan gizli bilgilere erişmesi, müzakereleri gizli bir şekilde yürütmesi, taraflara direk veya dolaylı bir şekilde ulaşarak uzlaşma teklifinde bulunması ve süreç sonunda uzlaşma sağlanması halinde ilgili makamın onayıyla mahkeme ilamı hükmü kazanacak uzlaştırma raporu düzenlemesi gibi etkenlerin tümü değerlendirildiğinde, uzlaştırmacının bir yönüyle yargı faaliyeti olduğu ve uzlaştırmacının da bir yönüyle savcı yardımcısı olarak hareket ettiği değerlendirilmektedir(Taner ve Öntan, 2021: 167). Bu nedenlerden dolayı uzlaştırma bir “kamusal faaliyet” olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

Uzlaştırmacı olabilme yetkinliğini kazanmak için öncelikle uzlaştırmacı eğitimini başarıyla tamamlayarak sertifika alınmalı ve uzlaştırmacı sınavında başarılı olup, belirli bir ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesine kayıtlı olmak

gerekmektedir. Bu nedenle uzlaştırmacı “*kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla*” katılmaktadır.

Kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla atanan kişiler “*sürekli, süreli veya geçici*” bir şekilde katılabilirler. Uzlaştırmada da uzlaştırmacı, dosya kendisine teslim edildiği tarihten itibaren görevi başlamakta ve dosya teslimi ile bu görevi son bulmaktadır. Bu süre zarfında uzlaştırmacılar kamu görevlisi olarak kabul edilmeleri gereği değerlendirilmektedir(Aksan ve Akbulut, 2019: 206; Taner ve Öntan, 2021: 167).

Uzlaştırmacı görevlendirildiği dosya kapsamında her ne kadar bir kamu görevlisi olarak kabul edilse de sosyal güvence konusunda bir niteliğe sahip değildir. Uzlaştırmacının uzlaştırma müzakerelerini yürütmek amacıyla taraflarla görüşürken her hangi bir saldırıya uğraması halinde, kamu görevlisine görevinden dolayı suç işlenmiş sayılacak ve ona göre muamele edilecektir. Örneğin uzlaştırmacı görevlendirildiği bir dosya kapsamında öldürülmüşse(TCK 86/1-g) bu nitelikli öldürme suçunu ortaya çıkaracaktır(Aksan ve Akbulut, 2019: 206).

Uzlaştırmacılar yaptıkları görevde kimi zaman tehdit, hakaret ya da iftiraya uğrayabilmektedirler. Kimi zaman da uzlaştırma sürecinde belirtilen sürelerle uyulmaması nedeniyle haklarında görevi kötüye kullanma suçu kapsamında Cumhuriyet savcılıklarınca şikâyet edilebilmektedirler. Uzlaştırmacılar, kendi haklarında yürütülecek her türlü adli ve idari işlemler yönünden bir hukuki korumaya sahip olmaları gereğine inanmaktayız. Burada ki çözüm önerimiz, uzlaştırmacılar hakkında yapılacak her türlü adli işlemlerin, Bakanlığın iznine bağlı olarak gerçekleştirilmesi yönünde olacaktır. Bakanlığın izni olmadan uzlaştırmacılar hakkında soruşturma yapılmayacak, bu sayede uzlaştırmacılara hukuki bir güvence sağlanmış olacaktır.

Sosyal güvenlik, toplumun huzur ve refahını etkileyen sosyal tehlikelere karşı, hangi gelir grubunda yer aldığına bakılmaksızın hem bir “insan hakkı” hem de bir “devlet görevi” olarak primli ya da primsiz bir şekilde kişilere güvence sağlanmasıdır(<http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/kurumumuz>, Erişim tarihi: 12.11.2021). Ayrıca, anayasanın 60. maddesinde belirtildiği üzere; “*Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri*

alır ve teşkilatı kurar.” Bu hükümle de anlaşılağı üzere, ülkemizin sosyal güvenlik hakkına verdiği önem anlaşılmaktadır.

Bir kamusal faaliyet olan uzlaştırmada uzlaştırmacılar için bir sosyal güvence hakkının tanınması yerinde olacaktır. Böylece, uzlaştırmacılar görevleri sebebiyle karşı karşıya kalabilecekleri her türlü sosyal tehlikelere karşı sosyal bir güvence sağlanacak, bu durum uzlaştırma kurumunun başarısının artmasında da önemli bir adım olacaktır.

Bu konuda ki bir diğör çözüm önerisi ise uzlaştırmacılık faaliyetinin meslek kapsamına alınmasıdır. Uzlaştırmacılık meslek olarak kabul edilirse hem uzlaştırma kurumunun değeri artacak hem de uzlaştırmacıların niteliklerine yönelik önemli bir adım atılacaktır. Meslek mensubu olan uzlaştırmacı, her türlü sosyal haklara sahip olacak; yaptığı görevde karşılaşılabileceğı sosyal tehlikelere karşı bir güvenceye sahip olacaktır. Bununla birlikte, her adliye bünyesinde baro odaları gibi uzlaştırmacı odalarının kurulması sağlanması halinde, uzlaştırmacıların her türlü iş ve işlemlerine yönelik sosyal gereksinimleri karşılanacağı kanaatindeyiz. Bu durum, uzlaştırma kurumunun etkililiğini arttıracığı gibi uzlaştırmacıları da hem moralize olmalarını sağlayacak hem de uzlaştırmacı niteliğinin arttırılmasında pozitif bir etkiye sahip olacaktır.

4.6. Uzlaştırma Görüşmelerinin Yapılacağı Yerler Hakkında Uzlaştırmacıların Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Uzlaştırma müzakerelerinin gizli olarak yürütölür(CMUY m.32/1). Bu nedenle uzlaştırma müzakerelerinin yapılacağı yerler gizlilik hususunun yerine getirilmesi amacıyla büyük bir önem arz etmektedir.

Uzlaştırma müzakerelerinin yapılacağı yerler Uzlaştırma Yönetmeliğı’nde belirtilmiştir. Buna göre; *“Adliye binalarında uzlaştırma müzakereleri için oda tahsis edilmişse bu yerlerde, Kamu kurum ve kuruluşlarında bu amaçla ayrılan yerlerde, Tarafların kabul etmesi şartıyla uzlaştırmacının faaliyetlerini yürüttüğü büroda, Tarafların menfaatlerine uygun, kendilerini huzurlu hissedecekleri güvenli bir ortamda veya taraflarca kabul edilen bu işe uygun başka yerlerde”* uzlaştırma müzakerelerinin gerçekleştirilebileceğı belirtilmektedir(CMUY m.35/1). Uzlaştırma Yönetmeliğı’nde ayrıca uzlaştırma müzakerelerinin adliye binalarında bu amaçla

ayrılmış odalarda yapılması halinde odanın belirtilen tarih ve saatte hazır edilmesi Cumhuriyet başsavcılığının yükümlülüğünde olduğu belirtilmektedir(CMUY m.35/2).

Yukarıda ki bilgilerin ışığında, uzlaştırma müzakerelerinin yapılacağı yerler geniş anlamda *“Tarafların menfaatlerine uygun, kendilerini huzurlu hissedebilecekleri güvenli bir ortamda veya taraflarca kabul edilen bu işe uygun başka yerler...”* olarak belirtilmektedir(CMUY m.35/1-ç).

Her ne kadar uzlaştırma görüşmeleri tarafın kendini güvende hissedebileceği uygun bir yerde de yapılabilir denilse de kanaatimizce bu durum uzlaştırma müzakerelerinde ki gizlilik kuralına uymada bazı sorunlar oluşturabilmektedir.

Pratikte her adliye binasında uzlaştırma görüşme odaları bulunmamakta, uzlaştırmacı tarafları adliyeye çağırırsa bile adliye içinde yer alan ya bir kafe de ya da kamuya açık oturma alanlarında uzlaştırma görüşmesi yapmaktadır. Bu durum hem uzlaştırmacının kurumsal gücünü olumsuz yönde etkilemekte hem de müzakerelerin gizlilik içinde yürütülmesi kuralına aykırılık oluşturmaktadır.

Görev yaptığımız İstanbul(Anadolu) adliyesinde, uzlaştırma müzakerelerinin yürütülmesi amacıyla çok sayıda uzlaştırma görüşme odaları bulunmaktadır. Uzlaştırmacıların randevu alarak belirtilen tarih ve saatte taraflarla rahatça uzlaştırma görüşmesi yapmaları sağlanmaktadır. Ancak İstanbul(Anadolu) adliyesine bağlı mülhakat adliyelerde(Adalar, Beykoz; Şile) uzlaştırma odaları bulunmamaktadır. Görev yaptığım bir diğer bölge olan Burhaniye adliyesinde ve mülhakat adliyesi olan Ayvalık adliyesinde bir adet de olsa uzlaştırma görüşme odası mevcut iken, diğer mülhakat adliye olan Edremit adliyesinde herhangi bir görüşme odası bulunmamaktadır.

Uzlaştırma görüşmelerinin adliyelerde bu amaçla ayrılan yerlerde yapılmasını, uzlaştırmacının olumlu sonuçlanmasında önemli bir etkisi olduğunu görmekteyiz. Bu nedenle Türkiye çapında her adliye bünyesinde uzlaştırmacı sayısına bağlı olarak yeteri kadar uzlaştırma odası kurulması gereği kanaatindeyiz. Bu sayede taraflar, uzlaştırmacının önemini daha iyi kavrayacak, uzlaştırma yönünde ki kararlarını daha iyi belirleyeceklerdir. Aynı zamanda uzlaştırma müzakerelerinin gizliliğine daha iyi bir şekilde riayet edilecek ve bu durum uzlaştırmacının başarısını daha da arttıracaktır.

Bunlara ek olarak, uzlaştırmanın kurumsal gücünün halk tarafından fark edilmesine olanak sağlayacaktır.

4.7. Uzlaştırmacılara Verilecek Azami Dosya Sayısı Konusunda Uzlaştırmacıların Yaşadığı Sorunlar ve çözüm nerileri

Uzlaştırma kapsamında uzlaştırmacılara verilecek dosya Cumhuriyet savcısı ve onun gözetiminde çalışmakta olan büro personeli tarafınca UYAP tevzi kıstaslarına uygun bir şekilde otomatik olarak belirlenmektedir(CMUY m.14/1). Bununla birlikte uzlaştırmacılara verilebilecek aylık azami dosya sayısı, Daire Başkanlığınca büroya gelen dosya sayısı ve ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesinde kayıtlı uzlaştırmacı sayısına bağlı olarak belirlenebileceği belirtilmektedir(CMUY m.15/1).

Uzlaştırmacılar mevcut sistemde atanacak dosya tevzi sayısı azami beş dosya olacak şekilde belirlenmekte, teslim ettiği dosya sayısı kadar yine bu sayıyı geçmeyecek şekilde yeni dosya almaktadırlar. Ancak yeni dosya alımı hususu, uzlaştırmacının bulunduğu komisyondaki puanına göre belirlenmekte, uzlaştırmacı puanı komisyon puanından yüksek ise komisyon puanının yükselmesini beklemek zorunda kalmaktadır. Uzlaştırmacı kendine atanan her bir dosya kapsamında bir puan almakta, dosya tesliminde ise uzlaşmanın olumlu sonuçlanması halinde bir puan, olumsuz sonuçlanması halinde ise iki puan daha almaktadır. Aldığı puanların toplamı, komisyonda yer alan diğer uzlaştırmacıların puanlarının ortalamasından düşük ise ancak yeni dosya almaktadır. Uzlaştırmacı olarak karşılaştığımız sorunlardan biri görevini layıkıyla yapan, uzlaştırma sürecini etkili çalışma ile kısa sürede yerine getiren, özetle çok çalışan ve başarı gösteren uzlaştırmacının sahip olduğu puanın komisyon ortalama puanının üstünde olmasından dolayı uzun bir süre dosya alamamasından kaynaklanmaktadır. Bu durum onların motivasyonlarını düşürmekte, dolaylı olarak uzlaştırma kurumunun başarısına da olumsuz yönde etkilemektedir.

Her ne kadar bazı uzlaştırmacılar daha fazla emek harcayarak uzlaştırma iş ve işlemlerini yerine getirseler de mevcut sistemde kendileri gibi etkin ve verimli bir çalışma sergilemeyen uzlaştırmacılara nazaran pozitif bir etki görmemektedirler.

Bu alanda yapılabilecek çözüm yolları şunlar olabilir; görevini etkin ve verimli bir şekilde yürütüp uzlaştırma kurumuna katkı sunan, özellikle uzlaştırmacılık faaliyetini yerine getirirken Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 5 ve 6. maddelerinde yer alan temel ve

etik ilkelere uymada daha bilinçli hareket eden uzlaştırmacıların daha fazla dosya almaları sağlanmalıdır. Bu amaca yönelik gerçekleştirilecek apayrı bir sistem dâhilinde dosya tevzi edilmesinin yerinde olacağı kanaatinde bulunmaktayız.

Yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere; uzlaştırmacıların aldıkları dosya sayısı hem onların moralize olmalarını sağlamakta hem de dolaylı olarak uzlaştırma kurumunun başarısına önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Bu gibi nedenlerden ötürü, bir diğer çözüm önerisi; etkin ve verimli çalışma performansı göstermeyen uzlaştırmacıların sicilden çıkarılmaları sağlanmalı ve bu sayede görevini layıkıyla yapmak isteyen uzlaştırmacıların daha fazla dosya alabilmesinin önü açılmalıdır. Uzlaştırmacıların sicilden çıkarımları hususu Uzlaştırma Yönetmeliği'nde de şu şekilde yer almaktadır; *“Uzlaştırmacı olabilmek için aranan koşulları taşımadığı hâlde sicile kaydedilen veya daha sonra bu koşulları kaybeden ya da uzlaştırma göreviyle bağdaşmayan tutum ve davranışlarda bulunan, Kanun'un öngördüğü yükümlülükleri önemli ölçüde veya sürekli yerine getirmeyen, performans değerlendirmeleri sonucunda yeterli bulunmayan, etik ilkelere aykırı davranan, yenileme eğitimini tamamlamayan uzlaştırmacı Daire Başkanlığınca sicilden ve listeden çıkarılır.”* Burada ki hükümle de anlaşılaçağı üzere görevinin usul ve esaslarına uymayan uzlaştırmacılar sicilden çıkarılırlar(CMUY m.49/1). Bu durum uzlaştırmacı niteliğinin geliştirilmesinde de önemli bir adım olacağını değerlendirmekteyiz.

Uzlaştırmacı niteliğinin arttırılması sağlanarak var olan dosyalardan daha fazla yararlandırılması sonucu uzlaştırma kurumundan beklenen fayda daha üst seviyede olacaktır. Bu alanda yapılabilecek bir diğer çözüm önerisi ise, kamu görevinde çalışan memurların, adliye personellerinin, polislerin uzlaştırmacı siciline kaydedilmemeleri yönünde olacaktır. Keza bu durum Uzlaştırma Yönetmeliği'nde de şu şekilde belirtilmektedir: *“Sicile kayıt için başvuruda bulunacak kişinin fiilen yürütmekte olduğu asıl mesleğinin ilgili mevzuatında, uzlaştırma faaliyetini yürütmesine engel bir hüküm bulunmamalıdır.”*(CMUY m.48/4). Ancak uygulamada gerek memurlar gerekse de diğer kamu görevlilerin mevzuatında bir aykırılık olmadığından ötürü uzlaştırma siciline kaydedilebilmekte, uzlaştırma iş ve işlemlerini yerine getirebilmektedirler.

Kanımızca memurlar ve diğer kamu görevlileri bakımından mevzuat değişikliğine gidilmeli, uzlaştırma iş ve işlemlerinin bu meslek grubu kişiler yönünden yapılmaması gerekmektedir.

Keza memurların uzlaştırmacılık faaliyetinde bulunma durumu hakkında T.C Devlet Personel Başkanlığının, Gelir İdaresi Başkanlığına verdiği cevap yazısında “..aylık, ücret, ödenek, hizmetle ilgili her çeşit ödemeye hak kazanabilmesi ve kazanç getirici faaliyette bulunabilmesi için mevzuatta konuya ilişkin düzenleme yapılmış olması gerekmekte olup, gerek 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nda gerekse 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda konuya ilişkin özel bir düzenlemeye yer verilmemiş olması sebebiyle, Devlet memurlarının uzlaştırmacılık faaliyeti yürütebilmesinin hukuken mümkün olmadığı” belirtilmiştir(T.C Devlet Personel Başkanlığının 01.06.2018 tarihli, 31292642-622.02-E.3844 sayılı görüşü).

Her ne kadar yasal zeminde memurların uzlaştırmacı olarak görev yapamayacakları belirtilmiş olsa da gerek Adalet Bakanlığı gerekse de Daire Başkanlığı bu konuda herhangi bir çalışma yapmamaktadır. Burada ki sorunların yapılacak mevzuat çalışmalarında değerlendirilmesi gereği kanaatindeyiz. Bununla birlikte mevcut uzlaştırmacı sayısının daha fazla artmaması, sicilden çıkarılan uzlaştırmacı sayısına bağlı olarak alım yapılması gereği hususlarını değerlendirmekteyiz.

4.8. Taraflara Kendisini Uzlaştırmacı Olarak Tanıtırken ve Tarafları Uzlaştırma Görüşmesine Davet Ederken Uzlaştırmacıların Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Uzlaştırmacı kendisine atanan uzlaştırma dosyası kapsamında yer alan taraflarla iletişime geçer. Uzlaştırmacı ve taraflar arasında kurulan bu ilk iletişimde ki amaç, uzlaşma teklifi yapılması hususunda yüz yüze bir görüşme gerçekleştirilmesidir.

Her ne kadar whatsapp, SMS, fax, elektronik posta vb. iletişim araçlarından yararlanılarak uzlaşma teklifi yapılsa da bu resmi olarak uzlaşma teklifi yapıldığı anlamına gelmemektedir(Apaydın, 2017: 54). Bu durum sadece uzlaşma teklifi yapılması hususunda bir çağrı niteliğindedir.

Uzlaştırmacı tarafları gerek uzlaşma teklifi gerekse de müzakereler hususunda davet etme sorumluluğu bulunmaktadır. Her ne kadar bazı taraflarla yüz yüze uzlaştırma toplantısı düzenlenebilse de bazı taraflarla bu imkânsız hale gelebilmekte, bu nedenle de tebligat, istinabe ve SEGBİS yöntemlerine başvurabilmektedir(CMK m.253/4;CMUY m.29/3).

Uzlaştırmacının bu alanda yaşadığı sorunlardan biri de kendisinin uzlaştırmacı olarak tanınmasında ki bazı zorluklardır. Daire Başkanlığı tarafından sicile kayıtlı uzlaştırmacılar için uzlaştırmacı kimliği düzenlenmektedir. Bununla birlikte uzlaştırmacıya herhangi bir uzlaştırma dosyası atandığında bu durum hem uzlaştırmacıya hem de dosyanın taraflarına telefon, SMS, elektronik posta gibi iletişim araçları vasıtasıyla bildirilmektedir(CMUY m.12/3). Ancak burada tarafların güncel telefonları sisteme kayıtlı olmadığı zamanlar, dosyanın taraflarına görevlendirilen uzlaştırmacı bilgileri gönderilememekte, uzlaştırmacının kendisini uzlaştırmacı olarak taraflara tanıtmasında bazı zorluklar yaşanabilmektedir. Burada bahsedilen sorun sadece tarafların güncel telefon numaralarının sistemde kayıtlı olmamasından kaynaklanmamakta, bazı durumlarda da sistemsel sorunlar nedeniyle SMS gönderimi sağlanamamaktadır.

Daire başkanlığının internet sayfasında sicile kayıtlı uzlaştırmacıların listesi yer almaktadır(<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Home/UzlastirmaciListele>, Erişim tarihi: 13.11.2021). Ancak burada sadece uzlaştırmacıların ad ve soyadları ile kayıtlı olunan komisyon bilgileri yer almakta, uzlaştırmacılara ait telefon ve resim gibi bilgiler yer almamaktadır.

Çözüm önerileri olarak şunlar gerçekleştirilebilir; birincisi uzlaştırmacı kendisinin uzlaştırmacı olduğunu kanıtlaması için sistem üzerinden bilgilendirme mesajlarının düzenli olarak gönderilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca Daire Başkanlığının sitesinde yer alan sicile kayıtlı uzlaştırmacı listesinde yer alan uzlaştırmacı adı ve soyadı ile bağlı olduğu komisyon bilgilerinin yanı sıra uzlaştırmacının resminin ve telefon bilgilerinin de bulunması gerekliliği kanaatindeyiz. Bu şekilde uzlaştırmacı kendini daha iyi tanıtma olanağına erişecek ve tarafların da kendisine şüphayle yaklaşmasının önüne geçilmiş olacaktır.

Uzlaştırmada, teklif ve müzakere aşamalarında yapılacak yüz yüze uzlaştırma görüşmelerinde tarafların uzlaştırmaya zorla getirilmesi asla kabul edilebilir bir davranış olmayacaktır. Kaldı ki uzlaştırma tamamen gönüllölük esasına dayanan bir süreçtir. Uzlaştırma görüşmesi yapılacak yerlerin daha da iyileştirilmesi, gerektiğinde her ile bünyesinde bir takım kamu kurum ve kuruluşlarında(Belediye, karakol vb. yerler) uzlaştırma toplantı odalarının kurulması sağlanmalıdır. Bu sayede hem tarafların kolaylıkla ulaşabileceği, güvenli ve denetimli bir yerde uzlaştırma

görüşmeleri düzenlenecek hem de uzlaştırma kurumunun kurumsal gücünün gösterilmesinde olumlu bir etki yaratacaktır.

Bununla birlikte, uzlaştırma kurumunun gerek sosyal medyada gerekse de görsel medya da yapılacak reklamlarla bilinirliğini arttırmak, halkın uzlaştırma hususunda bilincini arttırıcı faaliyetlerde bulunmak; tarafların uzlaştırma sürecine katılmada isteksizliklerini, belirsizliklerini ortadan kaldıracağı kanaatinde bulunmaktayız.

4.9. Uzlaştırmacı Eğitime Yönelik Uzlaştırmacıların Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Uzlaştırmacılar her ne kadar uzlaştırmacı olabilmek için otuz altı saat teorik on iki saat uygulamalı olmak üzere toplamda en az kırk sekiz saatlik bir eğitim alsalar da(CMUY m.50/4) verilen bu eğitim uzlaştırmacıların ihtiyaç duyduğu tüm yetkinlikleri kazandıracak bir özellikte değildir. Bu nedenle uzlaştırmacılar uygulamada birçok hata yapmakta, hatta adliyeler temelinde yapılacak tebligat, istinabe ve dosya teslimi usul ve esaslar hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadan göreve başlamaktadırlar.

Uzlaştırmacılar taraflar arasındaki uyuşmazlığın çözümünde en ön safta bulunan ve tüm taraflara eşit mesafede bulunan bağımsız bir kişi olarak, görevini olabildiğince iyi bir şekilde yerine getirmesi gerekmektedir. Bu nedenle de uzlaştırmacılara yönelik her türlü eğitimlerin Daire Başkanlığı tarafından organize edilmesi gereğine inanmaktayız.

Uzlaştırma Yönetmeliğı'nde her ne kadar uzlaştırmacılara iki yılda bir, sekiz saatten az olmamak üzere yapılacak teorik ve uygulamalı eğitim zorunluluğı(CMUY m.50/4) getirilmişse de göreve başladığımız 2018 yılının haziran ayından bu zamana kadar ki üç buçuk yıllık süre zarfında herhangi bir eğitim programı düzenlenmemiştir. Bu durumun, uzlaştırmacıların niteliğinin geliştirilmesinde olumsuz bir etki yaratacağı kanaatinde bulunmaktayız. Uzlaştırma Yönetmeliğı'nde yer alan iki yılda bir yapılacak en az sekiz saatlik teorik ve uygulamalı eğitimin gerekliliklerinin yerine getirilmemesi halinde uzlaştırmacıların sicilden çıkartılacağı bile belirtilmekte iken(CMUY m.49/1), bu kadar önemli bir eğitimin bu zamana kadar neden düzenlenmediğı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çözüm önerileri konusunda yapacağımız ilk değerlendirme, uzlaştırma usul ve esaslarının yerine getirilmesinde uzlaştırmacıların uygulamada karşılaştığı sorunlara yönelik eğitim eksikliklerin giderilmesine yönelik olmalıdır. Uzlaştırmacı eğitimlerinde UYAP sistemini işleyişi hakkında herhangi bir eğitim verilmemektedir. Bu eğitimin verilmesi önem arz etmektedir, çünkü uzlaştırma iş ve işlemlerinin çoğunun UYAP sistemi üzerinden gerçekleştirilmektedir. Ayrıca verilen eğitimlerde adliyelerde yapılması gereken tebligat ve istinabe usul ve esasları anlatılmamaktadır. Bu konunun kapsamlı bir şekilde anlatılması çok önemlidir, çünkü uzlaştırmacılar sıklıkla bu tarz iş ve işlemler yapmak zorundadırlar.

UYAP sistemi, tebligat ve istinabe prosedürleri sınava yönelik olmadığından ötürü, belki de uzlaştırmacı eğitiminde yer verilmesine gerek görülmeyebilir. Ancak bu durumda da çözüm önerisi olarak; uzlaştırmacı sınavında başarılı olup sicile kaydedilenlerin, görevlerine başlamadan önce adliye kapsamında ki iş ve işlemlerin usul ve esaslarına yönelik bir eğitim programına katılmalarının sağlanması gereğini düşünmekteyiz.

Uzlaştırmacılar için planlanan yenileme eğitimlerinin de zamanında yerine getirilmesi, verilecek eğitimlerin güncel sorunlara bir çözüm niteliği taşıması halinde uzlaştırmacıların uzlaştırma sürecinde karşılaştığı bir takım sorunların elimine edileceği kanaatindeyiz.

4.10. Uzlaşma Teklif Formunun Taraflarca İmzalanmasında Uzlaştırmacıların Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Uzlaştırmacı tarafından yapılan uzlaşma teklifi, uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddedilmesindeki hukuki sonuçların yer aldığı ve toplam on dokuz maddeden oluşan, Uzlaştırma Yönetmeliği'nin Ek-4 sayılı ekinde bulunan uzlaşma teklif formunun ilgiliye açıklanması ve imzalatılarak verilmesi şeklinde gerçekleşmektedir(CMUY m.29/5).

Uzlaştırma sürecinin olmazsa olmazı, uzlaşma telifi formunun ilgiliye sunulması ve imzalatırılmasıdır. Taraflardan biri uzlaşma teklifini “kabul etmiyorum” diyerek imzalarsa müzakere aşamasına geçilememekte ve uzlaştırma işlemleri teklif aşamasında sonlandırılmaktadır. Bununla birlikte uzlaşma teklif formunun “kabul ediyorum” diyerek imzalanması, uzlaşmanın sağlanması anlamına da gelmemektedir.

Uygulamada uzlaşma teklif formu yapısı itibariyle bazı anlam karışıklıklarına sebep olmaktadır ve bu durum uzlaştırmacıların uzlaştırma sürecindeki işlerini zorlaştırabilmektedir.

Uzlaştırma süreci her ne kadar teklif ve müzakere olmak üzere iki ayrı aşamadan meydana gelmesi gerekse de uzlaşma teklifinin kabul edilmesinin taraflarca uzlaşmak anlamına geldiği algısı, teklif ve müzakerenin birlikte tek bir aşamada gerçekleşmesine sebep olabilmektedir.

Uzlaşma teklif formunun bir takım anlam karışıklıklarına yol açmasından dolayı, çözüm önerisi olarak isminin değiştirilmesi düşüncesinde bulunmaktayız. Esasında uzlaşma teklif formu, uzlaştırma müzakerelerinin başlangıcı için şart olması nedeniyle, “uzlaşma teklif formu” isminin “uzlaştırma müzakerelerine katılım formu” gibi veya buna benzer nitelikte değiştirilmesi, hem teklif formunun kabul edilmesinde ki anlam karışıklıklarının önüne geçmesine hem de halk tarafından daha iyi anlaşılmasına katkı sunacağı kanaatindeyiz.

4.11. Uzlaşma Teklif Formu ve Uzlaştırma Raporunun Tarafın Avukatına İmzalatırılması Sürecinde Uzlaştırmacıların Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Uzlaştırma sürecinde uzlaştırmacıların yaşadığı bir diğer sorun ise uzlaşma teklif formunun ve uzlaştırma raporunun müdafî ya da vekil tarafından imzalanması ya da imzalanmamasına yönelik tartışmalardan oluşmaktadır.

Uzlaşma teklifinin kimlere yapılması gerektiği Uzlaştırma Yönetmeliği’nde şu şekilde belirtilmektedir; *“Uzlaştırmacı; şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmaması ya da kısıtlı olması hâli ile mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gücü bulunmaması durumunda, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır.”* Buradaki hükümle de anlaşılacağı üzere uzlaşma teklifi yapılacak taraflar; şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar gören olarak belirtilmekte, tarafın ayırt etme gücü bulunmaması halinde kanuni temsilciye de uzlaşma teklifi yapılabileceği belirtilmektedir(CMUY m.29/1).

Uzlaştırma Yönetmeliği’nde ayrıca vekile de uzlaşma teklifi yapılabileceği şu şekilde belirtilmektedir; *“Müştekinin veya suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi*

olması hâlinde vekâletnamede özel yetki var ise vekile de uzlaşma teklifinde bulunulabilir.” Buradaki hükümle de anlaşılacağı üzere müşteki veya suçtan zarar görenin özel hukuk kişisi olması halinde uzlaşma teklifinin vekile yapılabileceği belirtilmektedir(CMUY m.29/2).

Uzlaşma teklifinin vekil ya da müdafie yapılabilmesi hususunda doktrinde tartışmalı bir konudur. Öyle ki, Erdem, Eser ve Özşahinli’ye göre uzlaşma teklifinin sadece özel hukuk tüzel kişiliğine değil gerçek kişiler bakımından da uygun olacağı değerlendirilmekte, teknik açıdan kanunda ayriyeten uzlaşma teklifinin müdafie ya da vekile yapılabileceğinin yazmasına gerekmediği düşünülmektedir(Erdem, Eser, & Özşahinli, 2017: 140). Akbulut ve Aksan’a göre ise uzlaşma teklifi müdafie ve vekile yapılamayacağı, ancak taraflara yapılabileceği değerlendirilmektedir. Bu durum keza Uzlaştırma Yönetmeliği’nde de şu şekilde yer almaktadır; *“Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin özgür iradeleri ile kabul etmeleri ve karar vermeleri hâlinde gerçekleştirilir...”* Buradaki hükümle de anlaşılacağı üzere gerçek kişilerde uzlaşma teklifinin kabul veya reddedilmesinde tek yetkili kişinin bizzat kendisidir, bu nedenle tersi uygulanma hususu hukuka aykırılık oluşturacağı değerlendirilmektedir(Akbulut ve Aksan, 2017: 160).

Uzlaştırma, tarafların özgür iradeleriyle kabul etmesi ve karar vermesi halinde gerçekleşmekte, bu nedenle gerçek kişiler açısından uygun olmaktadır. Ancak, tüzel kişiliklerin iradesinden söz etmek mümkün değildir çünkü insan gibi hareket etme özellikleri bulunmamaktadır. Tüzel kişilerde irade, sadece organlarınca gerçekleştirilmektedir. Yani bir yönüyle tüzel kişiliklerde sorumluluk, organı oluşturan gerçek kişi ya da kişilerdedir(Akbulut ve Aksan, 2019: 161).

Bizce de uzlaşma teklifi gerçek kişilerde bizzat şahsın kendisine yapılmalı, müdafie veya vekile uzlaşma teklifi yapılmamalıdır. Her ne kadar uzlaşma teklifi gerçek kişilerde müdafie ve ya vekile yapılması uygun görülmesi de uzlaşma müzakerelerine katılmalarında bir engel yoktur. Keza Uzlaştırma Yönetmeliği’nde *“Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, sanık, katılan, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafie ve vekil”* katılabileceği belirtilmektedir(CMUY m.31/1).

Uzlaştırma eğitim kitabında da bu konu ele alınmış olup, uzlaştırma sürecinde verilecek tüm kararların kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olması nedeniyle, teklifin bizzat şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görene yapılması gereği

belirtilmekte; cevabın müdafî veya vekil tarafından verilmesinde bir engel görülmemektedir(Özbek, 2018: 95).

Uygulamada bazı uzlaştırmacıların vekil ya da müdafîye uzlaşma teklifinde bulunduğu görülmektedir. Özellikle tarafı Cumhurbaşkanı, milletvekili, bakan, parti genel başkanı olan dosyalarda asile ulaşmak çok zor olduğundan dolayı, uzlaştırma prosedürü vekil ya da müdafî aracılığıyla yürütülmektedir. Uzlaştırma her ne kadar kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olsa da ilgili uzlaştırma savcısının onayıyla uzlaştırma teklifi müdafî veya vekile de yapılabilirdiği görülmektedir.

Öte yandan, Yargıtay 18. Ceza dairesi uzlaşma teklifinin vekile yapılabilmesi hususunda şu kararı almıştır: “...Kişinin uzlaştırma hususundaki beyanı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olup, hak sahibinin açık beyanı ya da açıkça (varlığı halinde) vekaletnamede bu hususta vereceği yetki ile vekili kullanabilecektir. İnceleme konusu somut olayda, uzlaştırma bürosu tarafından müşteki vekiline uzlaşma teklifi yapılmıştır. 26/10/2016 tarihli vekaletnamede müşteki tarafından vekiline uzlaştırma hususunda yetki verdiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle yapılan uzlaştırma teklifi geçerli olup iddianamenin iadesi gerekçesi yerinde olmadığından mercii tarafından itirazın kabulüne karar verilmesinde isabetsizlik bulunmamaktadır...” Bu şekilde verilen kararlar birlikte gerçek kişiler açısından uzlaşma teklifinin avukata yapılabileceği hüküm altına alınmıştır(Yargıtay 18. CD. 15.01.2019 tarih 2018/3188 sayılı Esas, 2019/1323 sayılı Kararı). Burada belirtilmelidir ki, Yargıtay’ın bu konu hakkında verdiği karar sadece uzlaşma teklifine yöneliktir. Uzlaştırma raporunun imzalanması ya da edimin yerine getirilmesi görevi gerçek kişiler de şahsın bizzat kendisine aittir.

Burada ki çözüm önerisi olarak, gerçek kişilerin vekiline ya da müdafisine uzlaşma teklifi yapılabileceği veya vekil ya da müdafinin uzlaşma teklifini kabul veya reddedilmesinde görüş bildirebileceği hususunda yasal bir düzenleme yapılarak konunun açıklığa kavuşturulması gereği kanaatineyiz. Bazı taraflar uzlaştırma sürecinin avukatları aracılığıyla yürütülmesini istemekte, ne teklif ne de müzakere aşamalarına katılım göstermemektedirler. Bu konuda yönetmelikte yapılacak bir düzenlemeyle daha doğru hareket edilebileceğine inanmaktayız. Ancak yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, uzlaştırma tarafların özgür iradelerine dayanan bir süreç olmasından dolayı, müdafî ya da vekil ile yürütülmemesinin daha doğru bir karar olduğunu düşünmekteyiz. Öyle ki, şuana kadar görevlendirildiğimiz dosyalar

kapsamında tarafların avukatları ile yürütülen uzlaştırma süreçlerinin çoğunda uzlaştırma başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

4.12. Uzlaştırmada Edim Takibinde Uzlaştırmacıların Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Uzlaştırma süreci sonucunda anlaşmaya varan taraflar belirli bir edim üzerinde uzlaşabilecekleri gibi(CMUY m.33/1) edimsiz olarak da uzlaşabilirler(CMUY m.33/4).

Keza uzlaşma teklif formunun D. bölümünün 1. maddesinde de belirtildiği üzere; *“Uzlaşma, tarafların özgür iradeleriyle belirleyeceği edim karşılığında veya edimsiz olarak anlaşmalarıdır.”*

Yukarıdaki bilgiler ışığında, uzlaştırma sürecinde anlaşmaya varılması halinde taraflar arasında edimli ya da edimsiz uzlaşma sağlanabilmektedir. Öyle ki, söz konusu edim tek seferde yerine getirilirse soruşturma evresinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmekte; kovuşturma evresinde ise davanın düşme kararı verilmektedir. Edimin yerine getirilme şekli süreklilik arz etmesi, taksitli veya ileri tarihli olması halinde soruşturma evresinde kamu davasının açılmasının ertelenmesi; kovuşturma evresinde ise hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları verilmektedir.

Uzlaştırma süreci neticesinde tarafların üzerinde anlaştıkları edimin tek seferde yerine getirilmesi halinde bu durum uzlaştırmacı tarafından kolaylıkla tespit edilmekte ve uzlaştırma raporunda belirtilmektedir. Ancak taraflarca kararlaştırılan edimin süreklilik arz etmesi, taksitli ya da ileri tarihli olması durumunda, edim yerine getirilip getirilmediği hususunda takibin yapılması gerekmektedir. Uzlaştırma Yönetmeliği’nin 20. maddesinin ikinci fıkrasında edim takibinin uzlaştırma bürosu tarafınca yapılacağı hususu belirtilmektedir.

Pratikte uzlaştırmacılar edim takibi konusunda bazı sorunlar yaşamaktadırlar. Uzlaştırmacının sarf ettiği emekle birlikte taraflar arasında sağladığı uzlaşma sonucu üzerinde kararlaştırılan edimin süreklilik arz etmesi, taksitli olması ya da ileri tarihli olması durumunda edimin yerine getirilip getirilmediği hususu uygulamada uzlaştırmacılar tarafından takip edilmesi istenmektedir.

Örneğin, taksitle para ödeme şeklinde kararlaştırılan bir edimde, yapılması gereken aylık ödemelere ilişkin banka dekontlarının uzlaştırma bürosuna üst yazı ile birlikte aylık olarak sunulması gerekmektedir. Bu görev her ne kadar uzlaştırmacılara ait olmasa da uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından edimin yerine getirilip getirilmediği hususunda takibin uzlaştırmacı tarafından yapılması istenmektedir. Edimin yerine getirilip getirmediği hususu büyük önem arz etmektedir zira uzlaşma üzerinde kararlaştırılan edimin fail tarafından yerine getirilmemesi halinde soruşturma evresinde kamu davası açılacak; kovuşturma evresinde ise yargılama işlemleri kaldığı yerden devam edecektir.

Fail, yerine getirmekle yükümlü olduğu edimi yerine getirmediği takdirde bu durumun mağdur tarafından uzlaştırma bürosuna bildirilmesi gerekmekte, edimin yerine getirilip getirilmediği hususunun takibin de bizzat uzlaştırma bürosu tarafından yapılması gerekmektedir. Uygulamada özellikle ileri tarihli edimin yerine getirilip getirilmediğinin takibi yapılmadan kovuşturma evresinde sanık hakkında mahkeme tarafından davanın düşme kararı verildiği durumları görmekteyiz. Bu durumda mağdur hem edim talebinin yerine getirilmemesi hem de sanık hakkında davanın düşme kararı verilmesi nedeniyle mağdur olmakta, mağduriyetinin giderilmesi için de ayrıyeten bir takım prosedürlerle uğraşmak zorunda kalmaktadır.

Ayrıca, ileri tarihli maddi edimin fail tarafından yerine getirilmiş olmasına rağmen, maddi edime yerine getirildiğine ilişkin banka ödeme dekont ya da dekontlarının uzlaştırma bürosuna sunulmaması nedeniyle fail hakkında soruşturma evresinde kamu davasının açıldığını; kovuşturma evresinde ise yargılamanın kaldığı yerden devam ettiği durumları görmekteyiz.

Uygulamada fail tarafından edimin yerine getirilmediği hallerde mağdurların, uzlaştırmacılara serzenişte bulunduklarını hatta edimin yerine getirilmemesi nedeniyle bunun uzlaştırmacı tarafından karşılanması gereği hususunda haksız talepte bulunduklarına da şahit olmaktadır.

Bu konuda çözüm önerisi olarak, edim takibinin uzlaştırma bürosu tarafından yapılması hakkında Uzlaştırma Yönetmeliği'nde ki hükme uyulması gerekliliğini değerlendirmekteyiz. Bu sayede uzlaştırmacı, müzakeresini yönettiği ve netice itibarıyla uzlaşma sağlayıp uzlaştırma bürosuna teslim ettiği dosyalarla ilgili olarak bir de takip görevini üstlenme zorunluluğunda kalmayacaktır.

Ayrıca, uzlaştırmacıların ileri tarihte gerçekleştirilecek edim ya da edimler kapsamında, mağdur ya da suçtan zarar görenlere söz konusu edimin yerine getirilmemesi halinde kendilerinin bizzat ilgili Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosuna başvurarak edimin yerine getirilmediğine dair dilekçe sunmaları gerektiği konusunda baştan bilgilendirme yapması gereğini önermekteyiz. Bu sayede haklarını anlayan mağdurlar, kendi lehlerine olacak iş ve işlemler açısından daha bilinçli olacak, mağdurların şüpheli veya sanık tarafından yerine getirilmeyen edimler nedeniyle tekrardan mağdur olmalarının önüne geçilmiş olacaktır.

Bir diğer çözüm önerimiz ise özellikle ileri tarihli maddi edimli dosyalar kapsamında, sadece edimin yerine getirildiği ya da getirilmediği hususlarında uzlaştırmacı tarafından hazırlanacak bir dilekçenin UYAP sisteminde ilgili dosyaya sunulması imkânının sağlanmasına yönelik olacaktır. Bu durum gerek zaman gerekse de uzlaştırma iş ve işlemlerinin etkililiği ve verimliliği bakımından uzlaştırma kurumuna yararlı olacağı görüşünü savunmaktayız.

4.13. Uzlaştırma Dosyasında Yer Alan Uzlaştırma Bürosuna Gönderme Kararı Konusunda Uzlaştırmacıların Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Soruşturma savcısı tarafından yapılan incelemeler neticesinde soruşturma konusu dosyada yer alan suç ya da suçların uzlaştırma kapsamında olduğu ve iddianame düzenlenmesi için yeterli delilin tespit edilmesi halinde dosya, yönetmeliğin Ek-1 sayılı ekinde bulunan gönderme kararı ile uzlaştırma bürosuna gönderilmektedir(CMUY m.10/2). Uzlaştırma bürosuna gönderilen gönderme kararına esas suçun, uzlaştırma kapsamında olduğu uzlaştırma savcısı tarafından tespit edilirse uzlaştırmacı görevlendirilmesi Başkanlığın belirlediği listeye göre ilgili Cumhuriyet savcısının onayıyla yapılmaktadır(CMUY m.12/1).

Gönderme kararına esas olan soruşturma konusu suçun uzlaştırma kapsamında olmadığı ve şüpheli hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphenin tespitine yönelik, suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan deliller toplanmadan dosyanın büroya gönderildiğinin anlaşılması üzerine uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından yönetmeliğin Ek-2 sayılı ekinde bulunan iade kararı ile dosya ilgili soruşturma bürosuna iade edilir(CMUY m.11/b).

Her ne kadar uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından gerekli incelemeler yapılsa da bazı durumlarda gönderme kararına esas olan dosya ile ilgili gerek taraflar gerekse de isnat edilen suç yönünden bazı hatalar yer alabilmektedir. Bu hataların uzlaştırmacı tarafından tespit edilmesi halinde dosya uzlaştırmacı tarafından ya uzlaştırma bürosuna iade edilmekte ya da uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısının talimatıyla gerekli iş ve işlemler yerine getirilmektedir.

Uzlaştırmacı atandığı dosya kapsamında resmi olarak görevlendirilebilmesi için dosyanın atandığı andan itibaren 24 saat içinde UYAP sisteminde ilgili dosyanın onaylaması gerekmektedir. Uzlaştırmacı kendisine atanan dosyayı onayladıktan sonra ilgili dosya kapsamında resmi olarak görevlendirilmekle; bu husus aynı zamanda taraflara SMS ve diğer elektronik araçlarla bildirilmektedir.

Uzlaştırmacı görevlendirildiğı uzlaştırma dosyası kapsamında, uzlaştırma iş ve işlemlerine başlamak için öncelikle uzlaştırmaya konu dosya içeriğine UYAP uzlaştırmacı portal üzerinden erişmesi gerekmektedir. Burada yapılan incelemelerde, dosyada yer alan suça ilişkin konunun iyi bir şekilde anlaşılması için taraflara ilişkin ifade tutanakları incelenmelidir. Uzlaştırmacı için esas olan evrak, uzlaştırma bürosuna gönderme kararıdır. Her ne kadar uygulamada uzlaştırma bürosuna gönderme kararı ile uzlaştırmacı görevlendirme tutanağı arasında çelişkiler bulunsa da uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma bürosuna gönderme kararının esas alınması gerekmektedir.

Bazı durumlarda, uzlaştırma bürosuna gönderme kararında yer alan taraflara ilişkin bilgilerin hatalı olarak belirtildiğini, bazı durumlarda ise dosya ile ilgisi bulunmayan kişi ya da kişilere ilişkin hatalı bilgilerin yer aldığını görmekteyiz. Gönderme kararını esas alması gereken uzlaştırmacı, hatalı uzlaştırma kararı kapsamında yaptığı uzlaştırma işlemi neticesinde uzlaştırma bürosuna teslim ettiği dosya, ilgili Cumhuriyet savcısı tarafından kabul görmemekte bazen de ilgili Cumhuriyet savcısı tarafından uzlaştırmacı hakkında hatalı uzlaştırma işlemi nedeniyle tutanak tutulabilmektedir. Uygulamada hatalı gönderme kararına pek rastlanılmasa da olası bir durumda uzlaştırmacının sorumlu tutulmasını doğru bulmamaktayız.

Çözüm olarak; uzlaştırma gönderme kararına esas olan dosya kapsamında gerekli incelemenin uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından titizlikle yapılması gerekliliğini önermekteyiz. Olası bir çelişkinin varlığı halinde bunun

uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından tespit edilip, çelişkinin ortadan kaldırılması gereğini önemsemekteyiz. Bu sayede uzlaştırmacılar için olası olumsuzlukların yaşanmasının önüne geçilmiş olacaktır.

Bir diğer önerimiz ise uzlaştırmacıların gönderme kararına esas olan suç ile ilgili bir anlam karışıklığına rastlamaları durumunda bununla ilgili derhal uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısına danışması olacaktır.

Bununla birlikte, uzlaştırmacı görevlendirildiği dosya kapsamında her hangi bir sorunla karşılaşrsa ya da uzlaştırma konusu dosya ile ilgili uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısına danışması gerekirse bunu UYAP uzlaştırmacı portal üzerinden gerçekleştirilmesinin sağlanmasını önermekteyiz. Bu sayede uzlaştırmacılar karşılaşmış oldukları sorunları çok kısa bir sürede ilgili Cumhuriyet savcısına aktarabilecek ve Cumhuriyet savcısının vereceği talimat doğrultusunda uzlaştırma iş ve işlemlerine devam edebileceklerdir. Bu durum sayesinde hem uzlaştırma sürecinin etkinliğini ve verimliliğini arttırılacak hem de uzlaştırmacıların sorunlarına kısa sürede çare bulunarak niteliklerinin iyileştirilmesinde olumlu bir etki ortaya çıkacaktır.

4.14. Uzlaştırma Dosyasında Yer Alan Taraflara İlişkin Bilgiler Konusunda Uzlaştırmacıların Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Uzlaştırma bürosu tarafından uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayı ile Daire Başkanlığınca belirlenen listeye göre görevlendirilen uzlaştırmacı, görevlendirildiği uzlaştırma dosyası kapsamında taraflarla iletişime geçebilmesi için öncelikle taraflara ilişkin telefon ve adres bilgilerine ihtiyaç duymaktadır.

Taraflara ilişkin telefon ve adres bilgileri gerek ifade tutanaklarında gerekse de UYAP sisteminde bulunmasına rağmen, bazen taraflara ulaşmada zorluklar yaşanabilmektedir. Hal böyleyken, uzlaştırmacılar gerektiğinde bir dedektif gibi hareket ederek tarafa ulaşmak zorunda kalabilmektedir.

2019 senesinde UYAP uzlaştırmacı sisteminde yapılan güncellemeler sayesinde, uzlaştırmacılar artık görevlendirildikleri dosya kapsamında taraflara ilişkin iletişim bilgilerine, vasi ve cezaevi bilgilerine erişim sağlayabilmektedirler. Her ne kadar bu tür bilgilere uzlaştırmacı tarafından erişim sağlansa da uzlaştırmacılar tarafından görevlendirildiği dosya kapsamında ki taraflara ulaşmada zorluk yaşayabilmekte;

facebook, twitter vb. sosyal medya hesaplarından araştırma yapmak zorunda kalabilmektedir. Bu durum hem uzlaştırma sürecinin etkililiğini ve verimliliğini düşürmekte hem de uzlaştırmacının iş yükünü arttırmaktadır.

Bununla birlikte uygulamada uzlaştırma dosyasında yer alan tarafın yurtdışında yaşaması halinde bu duruma ilişkin tespit, uzlaştırmacı tarafından yapılabilmektedir. Uzlaştırma Yönetmeliğine göre tarafın yurtdışında yaşaması halinde uzlaştırma yoluna gidilememektedir ve bu nedenle de uzlaştırma dosyası uzlaştırmacı tarafından tutanakla uzlaştırma bürosuna iade edilmesi gerekmektedir.

Özellikle mahkeme dosyalarında yer alan suç ya da suçların daha eski bir tarihe dayanmasından dolayı, tarafa ait her türlü güncel bilgiler genellikle bulunmamaktadır. Uygulamada karşılaştığımız bir diğer sorun ise uzlaştırma bürosuna gönderilen mahkeme dosyalarında yer alan tarafın vefat ettiğinin tespitinin ilk kez uzlaştırmacı tarafından gerçekleştirilmesidir.

Çözüm olarak, uzlaştırmacının görevlendirilmesinden önce ilgili dosya kapsamında taraflara ilişkin her türlü güncel iletişim ve telefon bilgilerinin, uzlaştırma bürosu tarafından tespit edilmesini önermekteyiz. Bununla birlikte tarafın hayatını kaybetmiş olması ya da yurt dışında yaşaması hallerine ilişkin tespitin ayrıca yerine getirilip, dosyanın bu şekilde tevzi edilmesi gereğini savunmaktayız. Bu sayede uzlaştırmacının dedektif gibi hareket etmesine gerek kalmayacak; asıl önem vermesi gereken ulaştırma iş ve işlemlerine yoğunlaşması sağlanacaktır.

Bir diğer çözüm önerimiz ise önceden de belirtmiş olduğumuz üzere; UYAP uzlaştırmacı sisteminde yapılacak güncelleştirmelerin sağlanmasına yönelik olacaktır. Uzlaştırmacı karşılaştığı her türlü sorunlarda sistem üzerinde iletişime geçebileceği bir birimin olması gerekliliği görüşünü savunmaktayız. Ancak bu şekilde daha hızlı ve daha etkin bir şekilde, sorunlara çözüm üretileceği kanaatindeyiz.

4.15. Uzlaştırma Konusu Dosya Kapsamında Yer Alan Tarafların Farklı Şehirlerde Bulunması Halinde Uzlaştırmacıların Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Uzlaştırmacı görevlendirildiği dosya kapsamında, ilk olarak taraflara uzlaşma teklifi yapması gerekmektedir. Her ne kadar uzlaştırmacı söz konusu uzlaşma teklifini, taraflarla aynı şehirde bulunduğunda taraflara kolayca ulaşarak yapabilse de farklı

şehirlerde bulunduğunda uzlaştırmacı taraflara uzlaşma teklifi yapma hususunda bazı zorluklar yaşayabilmektedir. Öyle ki, uzlaştırma dosyası kapsamında yer alan tarafın ilgili Cumhuriyet başsavcılığı yargı sınırları dışında bulunması halinde, uzlaştırma evrakları tarafın bulunduğu yerin Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosuna gönderilmesi gerekmektedir.

Dosyada yer alan tarafların her birinin farklı şehirlerde bulunması halinde, uzlaştırma raporunun ve uzlaşma teklif formunun İstinabe suretiyle imzalatılması gerekmektedir. Ancak tarafların uzlaştırma evraklarını ne şekilde imzalanacağı hususu, yönetmelikte belirtilmemiştir. Uygulamada ise adliyeler arası farklı uygulamaların hâkim olduğunu görmekteyiz. Öyle ki uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcılarının bir kısmı, taraflar farklı illerde bulunsalar bile imzalarının tek raporda yer alması gerekliliğini uygun görmekteler; bir kısmı ise raporun her bir taraf için istinabe suretiyle ayrı ayrı imzalatırılması hususunu uygun görmektedirler.

Çözüm olarak, uzlaştırma dosyasında yer alan tarafların her birinin farklı şehirlerde bulunması durumunda bu konunun yönetmelikte ayrıca düzenlenmesi gerekliliğini önermekteyiz. Uzlaştırmada ki temel düşünce zorlaştırmak değil kolaylaştırmaktır. Bu düşünce ile hareketle, her bir taraf farklı şehirlerde bulunsalar bile uzlaştırma evraklarının istinabe suretiyle her bir tarafa ayrı ayrı imzalatırılması gerekliliğini savunmaktayız. Bu şekilde hem uzlaştırma sürecinin uzamasının önüne geçilmiş olacak hem de uzlaştırma kurumunun başarısına olumlu katkı sağlanmış olacaktır.

Bir diğer çözüm önerimiz ise UYAP sisteminde yapılacak güncelleştirmeler ile ilgili olacaktır. UYAP uzlaştırmacı sisteminde, 2021 haziran tarihi itibarıyla istinabe ve tebligat talebinde bulunmanın yolu açılmıştır. Uzlaştırma dosyası kapsamında yer alan her bir taraf farklı şehirlerde olsa bile ilgili raporun her bir tarafa ayrı ayrı istinabe suretiyle sistem üzerinden gönderilmesi sağlanmıştır. Ancak bu sistem hali hazırda bazı Cumhuriyet başsavcılığı ağır ceza mahkemesi adalet komisyonlarında uygulanamamaktadır. Temennimiz Türkiye çapındaki bütün Cumhuriyet başsavcılığı ağır ceza mahkemesi adalet komisyonları bünyesinde gerekli altyapı ve personel ihtiyaçlarının karşılanmasının sağlanmasıdır. Bu şekilde gerek istinabe gerekse de tebligat işlemlerinin UYAP uzlaştırmacı sistemi üzerinden hızlı ve etkin bir şekilde yerine getirilmesi sağlanacaktır. Bu durum uzlaştırma kurumunun başarısına katkı sunacağı gibi uzlaştırmacıların niteliğinin artırılmasında da fevkalade etkili olacaktır.

SONUÇ

Uzlaştırma en etkili ve en çok bilinen bir onarıcı adalet modeli olarak ülkemizde 2006 tarihinden beri uygulanmakta olan bir kurumdur. İlk olarak 5237 sayılı TCK'da ve 5235 sayılı ÇKK'da yer alan uzlaştırma, 5560 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte 5271 sayılı CMK'da tek çatı altında düzenlenmiştir. 2006 tarihli 5560 sayılı Kanun ile CMK'da yapılan değişiklikler on yıllık süre zarfında uygulanmış olup, on yıllık süreç sonunda ortaya çıkan uygulamaya yönelik sorunlar tespit edilmiştir. Görülen eksikliklerin giderilmesi, uzlaştırma kurumunun daha etkin bir kurum haline dönüştürülmesi için 2016 tarihinde 6763 sayılı Kanun yürürlüğe girmiş olup, uzlaştırmının kapsamı daha da genişletilmiştir. Uzlaştırma, netice itibariyle CMK'nun 253, 254 ve 255. maddelerde belirtilen hükümler çerçevesinde düzenlenmiştir. 6763 sayılı Kanun ile ayrıca Uzlaştırma Yönetmeliği yayınlanmıştır. Uzlaştırma Yönetmeliği'nin yayınlanması ile uzlaştırma iş ve işlemlerinin uygulanmasına yönelik bazı sorunların çözümü amaçlanmıştır. Uzlaştırma kurumu için yapılan en son ki yasal düzenleme 7188 sayılı Kanun ile gerçekleştirilmiştir. Bu kanun kapsamında uzlaştırma kapsamına; iş ve çalışma hürriyetinin ihlali, suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi ve güveni kötüye kullanma suçları dâhil edilerek uzlaştırmının kapsamı daha da genişletilmiştir. Bu durum uzlaştırma kurumunun başarısına da önemli katkılarda bulunmuştur.

Geleneksel cezalandırıcı adalet sisteminde mağdurun ihtiyaçlarının hep geri planda kalması, mağdurun önemsenmemesi gibi nedenlerden dolayı ortaya çıkan olumsuzluklar, onarıcı adalet sistemi sayesinde ortadan kalkması amaçlanmıştır. Nitekim mağdurun gereksinimlerinin daha da önemsendiği bir sistem olan uzlaştırma sayesinde hem fail ıslah edilip topluma kazandırılmakta hem de mağdur kendisine yönelen suç eyleminden dolayı uğradığı zararın fail tarafından tanzim edilmesiyle tatmin olmaktadır. Kavga eden bireyler yerine barışan bireylerin birlikte yaşadığı bir toplumda, hem toplumsal barış sağlanmaktadır hem de suçun toplumda oluşturduğu olumsuzlukların görülmesiyle suç tekrarının oluşmasının önüne geçilmektedir. Bununla birlikte uzlaştırma sayesinde yargının iş yükünü önemli ölçüde azalmaktadır.

Uzlaştırma yargının iş yükünü azaltması yönünden, devlet ekonomisine de önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Uzlaştırma sayesinde mağdur, fail, toplum ve yargı sisteminin gördüğü faydalar azımsanmayacak derecede fazladır. Bu nedenle uzlaştırma kurumunun hukuk sistemimize dâhil edilmesi çok yerinde olmuştur.

Geleneksel ceza adalet sistemine nazaran hafif nitelikteki suçlar açısından uzlaştırma sistemi mağdurlar tarafından daha da benimsenmiştir. Bunun sebeplerinden biri, olası yaptırımlardan kaçınan failin hatasını anlayıp pişmanlık duyması neticesinde mağdurun uğradığı zararı en kısa sürede karşılamak istemesidir. Nitekim uzlaştırma sayesinde fail belki de uzun sürecek bir yargılama sürecinden kurtulacak; mağdur da isteklerinin önemsendiği bir sistem içinde fail tarafından uğradığı zararın kısa sürede karşılanması ile tatmin olacaktır. Uzlaştırma kurumu mağdur ve failin isteklerinin önemsendiği bir kurum olması, diyalog eksenli bir süreç olması gibi nedenlerden ötürü adalete olan güveni artırıcı bir nitelikte olduğunu görüyoruz. Her ne kadar uzlaştırma kurumu için gerek 5560 sayılı Kanun gerek 6763 sayılı Kanun gerekse de 7188 sayılı Kanun ile değişiklikler yapılmış olsa da hali hazırda bazı eksikliklerin olduğunu görmekteyiz. Tezimizde de bahsettiğimiz sorunlara yönelik yapılacak yasal düzenlemelerin, uzlaştırmının işlevselliğini daha da arttıracak kanaatindeyiz.

Uzlaştırma kurumuna yönelik olumsuzluklardan biri uzlaştırma kurumunun bazı kesimlerce tanınmamasından kaynaklanmaktadır. Bir kesim halk uzlaştırmının ismini bile duymadığından dolayı, genellikle daha uzun ve meşakkatli bir yöntem olan klasik ceza adalet sistemini tercih etmektedir. Her ne kadar uzlaştırma kurumunun adı 2018 yılı itibarıyla daha iyi bir şekilde duyulsa da gerekli tanıtım, bilgilendirme AÇDB tarafından istenilen ölçüde yerine getirilmemiştir. Kanaatimiz, uzlaştırmının bilinirliğinin artırılmasına yönelik çalışmalara hız verilmesidir. Bu gerek AÇDB gerekse de sivil toplum kuruluşları tarafından yerine getirilebilecektir. Uzlaştırma konusunda toplumda farkındalığın artırılması, uzlaştırmının bilinirliğine olumlu katkıda bulunacaktır.

Uzlaştırma kurumunun daha etkin ve etkili bir kurum olması, ancak uzlaştırma sürecinin başrolünde yer alan uzlaştırmacıların niteliğinin artırılmasıyla gerçekleşecektir. Öyle ki, mevcut sistemde uzlaştırmacılar kendilerini tatmin edici sayıda dosya alamamakta, bu durum onların demoralize olmalarına sebep olmaktadır. Kanaatimizce uzlaştırmacılık bir meslek statüsüne dönüştürülmelidir. Bununla birlikte, uzlaştırmacılık faaliyetinde bulunacak kişilerin fiilen yürütmekte olduğu

işlerine aykırılık oluşturmaması gerekliliğinden, başka bir işte çalışanların uzlaştırmacı olarak görevlendirilmesinin önüne geçecek yasal düzenlemenin yapılmasının gerekliliğini düşünmekteyiz. Keza devlet memurlarının da uzlaştırmacılık faaliyetinde bulunması, 657 sayılı Kanun’a aykırılık oluşturduğunu değerlendirdik.

Uzlaştırma sürecinde uzlaştırmacılar yapmış oldukları görev süresince tarafların haksız eylemlerine maruz kalabilmektedir. Uygulamada uzlaştırmacıların kasten yaralama, tehdit, hakaret, cinsel taciz gibi suç eylemlerine maruz kaldıklarını gerek yazılı gerekse de görsel basın vasıtasıyla şahit olmaktadır. Bu nedenlerden dolayı, uzlaştırmacının hukuki olarak korunması gerekliliğine inanmaktayız. Öyle ki, hakkında suç duyurusunda bulunulan uzlaştırmacı için Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma yapılabilmesinde Adalet Bakanlığının izninin aranmasına yönelik yasal bir düzenlemenin yapılması gereğini düşünmekteyiz. .

Uzlaştırma kurumunun daha etkin ve daha verimli bir statüye erişmesi, ancak uzlaştırmacıların yani uzlaştırma sisteminin uygulayıcılarının niteliğinin artırılmasıyla gerçekleşecektir. Uzlaştırmacılar her ne kadar görevlerini layıkıyla yapmak isteseler de uygulamada bazı sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Öyle ki, adliyeler arası yeknesaklık sorunu uzlaştırmacıların yaşadığı en önemli sorunlardan biri olarak yer almaktadır. Türkiye çapındaki tüm Cumhuriyet başsavcılığı ağır ceza mahkemesi adalet komisyonlarınca uzlaştırma iş ve işlemleri açısından ortak bir sistemin benimsenmesi fevkalade önemli olduğundan dolayı, AÇDB tarafından gerekli çalışmaların yapılması gerektiğini düşünmekteyiz.

Yine uzun süren tebligat süreçleri, uzlaştırmacıların pratikte yaşadığı sorunlar arasında yer alan bir diğer sorun olarak yer almaktadır. Tebligat Kanunu gereğince tebligat iş ve işlemleri, PTT tarafından yerine getirilmesi gerekmektedir. Ancak bu konuda yapılacak yasal bir düzenleme ile tebligat işlemlerinin özel kargo şirketleri tarafından da yerine getirilebileceği hususunu değerlendirdik. Bir diğer çözüm önerisinde ise elektronik tebligat sisteminin, Türkiye çapında hızlı bir şekilde yaygınlaştırılmasının gereğini tartıştık.

Bununla birlikte, uzlaştırmacıların karşılaştığı sorunlar kapsamında ortak bir çözüm yönteminin, UYAP uzlaştırmacı sistemi üzerindeki teknolojik yeniliklerin gerçekleştirilmesi sayesinde gerçekleştirilebileceğini önerdik. Bu konuda gerek Bakanlık gerekse de AÇDB gerekli çalışmaları yapmalı ve bu şekilde uzlaştırma kurumunun

etkinliğinin ve verimliliğinin arttırılması sağlanmalıdır. Uzlaştırmacı görevlendirildiği dosya kapsamında ki her türlü sorunlarını UYAP uzlaştırmacı sistemi üzerinden ilgili Cumhuriyet savcısına sorabilme imkânının tanınması ise yapılacak en iyileştirici etkenlerden biri olduğu görüşünü savunmaktayız.

Uzlaştırma kurumunun kurumsal gücünün yansıtılması açısından hem A DB tarafından gerekli tanıtıcı faaliyetlerin bulunulması hem de uzlaştırmacıların sorunlarının elimine edilmesi büyük bir önem arz etmektedir. Uzlaştırma kurumunun başarıya erişmesi, uzlaştırmacıların moralize edilmesine bağlı olarak gerçekleşecektir. Uzlaştırmacının moralize olmasını sağlayacak her türlü olanakların gerek A DB gerekse de Bakanlık tarafından titizlikle yerine getirilmesi gereğini savunmaktayız. Uzlaştırmacıların pratikte yaşadığı sorunlar ve çözüm  nerileri tezimizin son bölümünde kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Belirtmiş olduğumuz çözüm önerilerinin ilgili kurumlarca dikkate alınması halinde uzlaştırma kurumunun başarısının artmasında bir adım daha atılacağını düşünmekteyiz. Ancak bu şekilde uzlaştırmadan beklenen fayda elde edilmiş olacaktır.

Bağımsız ve tarafsız bir uzlaştırmacı, uzlaştırma kurumunun işlevselliğini ve verimliliğini belirleyecek en önemli kişidir. Bu nedenle uzlaştırmacıların sorunlarına çözüm üretilmeli, uzlaştırma kurumunun kalitesinin her daim daha da arttırılması amaç edinilmelidir. Dünyada uygulama alanı bulan onarıcı adalet sistemleri, her ülkede farklı bir şekilde uygulanabilmektedir. Ülkemizde de uygulanan mağdur fail arabuluculuğu yani uzlaştırma, yapılacak yasal düzenlemeler sayesinde daha da üst bir konuma erişecek ve adalete olan güveni gün be gün arttıracaktır.

KAYNAKÇA

- Adalet Bakanlığı.** (2009). *Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı*. Ankara.
- Akbulut B. ve Aksan M.** (2019). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*(2. Baskı). İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Apaydın, C.** (2017). *Ceza Hukukunda Uzlaşma ve Uzlaştırmacılar İçin Ceza Hukuku*(1.baskı). İstanbul: Acar Matbaacılık.
- Apaydın, C.** (2019). *Uzlaştırma ve Müzakere*(3.baskı). İstanbul: Ege Reklam.
- Apaydın, C.** (2016). *Çocuklar İçin Ceza Hukuku Bilinci*(2. Baskı). İstanbul: Acar Matbaacılık.
- Arsalan, Ç.** (2021). *Uzlaştırma Süreci, Ceza Adaleti Türleri, Onarıcı Adalet Kavramı, Tarihsel Gelişim ve Onarıcı Adalet Uygulamaları, Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı*(1.Baskı içinde (69-122). Ankara: Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu İşyurdu Müdürlüğü Matbaa Atölyesi.
- Arsalan, Ç.** (2021). *Uzlaştırmamanın Sonuçları, Ceza Adaleti Türleri, Onarıcı Adalet Kavramı, Tarihsel Gelişim ve Onarıcı Adalet Uygulamaları, Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı*(1.Baskı içinde (123-134). Ankara: Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu İşyurdu Müdürlüğü Matbaa Atölyesi.
- Çetintürk, E.** (2017). *Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma*(1. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Demir, Ş.** (2018). *Müzakere, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı*, (1.Baskı içinde (141-181). Ankara: Deniz Ofset ve Matbaacılık.
- Değirmenci, O.** (2021b). *Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma*(2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Değirmenci, O.** (2021a). *Ceza Adaleti, Ceza Adaleti Türleri, Onarıcı Adalet Kavramı, Tarihsel Gelişim ve Onarıcı Adalet Uygulamaları, Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı*(1.Baskı içinde (1-67). Ankara: Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu İşyurdu Müdürlüğü Matbaa Atölyesi.
- Değirmenci, O.** (2021a). *Uzlaştırmacı Seçimi, Temel ve Etik İlkeleri ve Uzlaştırmacı Eğitimi, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı*(1.Baskı içinde (135-185). Ankara: Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu İşyurdu Müdürlüğü Matbaa Atölyesi.
- Demir, Ş.** (2018). *Müzakere, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı*(1.Baskı içinde (159-198). Ankara: Deniz Ofset ve Matbaacılık.
- Erdem, M. R., Eser, F. ve Özşahinli, P. P.** (2017). *100 Soruda Uzlaştırma Uzlaştırmacının El Kitabı*(3.Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.

- Ünver H. ve Hakeri H.** (2021). *Ceza Muhakemesi Hukuku*(18. Baskı). Ankara: Salmat Basım Yayım.
- Özbek, M. S.** (2018). *Onarıcı Adalet Anlayışının Düşünsel Temeli, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı*(1.Baskı içinde (3-17). Ankara: Deniz Ofset ve Matbaacılık.
- Özbek, M. S.** (2018). *Uzlaşma Teklifi, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı*(1.Baskı içinde (95-155). Ankara: Deniz Ofset ve Matbaacılık.
- Öztürk B., Tezcan D., Erdem M.R., Gezer Ö.S., Saygılar Kırıt, Y.F., Akcan, E. A., Tütüncü E.E., Özaydın Ö., Altınok Villemin D. ve Tok M.C.** (2021). *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*(8. Baskı). Ankara: Vadi Grafik.
- Yenisey F. ve Nuhoglu A.** (2021). *Ceza Muhakemesi Hukuku*(9. Baskı). Ankara: Ayrıntı Basım Yayım.
- Yerdelen, E., Altuntaş, Ş., Erdem, D. Ö., Özbek, M. S., Boz, B. ve Yılmaz, B. A.** (2018). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*(1.Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Yerdelen, E.** (2018). *Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı*(1.Baskı içinde (149-155). Ankara: Deniz Ofset ve Matbaacılık.
- Yerdelen, E.** (2018). *Uzlaştırmanın Esasları ve Benzer Kurumlardan Farkı, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı*(1.Baskı içinde (21-51). Ankara: Deniz Ofset ve Matbaacılık.
- Yerdelen, E.** (2018). *Uzlaştırmanın Şartları, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı*(1.Baskı içinde (55-67). Ankara: Deniz Ofset ve Matbaacılık.
- Yerdelen, E.** (2018). *Soruşturma ve Kovuşturma Evresinde Uzlaştırmanın Hukuki Sonuçları, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı*(1.Baskı içinde (203-215). Ankara: Deniz Ofset ve Matbaacılık.
- Yeşilirmak, A., Kekeç, E. K. ve Bulur, A.** (2019). *Temel arabuluculuk eğitimi katılımcı kitabı*(2. Baskı). Ankara: Arcs Matbaacılık.

TEZ VE MAKALELER

- Anbarlı Bozatay, Ş. ve Ürinal A.A.,** (2018), ‘Ceza Muhakemesi Kanunu Kapsamında Uzlaştırma Kapsamına Giren Suçlar: Kuramsal ve Hukuksal Bir Değerlendirme’, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt. 16, Sayı. 32, S. 329-344.
- Aşık, M. A.** (2019), ‘Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma’, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Aydın, M.** (2017), ‘6753 Sayılı Kanun İle Getirilen Uzlaşma Kurumu Uygulanması’, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt. 12, Sayı. 126, S. 69-77.
- Ceylan, C.** (2020), ‘Ceza Muhakemesinde Uzlaşma Kurumu ve Uzlaştırma Süreci’, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Kırıkkale, Türkiye.

- Cörüt, P.** (2019), 'Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma', Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Çetin, S. H.** (2009), 'Ceza Muhakemesi Kanunda Uzlaşma(CMK m.253,254,255)', *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı. 82, S. 247-279.
- Çetintürk, E.** (2008), 'Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma', Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Eriş, A. U.** (2018), 'Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Eğitimi', *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Cilt. 31, Sayı.137, S.241-271, Erişim tarihi: 20.09.2021,
<<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2018-137-1787>>
- Ertuğrul, H.** (2020), '7188 Sayılı Kanun Sonrası Uzlaştırma Kurumu Üzerine Değerlendirmeler', *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, Sayı. 2, S. 119-138.
- Ekici Şahin, M., Yemenici, K.** (2018), '6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma', *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt. 13, Sayı. 1, S. 445-507.
- Gezer, F.** (2020), 'Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumu', Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Menzilcioğlu, Z. B.** (2020), 'Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumu', Yüksek Lisans Tezi, Antalya Bilim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Antalya, Türkiye.
- Metiner, E. ve Köken E.** (2019), 'Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğine İlişkin Değerlendirmeler', *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt. 5, Sayı. 2, S. 225-249.
- Sakarya M. S. ve İnci Z.Ö.** (2018), '6763 Sayılı Kanun Değişikliği Sonrasında Uzlaştırma Uygulamalarına İlişkin Bazı Tespit ve Değerlendirmeler', *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt. 13, Sayı. 141, S. 101-114.
- Şen, E.** (2017), 'Uzlaşma ve Uzlaştırma Üzerine Notlar', <https://www.hukukihaber.net/uzlasma-ve-uzlastirma-uzerine-notlar-1-makale,5607.html>, Erişim tarihi: 03.11.2021.
- Taner, F. G. ve Öntan, Y.** (2021), 'Uzlaştırmacının Özgü Suçlardan Doğan Cezai Sorumluluğu', *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, Cilt. 9, Sayı. 1, S.159-196.
- Tunç, N.** (2010), 'Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma', Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik, Türkiye.
- Yılmaz, O.** (2019), 'Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma Müessesesi ve Uzlaştırma Süreci', Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Trabzon, Türkiye.
- Zafer, H.** (2006), 'Türk Ceza Hukukunda Fail-Mağdur Uzlaştırması(TCK m.73/8)', *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt. 5, Sayı. 2, S. 117-140.

KARARLAR

Yargıtay 15. Ceza Dairesi, T: 9.6.2020, E: 2018/6618, K: 2020/5101

Yargıtay 17. HD 16.05.2016 tarih 2015/18566 Esas, 2016/5982

Yargıtay Ceza Genel Kurulunun CGK. 30.10.2007, 4-200/219; 4.CD. 13.6.2007, 4984/5662 sayılı kararı.

GÖRÜŞLER

Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 16.02.2019 tarih ve 19120602-045-02-0636-2018-E.263/13838 sayılı görüşü,
<<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2222019094409Uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%C4%B1%20Giderleri%20ile%20Uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20Evra%C4%B1n%C4%B1%20Teslimi.pdf>>, Erişim tarihi: 07.11.2021.

T.C Devlet Personel Başkanlığının 01.06.2018 tarihli, 31292642-622.02-E.3844 sayılı görüşü.

Yargıtay 18. CD. 15.01.2019 tarih 2018/3188 sayılı Esas, 2019/1323 sayılı Kararı

İNTERNET KAYNAKLARI

Adalet Bakanlığı (2020), *Uzlaştırma başarı oranı yüzde seksen iki oldu*, Erişim tarihi: 04.09.2021,

<<https://basin.adalet.gov.tr/uzlastirmada-basari-orani-yuzde-82-oldu/>,
<https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/kovusturmaya-yer-olmadigina-dair-takipsizlik-karari-kyok-nedir.html>>

Adalet Bakanlığı (2008), *Birinci grup çalışma raporu*, Erişim tarihi: 20.09.2021,

<<https://uzlasma.adalet.gov.tr/doc/ihtiyac/grprplr/1grup.pdf>>

Adalet Bakanlığı (2008), *Yedinci grup çalışma raporu*, Erişim tarihi: 25.10.2021,

<<https://uzlasma.adalet.gov.tr/doc/ihtiyac/grprplr/7grup.pdf>>

Adalet Bakanlığı (2008), *Sekizinci grup çalışma raporu*, Erişim tarihi: 25.10.2021,

<<https://uzlasma.adalet.gov.tr/doc/ihtiyac/grprplr/8grup.pdf>>

Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı (2020), *Uzlaştırma ve uzlaşma edimleri*, Erişim tarihi: 25.09.2021,

<<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/7122018114706uzlastirma-ve-uzlasma-edimleri.pdf>>

Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı (2021), *Yetişkinler-suça sürüklenen çocuklar bakımından uzlaştırma kapsamında kalan suçlara ilişkin tablo*, Erişim tarihi: 30.09.2021,

<<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1312021135737uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20kapsam%C4%B1na%20giren%20su%C3%A7%20listesi%2013-01-2021%20PDF.pdf>>

Adli Sicil Kanunu, T.C Resmi Gazete, 5352, 01.06.2005, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5352.pdf>.

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği, T.C Resmi Gazete, 30145, (05.08.2017), <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170805-4.htm>.

Ceza Muhakemesi Kanunu (2004), T. C. Resmi Gazete, 25673, (17.12.2004),
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5271.pdf>.

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, T.C Resmi Gazete, 30995(4. Mükerrer), (31.12.2019),
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191231M4-3.htm>.

Çek Kanunu, T.C Resmi Gazete, 27438, 20.12.2009,
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5941.pdf>.

Fikri ve Sanat Eserleri Kanunu, T.C Resmi Gazete, 7981, (13.12.1951),
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5846.pdf>.

İcra ve İflas Kanunu, T.C Resmi Gazete, 2128, 19.06.1932,
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2004.pdf>.

Kooperatifler Kanunu, T.C Resmi Gazete, 13195, (10.05.1969),
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1163.doc>.

TBMM (2016), *Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı (1/775) ve Adalet Komisyonu Raporu*, Erişim tarihi: 18.11.2021,

<<https://kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamaları/Kanunlasan/2016Yili/6763%20s%C4%B1ra%20say%C4%B1s%C4%B1.pdf>>

Sınai Mülkiyet Kanunu, T.C Resmi Gazete, 29944, 10.01.2017,
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6769.pdf>.

Ticari İşletmelerde Taşınır Rehni Kanunu, T.C. Resmi Gazete, 29871, (28.10.2016), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6750.pdf>.

Türk Ceza Kanunu, T.C Resmi Gazete, 25611, (12.10.2004),
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>.

Türk Ticaret Kanunu, T.C Resmi Gazete, 27846, (13.01.2011),
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110214-1-1.htm>.

Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun, T.C. Resmi Gazete, 25347, (15.04.2004),
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5042.pdf>.

Zeytinciliğin Islahı ve Yabancılarının Aşılattırılması Hakkında Kanun, T.C Resmi Gazete, 4126, (26.01.1939),
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.3573.pdf>.

2021 Yılı Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesi (2021), T. C. Resmi Gazete, 31351, (31.12.2021), <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/12/20201231M5-5.htm>.

Url-1 <<https://sozluk.gov.tr/>>, Erişim tarihi: 25.09.2021

Url-2<<https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak-Sorgu-Sonuclari>>,Erişim tarihi: 19.11.2021.

Url-3 <<http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/kurumumuz>>, Erişim tarihi: 12.11.2021.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Yunus Emre BAKAR

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2012, Yeditepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İngilizce İşletme.
- **Önlisans** : 2021, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Adalet.
- **Yükseklisans** : 2022, T.C İstanbul Gedik Üniversitesi, Hukuk Anabilim Dalı, Kamu Hukuku Programı.

MESLEKİ DENEYİM

- 2012 yılından itibaren özel sektörde çalışmaktayım. 2018 yılından itibaren Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Dairesi Başkanlığı bünyesinde sicile kayıtlı uzlaştırmacı olarak görev yapmaktayım.